نزهة الارواح

مترجمی

محمد سعید

معارف نظارت جلیله‌سنك فی ۲۹ جمادی‌الاولی سنه ۳۱۷ و فی ۲۳ ایلول سنه ۳۱۵ تاریخ و ۳۹۵ نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

محمود بك مطبعه‌سی

درسعادت

۱۳۲۰

ای هوایی بآب وخاك مبین
نور حق را بدین پاك نكر
نتوان دیدنش بدان وبدین

نثر

علیمی که علم قدیمش بردائره جزو کل محیط است
لطیفی که لطف عمیمش بردامن خار وکل
بسیط است جانور را دردل سنك
نوازش از اثر رحمت اوست
سنك را دردل جانور کدازش
از آیت قدرت اوست کاه نسیم لطفش
ازسیب وانار باغی را صباغت کند
وکاه سموم قهرش از آسیب ناد
هنجی را دباغت دهد
مهندس حکمت درربع مسکون رقم تغیر بتدبیر او کشد
نقاش طبیعت برفرش بوقلمون روزکار
قلم تقدیر بتصویر اوراند کاه از سحاب
نیسانی شاخ نیستانرا سر سبزی دهد
وکاه ازریاح ربیعی برك ریاحین را سرخ رویی بخشد
قدرتشرا در هرباب قوتیست بی واسطهٔ آلت
حکمتشرا در هرفصل صنعتیست بی‌شایبهٔ علت

مثنوی

زباد خزان صنع پاکش نکر
روان کرده برروی برك آب زر
زنقره هم اوبست هنکام دی
کمر بر میان همه چوب نی
دکر باره ناران عروس چمن
هم از لطف او کفت کو همچو من
نسیم بهار و سموم تموز
خرد را دلیلست روشن چو روز

نثر

ای انکه طاق وجفت را کذر بچنبر تو

هوایی آب خاکه اولمه دلدار
نظر قیل نور حقه چشم حقله
آنك بونکله کورمك اولدی دشوار

نثر

برعلیم‌درکه علم قدیمی جزو وکلی محیط در
برلطیف که لطف عمیمی کل ودکن اطرافنه
بسیط در جانلی مخلوقی طاش ایچنده
اثر لطفی ایله اوخشه‌یان اودر
طاشی جانلی مخلوق معده‌سنده اریتمك
آنك قدرتنه نشاندر بعضا نسیم لطفی
المادن وناردن برباغی رنکین ایلر
وبعضاً سموم قهری جهنم آتشی ایله
برکناهکارك جلدینه دباغت ویرر
مهندس حکمت ربع مسکون رقم تغییری انك تدبیریله چکر
نقاش طبیعت یدی رنك قماش کبی زمان اوزره
خامهٔ تصویری انك تقدیری ایله اجرا ایدر
بعضا نیسان بلوطندن قمشلکلره نشوونما ویرر
وکاه بهار روزکارندن ریحانلره حسن وآن احسان ایدر
قدرتنه هربابده قوت واردر واسطه وآلتسز
حکمتنه هرفصلده برصنعت واردر شایبهٔ علتسز

مثنوی

باد خزاندن نظر ایت صنع پاکنه
آب زر ایله ایلدی اوراقی مطلا
بغلادی کمشدن کمری نی میانه
ایام شتاده کینوب بوز کبی اعلا
تازه بهار ایرنجه عروس چمن دیدی
وارمی ملاحت ایچره عجب بر نظیر بکا
باقلسه نسیم بهار ایله سم تموز
کون کبی شاهد اولور عقله العلا

نثر

یارب سن اوذات سن که طاق وجفت چنبرکدن کچر

وای نه طاق چنبری چو یك حلقه بردر تو
ای خار وکلرا از کرمت آب در جوی
وی جزو وکل را از نظرت رنك در روی
ای مثال عفوت عذر پذیرهربی عذری
وی برات رحمت‌عیدی بخش هربی قدری
ای رقم هستی کشیده بر بالا وپست
وی قلم نیستی رانده بر هشیار ومست

نظم

ای همه توچه کویمت کزهمه شان منزهی
هم زبیان مبتدی هم زنشان منتهی
قوت فکر دم بدم موی بموی زد قدم
یك سرموی بیش وکم از تو نیافت آکهی

نثر

قومی را اندیشه بخود رسید کمان بردندکه
رسیده اند کروهی را فکر بخود رفت
بند اشتندکه راهی رفته اند چون
هر دورا حکایت پرسیدند یقین شدکه
نارسیده اند در اینجا بیتی موافق بیاد آمد

رباعی

در راه تو فکر من بجایی برسید
کانجا زمن وفکر نشان نیست پدید
من کیستم وراه توکو فکر کجا
حقاکه خیالی ست همه کفت وشنید

نثر

الهی این همه تاقین که عقل مابافت همه
خود نمائی بود هرچه عنکبوت فکر مابافت
همه هوایی بود اثبات ونفی آن بی تشبیه
وتعطیل نیست این آیت را که (لایعلم
تاویله الا الله) وصف تومیکند تاویل نیست
هیچ ذره نیست‌که خورشید براو نتافت
اماکه کویدکه ذره خورشید را بیافت

وطقوز چنبر کبی افلاك سنك درنده برحلقه‌در
ای‌که دکن وکلك شرف وقدری سنك کرمکله در
وجزؤ وکلك نظرالهیه‌کدندر یوزنده‌کی رنکی
ای‌مثال عفوك هربر عذرسزك عذرنی‌قبول‌ایدیجی
وای برات‌رحمتی‌هربرقدرسزه عیدی‌احسان‌ایدیجی
ای وارلق رقمنی عالم علوی وسفلی‌یه چکن
وای یوقلق قلمنی مست‌وهشیاراوزرینه اجرا ایدن

نظم

منزه‌سن مکاندن هم مکین وهم مکان‌سن سن
وجود یوق‌ذاتکك غیری کوریلان‌هرزمان سن‌سن
دمادم قوتی فکرك تجاوز ایتدی حدندن
قیل اوجی بولمادی سررشته اول کنج‌نهان‌سن‌سن

نثر

برقومك فکرلری کندولرینه ایرشدی ظن
ایتدیلرکه ایرشمشلردربرقومه کندوفکرینه‌کتدی
بیلدیلرکه بریول کتمشلردر نه زمان ایکسینه‌ده
حکایتی صوردیلر معلوم اولدی‌که ایریشمامشلر
بورایه موافق بربیت خاطره کلدی

رباعی

سنك یولنده فکرم برمحله منتهی اولدی
که نه‌بن قالدم اوبرده نه‌ده فکرمدن اثر قالدی
کیم اولسه‌م بن نه‌اوله بنده‌کی فکرسخیف ایا
خیال اندر خیال‌ایمش نه‌برك ونه ثمر قالدی

نثر

الهی بوجمله تاقین‌که بزم عقلمز بولدی کافه‌سی
کندوبی کوسترمك‌ایدی هرنه‌که فکریمزاورمجه‌کی
طوقیدی جمله‌سی هوایی ایدی آنك نفی واثباتی
تشبیه وتعطیلسز دکلدر بوآیت‌که تأویلنی بیلمز
الا الله بیور سنك وصفکدر تاویلی یوقدر
هیچ ذره یوقدرکه افتاب آنك اوزرینه دوشمدی
اما برکسه‌دن اشتدکمی که ذره آفتابی بولدی

نظم

ای بو صفت بیان ماهمه هیچ
هم آن تو آن ماهمه هیچ
بی من وتو توبی چنانکه توبی
بی نشانا نشان ماهمه هیچ
مابکنه حقیقت ترسیم
ای یقین وعمان ماهمه هیچ
هرچه بیتد خیال ماهمه نقص
هرچه کوید زبان ماهمه هیچ
ای حسینی چو اوست فاش ونهان
آشکار ونهان ماهمه هیچ

نثر

الهی کلام کلیم تست سبحانك تبت الیك
وندای ندیم تست لااحصی ثناءً علیك
مامفلسان بی‌لسان این عقده‌رادرچه‌محل حل کنیم
یاخود در این دائره بکدام قدم دم زنیم
ای‌در سراد قات لم‌یزلی بفردانیت معروف
وی برسریر لایزالی بواحدانیت موصوف
ای صدای ملکوتت قل‌اللهم مالك مالك
وای ندای جبروتت کل شئ هالك
ای برقع جمالت الکبریاء ردائی
وای عرصهٔ جلالت لایسعنی ارضی ولاسمائی
ای بی همه از نهایت بی نیازی
وی باهمه از غایت بنده نوازی

مثنوی

زحد لامکان تاخاك نمناك
همه سردر نقاب ماعرفناك
مکیر ازمن اکر کشتم بهر دست
که چشم عقلرا حیرت فروبست
تحیری دواند نشیب وبالا
کهی در کنه لا که سوی الا

نظم

سنك اوصافكی بزلر بیان حاجت یوق
جمله وارلق سکا مخصوص بزده اوحالت یوق
بن وبز یوق ایکن اویله قدیم حالنده
بی‌نشان اولدیغك ایچون بزه معرفت یوق
بز سنك کنه وحقیقتکی اکله‌یه‌میز
نه یقین وار بزم ایچون نه‌عمان راحت یوق
خیالمز کبی کبی ادرا کمزده نقصاندر
هرنه سویلرسه لسانمز اکا غایت یوق
ای حسینی ظاهر وباطن اودر مشهودم
بوبحثده دنیلان سوزلره نهایت یوق

نثر

یارب سنك کلیمك کلامیدرسنی تنزیه‌ایدرم توبه‌ایتدم
ندیمك نداسیدر سنك اوزریکزه ثنا عد ایده‌مم
بز دلسز مفلسلر بوعقده‌یی نیرده حل ایده‌رز
یاخود بودائره‌ده قنقی قدم ایله دم اوریرز
ای سراپردهٔ لم‌یزلیده فردانیتله معروف
وای لایزالی اریکه‌سنده وحدانیت ایله موصوف
ای صدای ملکوتی قل اللهم مالك
وای ندای جبروتی کل شئ هالك
ای جمالنك پرده‌سی الکبریاء ردائی
وعرصهٔ جلالتی لایسعنی ارضی ولاسمائی
ای رب شریکسزسن احتیاجسزلقده
وجمله‌یه فایق‌سن کمال بنده نوازلقده

مثنوی

ثریادن وارنجه تاثرایه
نقاب ماعرفنا ویردی سایه
بنی معذور طوت کزدم هرالده
که حیرت کلدی پرده اولدی دلده
تحیر قوشدرر علیا وسفلی
کهی لا دیدرر کاهیده الا

درین میدان دلم چندانکه بشتافت
میان لا والا یك الف یافت
چو کرد آن حرفرا در خود شماری
الف را الف دید این طرفه کاری
درین حالت که حیرت میزند جوش
زوحدت سوی کثرت میبرد هوش
چه بیند دل که هم خودشد حجابش
ازین معنی بهم برزد حسابش

نثر

ای عطا پاش وخطا پوش وی جرم بخش
عذر نیوش ای جهانبان ونهان بین
وای پیدا کنندهٔ آسمان وزمین
ای بی نشان پریشان نواز وای یگانهٔ
بیگانه گداز ای انکه از در لطفت هیچ
کس بیرون نبود وهیچ کس از و محروم نماند

مثنوی

ای از تو جهان وجان پر آشوب
فکر همه در رهتو مغلوب
کو فکر چه وهم وه چه گفتم
آیا زحدیث خود شگفتم
اسرار ازل چو نیست مفهوم
کو علم و چه عالم چه معلوم

نثر

الهی آنچه درتحت عبارت گنجد همه اسم بود
وهرچه درمیزان طبیعت سنجد همه رسم بود
ای در تتق عزت بی‌نیازی مبرا زرسم واسم
وای درحریم کبریایی معرا ازجوهر وجسم

مثنوی

ای دل ازتو درمضیق علم وعین
واله وسرگشته بین‌الاصبعین
ذات پاکت برتر از کیفیت است

بو میدانده کوکل خیلی یورلدی
اراده لاو الا الفی بولدی
ایدوب کندودن اول حرفه شماری
یری بیك کوردی کور بوطرفه کاری
بوحالتده آلوب عقلی حیرت
کوروندی عالم وحدتده کثرت
نه کورر دل که کندودر حجابی
بومعنی‌دن قارشدردی حسابی

نثر

ای عطانثار ایدوب خطایی سترایدیجی وجرمی
عفووعذری قبول ایدیجی ای جهانی کوزه‌دیجی
ونهانی کوریجی ای یری وکوکی ایجاد ایدیجی
ای پریشانلری تلطیف ایدیجی غنی وای
صاحب فردانیت مشرکلری قهر ایدیجی سنك
درلطفندن کمسه خارج دکلدر وکمسه محروم قالمز

مثنوی

سن اول ذات مقدس‌سن که ای خوب
فکرلر هب سنك یولنده مغلوب
فکر نیرده فهم نیرده نه‌در قال
شاشارم کندو نطقمدن بهر حال
ازل اسراری چون اولمادی مفهوم
علم نه نیرده عالم قنده معلوم

نثر

الهی اوشی که عبارت تحتنه صیغر جمله اسم ایدی
وهرشی که میزان طبیعتده طارتلور جمله رسم ایدی
ای احتیاجسزلق پردهٔ عزتنده اسم ورسمدن مبرا
وای حریم کبریائیده جوهر وجسمدن معرّا اولان رب

مثنوی

کوکل عین‌الیقین علم‌الیقینده
شاشرمش غرق حیرت اولمش آنده
منزه کیف وکمدن ذات پاکك

چون کنم این جنبش ازخاصیت است
میبرد اجبت ان اعرف مرا
ورنه کو اهلیت این صف مرا
فاذکرونی کر نفرمودی مرا
زهرهٔ یادش کجا بودی مرا

نثر

الهی اکرچه کار سازیت برای همه است
اما بی‌نیازیت ورای عقل ورای همه است
بلعم از بی‌نیازیت‌سك صفت ناپکار
سك ازکار سازیت باشیر مردان یارغار
سنك بی‌دل از نظر لطفت با چاره کشته
دل بی‌سنك از اثر قهرت بیچاره شده

مثنوی

پشه را قهرت آرد ازنم رود
تاخورد مغز ازثر نمرود
بی‌نیازیت چون سر افرازد
کرم از ایوب لقمه فی‌سازد

نثر

درنعت سیدالمرسلین وخاتم‌النبیین
صلی‌الله تعالی علیه وسلم
بعد ازحمد خالق ودود درود نامعدود
وثنای نامحدود برآن محبوب عاقبت محمود باد
آن سیمرغ قاف قدس وان شهباز فضای
انس آن صاحب صدر مسند نشین
کنت نبیاً وآدم بین‌الماء والطین
وآن نازنین چهار بالش ومآارسلناك
الا رحمة للعالمین آن طوطیٔ سخنسرای
وماینطق عن‌الهوی وآن بلبل بستانسرای
سبحان‌الذی اسری آن شهباز بلند پرواز
انا سید ولد آدم وآن عندلیب روشن آواز
وعلمك مالم تکن تعلم

نه‌در ادراکه استحقاقی خاکك
نی جلب ایتدی اجیبت ان اعرف
یوغیسه نه مناسب بکا بووصف
بیورمامش اولیدی فاذکرونی
نه جرا‌ئله ذکر ایدردم آنی

نثر

یارب کرچه عنایتك عموم ایچوندر
اما سکا محتاج اولماق جمله‌نك عقلی ورأی
وراسنده‌در بلعم سکا احتیاجسزلقدن کلب صفت
ناپکار کلب سکا موافقتندن شیر مردان ایله یارغار
قلبی اولمیان طاش لطفك نظرنده چاره بولدی
طاش کبی اولان قلب سنك قهرندن بیچاره اولدی

مثنوی

چیقارر قهرك الٓهی قیودن سوری سنك
سربی دولتی یمك ایچون نمرودك
بی‌نیازلغین اکر کوسترر ایسه حکمت
ویریور جسم نبیدن غداسنی دودك

نثر

حضرت سیدالمرسلین وخاتم‌النبیین افندمز
صلی‌الله علیه وسلمك نعوت شریفه‌لری
خالق ودودك حمدندنصکره حسابسز دعا
ودوکنمز ثنا اومحبوب عاقبت محمود اوزرینه
اولسون اوقاف قدسك عنقاسی واوفضای انسك
شهبازی اوصاحبصدر مسند نشین‌که بیوردی
بن نبی ایکن ادم ع م صو ایله تراب اراسنده ایدی
واونازنین‌که سنی ارسال ایلمدم الا عالمره رحمت
ایچون کوندردم چار بالشنه‌مستندر اول‌طوطی کویا
هوادن‌سویلمز واول‌سبحان‌الذی‌اسری‌بستانسرا اینك
بلبلی واو بلند پرواز اولان شاهین که
بن ادم ع م ك اولادلرینك سیدیم بیوردی
واوعندلیب‌روشن آوازکه وعلمك مظهری‌اولدی

قطعه

سبب افرینش عالم * منبع جود ومعدن الطاف
شرف دودمان آل قصی * نامهٔ سر بمهر عبد مناف
همچو قدرش بلند رفته قدم * همچو نامش ستوده بود اوصاف
نردبانش فلك شب معراج * دیده بانش ملك بروز مصاف

نثر

آن ندیم خاص الخاص ابیت عند ربی
وآن مرید صاحب اخلاص ولاینام قلبی
آنکه لعمرك سوكندیست برجان وسر اووآنكه
عفاك الله سپندیست كرد رخان وبراو
آنكه والليل اذا یغشی قسمیست بموی مشكبارش
وانكه والنهار اذا تجلی قسمیست ازرنك رخسارش

قطعه

رسول مغرب ومغرب امام انس وملك
كه بربساط شرف شهسوار كونین است
زهی بلند كمانی كه درصف دعوی
همه نشانهٔ اوقلب قاب قوسین است

نثر

فتح نامهٔ رفعتش كارخانهٔ كسرىرا كسری افكنده
ودبدبهٔ رسالتش قصر قیصررا درهم شكسته
كاه برای معجزهٔ دشمن بدرای بدر كامل را
بیك انكشتش دونیم كرده كاه بجنك بدر
دشمن ناقص بدستش كشته كشته قرس
ره‌فرسای اوكارخانهٔ نه‌فلكسرا زیر پی كرده
دست ابرآسای اوبار نامهٔ حاتم طایی طی
كرده دریاپیش كفش همچون كف پیش دریا
خوار نموده آفتاب درپیش نظرش همچو نظر
درپیش آفتاب خجل مانده

نظم

صدر عالم آفتاب شرع دین

قطعه

عالمك خلق اولنمسنه سبب * سخاوتك كوزی لطفك كانی
ال قصی قبیله‌سی شرفی * عبد منافه نامه عنوانی
قدری كبی یوجه ایدی قدمی * اسمی كبی دخی ممدوح شانی
شب معراج وروز معركه‌ده * ملك معین فلك نردبانی

نثر

اوندیم خاص الخاص كه ربم عندنده ایدم بیوردی
اومرید صاحب اخلاص كه نم قلبم اویومز دیدی
اوذات عالیقدر كه لعمرك انك جانته وسرینه قسمدر
اوذات كه عفاك الله یوزرلك تخمی توتسیٔ در رخانه
اوذات كه كیجه‌یه قسم ایدرم ظلمت زمانده زلف مشكبارندن كنایه
وكوندزه قسم ایدرم نورلندیغی زمان رخسارندن عباره‌در

قطعه

شرقه وغربه رسول ومقتدای انس وملك
كیم شرف ساحه‌سنده شهسوار كونیندر
نه كوزل عالی كماندر كه صف دعواده
نشانكه هدفی قلب قاب قوسین‌در

نثر

فتح نامهٔ رفعتی نوشیروانك خانه‌سنی خراب ایتدی
دبدبهٔ رسالتی قیصرك قصرنی زیر وزبر ایلدی
بعضاً دشمن بدخواهه معجزه اون درت كیجه‌لك
قمری بر برمغیله ایكی پاره وبعضاً دخی جنك
بدرده دشمن دنی الیله مقتول اولوردی
اسب فلكپیماسی عرصه‌كاه نه افلاكی زیرپا
بلوط كبی دست شریفی نام حاتمی طی وامحا ایلدی
دریا كف مباركنه نسبت بركف ایدی كه دریا
كنارنده افتاب نظری یاننده آفتابك مقابلنده
نظر كبی خوار ومحقر ایدی

نظم

فخر عالم آفتاب شرع دین

قدر اورا عرش‌اعظم چون زمین
یك پیاده در ركابش عقل كل
یك سوار اندر صفش روح‌الامین
در ازل منشور او فخر البشر
تا ابد طغرائش ختم‌المرسلین
من چه كویم وصف او جبار كفت
وصف پاكش رحمة للعالمین

نثر

آنكه درپیش چشمش زرعین خود را بیك جوسنك ندیده وآنكه درپیش دستش‌مال صامت بكف اندر نیامده

قطعه

قلم بر خط اوچو ننهاد سر
ازان آرزو زرد وبیمار ماند
چو آن دولتش دستكیری نكرد
سیه‌روی كشت ونكو نسار ماند

نثر

وجودش عالم علمرا چون كوه راسخ بود
اما عجب كوهی‌كه در غار آمد طلوعش
ظلمت كفررا صبح صادق نموده بود
اما طرفه صبحی‌كه درشام دمید
آن خلاصهٔ عنصر لوی ابن غالب‌كه
لوای دولتش همیشه غالب بود
اكرچه اول پدرش ابوطالب آمد
آخر بدرش هرطالب آمد

قطعه

میان بخدمت شرعش بجان ودل بربند
بدولتش مكر ازدوزخت نجات بود
چو كتخدای بهشت وشفیع محشر اوست
اكر بصدق نیابی چه كونه‌جات بود

عرش اعظم قدرینه نسبت زمین
برپیاده عسكریدر عقل كل
برسواری عسكری روح‌الامین
از ازل منشوریدر فخرالبشر
تاابد طغراسی ختم‌المرسلین
بن نه ممكن وصف ایدم‌الله دیدی
نعت پاكن رحمة للعالمین

نثر

اول نبی محترم‌كه نظرنده زر خالص كندوسنی بر اربه قدر قیمتلی كورممش ودست شریفی مال‌صامته محل اولمامش

قطعه

قلم خطنه باش قویمادیغندن
او آرزو ایله زرد وزار قالدی
اكا اول دولت ال ویرمدیكندن
سیه رو اولدی نیكونسار قالدی

نثر

وجودرسالتپناه عالم علمده برجبل ثابت ایدی اویله برجبل‌كه غاره كیردی‌ده طلوعی ظلمت كفری صبح صادق ایتمش ایدی اما برعجب‌صبح كه اخشام ظاهر اولدی
اولوی ابن غالبك عنصرینك خلاصه‌سی‌كه لوای دولتی هرآن وزمان غالب ایدی
فی‌الحقیقه پدری كبی آنی محافظیه اوّل ابو طالب كلدی صكره قپوسنه هرطالب كلدی

قطعه

بیلكی خدمت شرعنه جان ایله بغله
اودولت ناردن خلاصه دستكیرك اولور
جنتك كتخداسی محشرك شفیعیدر او
صدق ایله كلز ایسه‌ك یانیرده پیرك اولور

نثر

صد هزار تحفهٔ تحیّات نثار ارواح مطهّر ازواج واولاد مکرم و اصحاب محتشم واتباع محترم اوبادکه هریك سیارهٔ برج سروری وستارهٔ اوج مهتری اند رضوان الله تعالی علیهم اجمعین

در مناقب امیرالمؤمنین ابوبکر صدّیق رضی‌الله‌عنه علی‌الخصوص والخلوص بران نائب مخصوص بایهٔ ثانی اثنین اذهما فی‌الغار آن سرحلقهٔ جمیع مهاجر وانصار ان مخزن اسرار نبوی وان مهبط انوار مصطفوی آن قافله سالار قد افلح المؤمنون و آن سهم‌الجیش وان جندنا لهم‌الغالبون ان کلیم صفت درکلیم تجرید وان خلیل سیرت درخلوت تفرید

مثنوی

آن محرم راز اسمانی
آن محرم کعبهٔ امانی
آن همدم خاص ثانی اثنین
آن خواجهٔ چارسوی کونین
درمسند حکم امیر اعدل
درآخر عهد امام اول
صدیق طریق استقامت
سالوك معارج کرامت
صاحب قدم مقام تجرید
سردفتر جمله اهل توحید
اورا قدم ازدم یقین بود
زان پیش روسپاه دین بود
درجمع مقرّبان صادق
حقا که جزاونبود سابق

نثر

یوز بیك تحیّات هدایاسی آنك ازواج مطهری واولاد مکرمی واصحاب محتشمی واتباع محترمی ارواحلرینه نثار اولسونکه هربری سرورلك برجنك سیاره‌سی ومهترلك اوجنك ستاره‌لریدر جمله‌سندن جناب حق راضی اولسون امین

امیرالمؤمنین ابوبکر صدیق رضی‌الله تعالی‌عنه مناقبی بیانده‌در

علی الخصوص کمال خلوص ایله نائب مخصوص اوزرینه‌اولسونکه ایکی‌نی ایکیلیجی‌مغاره‌ده‌اوجمیع مهاجر وانصارك کزیده ورئیسی ونبیّ ذیشانك اسرارینك مخزنی‌واول انوار مصطفویه‌نك‌محل‌نقلی اوفلاحه‌داخل‌اولان‌مؤمنلرك‌سرحلقه‌وسرکرده‌سی وبزم عسکریمز البته غالب اوله‌جق دیو بیوران قوماندان اکرم وجندك رهبری اوکلیم صفت کلیم تجریدده وخلیل سیرت خلوت تفریدده

مثنوی

اول محرم سر آسمانی
اول محرم کعبهٔ امانی
اول همدم خاص ثانی اثنین
اول خواجهٔ چارسوی کونین
مسند حکمده شاه اعدل
وقت آخرنده امام اول
صدیق طریق استقامت
عارج معارج کرامت
صاحب قدم مقام تجرید
سر دفتر جمله اهل توحید
قدملی ایدی دم یقیندن
اوکجه کیدر ایدی جیش دیندن
جمیع مقرب ایجره صادق
حقاکه یوق ایدی آنی سابق

نثر

درمناقب امیرالمؤمنین عمر ابن خطاب رضی‌الله تعالی عنه

وبرآن ستایش عرب‌وعجم وآسایش بطحا وحرم آن مظهر کلمهٔ صدق وصیانت وآن معمار مقصورهٔ دین ودیانت آن بانیٔ قاعدهٔ جهانبانی وآن تخت خلافترا سلیمان ثانی

مثنوی

چوبرتخت خلافت رفت فاروق
شد اعلام هدا را سر بعیّوق
زصدّیق ارچه عالم زیب وفریافت
خود از عدل عمر عمری دگر
سپهسالار دین کز رای عالی
جهانرا داشت از بیداد خالی
چنان بنیاد ظلم ازبیخ برکند
که کرگ ازمیش دامن برسرافکند
زهی روشن دل وصاحب سکینه
که بنمودش نهاوند از مدینه

نثر

در مناقب امیرالمؤمنین عثمان ابن عفان رضی الله تعالی عنه

وبرآن امام معصوم ومحترم مرحوم آن ضابطهٔ جیش عسرت وآن واسطهٔ نصرت وآن قدوهٔ اصحاب علم وآن قبلهٔ ارباب حلم

قطعه

زهی برسپهر شرف کوکبی
که بودش همی بادو اختر قران
همه فعل او هم چو قولش صواب
همه جود اوچون حیابی کران

نثر

خلیفهٔ ثانی حضرت عمرالفاروق افندیمزك مناقب شریفلری رضی‌الله عنه

واو ممدوح عرب‌وعجم وسبب راحت بطحا وحرم اول دین ودیانت مقصوره‌سنك معماری اوجهان محافظه ایدیجیلك قاعده‌سنك واضعی واوتخت خلافته سلیمان ثانی

مثنوی

خلافت تختنه چیقدقده فاروق
ایرشدی صیت وشانی تابعیّوق
ویروب فر عالمه صدیق اکبر
عمر عدلیله بولدی حسن دیکر
او سرعسکرده اولان رای عالی
ظلمدن روی ارضی ایتدی خالی
اساس ظلمی برمرتبه قازدی
که قورت قیونله همدم اوله‌یازدی
کوزل قلب ویرمش اولشاهه خداوند
که کورندی مدینه‌دن نهاوند

نثر

امیرالمؤمنین حضرت عثمان ذی النورین افندیمزك مناقبی رضی‌الله عنه

دخی اول امام معصوم ومحترم مرحوم اول عسکر عسرتك ضابطه‌سی واو فتح ونصرتك واسطه‌سی واو اصحاب علمك امامی واورباب حلمك قبله‌سی

قطعه

زهی سپهر شرفده نه کوزل برکوکب
که دائما ایکی اخترله اوله اکا قران
جمیع فعلی دخی قولی کبی صدق وصواب
جمیع جودی حیاسی مثالی بی پایان

نه‌درکار دین بود رایش سبك
نه از بارکس کشت طبعش کران
جهان صفا صوفئ پاك رو
امام زمین وامان زمان
چو از صبغة‌الله شدا وسرخ رو
بمعنی سیه کشت روی جهان

نثر

در مناقب امیرالمؤمنین علی ابن ابی طالب رضی‌الله عنه وکرم‌الله وجهه

وبرآن سرور مطلبی ابن عم نبی آن اصل شجرهٔ ولایت وآن فرع ثمرهٔ نهایت آنکه بی او مدینه علم را درمی بایست وآنکه با او حصر دین را هیچ درنمی بایست آن مردی‌که در هیجا درهمه جان از دشمن روی نتابید وآن شیری‌که درهیچ جاهیچ پشت رونیاورد آن پردلی‌که بیك نعره قلب لشکررا دو پاره می شکست آن صفدری‌که بیك‌حمله‌قلعهٔ را درپا می افکند سخنش یك رویه بود ازان بردل دوستان می‌نشست تیغش دو رویه بوداز ان درمیان دشمنان می‌رفت

قطعه

شیر یزدان کزنهیب خنجرش
خصمرا بفسرده خون درحنجره
بود از آسیب اوپیش از اجل
جان دشمن از غری در غرغره
اوست قلب لشکر اسلام ازان
مهر دین بی‌مهر اونامدسره
برفراز قصرعالی منظرش
من‌تکویم آسمانر کنکره
چون کم ازیك نقطهٔ موهوم بود
درمحیط مرکزش نه‌دائره

امور دینده یوغدی خفیف رایلك اکا
کمسنه‌نك باری آنك طبعنه کلمزدی کران
یوزی نوری ایله بولمشدی کائنات صفا
امام روی زمین ایدی اوامان زمان
چونکه الله بویاسی ایدی اوقزارمق اکا
که انك فوتی ایله اولدی سیه روی جهان

نثر

حضرت علی کرم‌الله وجهه ورضی‌الله عنه افندمزك مناقب شریفلری

دخی اول سرور مطلبی ابن عم نبی اول شجرهٔ ولایتك اصلی واول میوهٔ نهایتك فرعی اوکه او اولمسه مدینه علمه قپو لازم ایدی اوکه آنك ایله دین حصرینه هیچ قپویه لزوم یوق برمردکه غزاده هیچ برمحلده کیرو دونمدی واوبرارسلانکه هیچ برمحلده برشیٔدن یوزدوندرمدی برقهرمانکه برنعره ایله قلب لشکری ایکی پاره‌ایلدی برصفدرکه برحمله ایله برقلعه‌یی ایکی‌یه بولدی سوزی بریوزلی ایدی‌اوسببدن دوستلرینك‌قلبنه‌تأثیر ایدرایدی‌سیفی ایکی‌یوزلی‌ایدی‌اندن‌دشمنلرینك‌جکرکاهنه‌کیدرایدی

قطعه

الله ارسلانی که خوف خنجری
دشمنك صیقمش بوغازده قانی
آنك ازارندندر اولمزدن اول
خوف ایله چیقمش کوررذك جانی
لشکر اسلام صفنده قلب اودر
مهر دین یازدی آنك عنوانی
تخت عالی منظر اوزره سطوتی
اشاغی قویدی سمانك شانی
نقطهٔ موهومه‌دنده دون ایدی
علم مخلوق اکا کوره عرفانی

مناجات

الٓهی ملکا پادشاها زبان مارا ازهرچه
زبان ماست خاموش کردان وازدل ما
هرچه سبب ذل ماست فراموش کن
قالب مارا بتوفیق هدایت کرداری ده
قلب مارا ازتلقین عنایت کفتاری بخش
نوری ده‌که ظلمت آب وکل رابه باد بردهیم
حضوری بخش‌که ازفضولیٔ جان‌ودل بازرهیم
علمی‌که عطا کردهٔ بعمل رسان یقینی
که راهنمودهٔ بامل برسان

مثنوی

ای کار همه زتو فراهم
چون مرهم جملهٔ مراهم
زان پیش که ریز د آب رویم
ازروی کرم‌ده آرزویم

نثر

خلوتی‌ده‌که آنجامن وما نکنجد سلوتی بخش‌که
دوعالم رابیك جونسنجد
شناسایی بخش بی پندار معرفت آشنائی ده
بی‌خیال محبت درمجلس انس نشاطی کرمنمای
بربساط قرب انبساط کرامت فرمای

مثنوی

خرد سررشته کم کرد ازتحیر
یقینی‌ده مراورا بی تغیر
فضولی می‌کند نفس بد اندیش
تودانایی که مجروحم ازین نیش
دلمرا درغم خود شادیٔ‌ده
بخویش ازبندغم آزدیٔ‌ده
درو نرابی تمنای برون دار
به آمدده نمی کویم که چون‌دار

مناجات

ای ربم ای ملك ای پادشاه پادشاهان بزم لسانمزی
هرنه‌که بزه زیاندر آندن سکوت ایدیجی ایله
وکوکلمزدن هرنه‌که سبب ذلتمزدر آنی اونوتیدر
جسممده توفیق وهدایت ایله مشغولیت ویر
قلبمزه عنایت تاقیندن برکلام احسان ایت
برنور ویر صو وتراب ظلمتنی روزکاره ویره‌لم
برحضور ویر فضوللقدن جان‌ودلی خلاص ایده‌لم
برعلم که احسان ایتمش‌سن عمله ایرشدر
بر یقین‌که یول کوسترمش سن امله ایرشدر

مثنوی

الٓهی سن‌سین آنجق حاله اعلم
ویررسن درد قوللره دواهم
یوزم صوبی دوکلزدن مقدم
اوله عفوك دل مجروحه مرهم

نثر

برخلوت ویرکه اواراده بن وبز صیغماسون
برسلوت ویرکه ایکی عالم بر اریه‌یه موازن اولمسون
برعرفان احسان ایت معرفت ظن اولنمدیغی حالده
برآشنالق ویرمحبت تخیل اولنمقسز مجلس انسده
بکا برنشاط کوسترر ایسه‌ك بساط قرب اوزره
انبساط احسان ایله

مثنوی

عقل سررشته‌سن الدی تحیر
اکا ویر بریغین بی تغیر
ایدر ازغونلغی نفس بداندیش
سن عالم سن بنی جرح ایتدی بونیش
دلیمه‌سن غمکدن ویر سروری
قیوب کندوغمك بولسون حضوری
ایچم طشره‌مه محتاج قویمه بویله
ای سن ویر دیمم که شویله ایله

نثر

الهی وقتی‌ده که اندوه گذشته نخوریم
راحتی بخش که رنج ناآمده نبریم
بغرور وقت حال مرا مهجور مکن
وبکمان نزدیکی مرا دور میفکن
گرهی که نفس بندد بگشای
راحتی که روح خندد بیفزای

مثنوی

ای خالق خلق وعالم غیب
مایم دمی وعالم غیب
ای از نظر تو کار ماراست
آراستهٔ تو آنچه ماراست
عذر همه لطف تو پذیرد
کس رانکنی تو از بدی رد
رحم آرکه جمله بی‌مداریم
سرمایه امید وبیم داریم

نثر

الهی بی‌خمار تشبیه وتعدیل دم توحیدی روزی کن
بی شمار نفی واثبات قدم تجرید ارزانی دار
شکسته کیٔ مارا باعتقاد درست پیوندکن
آلوده کیٔ مارا بیقین خالص بدل گردان
غفلتی که وقت برما مگیر
تقصیری که آید از مادر پذیر
نفس مارا بانفس برادری‌ده
قدم مارا بانظر برابری بخش

مثنوی

دمی نقدم فراغی بخش ازین درد
غم فردا ودی تا کی توان خورد
بباش اندر دلم تخم سعادت
بکن بنیاد رسم وبیخ عادت

نثر

یارب بروقت ویرکه گچمشك غصه‌سنی یمه‌لیم
برراحت ویرکه کلمشك زحمتنی گورمیه‌لیم
وقت وحاله مغروراً بنی مهجور ایتمه
وقربیت ظنیله بنی بعدیته دوشرمه
بردوگم که نفس بغلادی فتح ایله
برراحت‌که روح انکله گولر زیاده ایله

مثنوی

ای عالم غیب خاقنی خلق ایلیجی
بز برنفسز عیبمزی سویلیجی
سن قیل نظرنده بزم ایشمزی تام
زیرا که سن ایتدك بزه وارلق انعام
لطفك ایدر اعتذارمز البت مقبول
رد ایتمیوب عفوك بزه آنجق مسؤل
رحم ایله بزه‌که ایشمز سهو وخطا
سرمایه‌مز الده وارایسه خوف ورجا

نثر

یارب‌تشبیه‌وتعدیل‌خماری‌اولمقسزدم‌توحیدمیسرقیل
نفی‌واثبات عددی اولمقسز قدم تجرید احسان ایله
بزم قیرقلغمزی صاغلم اعتقادله تمام ایت
بزم آلوده‌لکمزی خالص یقینه مبدّل ایله
برغفلت‌که بزدن صادر اولدی انکله عقاب ایتمه
بزلری قصور واقعه‌لریمز ایله قبول ایت
نفس ایله نفسمزه اخوّت ویر
بزم قدممزه نظرمز ایله مساوات احسان ایت

مثنوی

بکا بردم فراغت ویر بو درددن
اشتمیم غم فرادی فرد دن
درونمه اکوب تخم سعادت
قوپار بنیاد رسمی قالسون عادت

نثر

الهی باین وآنم مکذار اکرم دردل داغ تست
واکرچه من باغیم از کرم باغ تست
الهی میدانی که نفس عاصی آلودهٔ معاصیست
وارتکاب مناهیش نامتناهی ست امید
واثقست اکرچه طاعت نیست
عزیمت صادقست اکرچه استطاعت نیست
اندیشه راپای لنکست وزبان لال
تقصیر از عاجزی آمد نه از ملال

مثنوی

اکر کار یك خس بسامان شود
زدریای رحمت چه نقصان شود
امید مرا قاعده محکم است
اکرچه بدی بیش ونیکی کم است
بسی نفس اماره آواره کشت
مپرس ومکو کانچه برما کذشت
براسب هوا کرچه تازنده ام
دلم را توپی قبله تازنده ام

نثر

فصل اول در مبداء سلوك
الهی این چه سوداست که سرمایه آن در سر کردیم
این‌چه تمناست که کار برخود برتر کردیم
این‌چه طوفانیست که درتنور مابر جوشید
واین‌چه پرده است که عقل مارا بپوشید
واین‌چه خارست که در دامن ماآویخت
این چه بادست که کرد ازما برانکیخت

رباعی

ای غم همه سوی ما عنان تافتهٔ
ما نا که مرا زبونترك یافتهٔ
آن روز مرا . د وچشم تو سرخ نمود
برخودکه کلیم من‌سیه بافتهٔ

نثر

الهی نیٔاکا وبوکا براقه اکردرونمده داغك وار
واکر بن‌ازغون ایسه‌م سنك باغكك کرمندنم
یارب معلومدرکه عاصی نفس کناه ایله ملوّثدر
وارتکاب مناهی ایسه نامتناهیدر امید
زیاده‌در اکر طاعتی یوق ایسه‌ده
عزیمت صادقدر اکر قدرت یوق ایسه‌ده
فکرك ایاغی طوپالدر وزبانی لال
قصور عجزدن ناشیدر قتوردن دکلدر

مثنوی

نوله برشقی کرسعادت بولور
یم رحمتکه نه نقصان اولور
بکا اولدی محکم اساس امید
بلی یوق ثوابم کناهم مزید
طولاشدی بوآواره نفس پلید
دیمه صورمه انیکه نه اتدی سعید
هوا اتی التنده ایلر شتاب
کوکل قبله‌سیسن دلر فتح باب

نثر

فصل اول سلوکك بدأ وبشلنغجی بیانده
یارب بونه سودادرکه سرمایه‌سنی سرده ایتدك
بونه تمنّادرکه ایشی اوزریمزه صعب ایتدك
بونه طوفاندرکه بزم سودامزدن غلیان ایتدی
بونه خماردر بزم عقلمزی اورتدی
بونه دکندرکه اتکمزه طاقیلدی
بونه روزکاردرکه بزدن توز قوپاردی

رباعی

ای غم بزم اوستیمزه قپولمش‌سن
بکزرکه بزی بکجه ضعیف بولمش‌سن
بختسزلغمی اکلادم اول کوندن کیم
عنفیله بزه نظر ایدر اولمش‌سن

نثر

ساكنان ملك وملكوت از كمال غيرت
درين حيرت كه ﴿ ماللتراب وربّ الارباب ﴾
چه توان كرد محمودرا باچندين هزار خدم
وحشم چشم بر آياز بود بنكركه آياز را
بنسبت اوچه برك وساز بود

مثنوى

بزركى اكر بردر پيره زن
نشيند تواى خواجه سبلت مكن
چرا افتد اندر جهان بانك دشور
سليمان اكر كشت مهمان مور
درين ره اكرمن بر آشفته ام
ملامت مكن نه زخود رفته ام

نثر

تخم حيرت دركلى پاشيدهٔ كه اين معرفت است
نهال محنت در دل نشـاندهٔ كه اين محبت است
اين ظلوم وجهولرا بار امانت بر سر
با اين همه ﴿ اتجعل فيها من يفسدفيها ﴾ خوشتر

فرد

در هجر تو خوش ميكشم اين باركران
اى دوست مرا طاقت سر بازى نيست

نثر

عقل معروف ازين ولايت معزول
ماضى ومستقبل درين حالت مجهول
بر ساحل دريا نمى بديد آمد علم
وعالم دران غرق در بيابان سمومى وزيد
معلوم دران حرق

نظم

تو آن صيدى كه عالم دانهٔ تست
همه معلوم وعلم افسـانهٔ تست

نثر

عالم ملك وملكوت سكنه‌سى كمال غيرتلرندن
بوكاحيرتده‌ايديلركه‌طپرقدن‌نه‌حاصل، حق تربيه‌ايتدى
نه بايمق ممكن محمودك بو قدر بيك خدم وحشمى
وار ايكن كوزى آيازده ايدى نظر ايت كه
ايازك‌اكا نسبت‌اولنه‌جق نه‌قدرت‌وسامانى‌وار ايدى

مثنوى

قوجه قارى اوينه وارسه سلطان
اكا رشك ايليوب تل قيرمه اى جان
نيچون دوشملى شورش خلقه بر آن
سليمان اولدى ايسه موره مهمان
بو يولده بن شاشوب يولسز كيدرسم
ملامت ايتمه كندم غيب ايدرسم

نثر

حيرت تخمنى برچاموره‌صاچمش‌سن‌كه‌بومعرفتدر محنت
فدانى‌قلوبه‌ركزايتمش‌سنكه‌بومحبتدر بوظلوم‌جهولك
باشنده امانت يوكى‌بونلرله برابرقيلارمسن‌اوكسه‌يى
كه انده فساد ايدر طعنى زياده خوش

فرد

هجركله سنك خوش چكرم باركرانى
اى دوست بنم باش نثار ايتمكه قدرتم يوق

نثر

عقل معروف بو ولايتدن معزول
كچمش وكله‌جك بو حالده مجهول
دريادن ساحله بر رطوبت كلدى علم
وعالم غرق اولدى و چولده بر سموم
اسدى معلوم دخى انده ياندى

نظم

سن اول آو سن كه عالم دانه اولدى
سكا معلوم و علم افسانه اولدى

توای مفلس ازان بد نام کشتی
که جای کنج در ویرانهٔ تست
عجایب قصهٔ مشکل حدیثی
که عقل از زیرکی دیوانهٔ تست
همه مجلس حضور شمع خواهد
و لکن متهم پروانهٔ تست
که پیچاند ترا زلف نکویی
مکریك تارازان درشان تست
ترش رویی مکن بادشمن ودوست
که این شور ازمیان خانهٔ تست

نثر

کجاست طاقت این کارو کراست زهرهٔ انکار
دیدن خود عیب ودانستن خود هنر
درمیان هردو آینه هست دراو می نکر

نظم

با سرشتت چها که همراهست
خنك انکس که از خوی آ‌کا هست
کوهری درمیان این سنکست
یوسفی در نشیب این چاهست
پس این کوه قرص خورشید ست
زیراین ابر زهره وماهست

نثر

بی تربیت نظر نفس را وجودی نه
بی مدد نفس ازان نظر خبری نه

شعر

فلو لاکم وما عرفنا الهوی
فلو لا الهوی ما عرفناکم

نثر

پیر هری میکوید رحمةالله تعالی علیه
الٓهی آهی ده که چون بر آید

سن ای مفلس محقّر سن آنکچون
که کنزك موقعی ویرانه اولدی
عجایب قصه‌در مشکل خبر در
که عقلك زیرکی دیوانه اولدی
بتون مجلس حضور شمعی استر
ولکن متهم پروانه اولدی
نه شی طولاشدیرن زلفی دیمزسن
که باعث انتظامه شان اولدی
یوزك اکشتمه دوشمن ایله دوسته
که بو شورلیغه جسمك خانه اولدی

نثر

نره‌در تحمل بو کاره کیمده وار جسارت انکاره
کندوبی کورمك عیب وکندوبی بیلمك هنر
هر ایکیسی اراسنده بر مرآت وار اکا باق

نظم

خلقتك نه‌لر ایله همراهدر
سعید اوکه اوزندن اکاهدر
بو طاش ایچنده بر جوهر واردر
یوسف روحه بو تن بر چاهدر
بو جبل ماوراسی در خورشید
بو بلوط التی زهره وماهدر

نثر

نظرك تربیه‌سی اولمقسز نفسك وجودی یوق
نفسك مددی اولمقسز اونظردن بر خبر یوق

شعر

سیزی بز بیلمسه ایدك محبت اولمز ایدی
محبت اولمسه ایدی سیزی بز بیلمز ایدك

نثر

شیخ‌الاسلام عبدالله انصاری بیوریورلر
یارب بر آه احسان ایتکه نه وقت بندن

کارهر دو عالم بر آید
شبلی میکوید رحمةالله تعالی علیه
طوبی لمن کان له فی عمره نفس

رباعی

رندم نه مرا شراب وشاهد هوس است
نی چشم دلم منتظر پیش و پس است
مستم نه زهشیاری و مستیم خبر
مقصود من ازهر دوجهان یك نفس است

نثر

نفس مطمئنه مطیه ایست ﴿ تحمل اثقالکم
الی بلد لم تکونوا بالغیه الا بشق الانفس ﴾
نفس بادیست آتش طبع و آتش یست
آب فراج هم کار ساز هم خرمن سوز
هم عقل کداز هم جان افروز

بیت

نزد من هرشب نسیم صبح را آمد شدیست
از تو پیغام آورد از من برد آرامرا

نثر

در فصل نو بهار باوان شکفتن ازهار
وروان شدت انهار هیچ نفس خوشتر
وهیچ نالهٔ دلاویز تر از آه مرغان
سحرگاه نیست از چندین هزار مرغ که
در پیش وپس‌اند بحکم آن نظرندکه صاحب
این نفس اند﴿ثلاثة من الاولین وقلیل من الاخرین﴾

مثنوی

جزع شاهین را نه سودای کلست
زاغ وکرکس را نه بانك بابل است
جغد را کنج خراب آمد نصیب
بزم شه را در خور آمد عندلیب

ظهور ایدر ایسه دنیا و آخرت مرادم حاصل اوله
شبلی رحمة الله تعالی علیه بیوریورلر
مژده عمرنده بر نفسه مالك اولنلره

رباعی

رندم بکا یوقدر می و محبوب هوس
کوکلم کوزینه یوق نظر پیش وپس
مستم نه‌در آیقلق و مستلك بیلمم
مقصود ایکی عالمده بنم بر نفس

نثر

نفس مطمئنه برمرکبدرکه یوکلریکزی یوکلنور
اول برمحله‌که اکا واصل اولمزسکز الا شق نفسکزله
نفس بر روزکاردر آتش طبیعتلی وبر آتشدر
صومزاجلی هم ایشه یرار هم خرمن یقر
هم عقل اریدر هم جانی درخشان ایدر

بیت

هرسحر باد صبادن اخذ واعطام وار بنم
کتورر سندن خبر آلور بنم آرامی

نثر

تازه بهار اثناسنده چیچکلرك آچلمسی وصولرك
جریانی زمانی هیچ زیاده کوزل وهیچ مرغوب ومقبولتر
سحر وقتنك عارفلرینك آه وانینلرندن غیری دکلدر
بوقدر بیك قوشدن که ایلروده وکیروده‌لردر اونظر
حکمنده‌لردرکه بونفسه مالکلردر ﴿ ثلاثة من الاولین
وقلیل من الاخرین ﴾ انلرك شاننده‌در

مثنوی

شاهنك فریادنی صنمه که
قارغه قوزغون صوتی اویمز بلبله
بیقوشه ویرانه‌لر اولمش نصیب
پادشه بزمینه لایق عندلیب

نثر

آمد شد واسطه بر عاشق دلیل بر رضاء معشوقست
زیرا که هرکجا نفسیست نظر بر آن مسبوقست

شعر

اتانی هواها قبل ان اعرف الهوی
فصادف قلبی خالیاً فتمکنــا

نثر

یحبهم ویحبونه نظر را بانفس اشارتیست
تا نپنداری که نفس را بشـارتیست
﴿ فما لهؤلاء القوم لایکادون یفقهون ﴾ حدیثا
آمد شدیست موج دریا را مدام حقیقت
این حال بکفتم تمام نصیب کف از موج
دریا چیست سرکردانی مقامات و احوال
همین است اکر دانی خواستند که شناخته
شـوی کفتند بایدکه کداخته شـوی آنکاه
هم اوطالب وهم اومطلوب در آمدن
محب ودررفتن محبوب سخن شیخ فریدالدین عطارست

بیت

بخود می‌بازد اوخود عشق بازی
خیال آب وکل دروه بهانه

نثر

آنجا که ازل باابد پیوندد وحقیقت
بامجاز توخندد راهی که توپوبی
نارفته‌یه حرفی که توکوئی ناکفته‌به
این طائفه کفته‌اند زنده کیستکه
از خویشتن مرده است ومرده کیستکه
خودرا زنده شمرده است (زنده شود
هرکه پیش دوست بمیرد) (مرده دلت
آنکه هیـچ دوست نکیرد)

نثر

واسطه‌نك عاشقه کاوب وکتمسی معشوقك رضاسنه
علامتـدر زیرا نه محلده برنفس واردر نظر انك
اوزرینه مسبوقدر

شعر

هوایی بیلمدن اول هواسی کالدی بکا
قلبمی خالی بولوب ایلدی آنده مسکن

نثر

محبت ایدنلره محبت ایدر نظره نفس ایله اشارت واردر
ظن ایلمیه‌سن که نفسه بشارت واردر نولدی شو
جماعته یاقلشمیورلرکه سوز آکله‌سونلر
دریاده جزر ومد هر ان واردر بو حالك حقیقتی
تماماً وکاملا سویله‌دم کفك دریادن نصیبی
نه‌در سرکردانلق مقامات واحوال انك کبی‌در
اکر بیلور ایسـه‌ك استدیلرکه بیلنمش اوله‌سین
دیدیلر لازمدرکه اریه‌سن اول زمان هم طالب
کندی اولور وهمده مطلوب محبتك کلمه‌سـنده
ومحبوبك کتمه‌سنده شیخ عطار قدس الله سره بیورر

بیت

اوکندی کندینه عشق اوینن اوینار
خیال آب وکل یولده بهانه

نثر

اومحلده‌که ازل ابده منتهی اولور وحقیقت
سنك مجازکه خنده ایدر بریول که‌سن قوشیورسن
کیدلمه‌مش اولسه ایودر وبرلاف که‌سویلرسن دینمه‌مش
اولسه اعلادر بوجماعت دیدیلر دیری برکمسه‌درکه
کندوسندن اولمشـدر ومیت اول کمسـه‌درکه
کندوسـنی دیری نظرنده کوریور زنده اولور
هرکیم دوست اوکنده اولور ایسه قلبی اولمشدر
هرکیمك که دوستی اولمز ایسه

نثر

﴿ فصل دوم درمعرفت مرتبهٔ سلوك ﴾

محرم این سخن‌را دوحالت روی می‌دهد
یکی سوختن بی تکلف دوم ساختی بی‌تصرف
همین دوحالت در پروانه وموم موجودست
ازان همدم آتش می‌توان بود
حکایت حال پروانه اگرچه باشمع معلوم‌است
اما صفت یگانه‌کی درموم است
صفت موم چیست خودرا درآتش فنا کردن
صفت پروانه‌چیست خودرا پیش آتش‌فدا کردن
درحقیقت اگرچه هردو سوخته اند
أما پروانه محب وموم محبوب

مثنوی

پیدا شده درمقام معلوم
پروانه زآتش آتش ازموم
تاموم نکشت همدم نور
تاب رخ اونکشت مشهور
تحقیق ترا چوموم کردند
پس نام ترا ظلوم کردند
آنجا بقبول خود نشاندت
وانجا یلقب جهول ماندت

فرد

عجب حال این یامن راست بنگر
بصحرا دزد ودرخانه برادر

بیت

دربار توچون صاع ملك یافته اند
این کفت مکوی باتو دربافته اند

نثر

پروانه‌را گفتند خودرا درآتش‌مزن که زیانست
﴿ولاتلقوا بایدیکم الی‌التهلکة﴾ فرمانست

نثر

﴿ایکنجی فصل سلوکك مراتبنی بیاننده‌در﴾

بوسرك محرمنه‌ایکی‌حال یوز گوسترر اوایکی حالدن
بری تکلیفسز یانمق وديكرى تصرفسز یاپمق
بوایکی حالت پروانه ایله مومده موجوددر
اوسببدن آتشه اش وهمدم اولمغه قادرلردر
پروانه‌نك حکایهٔ حالی فی‌الحقیقه معلوم
اما مظهر فردانیت اولمق مومده مومك
صفتی نه‌در کندوبی آتش ایچنده افنا ایتمك
پروانه‌نك صفتی‌ایسه کندوبی آتش‌اوکنده‌فداایتمك
حقیقتده صادقسن ایکیسی دخی یانمشلردر
اما پروانه عاشق موم معشوقدر

مثنوی

ظاهر اولمش مقام معلومده
نورده پروانه نورده مومده
تا که موم اولمدقجه همدم نور
اولمدی شعلهٔ رویی مشهور
سنی گرچکده چوموم ایلدیلر
صکره نامیکی ظلوم ایلدیلر
اوراده جای قبولنه قودی
بوراده اسمکی جهول اوقیدی

فرد

بنیامن اولمش خوش حاله مظهر
صحراده سارق اوده برادر

بیت

یوکنده بولدیلر سنك ملکك صاعنی چون
قیل وقاله بوقدر اولدی مجال آنك ایچون

نثر

پروانه‌یه دیدیلر کندوکی آتشه اورمه زیاندر
والیکز ایله تهلکیه القا ایتمیکز حقدن فرماندر

کفت ﴿ یاایها الناس لاتنافقوا ﴾
﴿ لن تنال البر حتی تنفقوا ﴾ قرآن است

نظم

کمال عاشق پروانه دارد
بغیر از سوختن پروا ندارد

هنوز شمعرا درمیان جمع نیاورده بودند که
میان پروانه وموم بواسطهٔ روشنایی
آشنایی بدید آمده بود از آن وقتکه
بر آن نور نظر داشتند ازخال یکدکر خبر داشتند
یك چندی بی زحمت اغیار درحضرت یار
دران دیار بسر میبردند

شعر

وکانت بالعراق لنا لیال
سرقناهن من ایدی الزمان
جعلناهن تاریخ اللیال
وعنوان المسرّت والامان

نثر

تاکه حکایت آوردن شمع درمیان جمع
بر سمع پروانهٔ دیوان رسید آتش غیرت
از نهاد اوسر برزد واز پای درآمد .
دستی بر سرزد نزدیك موم دوید
تاکیفیت احوال معلوم کند موم با او
در سخن آمد وکفت

مثنوی

کوچه شد داد خود تمام دهد
شرط باشدکه بارعام دهد
نور خورشید تا ظهور نکرد
ظلمت شب زخاق دور نکرد

نثر

پروانهٔ سبك سررا این سخن کران آمد
با خود کفت عجب کاریست

دیدی ای جماعت نفاقلشمیکز زیرا
بزه نائل اولمزسکز انفاق ایتمدکجه قرآندر

نظم

کمال عشقی کور پروا نه‌دن وار
چکنمزیانمدن پروا نه‌دن وار

دها شمعی مجلس اورتاسنه کتورممشلر ایدی
که پروان ایله موم اراسنده نورانیت واسطه‌سیله
بر آشنالق ظهوره کلمش ایدی او وقتدنکه
او نور اوزرینه نظر طوتدیلر بربرینك حالندن
خبر طوتدیلر برمقدار بی‌زحمت اغیار حضور یارده
او دیارلرده آرامساز اولدیلر

شعر

کیجه‌لر وار ایدی بیزه عراقده
که چالمشدق آنی دست زماندن
آنی کیجه‌لره تاریخ قیلدق
دخی عنوان مسرتله اماندن

نثر

تاکه شمعك جمع اورتاسنه کتورلمك حکایه‌سی
دیوانه پروانه‌نك قولاغنه ایرشدی غیرت
آتشی طبعندن ظهور ایلدی قالقوب الیله
باشنه اوردی مومك قربنه قوشدی کیفیت احوالی
معلوم ایتسون ایچون موم آنك ایله
کلامه اغاز ایتدی ودیدی

مثنوی

شاه عدالتی ایدنجه تمام
شرط او در که بولنه رخصت عام
کونشك نوری ایتمدکجه ظهور
کیجه‌نك ظلمتی هیچ اوله‌می دور

نثر

خفیف بینلی پروانه‌یه بو سوز آغر کلدی
کندوسنه دیدی عجائب بر ایشدر

مثنوی

چو خود محرم نبودم در غم او
روادارم کسی‌را همدم او
مرا ازخویش غیرت بود بسیار
چه کون بینمش در چشم اغیار

نثر

بعد از آن روی بسوی موم کرد
کفت ای جوهر کران مایه وای اختر بلند پایه
ای در بزم صبح خیزان منبع نور
ای در عرصهٔ شام چو کوه طور
ای ثعبان شکلی که اهل ظلمت ابد بیضا
نمایی وای سودازدهٔ که از غلبهٔ حرارت
رك صفرا کشای بامن بکوکه اندیشهٔ تو
جیست ودود دل تو از سودای کیست
موم دانست که پروان صاحب سکرست
عربده بسیار خواهد کرد موم از دل
نرم نفس کرم بر آورد وکفت
ای‌شهباز پاك باز بلدر پرواز وای
عندلیب روش آواز ای هزار دستان
عجب داستان ای مرغ سلیمان تخت وای
بیك سلطان بخت در بدایت جستجویی
میکن بیش ازین کفتکویی مکن

مثنوی

از عدم تا در وجود آمد تنم
سر براورد از کریبان این غمم
پیش از آن کز خود بیابم آکهی
این حکایت کرد با من همرهی
نور وآتش سایهٔ بر من فکند
تلخ وشیرینی که بود از من بکند

نثر

القصه هنوز خام بودم که این سودا همی

مثنوی

هنوز بن اولمادم رازیکه محرم
روا کورمی غیری سکا همدم
نجه بن قسقانورم یار اوکنده
نه کونه کوره‌یم اغیار اوکنده

نثر

اندنصکره یوزینی شمعه طرفنه توجه ایله دیدی
ای اغربهالی جوهر پایه‌سی یوجه اختر
ای سحریلر مجلسنده نورك ظهور محلّی
ای ظلمتلی کیجه‌لری پر نور ایدن طور تجلّی
ای عصا شکلنده اهل ظلمته ید بیضا کوسترسن
سن او سوداسی غلبه ایتمش کیمسه سن‌که حرارت
غلبه‌سندن صفرا طمرلرینی آچارسین
بکا سویله‌که سنك فکرنده‌کی نه شیدر وکوکلکك
دودی کمك سوداسندندر موم بیلدیکه پروانه
سرخوشدر غوغایه تشنه‌در دل پر سوزندن
بر آه آتشبار ایتدی وسویله‌دی ای شهباز
پاك باز بلند پرواز ای عندلیب روشن آواز
ای هزار دستان خوب دستان
ای سلیمان تخلّی وسلطان بختلی طایر
بدایت احوال عشقده زیاده اره طاره
بوندن زیاده قیل وقاله متصدّی اولمه

مثنوی

یوقدن وار اولدیغی دمده تنم
کلدی بوغم طوتدی یاقه‌مدن بنم
وارلغمدن یوق ایکن بنده خبر
کلدی بو سودا دلم قیلدی مقر
اولدی کوکلم نور وآتش مظهری
آجیدن هم طاتلیدن اولدم بری

نثر

نهایت کلام دخی جیك ایکن بو سودای بشرد

بختم ﴿ یالیتنی کنت معهم فأ فوز فوزاً عظیما ﴾

رباعی

باد سحر این گرد نه انگیخته بود
کاندوه تو در دامنم آویخته بود
از دل خبر عشق تو می پرسیدم
خود عشق تو با جان من آمیخته بود

نثر

اکنون روی از همه تافته ام
در صحبت تو دست یافته ام
ممکن نیست که از تو جدا شوم
هرکجا خواهی بود مرا از صحبت تو
گزیر نیست واز خدمت تو گریز نه

بیت

تا کور شود از غم من دیدهٔ بدخواه
زین پس من و معشوق ﴿ توکلت علی الله ﴾

نثر

پروانه چون این حکایت از موم شنید
وسلیم دلی اورا بدید با خود گفت
ازین اختلاف مزاج دردی بد ید آمد بی علاج

نظم

دریغ این درد را مرهم ندیدم
امید وصل بود آن هم ندیدم
از ان کار مرا است بنیاد
که عهد دوستان محکم ندیدم

نثر

اخرالامر با خود مقرر کرد که
هر آینه ازین دوکار یکیرا اختیار باید کرد

فرد

یا دل ز هوای یار بر باید داشت
یا در غم او بترك جان باید گفت

ایدم نه اوله ایدی انلرله بیله اوله ایدم فوز عظیم
ایله نجات بولور ایدم

رباعی

قوپارمدن اول بو توزی باد صبا
غصه‌ك بنم انکمه آصلمش ایدی
دلدن خبر عشقکی صوراردم بن
عشقك ایسه جان ودله طولمش ایدی

نثر

شیمدی یوزیمی جمله‌سندن چویردم
سنك شرف صحبتکه رخصت بولدم
ممکن دکلدرکه سندن مفارقت ایدم
هر نیرده اولور ایسه بکا سنك صحبتندن
چاره یوق وسنك خدمتندن فرار یوقدر

بیت

کور اوله کوزی کر چکمزسه بنی بدخواه
ایشته بن و یار ایشته توکلت علی الله

نثر

پروانه بو حکایه‌یی مومدن ایشتدی
وانك قلب سلیم اولدیغنی کوردی کندویه‌دیدی
بومزاج اختلافندن برعلاجسز درد ظهورایتدی

نظم

دریغا کورمدم بو درده درمان
امیدم وصلت ایدی اولدی هجران
آنکچون ایشمك چرخی بوزلدی
که عهدنده وفا ایتمدی یاران

نثر

نهایت امرده کندوسنجه قرار ویردی که
البته بو ایکی ایشدن برینی قبول ایتمك کرکدر

فرد

یا حضور قلبی ترك ایت یا هوای دلبری
یا غمین بیل جانه منت یا فدا ایله سری

نثر

چون شمع درمیان جمع آمد از دور ونزدیك
خود را بخلق نمودن کرفت موم چون
از اول حال با آتش در ساخته بود
واز حکایت خود پرداخته درمشاهدهٔ
دوست چنان مستغرق ومستهلك بودکه
غیر ندید دران حیرت غیرش یاد نیامد
بزبان حال میکفت

شعر

اذا اشتغل اللاهون بشغلهم
جعلت اشتغالی منك یامنتهی شغلی

نثر

پروانه را چون سر کار با خود بود
خواست تاسرخود کیرو بهیچ وجه دستش نداد
پای در دامن صبر کشید وروی از خلق
بکر دانید پست بدیوار صبر نهاد

فرد

چون توبه زعشق میسکالید
عشق آمد وکوش توبه مالید
خودرا نه‌طاقت کریز دیدونه قوت پرهیز
عاقبت افتان وخیزان روی بقبله
مقصود آورد حاجی صفت کرد حرم
چون محرمان نامحرم طواف کرد

نظم

دنت عن ناظری تلك الخیام
علی سکانها منی سلام

نثر

مجلسی دید ازنور شمع آراسته فریاد
از چپ وراست برخاسته موم چون
ستون خیمه درمحل مشاهدم استقامت

نثر

وقتاکه شمع مجلس اورطه‌سنه کلدی
اوزاق ویقندن کندوبی خلقه کوسترمکه بشلدی
موم چون ابتدا حالنده آتش ایله متفق ایدی
کندو حکایه‌سندن فارغ اولمش دوستك مشاهده
سنده اویله غرق و مستهلك ایدی‌که غیر کورمدی
او حیرتده دوستك غیری خاطرینه کلمدی
زبان حال ایله سویلردی

شعر

لهو ایله مشغول‌اولانلر سندن مشغول ایکن
بن سنکله اشتغال ایتدمدی صوك شغلم بنم

نثر

پروانه‌نك سوداسی وایشی کندو ایله ایدی
استدی تاکه کندو باشنی محافظه ایده بروجه ایله‌ال
ویرمدی ایاغنی صبر دامنه چکدی ویوزینی‌خلقدن
دوندردی ارقه‌سنی دیوار صبره طیادی

فرد

توبه چونکه عدوی عشق اولدی
کلدی عشق توبه قولاغین بوردی
کندونك نه فراره طاقتنی کوردی نه‌ده
اجتنابه قدرتنی نهایت دوشه قالقه یوز
قبلهٔ مقصوده کتوردی حاجی کبی حرم‌اطرافنده
نامحرم محرملر واری طواف ایتدی

نطم

قریب اولدی بزه دوستك خیامی
ایدك سکانه بزدن سلامی

نثر

برمجلس کوردی شمعك نوری ایله مزین
فریاد صاغدن وصولدن ظهور ایتمکده
موم چادر دیره‌کی کبی محل مشاهده‌ده قائم

می‌یافت پروانه طناب غصهٔ درکلو کرده بود
ومی‌تافت چون میسر نشدکه دست ازدوست
بدارد عاقبت پای برکردن خلق نهاد
صوفی وار کرد سر معشوق چرخ میزد ومیکفت

رباعی

ازدست فراق اکر امانی بودم
باشدکه امیدیم جانی بودم
چون شانه همی کرد سرت میکردم
تایك سرمو ازتو نشانی بودم

نثر

پس آنکه پروانه روی برخاك نهاد
وساعتی پروبال زدن کرفت
واین رباعی می‌خواند

رباعی

خوش خوش غم توخون دلم پاك بخورد
از نالهٔ من نیامدش باك بخورد
بیچاره دلم زمین بدندان بکرفت
ازدست ستمهای غمت خاك بخورد

نثر

نور ازتتق عزت وناز حالتهای اورا
مشاهده میکرد واز سر کرشمه سوی اورا
التفاتی می‌نمود پروانه‌را یقین نبودکه
معشوقرا با اونظر هست ناکاه بکوشهٔ چسم
ازمیان خلق بیرون نکریست دوسترا
نکران خود یافت ازغایت شوق این
شعررا ادا کرد

شعر

الله یعلم ان النفس قدتلفت
شوقاً الیك ولکنی امنیها
ونظرة منك یاشوقی ویا املی
اشهی الیّ من‌الدنیا ومافیها

بولدی پروانه حبل غمی بوغازینه طاقوب
برمقدار هجوم ایتدی دوست ایله مصافحه
میسر اولمینجه اباغنی خلقك بیونه قودی
صوفی کبی معشوقك‌باشی اطرافنه‌دونوب سویلردی

رباعی

هجرکدن اکر بکا امان اولسه آیدی
جائزکه امید بنم جان اولسه ایدی
طرق کبی باشیکه سنك دونر ایدیم
قیل اوجی قدر بکا نشان اولسه ایدی

نثر

اندن صکره پروانه یوزنی طبراق اوزرینه قودی
وبرساعت قول وقنادنی اورمغه باشلدی
وبورباعی‌یی اوقیور ایدی

رباعی

خوش ایمدی غمك حال دلم کوش ایتدی
فریادمه رحم ایلمیوب جوش ایتدی
بیچاره کوکل طوتدی یبری دیشی ایله
طبرق یدی غمکله زهر نوش ایتدی

نثر

نور ورای پردهٔ عزو نازدن‌انك‌احوالنی‌کورردی
وناز واستغنا طریقیله انك جانبنه
التفات کوسترمکده ایدی پروانه‌یه یقین
یوق ایدی‌که معشوقك کندویه نظری اوله
تاکه کوز اوجی ایله خلق اراسندن طشره بقدی
دوستی کندویه ناظر بولدی کمال شوقدن
بوشعری ادا ایتدی

شعر

بیلور الله‌که حقیقت نفسم اولدی تلف
سکا شوقمدن ایچون بوفذلك المطلوب
سکا برکره نظر بنم ایچون افضلدر
دنیاهم دنیاده موجود اولاندن ای محبوب

مناجات

خدا داندکه خون شد بیتو جانم
ولکن بر امیدت زنده مانم
ببین کان یك نظر ای زندکانی
مرا خوشتر زعمر جاودانی

نثر

اضطراب واضطرار او چون بغایت رسید
بر او ندا کردندکه ای مدعی ریایی
خود را بخلق چند نمایی ﴿ ماهذالامر
الا ببذل الروح لا لاهل الروح ﴾

مثنوی

بمیر از خویش تا یابی رهایی
که پیوند تو آمد این جدایی
زتو این شکل وشیوه‌کی پذیرند
چو پا بر سر تهی دست تو کیرند
نه کس را آرزوی مستیٔ توست
حجاب اعظم اینجا هستی توست
به هشیاری قدم برجای خود نه
پس آنکه سر بزیر پای خود نه

نثر

پروانه بعد از طپیدن بسیار دانست که
این همه صفت نفس نادان است
چون اورا محرم نیافت خود را مجرم دید
زبان ملامت بر کشاد کفت

رباعی

ای نفس بلای این دل ریش تویی
سرمایهٔ محنت ای بد اندیش تویی
خواهی که شوی بکام دل همدم دوست
با خود منشین‌که دشمن خویش تویی
بعد ز ان در مقام استغفار در آمد
وغدر آنچه رفته بود بدین بیت میخواست

مناجات

خدا عالم که سن سزخوندر دل
ولکن برامیدله زنده‌یم بیل
اوامید برنظر کم بوجهانه
دکشمم بلکه عمر جاودانه

نثر

آنك اضطراب و اضطراری نهایته ایرشدی باشی
اوجنده نداایتدیلرکه ای ریاکارمدعی کندوکی خلقه
نجه برکوسترسن بومطلب حاصل اولمز الا جان فدا
ایتمکله اولور راحت استینلر ایچون دکل

مثنوی

فنا ایت نفسی اول اللهه لایق
که عین وصلت اولدی بوجدالق
سنك بو وارلغك کیتملو سندن
باشکه باص‌که طوتسونلر الکدن
نه مستلکك نه‌ده هشیارلغکدر
بیوك مانع اراده وارلغکدر
آیق طوران آدیمك یبریکه قو
بیانه بصمه کندو سریکه قو

نثر

پروانه چوق چاربندقدنصکره بیلدی که
بونك جمله‌سی جاهل نفسك صفتیدر
چونکه آنی محرم بولمادی کندوبی مجرم کوردی
ملامت زبانتی آچدی و سویله‌دی

رباعی

ای نفس مزاحم دل ودین سن سن
سرمایهٔ حقد وحسد وکین سن سن
وصلتله بکام اولمغی استرسن اکر
کندوکله اوتورمه سکا بدبین سن سن
اندنصکره مقام استغفاره کیردی
ومامضی‌نك عذرنی بوبیت ایله استدی

شعر

ارحم بقية نفس فيك قد تلفت
قبل الممات فهذا آخر الرمق

ترجمه

رمقی بیش نمانده است ز بیمار غمت
قدمی رنجه کن ای دوست که درمیکذرد

قطعه

با تو می کفتم که عشقت ناکهان
خواهدم کشت از غمت این آن غم است
پیش ازین باور نمی بودت زمن
کر همی کفتم که کارم درهم است
وقت ان آمد که رحم آید ترا
بر دلم چون واپسینم این دم ست

نثر

عاقبة الامر نفس را بکذاشت در نظر شمع
نفس کرم بر آورد وکفت

بیت

تماشای چشمم برویت خوش است
ولیکن دلم از تو در آتش است

نثر

چون نفس خود را با نظر دوست همنفس کرد
بدین یك بیت بس کرد

بیت

انی لاخرجن من‌الدنیا وحبکم
بین‌الجوارح لم‌یشعر به احد

بیت

خاك درت ای جان زدل ودیده برفتیم
کردرد سری بود ببردیم وبرفتیم

شعر

مرحمت ایت سکا صرف ایلدیکم انفاسه
چیقمدن روح که آخر نفسمدر ایشته

ترجمه

بیمار غمك صوك نفس واحتضارده
کیت خاطرینی ال که همان کیتمك اوزره‌در

قطعه

سکا دیمشدم که عشقك آکسزین
اولدرر غمدن بنی اول غم بودر
بوندن اول ایتمز ایدك اعتماد
سویلر ایسه‌مده که یتش دم بودر
شیمدی اول دمدر که سن آجیه‌سن
کوکلمه که صوك نفس صوك دم بودر

نثر

نهایت کارده نفسنی براقدی شمعك
نظرنده برآه آتشبار ایدوب دیدی

بیت

کوزم خوشدر تماشای رخکله
ولکن کوکلم آتشلر ایچنده

نثر

چونکه کندو نفسنی دوست نظرنده هم نفس
ایتدی بو بر بیت ایله اکتفا ایتدی

بیت

بنی البته اولوب قبرمه دفن ایلسه‌لر
جسمم ایچنده‌که محبتکی بلمزلر

بیت

دریکك خاکن ای دلبر چیقرمایم کوزمدن بن
باش آغریسی اولورسه‌ده رجوع ایتم سوزمدن بن

نثر

چون دیدند بصورت ومعنی تسلیم دوست
کردد ظاهر وباطن اطمینان یافت
خطاب مستطاب در رسیدکه
﴿ ارجعی الی ربك راضیةً مرضیةً ﴾

نظم

بیا بیا که مرا آرزوی توست آخر
نشاط من زتماشای روی تست آخر
ببین در آینه یك شیوهٔ که چشم توکرد
مراچه حاجت چندین ملامت ست آخر

نثر

بعد از رفتن او این سنت درمیان
مرغانی که از جنس اوبودند باقی ماند
همه راکفتند باصل موافقت کنید
اکر وصل شام میخواهید ﴿ موتوا
قبل ان تموتوا ﴾ صد هزار اختلاف
مزاج از این حکایت بدید آمد
وکفت کوی ایشان بسیارشد
﴿فمنهم من آمن ومنهم من کفر وما
امن معهم الا قلیل ﴾

رباعی

مردیکه وجود اوعدم باشد کو
یك دمکه موافق قدم باشد کو
از عشق بنام جمله خرسند شدند
آن دلکه در اونشان غم باشد کو

﴿فصل سیم در مقامات سلوك﴾

در آن حالت که پروانه خود رافدا ایشمع کرد
چون پای برسرخلق نهاده بود
وایشانرا پیشن چشم نیاورده

نثر

چونکه کوردیلر صوری ومعنوی دوسته تسلیم
اولیور وظاهر باطن اطمینان بولدی
خطاب مسطتاب ایرشدیکه ربکه رجوع ایله
ای راضیه ومرضیه اولان نفس

نظم

کرم ایت مجلسه کل مطلبمز وجهکدر
کل وکلزار تماشاسنه حاجت وارمی
کوزیکك یاپدیغی برشیوه‌یی آینه‌ده کور
نی بومرتبه لومه مناسبت وارمی

نثر

اوکتدکدنصکره بوعادت انك جنسندن
اولان قوشلرك ارالرنده باقی قالدی
جمله‌سنه دیدیلر اصله موافقت ایدیکز
اکر شمعه واصل اولمق استر ایسه‌کز اولمزدن
مقدم اولیکز یوز بیك اختلاف مزاج
بوحکایتدن ظهوره کلدی وانلرك
قیل وقاللری چوقدر بعضیلری ایمان
ایتدیلر وبعضیلری دخی انکار ایتدیلر
ایمان ایلمدی انلرله الا آزلری ایمان ایتدی

رباعی

وارلغین یوق ایدن آدم قنده
قدمه راست کله‌جك دم قنده
اسم عشق ایله اولدیلر قانع
قنده‌در دل نشان غم قنده

﴿اوچنجی فصل سلوكك مقاماتی بیانده‌در﴾

اوحالده‌که پروان کندوبی شمعه فدا ایدیورایدی
آیاغی خالقك باشی اوزره قومش ایدی
وانلری کوزی اوکنه کتورممش ایدی

همه رارك كردن بجنبيد طناب غصه
در كلوى ايشاى بكرفت از غايت خودبينى
رنجى ميبردند وزنخى ميز دند واز
نهايت سيه دلى دندان تعصب سفيد ميكردند
پروانه كوش بسخن ايشان نداشت
خاطر خودرا ازان جمع پريشان نكرد
ياخود ميكفت

قطعه

ملامت كوى راچشميست احول
اكر برعكس بندهست معذور
تراكر آرزوى انكبين است
بباید ساختن بانيش زنبور

نثر

دشمنان همه از دورو نزديك
ابرو ترش كرده بودند
پروانه شيرينكار نزديك دوست رسيد
شمع‌را ديدكه ايستاده ساعتى بر او
كرم شداما دران حالتش سرد نكرد
چون آن معامله مشاهده كر دندن
يكبار بطعن آن زبان بسته دهان
ملامت بر كشاد ندوكام خوش ميكر دند وميكفتند

شعر

لو انهم عشقوا لما عذلوا
لكنهم عذلوا وما عشقوا
پروانه از ملامت ايشان جكر خون شد
اما حودرا هر دم بدين رباعى تسلى ميداد

رباعى

در عشق زراحت وخوشى فائده نيست
تا زهر هلاهل نچشى فائده نيست
خواهى كه ترا بر در او بار دهند
تا بار ملامت نكشى فائده نيست

جمله‌سنك بيون طمرى حركته كلدى غم طنابنى
انلرك بيونلرينه طولادى زياده خودبينلكدن
مشقت چكديلر وچنه اورديلر وزياده
مرحمتسزلكدن تعصب ديشلرنى بياض ايتديلر
پروانه انلرك سوزينه قولاق طوتمادى
كندو خاطرنى او جمعيتدن پريشان ايتمدى
كندى ديبور ايدى

قطعه

نى طعن ايلين شاشى بقاندر
اكر عكسى كوررسه طوت معذور
اكر واريسه سنده بالله‌خواهش
كلورمى خاطريكه نيش زنبور

نثر

دشمنلر هب اوزاقدن ويقيندن
يوزلرنى اكشى ايتمش ايديلر
شيرين كار پروانه دوستنك يانه صوقلدى
شمعى كوردى كه قيام ايتمش بر ساعت آنك
اوزرينه قيزدى اما او حالت فرحلندرمدى
چونكه او معامله‌يى مشاهده ايتديلر
دفعة او لسانى بغلونك طعنته ملامت
دهاننى آچديلر ومرادلرنى اجرا ايتديلرو ديديلر

شعر

اهل عشق عاشقك احوالنى تعييب اتمز
كيمكه تعييب ايديور بهره‌سى يوقدر عشقدن
پروانه‌نك انلرك لومندن جكرى خون اولدى
اما كندونك بورباعى ايله تسلى خاطرى وار ايدى

رباعى

عشق ايچره صقين راحتى اوما زينهار
كه زهر هلاهل ايچه‌جكسن نا چار
استرسن آنك دركهنه يول ويره‌لر
يوكلنملو بيونكه ملامتدن بار

نثر

پروان هر دم روی بسوی شمع میکرد ومیکفت

شعر

اجدالملامت فی هواك لذیذة
حبّا لذکرك فالیلمنی اللوّام

نثر

چون مکنت او در محل قربت معیّن شد
وحضور او در حضرت نور مقرر کشت
با یکدکر کفتند (ماهذا الابشر مثلکم
یریدان یتفضل علیکم) این تنك‌را
کجا بریم انچنان یاد آورده که درخاك
می غلطت نزدیکست پیش آتش آب روی ما
بریزد پروان رادران حالت این بیت یاد آمد

رباعی

در عشق تو از دلم سلامت بر خواست
بیکانه وخویشم بملامت بر خواست
ننشسته هنوز باتو یکدکرم بمرام
کز هرد وجهان چنین ملامت برخواست

نثر

پس کفتند مانیز بال وپر داریم بر خیز ید
تا قدم چند برداریم کمر موافقت برمیان
بر بندیم تا این سخنرا با شمع درمیان نهم
اما شمعرا خود حکایت ایشان روشن بود
خواست تا نقد وقلب هر یکرا که نقد
قلب ایشان بود در بوتهٔ امتحان کذارشی
دهد وقراضهٔ دعوی بی معنی همه
بر محك یقین زند تا قیمت خود را بدانند
ودر چپ وراست حکایات ناموزون نکنند
واز پس وپیش سخن کم وبیش نکویند
شمع کفت ای کوته نظران بیشتر آیید
تا حکایات باشکایات شمارا جواب باصواب

نثر

پروانه یوزینی هرزمان شمع طرفنه ایدردی ودیوردی

شعر

محبتکده ملامت لذیذ کلدی بکا
سورم ذکرکی لوم ایلین طورسون لوّام

نثر

چونکه آنك مکنتی قربت محلنده معین اولدی
وانك حضوری نورك مواجهه‌سنده تقرّر بولدی
بربرلرینه دیدیلر بو دکلی سز کبی بشر
استیور سیزك اوزریکزه افضل اولمق بو عاری
نیرده یوکلنه‌بیلورز خاطرلدی که تراب ایچنه
یوارلنر بعید دکلدرکه آتش یاننده شرفمزی توکسون
پروانه‌نك او حالتده بو رباعی خاطرنه کلدی

رباعی

سنك عشقنده یوق بکا سلامت
یبانجی آشنا ایلر ملامت
هنوز اوتورمدن قصر مرامه
ایکی عالمده قوپدی بر قیامت

نثر

صکره دیدیلر بزمده قولیمز قنادمز وار قالقین
تا بر قاچ آدم کیده‌لم موافقت کمرینی
بیلمزه بغلیه‌لم تاکه بو سوزی شمع ایله آرایه قویالم
اما شمعه انلرك حقیقت حکایه‌سی ظاهر ایدی
استدی که هر برینك نقد وقلبنی که انلرك
نقد قلوبندن عباره در امتحان پوته‌سنده
اریتسون وآرتسون ومعناسز دعوالری
قراضه‌لرینی امتحان یقین محکّنه اورسون
تاکه کندو قیمتلرینی بیلسونلر وصاغ وصولده
غیر موزون حکایه‌لر ایتمسونلر وایلرو کیرو وآز
چوق سوزسویلمسونلر شمع دیدی ای کوته نظرلر
بری کلیکز تاکه سیزك حکایات باشکایاتکزه جواب

بکویم تا هر یکیرا حقیقت روشن شود که
پروانهٔ مثال قربت بواسطهٔ کدام خدمت یافته است
واز چه نسبت مستوجب این منزلت کشته

قطعه

سالها خون خورد نافه تا مکر
بوی مشکی در مشام او رسد
شیشه خود را بهر آن بکداخت تا
قطرهٔ از می بکام او رسد

نثر

هریك از مقام خود در حرکت آمدند
چون بتکلف چند قدمی چند برداشتند دعوی
دروغ خود را قابل آن فروغ ندیدند
از نهیب آن صولت همه را سبلت سست کشت
یك دکر را کفتند باز کردید که جای
سرافرازی نیست باآتش سوزنده مجال بازی نه

مثنوی

ازو هر چند مارا روشنایی ست
ولی با او چه جای آشناییست
کسی خود را در آتش چون پسندد
ازین اندیشه بر ما عقل خندد

نثر

فریاد بر آوردندکه ﴿ربنا لاتحملنا مالا
طاقة لنا به﴾ کفتند چون
میدانیدکه نه‌مرد این میدانید
﴿ارجعو ورائکم فالتمسوا نوراً﴾

مثنوی

اکر میکشی بارپیلان در آی
وکر نه چو اشتر مجنبان درای
کراهنك این بحر داری درست
بکام نهنکست منزل نخست

صواب سویله‌یم تا که هر بریکزه حقیقت روشن اوله
پروانه قربت مثالی قنغی خدمت واسطه‌سیله بولمشدر
ونه نسبتدن بو شرفه و مرتبه‌یه مستحق اولمشدر

قطعه

نیجه یل قان یوطدی نافه آخری
ایلدی مشك ایله تعطیر مشام
شیشه کندویی اریتدی شوقله
که اوله بر قطره می ایله بکام

نثر

هر بری کندو مقامندن حرکته کلدیلر نه زمان
عسکر کلفتیله برقاچ آدم کیتدیلر کندولرینك
کذب دعوالرینی او فروغه مقابل کورمدیلر
او صولتك شدتندن بلکنلری صویه ایندیروب
بر برلرینه دیدیلر رجوع ایدیکزکه باش قالدیره‌جق
محل دکلدر وینار آتش ایله‌اوینامغه مجال یوقدر

مثنوی

نه‌دکلو بیتره اول ویرسه‌ده نوری
کیمك واراکا قارشو طورمه زوری
نصل کندونی کمسه آتشه قور
بو اندیشه‌دن عاقللر اولوردور

نثر

فریاد ایلدیلرکه یارب بزه یوکه‌مه طاشیمغه
قدرتمز اولمیان شیلری دیدیلر چون بلیورسکز
بومیدانك رجالی دکلسکز دونك وراکزه نور
التماسنده اولکز

مثنوی

طاشی فیل کبی یولده بارکران
والا دوه کبی اوتدرمه چان
مرامك بودریادن المق سه‌در
بیل اولکی منزل نهنك آغزیدر

کل باغ جویی بی خار کیر
سر کنج داری دم مار کیر
چو پروانه انکس که سوزنده نیست
برو شمع معنی فرد زنده نیست

﴿ فصل چهارم در نصیحت سالك ﴾

چند انکه میتوانی بکوش این سخنرا .
تاندانی بکوش زیرا که در تونیست
آن کنجایی که بی رنج برسراین کنج آیی
تجمل محبت بی تحمل محنت محال است
کوی آرزو درچوکان صاحب حالست

مثنوی

توچون کویی درین میدان بیندیش
کجا خواهی رسید از کوشش خویش
بروتسلیم چوکان شو زمانی
مکر یابی زحال خود نشانی

نثر

پالودهٔ علم مشوکه آلوده مانی
مست عمل مباش که مستعمل کردی
علم وعمل دلیل عبارتیست آنجا که
معلومرا اشارتیست هردونشان بیکانه کیست
انجا که حدیث بیکانه کیست

مثنوی

کرمرغ حقیقتی دراین دام
باعلم وعمل مکیر آرام
اندیشه کل مکن دل این است
آن جمله رهست ومنزل این است

نثر

عاقلا علم وعمل اسم ورسمرا اساسست
هردورا نتیجه وهم قیاس است

كه وصلت استرایسه‌ك خاری طوت
اکر کنج ارارسن دم ماری طوت
برعاشق ینارایسه پروانه وار
نهایت اولور نائل وصل یار

﴿دردنجی فصل سالكه نصیحت بیانده‌در﴾

نه‌قدرکه قادرایسه‌ك سعی وغیرت ایت
بوسوزی تاکه بیلمیورسن دیکله زیرا که
سنده یوق اوحوصله که زحمت سزجه بو
دفینه‌نك اوزرینه کله‌سن محبتك کوزللکی محنته
تحملسز محالدر آرزو طوپی صاحبحالك چوکانده‌در

مثنوی

وجودیکی همان برطوب فرض ایت
نه‌یاپه‌بیله‌جکسن آنی عرض ایت
کیدوب چوکانه تسلیم ایله آنی
بولورسون کندو حالکدن نشانی

نثر

علم ایله کندوکی تصفیه اولمش صانمه ملوث
قالورسن عمل مستی اولمه‌که مستعمل اولورسن
علم وعمل عبارتك دلیلیدر اومحلده‌که
معلومه اشارت واردر هرایکیسیده‌بیکانه
صفتیدر اومحلده کی حدیث یکانه‌دن اوله

مثنوی

اکر مرغ حقیقت سن سکا دام
اولور علم وعمل قیدیله آرام
طوتوب روحی جسمدن رشته‌ئی کس
که انلر یول بتون منزل بودر بس

نثر

ای عاقل علم وعمل اسم ورسمك اساسیدر
هرایکیسنك‌ده نتیجه‌لری وهم وقیاسدر

سعادت آن باشد که ترك عادت کنی
نمازی که برسم کزارده باشی اعادت کنی

حکایت

شنیدم که امام اعظم ومقتدای کل عالم آن بظاهر وبباطن صوفی ابوحنیفه کوفی رحمة الله تعالی علیه باچندان علم وهنر هرکز یك روزه نماز را قضا نکرد اما نماز چهل ساله را قضا بکرد سراج امت بود خودرا مبسوخت از برای خلق چراغی بر افروخت شك نیست که دیندار اوست زیرا که دردهمه را داروست

مثنوی

همه ازادکان کز رخنه جستند
زیان خویش وسود خلق جستند
خرد مندی که رهرا پاوسر دید
زخود عیب وزبیکانه هنر دید
حکیمانی که دور اندیش بودند
دوای خلق ودرد خویش بودند
درخت ازبار بردن بیخ وبریافت
سعادترا بجاهر بی‌هنر یافت

نثر

هرکه خود کرفت کذاشتهٔ این راهست
وهرکه خودرا کذاشت برداشتهٔ الله است
تامزاج تو بامجاز مختلط است
اکرچه بسیار دوی دوبی باقی ست

بیت

هرکه برخود نظر کند آن نظر آفتی بود
بلکه بنزد اهل دل آن نظر آفتی بود

نثر

قوت نفس وقوت جسم ازدیدن رسم ودانستن اسم است عبادتی ازاینها نزاید جزعادت

سعادت اودرکه عادتك ترکنی ایده‌سین
برنمازی که رسم ایله قیلیورسن اعاده ایده‌سین

حکایت

مسموعم اولدی امام اعظم ومقتدای کل عالم اوظاهر وباطنده صوفی ابوحنیفه کوفی رحمه الله تعالی علیه اوقدر علم وهنری وارایکن واصلا بر نماز وقتی قضایه براقامش ایکن قرقسنه‌لك نمازی قضا ایتدی امتك سراج وشمعی ایدی کندوبی یقدی خلق ایچون مشعله یاقدی شبهه یوقدر که دیندار اودر زیرا که جمله‌نك دردینه دوادر

مثنوی

جمیعا فارغ اولنلر قیودی
ضرر نفسنه ایدر خلقه سودی
اوعارف که بیلور مبدأ معادی
عیوبی نفسه ویرر خلقه شادی
اوحاذقلر که دور اندیشلر ایدی
دوا خلقه ونفسه نیشلر ایدی
اغاج میوه کتورمکدن بولور فر
سعادت نیرده بولور بی هنرلر

نثر

هرکیم کندو قیدینه دوشدی بویولده دوشدی
وهرکیم کندوبی براقدی الله آنی طوتدی
تاسنك مزاجك مجاز ایله مختلطدر
هرنه‌قدر سعی ایتسه‌کده ایکیلك باقیدر

بیت

کندونی کوررسه انسان صانمه‌که ظرافت اولور
اهل دللر آره‌سنده اول نظری افت اولور

نثر

نفس قوتی وجسم غداسی رسم کوروب اسمی بیلمکدر برعبارت که بونلردن تولد ایدر عادتك غیری

نیفزاید اگرچه کون ومکان درچشم رهروان
رهش نمی نماید اما چشمهٔ خورشید درچشم
ایشان شبنمی نماید اگرچه درچشم شب روز
نمی نماید اما چندانکه برآید روز شب نمی نماید

بیت

ازبدان کرنیك بینی آن نه ازفرو وبهی است
هرکجا اماس باشد کس نکوید فربهی است

نثر

طاعت رسمی وعبادت اسمی بضاعت مرجان است
ترك عادت دلیل سعادت ونجاتست
خم کردن بشت جزبی کاری نیست
بی‌راست کاری امید رستکاری نیست

بیت

تاعکس هستیٔ تو نماید درآینه
معبود توجمال تو باشد هرآینه
عاشقان مشغول آینه باشند مغرور رسم
وآیین‌نباشند ایشان از دل خویش کم وبیش
رفتند بترك عادت قدم پیش رفتند
ایشان جنی انس وجان بخویند سخن
از انس وجان نکویند دل شب داندکه
جکر شان سوختهٔ چیست نسیم سحربیندکه
چرا غشان افروختهٔ کیست کریبان صبح
چاك از غم ایشانست دامن شفق
پرخون از دم ایشان

شعر

الصبح یعلم ما ابك العیون به
فاسئل مباسمه عن مدمع الباکی

نثر

ایشان هرروز درکوی ملامت بیدارند
همه شب ببوی نسمی بیدارند عجایب قومیکه

آرترمز کرچك کون مکان سالکلر نظرنده اکا
یول کوسترمیور اما خورشیدك منبعی انلرك
نظرنده برشب نم کورینور اکر کیجه‌نك کوزنده
کوندز کورنمیور اما کلدیکی زمان کیجه کورنمیور

بیت

فنادن کورسك ایلك دیمه‌که تمیزلکدر
تیرده شیش اولورسه صنمه‌که سمیزلکدر

نثر

رسمی طاعت واسمی عبادت متاع احقردر
عادتك ترکی سعادتك ونجاتك دلیلیدر
قدك خمیده اولمسی بر ایشه مستند اولمیه‌رق دکلدر
ایشکی طوغرلتمدقجه خلاص اولمق امیدی‌اوله‌مز

بیت

تاسنك وارلغین عکسی کورینور آینه‌ده
سکا معبود جمالك اوله‌جق البت‌ده
عاشقلر آینه‌یه مشغول اولورلر مغرور رسم
وآیین اولمزلر انلر کندو کوکللرندن ازوچوغی
سپوردیلر عادت ترك ایله ایلرو کیتدیلر انلر
انس وجندن غیری‌بی استمزلر سوزی
انس وجندن سویله‌مزلر کیجه‌نك قلبی
بیلورکه انلرك یورکلری کیمك ایجون یانقدر
ونسیم سحر کوررکه انلرك شمعنی کیم اویاندرر
صباحك کریبانی چاك اولمش انلرك
غمندن شفقك اتکی قزارمش انلرك قانندن

شعر

سحر بیلور نه شیدر اغلدیور کوزلرمی
دوکیلان کوز یاشنی صورملی مباسمدن

نثر

انلر هرکون ملامت محلنده بی‌خانه ولانه
وبتون کیجه نسیم سحرامیدیله بی‌خواب وبیداردرلر

باد صبا را همدم خود می سازند
هردم با او سخن می پردازند باد بحکم
طبیعت برخاك می کذرد پندارند که
سخن ایشان می آورد ومی برد آخر
سخن باد آورده را چه اعتبار

شعر

عهد لهم بالرمل قد نقضت
كذلك ينقض ما يبنى على الرمل

نثر

شورش خاك از تا تیر آمد شد بادست
خود را اساس منه که بی بنیادست
شیخ احمد غزالی فرماید رحمة الله علیه که
چون تیر عشق از عالم بی‌نشان برجان
آدم علیه السلام رسید مجروح کشت پارۀ خاك
بران چاك جراحت پاشیدند خوناب
اورا بخاك پوشیدند تا بر احوال مجروح
بجز خداوند تعالی هیچ کس واقف نشود
کفتند ای مجروح ترا زین خاك چه راحت
بعنبر از پنهان داشتن جراحت

مثنوی

عجب می آیدم ای کوهر پاك
که چون افتادۀ در دامن خاك
که از خاك تو میخیزد غباری
مده خود را چنین برباد باری

﴿ فصل پنجم در بدأ خلقت ﴾

چون تیر تقدیر از عالم بی نشانی جان
آدم صفی علیه السلام را نشانه ساخت وباد
بی‌نیازی زلف پر پیچ تاب حکمت را
شانه کرد این سخن را با خاك درمیان

عجایب برقومکه باد صبایی کندولره همدم ایدرلر
هروقت آنك ایله مکالمه ایدرلر روزکار طبیعتی
اقتضاسی تراب اوزرینه کچر ظن ایدرلرکه انلرك
سوزنی کتورر وکوتورر آخر سخن باد آوره
نه مرتبه اعتبار اولور

شعر

قومده‌کی یازوکبی بوزلدی عهدك سودیکم
اویله‌در قوم اوستنه یاپلسه ییقیلور بنا

نثر

ترابك قارشقلغی روزکارك کلوب کیتمه‌سندندر
کندوکه بر تمل قویمه که تملسزدر
شیخ احمد غزالی بیوریور رحمة الله علیه که
نه زمان عشق اوقی عالم بی نشاندن
آدم علیه السلام جانته ایرشدی مجروح ایتدی
برپارچه طپراق اول یاره‌نك اوزرینه صاچدیلر
قانلی صوبی طپراق ایله اورتدیلر تاکه
احوال مجروحه اللهدن غیری واقف اولمیه
دیدیلر ای مجروح سکا بوطپراقدن نه راحت
سنك یاره‌کی کیزلو طوتمقدن غیری

مثنوی

شاشارم حالکه ای کوهر پاك
که نه وجهله اولدی مدفنك خاك
که طپراغك قوباردی بوغباری
وجودك ویرمه بویله باده باری

﴿ بشنجی فصل خلقتك ابتداسی بیانندہ‌در ﴾

نه وقت تقدیر اوقی بی‌نشانلق عالمندن
آدم صفینك جاننی نشان یایدی
وبی‌نیازلق روزکاری حکمتك پرپیچ تاب
اولان زلفنی طرادی بوسوزی

نهادند کفت پیش از انکه آب بد ورسد
این جراحت سرکشد احوال تیر خورده
ما را پوشیده دار حکایت این خسته را
هم چنین سربسته بکذار ﴿حتی یأتی
وعد الله بامره﴾

رباعی

هم اکنون لاله ونسرین براید
نفیر ازبلبل مسکین بر آید
فرو افتد نقاب از عارض کل
دمار از لعبتان چین بر آید

نثر

خاك از این حکایت بغایت افسرده کشت
وخشك فروماند کفت این خسته را
تیر برجکر رسیده است وپیکان دردل
نشسته پیداست که جه کونه پنهان تواند داشت

شعر

لولاالغنا لجحدت وجدی بهم
ولکن بحولی بالغرام لیشهد

بیت

راز عشقت کر بداند هرکسی ازمن مدان
من نمیکویم ولکن چهره پیدا می‌کند
آتش دلرا نهان میدارم اما پیش خلق
آب چشمم میرود پیوسته رسوا میکند

نثر

دانستندکه هنوزاو صاف نه‌شده است
اوصاف ذمیمه درطینت اوباقی است
این همه استبداد از نتایج آنست که کفته اند

مثنوی

ای زر اکر رنك تو دارد صفا
تانکدازی نکنندت بها

طپراق ایله ارایه قودیلر دیدی‌لر اندن اول که ،
صوا که یتشه زیرا بو جراحت اوج ویرر
بزم تیر خورده‌مزك احوالنی پوشیده طوت
بوخسته‌نك حکایه‌سنی بویلجه باشی بغلو
ترك ایت وعد اللهك ظهورینه قدر

رباعی

اودمده‌که اچیلور لاله وکل
دوشر شوقی ایله فریاده بلبل
کیدنجه عارض کلدن نقابی
دوشر صورتکران چینه غلغل

نثر

تراب بوحکایه‌دن بغایت شاشدی
وقوریدی قالدی دیدی بوخسته‌نك
اوق جکرینه ایرشمشدر واوقك تمرنی
یوره‌کنه ظاهردرکه بونی اخفانك امکانی یوق

شعر

مشقّت اولمیه ایدی ایدردم وجدیمی انکار
ولکن ضعف حالم بیلدرر عشق غرامتکار

بیت

بیلمه بندن سر عشقك کر بیلورسه غیریلر
سویله‌مم بن آنی لیکن چهره‌م اظهار ایلیور
خلق اوکنده طوتارم پنهان درونم آتشین
دیده‌دن آقن یاشم اعلامه اصرار ایلیور

نثر

بیلدیلرکه حالا اوصاف اولمامشدر
اوصاف ذمیمه انك طبیعتنده باقیدر
بوبتون استبداد آنك نتیجه‌سندندرکه دیمشلردر

مثنوی

ای ذهب رنکنده کرچك وار صفا
تا اریمدکجه ایتمزسن بها

كرچه بسی دردل كان بودهٔ
بوته نشين باش كه آلودهٔ

نثر

درميان مكهٔ وطائف خلوتخانه ايست
انجا طايف شو ای مردهدل انجا چهل
صبح زندهدار بعد ازان در حرم عشق
طائف شو خاك چون ازباديهٔ حيرت
قدم در زاويهٔ عزلت نهاد كفت

رباعی

تأثير غمت ميان جانم برسيد
در عشق تو طاقت وتوانم برسيد
اندوه توام زپای تا سر بكرفت
وين درد بمغز استخوانم برسيد

نثر

حاصل الامر خاك از بی آبی خودرا
برباد مجاهده ميداد و آتش اندوه
درنهاد خودمی نهاد چون راهب بتخانه
رياضتكری چله می كشيد تا از هفتاد هزار
حجاب ظلمانی كه لازمهٔ ذات اوبود بكذشت
بعد از آتش بآب آتش سوكند دادند چنانكه
در قرآن مجيد خبرداد قوله تعالى
﴿ ولقد عهدنا الى آدم من قبل ﴾
چون يكچندی برين برآمد اختلاف مزاج
آن خسته دل بكمال اعتدال رسيد صد هزاران
شجرهٔ طيبه ازنهاد اوسربر زد

رباعی

چون كل بكنار برك بنشست
از غم سر پای خار بشكست
از شاخ شكوفه چون جداشد
صد كونه خوشی بباغ پيوست

واقعاً معدن ايدی سكا محل
بوته يه كيرملی سن كه ايده قل

نثر

مكه ايله طائف اراسنده برخلوتخانه واردر
اوراده طواف ايديجی اول ای قلبی اولمش
انده قرق صباحی احيا ايت آندنصكره
حرم عشقده طائف اول تراب باديهٔ حيرتدن
زاويهٔ عزلته آياق بصدينی وقت ديدی

رباعی

تير غمك اولدم كه كلوب جان ايرشدی
عشقكده سنك صبر ايسه پايانه ايرشدی
غصهٔك بنی برمرتبهده ايتدی احاطه
كه دردك ايله كارد استخوانه ايرشدی

نثر

حاصل كلام طبرق صوسزلقدن كندوبی
مجاهده يبله ويردی وغصهٔ آتشنی كندی
طبيعتنه قودی رياضت بتخانهسنك رهبانی كبی
چله چكيور ايدی تا يتمش بيك حجاب ظلمانی
كه آنك لوازم ذاتيهسندن ايدی كچدی
اندن صكره صو ايله آتشه توبه ويرديلر اويله كه
قرآن عظيم الشانده جناب حق خبر ويروب بيوريور
حقيقت بوندن اول بز آدم عليه السلامه عهد ايتدك
چونكه برمدت بونك اوزرينه مرور ايتدی
اوكوكل خستهسنك اختلاف مزاجی اعتداله ايرشدی
يوزبيكلرجه شجرهٔ طيبه آنك طبيعتندن ظهورايتدی

رباعی

يپرق كه كلی آغوشه الدی
غمله دكنك پابی قيرلدی
اولنجه جدا نهال كلدن
يوز درلو كوزللك باغه كلدی

نثر

مرغان ملك وملكوت هرچند سر بر زمين زدند
وبمنقار نقار خاكرا زير وزبر كردند
يك دانه ازان پيمانه بديشان نه رسيد
اوستاد شان انبار چندين هزار ساله‌رادر
بكشاد كاهى برك حاصلش نيامد

بيت

بسيار چو برك ماش كشتم بى او
ديدى كه به نيم جو غم ماش نبود

نثر

ابليس كندم نما وجو فروش بود ازدكانش
فروش افكندند آدم جو نما وكندم فروش بود
از دوكونش بركشيدند ابليس بازارى بود
كارش به بيزارى كشيد آدم بازارى بود
ازارى بدو نرسيد ابليس بيكانه بود بهشترا
كفتند اورا جامده آدم يكانه بود درخترا
كفتند اوراجامه‌ده

مثنوى

تا چند روى براى اوباش
كر مرد رهى براى اوباش
ميدان همه عمرا كر بدانى
ابليس خودى اكر ندانى
آدم بدمى كه از ندم زد
درباركه رضا قدم زد

﴿ فصل ششم در بيان وحدت ﴾

فاتحهٔ عشق اخلاص است اما كسى‌را كه ازخود
خلاص است بحساب ابجد الف يكيست ب دو
وبحساب عشق الف اوست ب تو حساب ابجد
در كرفتن انكشت است حساب عشق دركشادن

نثر

ملك وملكوت عالمنك قوشلرى هرنه‌قدر باشلرينى
يره اورديلر وقفالريله ترابى التى اوست ايتديلر
بردانه اوپيمانه‌دن آنلره ايرشمدى
اوستادلرى بوقدر بيك سنه‌لك انبارك
قپوسنى آچدى برصمان پيراى حاصلى كلدى

بيت

مرجمك پيراغى‌وش اوزرينه تترر ايدم
يارم اربه قدر اوبزم ايچون غم ايتمز

نثر

شيطان بغدايى كوستروب آربه‌صتار ايدى انى دكانندن
آشاغى آتديلر آدم عليه‌السلام اربه كوستروب بغداى
صتار ايدى ايكى عالمده ترقى ايتدى ابليس
مبتذل ايدى ايشى نفرتى موجب اولدى
آدم عليه‌السلام زارى ايكده‌اولديغندن اكا بر ضرر ايرشمدى
ابليس يبانجى ايدى جنته ديديلر اكا ير ويرمه
آدم موافق ايدى اغاجه ديديلركه اكا اثواب وير

مثنوى

نجه برفكر فاسده مشغول
اوله‌جقسن رضاأ اللهى بول
بتون عمرى كچوب بيهوده
اولمدك شيطنتدن آسوده
آدم اوردقده ندامتدن دم
باركاه رضايه باصدى قدم

﴿ آلتنجى فصل وحدت بيانده‌در ﴾

عشقك فاتحه‌سى اخلاصدر اما اول كمسه حقنده
كه كندودن خلاص اولمش اوله ابجد حسابنجه الف بردر
ب ايكى وعشق حسابنجه الف اودر ب سن ابجد حسابى
بارمق طوتمق ايله‌در عشقك حسابى يومروغكى

مشت جمع آن بارقام است وجمع این باقدام
اكرچه شمار هردو برتختهٔ خاكست امّا
شمار این بردل پاك انجا خاكرا برتخته
باشند وانجا خاكرا از تخته بتراشند
این محو واثبات كر ترا مشكل است دردل
نكركه لوح محفوظ دلست

مثنوی

ازان پیشت نهاد آن تختهٔ خاك
كه تا هردم شمار خود كنی پاك
چو برتخته یكی ماند شمارت
برون آید حساب صد هزارت

نثر

یكی نزدیك بایزید آمد كفت یاشیخ
شماری دارم انرا عقد كن اوهر
عددكه ازكثرت میكفت بایزید انرا
از وحدت جواب میداد آن مرد بیچاره
درماند كفت این‌چه حسابست كه تو
میكنی كفت من جز یكی نمیدانم كه همه
از یكی آید ویكی ازهمه نیاید رب واحد
یعدل الفاهم ان‌الفست كه الف میكردد

قطعه

بر هرچه نظر كنم بتحقیق
جز نور رخ تونیست منظور
درچشم یقین بجزیكی نیست
احول كه دو دیدهست معذور

حكایت

كویند احولی نشسته بود درآن ساعت
یك مرغ از پیش اوبرخاست دران
اثنا ازوی پرسیدندكه احول همیشه
یكرا دوبیند سبب چیست كفت این سخن

آچقله‌در انك جمعی ارقام ایله وبونك جمعی
اقدام ایله‌در ایكیسنده حسابی تخته وتراب
اوزرنده‌در امّا بونك محبتی قلب صاف‌ده‌در
آنده طپراغی تخته‌اوزرینه صاچرلر بونده
طپرغی تخته اوزرندن ازاله ایدرلر بومحو اثبات
اكرسكا مشكلدر دله نظرایتكه دل لوح محفوظدر

مثنوی

انكچون اوكیكه قویدی بوتختهٔ خاكی
كه هرزمان ارایه سن اوحساب پاكی
نه‌زمان تخته اوزرنده قلور برعددك
سكا یوزبیك حساب حاصل اولور بیل عددك

نثر

بركمسه بایزیدولینك حضورینه كیردی‌دیدی ای‌شیخ
برحسابم واردر بونی جمع ایت اوكمسه هرصایی كه
كثرتدن‌دیرایدی بایزید اكا بردیو وحدتدن‌جواب
ویریبور ایدی او آدم بیچاره عاجز اولدی
دیدی بونه حسابدركه سن یاپیورسون
ایدرسن دیدی بن بردن غیریسنی بیلمیورم
زیرا كه جمله‌سی بردن كلور وبرلك جمله‌دن
كلز رب بردر بیكه معادلدر هم‌اوالفدركه الف‌اولور

قطعه

هرنه‌یه نظر ایدرسم آنده
یوق نور رخكدن غیری منظور
یوق غیر بردن عین‌الیقینده
شاشی بری ایكی كورسه معذور

حكایت

حكایه ایدرلركه برشاشی اوتورر ایدی
برقوش انك اوكنده كلدی طوردی او
اثناده بری اندن سؤال ایتدی‌كه شاشی كمسه
دائما بری ایكی كورر سبب نه‌در دیدی بوسوز

راست نيست اكر چنين بودى بايستى كه
من اين دو مرغرا جهار ديدمى

مثنوى

جون پرده غفلتست پيشت
نموده يكى هزار بيشت
اراسته شو بحسن سيرت
تار است شود ترا بصيرت
دانى كه كج از چه ميرود تير
تابيست درون اوبرون كير

حكايت

روزى شيخ لقمان سرخسى رحمةالله تعالى عليه
نزد ابوالفضل حسن كه افضل واحسن عهد
خود بود در آمد ديدكه جزوى كاغد
دردست داشت كفت يا ابوالفضل اندر
اين جزو چه ميجويى كفت هم آن كه تودر ترك
اوبى كفت پس همه اين خلاف چراست كفت
خلاف تو ميبينى كه ازمن ميپرس كه چه ميجويى
از مستى هشيار شو واز هشيارى بيدار شو
تابينى كه هردو آب يك جويم ودرين آمد
شد چه ميجويم

مثنوى

تراكر ديدهٔ احول نبودى
حديث آخر واول نبودى
ترا از صحبت خود كار خامست
وكر نه ظاهر وباطن كدام ست
تو مغز عالمى از پوست بكذر
درين خطى كه موهومست منكر
چه باشد ما ومن يا اين و آن چيست
بجزيك نور دركون مكان چيست
اكر چشم يقينت روشن استى
ترا جنبش نه ازما ومن ستى

طوغرى دكلدر اكر اويله اولسه ايدى
لازم كلور ايدى كه بن بو ايكى قوشى درت كوره ايدم

مثنوى

كوكلده پرده اولدقجه بوغفلت
نظرده بيك كوريلور برحقيقت
كوزل اخلاق ايله صاف ايت درونى
كه طوغرى اوله كندكده بصيرت
بيلورميسن نجون اكرى كيدر اوق
ديشن قيلادى ايجندهكى حدت

حكايت

بركون شيخ لقمان سرخسى رحمةالله تعالى عليه
ابوالفاضل حسن كه وقتنك افضل واحسنى ايدى
ايجرو كيردى كورديكه الندهبرجزو كاغد
واردر ديدى يا ابوالفضل بوجزوك
ايجنده نه آريورسن ديدى ينه انى كه سن
ترك ايتدك ديدى اويله ايسه بتون بوخلاف
نه ايجوندر ديدى خلاف سن كوريورسن كه
بندن سؤال ايديورسن كه نه ارايورسن مستلكدن
هشيار وهشيارلقدن بيداراول تاكورهسنكه هرايكمز
برارمغك صويى يز وبوكلوب كتمكده نه ارايورز

مثنوى

سنك كوزك كه احول اولميه ايدى
سوزكده آخر اول اولميه ايدى
سكا كندولكندن كار نقصان
والا باطن وظاهر بوعنوان
سن عالم مغزليسن بوقشرى ترك ايت
خط موهومه بقمه طوغرى يول كيت
بن وبز نه اولور بواونه جوق شى
ايكى عالمده برنور غيرى يوق شى
اكر چشم يقينده نور اوله ايدى
بوبنلك حظى سندن دور اوله ايدى

نثر

عزیز من ازخود مکوی وبخود منکرکه
توحید تو شرکست ومعروف تو منکر
یکی نکوید مکر او دو بیند تو درکف مپیچ
که هیچ درکفت نیاید در دریا طلب
که کف هیچ را نشاید

مثنوی

ای همچو خس آمده بساحل
جز کف نکنی تو هیچ حاصل
کوهر طلبی صدف شکن باش
غواص محیط خویشتن باش

﴿ فصل هفتم در تجرید سالك ﴾

روحی‌که مجروح عشقست اورا ازکار خانهٔ
﴿ یحبهم ویحبونه ﴾ دو صفت داده اند
یکی بندکی دوم آزادکی بندکی حقیقت
فقراست آزادکی حقیقت تصوف
باهرکه این دو صفت همراه نیست
او از اهل صفوت آکاه نیست
بندکی معرفت نفس‌است آزادکی معرفت حق
هرکه دویی را ندانست یکانکیرا نشناخت
سخن حکیم ثنائی ازین معنی خبر میدهد

بیت

تا تو در نفس خود زبون باشی
عارف کردکار چون باشی

نثر

میان هر دو صفت که شنیدی صد بار
صدهزار مدعی را غیرت عشق غارت کرد
که یکی از صورت بسیرت نرسید واز امل
بعمل نه پیوست جمله‌مقصود سود دنیا ندانستند

نثر

بنم عزیزم کندو وارلغندن بحث ایتمه
وکندوکه نظر ایتمه‌که توحیدك شرکدر
ومعروفك دخی منکردر برلك سویلمین
مکر احولدر سن کفه صارلمه الیکه برشی
کلمز دریادن انجو آل کف ایشه یرامز

مثنوی

ساحل دهره کلوب خس کبی سن
حاصلك اولمه‌دی غیری کفدن
صدف جسمکی قیر کوهری بول
وارلغین بحرینه وار غوّاص اول

﴿ یدنجی فصل سالکك تجریدی بیانده‌در ﴾

بر روحکه آنی عشق یاره‌لمشدر اکا کارخانهٔ
﴿ یحبّهم ویحبونه ﴾ دن ایکی صفت ویرمشلردر
بری قوللق ایکنجی ازادلق قوللق فقرك
حقیقتیدر ازادلق تصوّفك حقیقتیدر
کیم ایله‌که بو ایکی صفت رفیق اولمز ایسه
او آدم اهل صفوتدن خبردار دکلدر
قوللق نفسی بیلمکدر ازاده‌لك اللهی بیلمك
هر کیم ایکیلکی بیلمز ایسه وحدتی طانیمدی
حکیم ثناینك شوکلامی بو معنی‌دن خبر ویرر

بیت

سنکه نفسیکه زبون اولدقجه
ممکن اولمز بیلـه‌سن مولایی

نثر

بو ایشتدیکك ایکی صفتك اره‌سنده یوزکزه
یوز بیك مدعی‌ی عشق غیرتی غارت ایتدی
که‌بری‌صورتدن‌سیرته‌ارشمدی‌واملدن‌عمله‌اولشمدی
جمله‌سی دنیادن سود و مقصودندر بیلمدیلر

ومشغول غول غفلت کشتند همه را سر
بملاهی فرود آمد از سرّ الٓهی محروم شدند
رنك ظاهری رنك باطن ایشان کشت
نقاب رسم واسم عقاب روح وجسم ایشان شد

وغول غفلت ایله مشغول اولدیلر جمله‌سنك
ملاهی ایله باشی آشاغی کلدی الله سرّندن محروم
اولدیلر ظاهر رنکی انلرك باطن رنکنی اولدردی
نقاب رسم واسم انلرك عقاب روح وجسمی اولدی

رباعی

ای خورده شراب غفلت از جام هوس
مغرور مشو بخویش چون خر بجرس
ترسم که ازین خواب چو بیدار شوی
مستی برود درد سرت ماند بس

رباعی

ای شراب غفلتی جام هوسدن نوش ایدن
وارلغه مغرور اولورسن چاك طاقلمش خر کبی
قورقارم بو خوابدن بیدار اولورسن اولزمان
مستلکك کیدر باش اغریسی قلور افسار کبی

نثر

بندکی آنست که طاعت بدل کنی
آزادکی آنست که قبله بدل کنی
بندکان آزاد مسافران بی زاد
دنیا و عقبی را دو پر ساختند
نه آنکه هر دورا در پیش خود سپر ساختند
عام دنیا دید کفت منزل این است
خاص عقبی یافت کفت حاصل این است
عاشق مولی خواست کفت مشکل این است
عام را دوزخ رسید خاصرا بهشت
عاشق مولی را دید هر دورا بهشت

نثر

قوللق اودرکه طاعتی صمیمی ایده‌سن
ازاده‌لك اودرکه قبلهٔ قلبه متوجّه اوله‌سن
ازاده قوللر آزقسز مسافرلردر
دنیا وآخرتی کندولرینه ایکی قناد یاپمشلر
دکل که هر ایکیسنی اوکلرینه سپر یاپسونلر
عام دنیایی کوردی دیدی منزل بودر
خاص آخرتی کوردی دیدی حاصل بودر
عاشق مولی‌یی استدی دیدی مشکل بودر
عوامه جهنم ایرشدی خواصه جنّت
عاشق مولی‌یی کوردی ایکیسندنده کچدی

شعر

قوم هومهم بالله قد علقت
فما لهم همم یسموا الی احد

شعر

بر جماعتدرکه انلر طالب حق اولدیلر
اولمدی انلر ایچون غیر خدا بر مطلب

نثر

ای درویش مرد آن است کرد دنیا کرد
دامن اونکردد مایهٔ عقبی سرمایه اونباشد
﴿ لاترهق وجوههم قترو لاذلّة ﴾
نشان درویشانست ﴿ یریدون وجه‌الله ﴾
درشان ایشان است

نثر

ای درویش آدم اودرکه دنیا توزی
اتکی اطرافنه طولشمیه آخرت مایه‌سی آنك
سرمایه‌سی اولمیه یوزلرینه قتر وذلّت ایرشمیه
درویشانك نشانی وجه‌اللهی طلبدر
آیت مذکور آنلرك حقلرنده بیورلمشدر

رباعی

ماروی ترا قبلهٔ جان ساخته ایم
بر نطع غمت هردو جهان باخته ایم
در اصل سمند ماچنان دور دوست
کز کون ومکان بیشترك تاخته ایم

نثر

دنیا وعقبی طالب خودرا همین کوید که
هاروت وماروت مرطالب سحررا
یعنی ﴿ انما نحن فتنة فلاتکفر ﴾ رابعه را
کفتند ﴿ الا تسئلن الجنة ﴾ کفت
﴿ الجار ثم الدار ﴾

بیت

کرهست ترا صاف دل وروشن رای
همسایه طلب نخست وانکاه سرای

حکایت

اورده اند که یکی ازاین طائفه کرد محلتی
طواف میکرد ناکاه نظرش برمنظری
اوفتاد زیبا طلعتی دیدکه همچون آفتاب
از بالای بام طلوع کرده بود چون ازاوج
حسن خود بابرج آن خاکی مقابل کشت
بیچاره همچون ذره درهوای او با ونثارشد
آتش درنهاد او افتاد چون خاك
درهم اوبست شدآب ازچشم باریدن کرفت
چون نکران حسن بیکران او شده بود
دستش ندادکه پای ازجای برکیرد درمیان
راهی آهی ازو برامد وهم آن جای برجای
فرو نبشست ساعتی پای در دامن صبر کشید
وسر در کریبان خود بکرفت جون روی بر آینهٔ
زانو نهاد از عکس روی آن زن که دیده بود
زنکی بر آینهٔ ضمیرش بدید آمد ازدریای وجودش

رباعی

بز سنك وجهکی جانمزه قبله ایده‌لی
دنیه عقبی نه‌که وار نطع غمده یوتلدق
فی‌الاصل بزم آتمیز اوقدر دور قوشر
براغوب کون ومکانی ایلروسن بولدق

نثر

دنیا وآخرت طالبلرینه آنی سویلمکده‌درکه
هاروت وماروت طالب سحر اولنلره سویلدی
یعنی بزلر همان انجق فتنه‌یز اویله ایسه کفر ایتمه
رابعه‌یه دیدیلر جنّت استه‌مزمیسن بیوردی
اوّل قومشویی بولده صکره او استه

بیت

وار ایسه اکر سنده فکر قوی
اولاً قومشویی بول صکره اوی

حکایت

حکایت ایدرلرکه بوجماعتدن بریسی برمحله
اطرافنده‌طولنور ایدی آکسزك‌نظری بر پنجره‌یه
تصاف ایتدی بریاقشقلی کوزل کوردی‌که
کونش کبی طامك اوستندن طوغمش ایدی
چونکه کندو حسنی درجهٔ علیاسندن اومتواضع
کمسه‌نك قلعهٔ وجودینه مصادف اولدی
بیچاره ذرّه واری آنك هواسنده لرزان اولدی
طبیعتنه آتش‌دوشدی طپراق کبی آنك غمنده الچق
اولدی کوزندن یاش یاغدیرمغه بشلادی
آنك خارق‌العاده حسنته ناظر اولدقجه
اکا ال ویرمدیکه اایاغنی یردن قالدیره
بریول اورته‌سنده اندن برآه صادر اولوب
همان او انده بر اوزرینه یقیلدی برساعت
ایاغنی صبراتکنه چکدی وباشنی‌کندی‌یقاسنه چکوب
اولوقت یوزنی دیزی آینه‌سنه قودی او
کوردیکی زنك یوزینك عکسندن برژنك کندو

خروش غیرت وجوش همّت مرج زدن کرفت
میکفت

مثنوی

نه آن مرغمکه باشم صید هردام
نه آن بحرمکه کیرم باخس آرام
نهبادم تابهر کویی درآیم
نه ابرم تابهر سویی برآیم
تویی مقصود اکر مشغول غیرم
تویی معبود اکر نزدیك دیرم
درویش دراین سخن بودکه آواز
برفزع وناله باجزع بکوش اوبرسید
پیش ازانکه سر از خرقه برآرد
یکی خبر آوردکه دراین منزل ماهی بود
سال عمرش بچارده رسیده
همین ساعت از برج خود نقل کرد
همچنین بمفاجا ازین بی‌وفا جارخت بربست
مرد عاشق از فروشدن آن ماه
چون صبح صادق خنده زد
ازکردش روزکار کاذب چون
فلك دوّار در چرخ آمد کفت

نظم

عشق تو نظر بهرکه افکند
ازنیك وبدش برید پیوند
آن مرغ که از تو دانهٔ یافت
دشوار شود اسیر هربند
دل خانهٔ صبر اساس میکرد
آن قاعده را غم تو برکند
بلبل چو نسیم کل بیابد
در سایهٔ خار نیست خرسند

نثر

جوانمردا بعدد هرنفس ترا حجابی در راهست

قلبی آینه‌سنه ظاهراولدی دریای وجودندن غیرتك
غلیانی وهمتك چوشی موج اورمق طوتدی دیدی

مثنوی

بن اول قوشمکه هردامه طوتلمم
اوبحرمکه خسی آغوشه المم
اکر روزکار اولوب هریره کیرسم
وکر بولوط اولوب افقی چورسم
بکا محمود ایله مقصود سن‌سن
اوتورسم دیرده معبودسن‌سن
درویش بوسوزده ایدیکه برماتم
آوازی آنك کوش جانه واصل اولدی
باشنی خرقه‌سندن چیقرمزدن مقدم
بری خبر کتوردیکه بومنزلده برمه‌پاره
هنوز اون‌درت یاشنه ایرشمش ایدی
شمدی بوآنده کندی برجندن انتقال ایتدی
فجّه ایله بوبی‌وفا دنیادن کوجی بغلدی
عاشق آدم او ماهك غروبندن
صبح صادق کبی آچلدی وکولدی
یلانجی زمانه‌نك دورندن دونیجی
فلك کبی چرخه کلدی دیدی

نظم

نظر هرکیمه براقدیسه عشقك
آنی نفع ضرردن اولدی قاطع
اوقوش که دانه‌سنی بولدی سندن
نه ممکن اکا هربند اوله مانع
کوکل بیت‌الصبر بنیاد ایدرکن
غمك کلدکده ییقدی شاشدی صانع
کلك خوشبوینی بولدقده بلبل
دکن کولکه‌سنه اولورمی قانع

نثر

ای یکیت هرنفس عددنه سکا یولده برپرده

جهدکن در فراز ونشیب باعشق نسبت خود
درست کنی چون از نزدیك ودور
قدر خود بدانستی هرآینه غیرت عشق باغیرت
نکذارد بیك حمله جمله‌را ازپیش تو بردارد

مثنوی

چو خودرا درركاب عشق بستی
برو مندیش از بالا وپستی
چنان روکز دوکون آسوده‌کردی
اکر بی‌عشق رفتی سوده‌کردی

نثر

﴿من تقرب الی شبرا اقرب الیه زراعاً﴾
بیان ان نسبت می‌کند وان‌نسبت
به یحبونه درست میکردد رونده راه
ازین نسبت اصل خودرا میتواند شناخت
که یحبهم عبارت ازآنست هرکه عارف
ان اصل نیست واصل نیست زیراکه
از اصول صفوت جزاین حاصل نیست

نظم

تابی خبر از وجود اصلی
ای خام طمع نه‌مرد وصلی
زین حرف نشان مپرس تاتو
آشفتهٔ این چهار فصلی
طبع تو مخالفست ازان روی
در دام هوا اسیر عقلی
تا یکدل ویکنفس نکردی
مغرور خیال وقول ونقلی

حکایت

مردی برسرکویی ایستاده بود
ناکاه صاحب جمالی براو بکذشت
بیچاره بیك نظر بر او مبتلا کشت
سر در پای اونهاد وکفت

وار جهد ایت یوقشده وانشده عشق ایله نسبتکی
تمام ایده‌سن چونکه قریب وبعید دن قدریکی بیلدك
البت عشقك غیرتی سنی غیریلرله براقمز
برحمله ایله جمله‌سنی سنك اوکندن قالدیرر

مثنوی

بند ایله‌دکسه کندوکی عشقك رکابنه
کیت آشاغی ویوقاری هیچ خوف یوق سکا
اویله‌که سکا ایکی جهانده رفاه اولور
بی‌عشق اکر کیدر ایسه‌ك ایشك تباه اولور

نثر

﴿کیم بکا بر قارش قریب اولور اکا برزراع قریب
اولورم﴾ اونسبتی بیان ایدر واونسبت
یحبونه‌یه موافق کلور سالك طریق بونسبتدن
کندو اصلنی اکلامغه قادر اولیور
که یحبهم اندن عبارتدر هرکم لو اصله
عارف دکلدر واصل دکلدر زیراکه
اصول صفوتدن بوندن بشقه حاصل اولمز

نظم

اولمامش ایسه‌ك نفسکه واقف
ای فکری یاکلش دکلسن عارف
عرفاندن لاف ایلمه زیرا
شاشردی سنی بودرت مواقف
دام هوایه عقل اولدی دوچار
اولدی انکچون طبعك مخالف
یك نفس ویکدل اولمیوبده
عقل وخیاله اویدکسه صد حیف

حکایت

برادم بر محله باشنده قیام ایدیور ایدی
اکسزین برصاحب جمال اورادن کچدی
بیچاره آدم بر نظرده اکا مبتلا اولدی
باشنی انك ایاغنه قویدی دیدی‌که

هرچه مرا بود ربودهٔ تو شد
معشوقه شیرین سخن موزون طبع بود
کفت مبارك باشد اما چنین زیرك مرغی
که توبی دریغ باشدکه در دام همچومنی
افتی مراخواهریست در زیبایی هزار چندان
ازمن خوب ترست اینك درعقب من‌میرسد

بیت

چو کل باشد چه کار آید سپرغم
چو آب آید نمی شاید تیمم

نثر

درویش سلیم‌القلب کوش بسخن اوداشت
و از نادیدکی چشمم ازو بر داشت
در عقب نظر کرد هیچ کسرا ندید
معشوق از سر غیرت طبانچهٔ بر روی اوزد
کفت ای مدعی هوش دار اکرر بودهٔ
منی باغیرت چه کار

مثنوی

بروجان مادر سرخویش کیر
چوعاشق‌نه کارخودپیش‌کیر
تو با این کدایی وکنده بغل
بدرکاه شاهان نیابی محل

﴿ فصل هشتم درقاعدهٔ طریقت ﴾

هرکه دعوی عشق کرد قاضی وقت
از او دو کواه طلب کندیکی ذکر مدام
دوم فکر تمام تا هر دو درحضور
قاضی متفق‌اللفظ والمعنی شهادت
ادا نکنند دعوی یقطع نرسد وکالا
بخصم تسلیم نشود جهدکن تابکنه
این نکته برسی معنی این دعوی از خود پرسی

هرنیه مالك ایسەم جملەسنی سنك حسنك
الدی معشوقه طاتلی دللی وموزون طبیعتلی
ایدی دیدی مبارك اولسون اما سن که بویله
فطینسین یازق اولورکه بنم کبی برینك دامنه
کرفتار اولەسن بنم برقز قرنداشم واردر
کوزللکده بندن بیك درجه زیاده ارقەمده کلیور

بیت

وار ایکن کل اولورمی میل سم‌سم
صو کورلدکده بوزیلور تیمم

نثر

صافی ضمیر درویش انك کلامنه قولاق
ویردی وکورممشلکی ایچون کوزنی قالدردی
ارقەسنه نظر ایتدی هیچ کمسه کورمدی
معشوق غیرتی اوجندن یوزینه برتوقاد اوردی
دیدی ای مدعی عقلکی باشیکه آل اکر بکا
عاشق اولدك ایسه غیریلرله نه ایشك وار

مثنوی

کیت اوغلم باشکك برچارەسن بول
دکلسین عاشق اول ایشکله مشغول
قریب اولمه آمسکین بارکاهه
براقمزلر حضور پادشاهه

﴿ سکزنجی فصلی طریقتك عادتلری ﴾
﴿ بیانندەدر ﴾

هرکیم عشق ادعاسنده بولندی ایسه وقتك‌قاضیسی
آندن ایکی شاهد طلب ایدر بری علی‌الدوام
ذکر دیکری تمام فکردر شویله که ایکیسی دخی
قاضی حضورنده لفظ ومعنالری متفق اولەرق
ادای شهادت ایتمدکجه دعوی فصل اولنمز
ومتاع دخی خصمه تسلیم ایدلمز سعی ایله‌که
بونکتەنك قعرینه ایریشەسن بودعوانك معناسنی
کندوکدن سؤال ایدەسن

نظم

چون تو از حال خود خبر یابی
از درخت امید بر یابی
از دوعالم بیك کرانه شوی
در میان از میان کذر یابی

نثر

عزیز من در هر پردهٔ که خیال راه یافت
از هر رنکی صد هزار نقش نمودن کیرد
واز هر نقشی چندین هزار شاخ برك بدید آید
اکر چه سوزن از برای خلاص خود سر
بهر سوزند اما چون ریسمان در اویخته است
وکره بر او محکم شده ممکن نیست که
بجهد ازان دام بیرون بجهد لاجرم
دران خیال می آید ومیرود تا انکاه‌که
خودرا عالمی کند ان هم نشان بی‌عملی است

مثنوی

جوانمردا ترابا این علایق
کذرکردن دراین ره‌نیست لایق
توجهل خویش‌را دانش شمردی
بنادانی درین پندار مردی

نثر

عالم کفتار درعالم بسیارست
اما عالم کردار بودن دشوارست
این ایة مفسران روابیت نکنند
ازشان نزولش مسافران حکایت نکنند
هرکه درخود سیاحت نکرد
در بحر معنی سیاحت نکرد

نظم

عشق جز دولت وعنایت نیست
جز کشـاد دل و هدایت نیست

نظم

نه دمکه حالکه واقف اولورسین
امیدك اغاجنده بر بولورسن
ایکی عالمدن ال چکمزسن آخر
نه ممکن مطلبه واصل اولورسین

نثر

عزیزم هرپرده ده که خیال یول بولدی
هررنکدن یوزبیك نقش کوسترمك طوتدی
وهربرنقشدن بوقدر بیك دال وبداق ظاهر
اولدی کرچك ایکنه کندو خلاصی ایچون باشنی
هرطرفه اوریور امّا ایلك وراسنده آصلمشدر
ودوکم دخی قوی ممکن دکلدرکه جهد ایله
اوطوزاقدن‌قورتیله شبهه‌سز اوخیالده‌کلیورکیدیور
تا اول وقته قدرکه کندوبی بیلدرسین او
دخی عملسزلك ایچون برعلامت مخصوصه‌در

مثنوی

وارایکن سنده بونجه علایق
بویولده کتمك اولورمی لایق
سن کندو جهلك علم عد ایدرسن
جهلیله مجهول یوله کیدرسن

نثر

سوز عالمی عالمده چوقدر
اما عمل عالمی اولمق مشکلدر
بوآیتی مفسرلر روایت ایتمدیلر
نزولی شاننده دخی مسافرلر حکایت
ایتمدیلر هرکم کندویه سیاحت ایتمدی ایسه
معنی دریاسنده شناورلك ایتمدی

نظم

عشقه فائق بر عنایت اولمز
بلکه آنك کبی دولت اولمز

بو العجب سورة ایست سورة عشق
بی حکیم اندر او یك آیت نیست

نثر

گرد زمین مگرد که زمن کردی
زمان ومکانرا طی کن اکر مردی

مثنوی

در مقامی که حال مردانست
معرفت گوی وعلم چوکان است
تا تو از پا وسر همی پویی
راه خود رو نه مرد آن کویی
تا ازل با ابد نه پیوسته است
حلقه بردر مزن که دربسته است

نثر

منزل عاشقان جای است که آنجا جانیست
جانی که عشقرا مرکب است نه جانی که
ازباد وخون مرکب است جانی که
در اوچشمه حیوان است نه جانی که
در تن هرحیوان است

نظم

بروجان پدر جانی طلب کن
بسر خود کیر وسامانی طلب کن
ازین کوه کندنت آخر چه حاصل
اکر زر بایدت کانی طلب کن
نکین مملکت دردست دیوست
در این کشور سلیمانی طلب کن

نثر

خود را ناجسته برجستهٔ که یافته ام
هنوز تاری نرشته سریر افراستهٔ که یافته ام
جرعهٔ ناچشیده سر درکشیدهٔ که سکراست
زنبیل پر از کوکرد کردهٔ که شکر است

بر عجب سوزه درکه سوءٔ عشق
حکمتسز آنده بر آیت اولمز

نثر

یبرك اطرافنی طولشمه که ناتوان اولورسن
زمان ومکانی طی ایله اکر مرد ایسه‌ك

مثنوی

برمحل که مقام مرد اندر
معرفت کوی وعلم چوکاندر
سنکه باشدن اباغه قوشمه‌ده‌سن
یولیکه کیت نجه برشاشمه‌ده‌سن
ازل ابدله بر اولمزسه اکر
حلقه‌یی اورمه که بغلو دردر

نثر

عاشقلر منزلی برمحلدرکه آنده برجان واردر
برجان که عشقه مرکبدر اوجان دکل که
روز کارله قاندن مرکبدر برجاندرکه
آب حیاتك منبعی آنده‌در اوجان
دکل که هرحیوانك بدننده بولنور

نظم

کیت ای جانم اوغل برجان طلب قیل
قایر باشیکی برسامان طلب قیل
بوطاغی قازمه‌دن سکا نه حاصل
اکر لازمسه آلتون کان طلب قیل
قومه مملکتی شیطان النده
بواقلیم ایچره برسلطان طلب قیل

نثر

کندوکی ارادیغین یوق بولدم دعواسنده‌سن
الان برتل اکرممش‌سن ادعا ایدیورسن طوقیدم دیه
برجرعه طادمدك باش جکرسن بنده سکر وار دیه
زنبلی کوکرتدن طولدرمش‌سن شکر دیو

براى لقمه چو موى درخلق مردمان مشو كه
چون موى سر حلق كردى استره دار ستين
مدار اكر مردى مريد لقمه هم مردود
وهم مريد است مرد از ترك مراد مريدست
صوفى كسيست كه پنبهٔ غفلت از كوش سركشد
نه آنكه پارهٔ پشم بردوش كشد

بيت

اى كر ده زراه بى‌خودى جامه كبود
آن كس كه بجامه راه حق يافت كه بود

نثر

تصوف چيست تخم اقبال است در برآيد
نه آنكه از ادبار كردهردر برآيد
روندهٔ اين راه نشسته بايد كوينده
اين صرف خاموش دفتر عقل شسته
بايد وياد خود فراموش

نظم

مجردان طريقت جماعتى دكرند
بدين صفت كه توبى ره بدان صفت نبرند
بهر درى كه رسى خم مزن چو طاق آخر
كه اهل صفهٔ برهليز خلق كم نكرند

نثر

اكر خواهى سر از اين كريبان برارى
نخست پاى در دامى كش اكر مردى
خطى درماومن كش پارهٔ درست
حاصل كن تا پيوند تو راست افتد
چشم بردوخته خود داد نابخيه بر
روى كار نيفتد اكر درزىّ فقيرى
معامله از درزى آموز يعنى از خود
ميدر برخلق ميدوز اين سعادترا
دونشانه است يكى كم آزارى دوم بسيار زارى

لقمه ايچون قيل كبى خلقك بوغازنه طورمه
باشده‌كى قيل كبى تراش ايدرلر ايشكى حيله ايله يايمه
اكر ار ايسه‌ك لقمه‌نك مريدى مردود در
وهمده مطرود مرد آدم مرادنى ترك ايله مريد در
صوفى اودركه غفلت پنبه‌سنى قلاغندن چيقرر
اودكلدركه بر پاره يوكى اوموزنه آلسون

بيت

اى صوفيلر اثوابى كين ساخته وقار
قيافت ايله اللهى بولمش كيم وار

نثر

تصوف نه‌در اقبال تخمى‌دركه سينه اوزرنده بتر
اودكلكه ادباردن هرقپو اطرافنده طولانسون
بو يوله سالك اولان ساكن اولمق كرك
بوسوزى سويله‌ين سكوت ايتمك لازم
عقل‌دفترينى‌ييقايوب كندو وارلغنى اونتمق

نظم

مجردان طريقت دكر جماعتدر
بوصفت ايله سنى اول صفه براقمزلر
واروب هرقپوده كمر كبى دوتا اولمه
كه خلقك دهلزينه اهل صفه بقمزلر

نثر

اكر استرسن كه بويقادن باش چيقره‌سى
اول اياغيكى آتككه چك اكر مرد ايسه‌ك
بز وبن لفظلرى اوزره خط بطلان چك
برصغلم پارچه حاصل ايله تاكه پيوندك
طوغرى اولسون كوزيكى كندى ديكديكنه طوت
تاكه ديكشك تكلى ظاهره چيقماسون
اكر فقير قيافتده ايسه‌ك معامله‌يى
درزيدن اوكرن يعنى كندندن كس خلق
اوزرينه ديك بوسعادته ايكى علامت وار برى كم
ازارلق ايكنجى چوق زارى‌لك

مثنوی

درمذهب عشق اگر درستی
باخلق خدا مکن درشتی
اندہ مرسان که باز جوشی
مخراش کزان بسی خروشی

نثر

طائفهٔ که اهل ودادند همه‌را بیکی دادند
ناتو یکی دمی دوستانی کان مبرکه از دوستانی
باخلق بخلق باش تا حلق نگردی
حق دوستی بدان تا دوستی حق بیابی
هیچ کرا بهیچ رو پشت پا مزن که دست
بتوبرند هیچ دلرا خسته مکن که خسته‌وارمی شمرند

بیت

جوانمردا در این حضرت هرانکس کونیاز آرد
چنان بایدکه موری را سرمویی نیاز ارد
هرکجا باری نهی هم آنت بردهد هرکه را
جراحت کنی برتو همان سرکشد

مثنوی

خصم را کم مزن بهیچ سبیل
کز یکی بشه عاجز آمد پیل
هرچه کردی دلیل تست تودان
بشنو آخر «کماتدین تدان»
نظر برخیر وشر مدار ای بی‌خبر ازخدا
شرم دار از خواب پندار بیدار شوکه
مردانرا این مذهب نیست به یمین ویسار
بسیار منکرکه مردم بدینها مهذب نیست

قطعه

بدنیا توانکر نکردد کسی
اکر نیستت دست حسرت نمال

مثنوی

عشق یولنده اکرکه صادق ایسه‌ك
خشونت ایلمه خلق‌اللهه
مکدر ایتمه جانکی صقن
انتقام چکمه براق اللهه

نثر

برجماعت‌که محبت صاحبلریدر جمله‌سنی
برلکه ویردیلر تاسن بر ویروب ایکی الدقجه
کان ایتمه‌که دوستلردنسن خلقه مماشاتده اول
تاکه فرسوده اولمیه‌سن دوستلق‌حقنی بیل که
حق‌دوستلغی بوله‌سین کمسیه بروجهله‌حقارت‌ایتمه‌که
سکا غلبه ایده‌لر برقلبی آزرده ایلمه‌که سنی آزرده
کبی عد ایدرلر

بیت

حضور حقده اول کمسه تضرعده قصور ایتمز
کرك اویله‌که برقرنجه‌یی برقلجه انجتمز
هرنه محله برتخم اکسه‌ك‌اوا کدیکك‌تخم‌حاصل‌اولور
هرکیمه‌برجراحت یتشدیره‌سن‌سنده‌اوج‌ویرر

مثنوی

برطریق ایله خصمی کورمه ذلیل
اولدی سوری سنکدن عاجز پیل
هرنه ایتدن سکا ایتدن سن بیل
اکدیکك اوله‌جق سکا حاصل
خیر وشره نظر ایتمه ای‌خبرسز اللهدن حیا ایت
ظن اویقوسندن اویان که مردان خدانك
مذهبلرینك خلافیدر صاغه وصوله چوق
نظر ایلمه‌که آدم بونلر ایله تهذیب اخلاق ایتمز

قطعه

غنی ایلمز مال دنیاسنی
صقین یوق ایسه ویرمه طبعه ملال

که چون تند باد اجل در رسد
نسیمش نسیمش کذارد نه‌مال

نثر

خودرا از هرچه داری پاك دار بی‌خود
هرچه داری پاك مدار تصوف اماره کشش است
نه همواره کشتن طهارت برجاده نشستن است
نه به سجاده شستن

رباعی

تاروی ترا قبله ریا باشد بس
بکذرکه همه هواست وبکذار هوس
طاوس نکردد زبر لعل ملخ
صوفی نشود بجامه وفوطه مکس

نثر

تاپنداری‌که جامهٔ صوفیان دوتایست
ایشان لشکر خدا اند لباس شال یکتایست

حکایت

یکی پرسید از آن شیر بیشهٔ شریعت
واستاد پیشهٔ طریقت آن مردی‌که
صفت او «هل اتی» است و آن جوانمردی
که‌سیرت او« لافتی است کرم‌الله وجهه
ورضی‌الله عنه »که زهد چیست کفت
﴿ ترك مایشغلك عن‌الله﴾

نظم

بیا تاجهانرا بهم برزنیم
در این خاروخس آتش اندر زنیم
زمان ومکانرا قلم درکشیم
قدم بر سر چرخ اخضر زنیم
مکر وارهیم ازغم نیك وبد
وزین خشك وترخیمه برتر زنیم

اجل فورتنه‌سی ایرشدیکی آن
نه کومش براغر سکا نه‌ده مال

نثر

کندوکی مالك اولدیغن شیلردن پاك طوت
کندو وارلغکدن غیریدن خوف ایتمه. تصوف
نفس اماره‌یی اولدرمکدر متصل کزمك دکلدر
طهارت‌طریق‌مستقیمده طورمقدر سجاده ییقامقله
دکل اوزرنده اوتورمقله هیچ

رباعی

اخلاص ایله اول چکمه ریا ایله امك
کچ آنی‌که آرزوی نفسدر بی شك
اولمز پر لعل ایله چکرکه طاوس
صوفی اوله‌می جبهٔ ودستارله سگك

نثر

ظن ایلمه‌که صوفیلر اثوابی ایکی قاتدر
آنلر الله عسکریدر لباسلری برقاتدر

حکایت

بری سؤال ایتدی اوشریعت اورمانک
ارسلانی طریقت صنعت وارکانک سلطانی
سورهٔ «هل اتی» وصفی وکلام «لافتی » سیرتی
اولان«حضرت علی کرم‌الله وجهه ورضی‌الله
تعالی عنه » دن‌که زهد نه شیدر بیوردی
سنی اللهدن اشغال ایدن شیلری ترکدر

نظم

کل بو دنیایی تارمار ایده‌لیم
متاعن آتشه ویروب کیده‌لیم
زمان ایله مکان قیدین اونودوب
عالم علویده سیران ایده‌لیم
قورتیله‌لم غم نیك وبدن
یاش وقوروسنی یاقوب کیده‌لم

نثر

بزركى مى فرمايد « الدنيا يوم ولنافيه صوم »
هركه غم قوت هرروزه دارد كجا قوة اين روزه دارد
خلقرا وعدهٔ افطار بعيد است عيد
اين جماعت ازان وعده بعيد است

﴿ خواجه حكيم بيت ثنايى فرموده ﴾

صوفيان دردمى دوعيد كننده
عنكبوتان مكس قديد كنند

﴿ اين ضعيف كويد ﴾ بيت

صوفيان از دو عيد دم نزنند
جزه ره نيستى قدم نزنند

نثر

زيرا كه ايشانرا روزه ايست كه دردنيا
افطار نكنند زنده ندارند كه قربان كنند

﴿ فصل نهم در كمال استغنا ﴾

سبحان الله زهى لطيف مشكى كه چندين هزار
جكر درآتش سوداى او سوختند شيرين
شكرىكه صد هزار دل در ازروى او
تنك شدند غرايب رنجى كه مستوران انسان را
درون خانهٔ چشم ازين درد پرآب كشته
عجايب كنجىكه بسيار جان براميد اوخراب كشته
شبلى فرمايد قدس الله روحه روزى ازخانه
بيرون مى آمدم اين بيت شنيدم

شعر

اسائل عن سلمى فهل من يخبر
يكون علم بها اين تنزل
شيخ نعرهٔ زد وكفت « لاوالله مافى الدارين
عنه مخبر»

نثر

بيوكلردن برى بيورى دنيا بركوندر وبزانده صائمز
هركيمكه هركونك رزقنك غمنى چكيور بواوروجه قوتى
اولمز خلقه افطار وعده سى بعيددر بوجماعتك
بيرامى او وعده دن دخى بعيددر

﴿ خواجهٔ حكيم بيت ثنايى بيورديلر ﴾

صوفيلر بردمده ايكى عيد ايدر
اورمجكلر سكك قديد ايدر

﴿ بوضعيف سويله يور ﴾ بيت

صوفيلر ايكى عيد ايله دم اورمزلر
يوقلق يولنك غيره قدم اورمزلر

نثر

زيرا انلرك برصومى واردركه دنياده افطار
ايتمزلر جانلى يه مالك دكللركه قربان ايده لر

﴿ طقوزنجى فصل استغنانك كمالى بيانده در ﴾

سبحان الله نه كوزل برمسكدركه بوقدر بيك جكر
انك سوداسنده يانمشلردر برطاتلى شكركه
يوزبيكلرجه كوكللر انك سوداسنده تنك اولديلر
غرايب برزحمتكه انسانك مستورلرينك كوزى
خانه سى ايچى بودردن صو ايله طولمش برعجب
خزينه دركه چوق جانانك اميدى ايله خراب اولمش
شبلى حضرتلرى قدس سره بيوريورلر بركون اودن
طشره چيقيور ايدم بوبيت سمعمه واصل اولدى

شعر

وارمى سلمى دن صوران يابر خبر ويرن بكا
واقف اوله ايدم انه كه زه يه ايتمسى نزول
شيخ برنعره اوردى ديدى يوق والله دنياو آخرتده
اندن خبر ويرجى يوقدر

بيت

عالمی ديوانهٔ عشقند بس
وصل معشوق از کجا آورد کس

نثر

آن صاحب صدر ديوان رسالت آن
سليمان ايوان جلالت آن لشکرکش
﴿ انا ارسلناك شاهدا و مبشرا ﴾
آن کافرکش ﴿ ارسل رسوله بالهدا ﴾
« عليه اکمل الصلاة و افضل التحيه »
با انکه بيك انکشت قرص مه را دو نيم کرد
آفتاب از تابش جمال باکمال او
در حجاب غمام می بود هرکجا ابری
پديد آمدی آب ازچشم مبارکش روان شدی
کفتی ﴿ هذا قريب العهد من ربی ﴾

شعر

خبرونی عن العتق خبراً
انتم بالعتيق اقرب عهدا

مثنوی

ندانم تا چه حاصل کرد بلبل
که چندين نعره دارد در غم کل
چه ديد از آفتاب آن ذرهٔ خرد
که درسر کشتکی عمری بسر برد

نثر

عزيز من حاصل حوصلهٔ حواصل ازين بحر
پيش از مرغان ديکرست همه را آبرو پيش
از آن نيست که بر روی آب ميروند

فرد

مرغيکه درين بحر کذر دارد کو
و ان قطره که از بحر خبردارد کو

بيت

عشق ايله عالمده مجنون نيجه کس
وصلت ياره کيم اولمش دسترس

نثر

او ديوان رسالتك صدر عالی قدری
اوايوان جلالتك سليمانی اوسرعسکرکه حقنده
سنی بز ارسال ايتدك شاهد ومبشرسن سن
اوکافرقتل ايديجی رسولنی هدايت اوزره کوندردی
افندمز اوزرينه مکمل صلاة وافضل تحيه اولسون
اويله که برپارمغيله آيك چوره کنی ايکی پاره ايتدی
کونش آنك جمال باکمالی ضياسندن شرماً
بلوط پرده سی ورا سنه کيردی نه زمان بر بلوط
ظاهر اولوردی مبارك کوزندن ياش آقاردی
وبيوررايدی « شو ربمه قريب العهددر »

شعر

بکا آزادلغمك مژده سنی سويله يکز
سيزك آزاد ايديجی ايله عهدکز اقرب

مثنوی

آنی بلمم نه حاصل ايتدی بلبل
که فريادين فزون ايلر غم کل
نه کوردی کور کونشده ذرهٔ حيران
که اولدی اوله لی بو رتبه لرزان

نثر

بنم عزيزم حواصل ديدکلری حيوانك حوصله سنك
محصولی ديکردکزقوشلرندن زياده درشرفی دخی
اندن زياده دکلدرکه صو اوزرنده کيدرلر

فرد

نه ممکندرکه بر طائر بودريادن کذر ويرسون
يا برقطره بولنسون قعر دريادن خبر ويرسون

نثر

موسی صلوات الله تعالی علی نبینا وعلیه که کلیم
مقام قربت است ونديم بساط عزت
بود از پردهٔ عصمت « ارنی » کفت
« ارنی » برای چه کفت آنچه برکوه تافت
اکر بر او تافتی « انا اول المؤمنين » کی کفتی
﴿ وما کان لبشر ان يكلمه الله الا وحيا
او من وراء حجاب ﴾

نظم

کر یکی بر جوشد این طوفان که کفتم از تنور
اندرین وادی نه موسی ماند ونه کوه طور
آیتی از دفتر عشقش اکر منزل شود
محو کردد در دو حرفش جمله انجیل وزبور
قسمت ذره زنور افتاب اندر ازل
چون همه سرکشتکی آمد چه نزدیك چه دور

نثر

هستیٔ کواکب همه را در آسمان معروفست
اما نمودن ایشان بآمدن شب موقوفست

رباعی

اسرار ازل داند تو دانی ونه من
وین حرف معما نه تو خوانی ونه من
هست از پس پرده کفتکوی من و تو
کر پرده برافتد نه تومانی ونه من

نثر

عزیز من حقیقت دل مرجانرا همچنانست
درسینهٔ صدف مرجانرا تاقطرهٔ در
صدف پنهان نشد برسربازار بدیدار نیامد

مثنوی

تو ای قطره که از دریا جدایی
چنین روشن بساحل می نمایی

نثر

موسی صلوة الله علی نبینا وعلیه که کلیم مقام
قربت ونديم بساط عزتدر پردهٔ عصمتدن
«ارنی» بیوردی اکر یوق ایدی نه ایچون سویله دی
او تجلی که جبل طور اوزره اوردی اکر موسی
اوزرینه اوره ایدی بن مؤمنلرك اولی یم دیه مز ایدی
بشردن جناب حق ایله مکالمه ایدن اولمدی الا وحیاً
یاخود حجاب وراسنده اوشرفه نائل اولدیلر

نظم

نه زمان که قینایوب طوفان ایدرسه بو تنور
نه قالور بو وادیده موسی ونه ده کوه طور
منزل اولسه دفتر عشقندن انك آیتی
ایکی حرفندن اولور محو جمله انجیل وزبور
دزه نك اولده نور آفتابدن بهره سی
بر تزلزلدر همان اولسه دخی نزدیك دور

نثر

کواکبك سماده موجود اولدیغی جمله یه معلوم
اما انلرك کورلمسی کیجه دخولنه موقوفدر

رباعی

سر ذاته نه سن آکاه اولورسن نه ده بن
بو معما حرفنی نه سن اوقورسن نه ده بن
واردر پرده وراسنده بن وسن سوزلری
پرده یی قالدرسه لر نه سن قالورسن نه ده بن

نثر

عزیزم کوکلك حقیقتی جان ایله اویله درکه
صدف آغوشنده مرجان کبی تاکه قطره
صدف ایچنده کزلو اولمدی بازار محلنه کلمدی

مثنوی

سن ای قطره که دریادن جداسن
انکچون کون کبی چهره نماسن

ترا کر موج دریا در ربودی
زتو نام ونشان هرکز نبودی

سنی کرموج دریا آلسه ایدی
نه ممکن برنشانه‌ك قالسه ایدی

فصل دهم در آغاز فطرت

درفصل ربیع خواستندکه ربع مسکونرا
از خزانهٔ «کن فیکون» عشری فرمایند
انعام والطاف خود بخاص وعام نمایند
نخست فراشان صنعرا اشارت شدکه
بساط زمین را مجلس نشاط سازند
حقه‌بازان فلکرا خطاب آمد که
برنطع خاك مهرهٔ حکمت فرو بازند
نخست بادرا کفتندکه چاروب همترا برکیر
فرش غبرارا فراشی کن یعنی هرخس وخارکه
در چشم تو آید از راه بردار
وهرسنکی که پیش پای تو باشد آنرا
بس دست افکن بعد ازان ابرار فرمان شد
که بدریا رود دست بوسی آن صوفی
صاف دل که دعوی فتوت میکند مدّتی
شدکه بر در خدمت ایستاده است درباب
از حیاض جود او برای ریاض وجود
چند قطره آب در یوزه کن

رباعی

چون برق شده از غم توهر نفسم
بنعرهٔ چون رعد ندیده است کسم
سرکشته جوابری روم کردجهان
باشدکه بدریای وصالت برسم

نثر

چون ابر بدریا رسید چندانکه توانست
آب برکرفت از آن اب صد هزار
قطره پدید آمد هرقطره صد هزار خبروشد

اوننجی فصل خلقتك مبدئی بیانده‌در

بهار زمانده استدیلرکه ربع مکسونی
کن فیکون خزینه‌سندن برعشر بیورسنلر
کندو الطاف وانعاملرینی خواص وعوامه کوستره‌لر
اولا فراش صنعه اشارت اولدی که برقالیجه‌سنی
زمین نشاط یاپسونلر فلك حقه‌بازلرینه خطاب
کلدی که عرصهٔ شطرنجه شبیه زمینده حکمت
بازیلرینی اجرا ایده‌لر اوّل روزکاره
دیدیلرکه همت سپورکه‌سنی آلوب روی ارضی
تطیر وتزیین ایله یعنی هر چورچوب کبی
که نظریکه تصادف ایده کذرکاهدن قالدر
وهر برطاش که سنك ایاغکك اوکنه
کله انلری کیروبراق اندنصکره بلوطه فرمان اولدی
دریایه کتسون اوصوفیٔ صافینك النی اوپسون
که برزماندنبرو خدمت قپوسنده قیام ایله
دعوی فتّوت ایلمکده‌در آنی بول
انك جود وسخاسی حوضلرندن وجود
بغجه‌لرینه برقاچ قطره صوایسته سائلانه

رباعی

شمشك کبی افلاکه ایرشدی آهم
حیقرمه‌ده رعد اولدی دل کمراهم
بلوط کبی حیران کذرم آفاقی
جان آتمق ایچون بحر وصاله ماهم

نثر

چونکه بلوط دریایه ایرشدی کوجی
یتدیکی قدر صو الدی او صودن یوزبیك
قطره ظاهر اولدی وهرقطره یوزبیك جزء اولدی

ابر را کفتند بایدکه هرقطرهٔ آب بچندین
ذرّه خاك رسد زیرا که

بیت

هست مارابسی زعالم پاك
راز های نهفته در دل خاك

نثر

دران حالت که ابر آبرا ازدریا برداشت
وپارهٔ راه برفت چند جزء اصلی که
﴿ انالذین سبقت لهم منا الحسنی ﴾
سابقهٔ ایشانرا بیان کرده بود
﴿ اولئك لهم الا من وهم مهتدون ﴾
از خاتمهٔ هریك خبر داده

مثنوی

قومی‌که برین بساط شاهند
فرزانهٔ قلب این سپاهند
آنانکه نه‌در امید و بیم اند
در بزم « یحبهم » ندیمند

نثر

بحکم خاصیت وقوت روحانیت هریك
بکل خود مائل شدند از کنار ابر
خودرا درمیان دریا افکندند
باعث نیت ایشان ازسر صدق بود
وداعیهٔ همت شان ازدم عشق دانستندکه
این مرغان بحری دراین صحرا آرام
نخواهند یافت واین نهنکان قلزم معانی
درساحل صورت صبر نخواهندکرد
نخواستندکه این قدر سعیٔ ایشان ضایع شود
زیرا که درعالم قدیم شرط
﴿ وان‌سعیه فسوف یری ﴾ بود اما
چون فرمان شده بودکه هرقطره آبی

بلوطه دیدیلرکه لازمکه هربرجزء صو یی بوقدر
ذرّه خاکه ایرشدیره‌سن

بیت

بزمچون عالم اقدسده چوق وار
درون خاکده کزلنمش اسرار

نثر

اوحالتده‌که بلوط صویی دریادن قالدردی
وبرمقدار یول کیتدی برقاچ اصل جزءلر
تحقیق آنلرکه بزلردن انلره‌عنایت سبقت‌ایتمش‌ایدی
اونلرك سابقه‌سنی بیان ایتمکده‌در
کندولریچون امن اولنه‌جق مظهر هدایت‌انلردر
جمله‌سنك خاتمه‌سندن خبر ویر

مثنوی

برقومك‌که یری نزدیك شاهدر
اونلرفرزانه وقلب سپاهدر
اوکیم وارستهٔ امید ویم‌در
محبت مجلسنده خاص ندیمدر

نثر

خاصیت حکمی وروحانیت قوتی ایله
هربری کندی کلنه مائل اولدیلر بلوطك
قوجاغندن کندولرینی دریایه براقدیلر
آنلرك نیتلرینك سببی صداقت اوجندن ایدی
وآنلرك همتنی دعوت عشق دمندن بیلدیلرکه
بوبحری قوشلر بوصحراده آرام طوتمیه‌جقلر
وبو معانی عمانك نهنکلری ساحلده
صبر ایتمه‌لری احتمالی زیاده بعیددر
استه‌مدیلرکه انلرك بوقدر سعیلری ضایع اوله
زیرا که عالم قدیمده شرط
البته ثمرهٔ سعینی قریباً کورر
اما نه‌زمان فرمان اولندی ایدی‌که هرقطره آبی

بجندین ذرهٔ خاك برسد لایق نبود که
آن قول نیز مبدل کردد
﴿ مایبدل القول لدی ﴾
﴿ وما انا بظلام للعبید ﴾

رباعی

ازلطف تو هیچ بنده نومید نشد
مقبول توجز مقبل جاوید نشد
لطفت بکدام ذره پیوست دمی
کان ذره به ازهزار خورشید نشد

﴿این ضعیف کوید﴾ بیت

ازلطف توهیچ خسته بی‌تاب نماند
وزجوی توهیچ تشنه بی آب نماند

نثر

القصه اصحاب اعرافرا که معارف دارالملك
معرفت بودند درمیان بر وبحر موقوف کردند
تاهم اصلرا یافته باشند وهم فرعرا رسیده
هم بخاك پیوسته باشند وهم دریادیده

نظم

میان آب وکل بادی درآمد
میان روز وشب صبحی برآمد
ببین کاندر میان ظلمت ونور
یکی ذرهٔ زمه روشنتر آمد

نثر

صدفرا که وجود از اجزای خاکی وآبی
ترکیب یافته بود ازدیر باز خودرا
بدریا آشنا کرده کفتند ای آسیه همت
مریم دل چون دردل یم مرترا ازیمن قدرت
بیمین خود بساری داده ایم این چند
دریتیم‌را که ازخانهٔ بدر ومادر بطلب

شوقدر ذره خاکه ایرشدیره لایق دکل ایدی‌که
اوقول ینه مبدل اولسون
بن‌ذات اجل اعلی عندنده قول تبدل ایتمز
دخی بن عظیم‌الشان عبودیت‌ایدنلره ظلم ایتمم

رباعی

بربنده‌می وار لطفکه نومید اولدی
مقبولك اولان مقبل جاوید اولدی
لطفك سنك اول ذره‌یه‌که اولدی قرین
شمس اولدی آنك ذره‌سی خورشید اولدی

﴿بوضعیف سویله‌یور﴾ بیت

هیچ خسته قالمدی لطفنده بی‌تاب سنك
هیچ تشنه قالمدی چوینده بی آب سنك

نثر

نهایت اصحاب اعرافی که دارالملك معرفت معروفلری
ایدیلر دریا ایله قره آراسنده موقوف ایلدیلر
تاکه اصله ایرشمش وفرعی بولمش اوله‌لر
هم ترابه متصل اوله‌لر هم دریا کورمش

نظم

صوطپرق ایچنه روزکار کیردی
شب روز بیننه اسحار کیردی
نظر قیل ظلمت ونور آراسنه
عجب برذرهٔ انوار کیردی

نثر

صدفك وجودی صو وطپرق جزءلرندن
ترکیب اولنمشدر دیردن کندوبی ینه دریایه
اشنا ایتمش ا کادیدیلر ای آسیه همتلی ومریم کوکللی
چونکه سکا دریانك میاننده یمن قدرتدن
یمین ویساریکه سهولت ویرمشم بو برقاچ
دریتیمی که انالری و باباری خانه‌سندن بزی

مادر بدر افتاده اند در برخود جای‌ده
پیش از آنکه موج دریا ایشانرا درر باید
توایشانرا دریاب

بیت

سروری می بایدت افتاده را
پیش ازان کز پا در آید دست کیر

نثر

دهان باز کن تا این چند قطرهٔ عیسی
صفت بیکدم در شکمت در آیند لب
برهم نه تا این چند موسی قدم درکنارت بنشینند

بیت

نیك را هرکس‌که باشد دوست دارد درجهان
نیك وبد را دوست داری کوی بردی ازمیان

نثر

دریا چون در یافت اجزای اورا بنام
صدف عقد کردند شوری در نهاد
او افتاد روز کار شیرین بر او تلخ شد
از قهر صدف کف بر دهان آورد
از غصه دلش موج زدن کرفت
ساعتی برخود بجوشید وکفت
ای آنکه جزو وکل را بدریای حقیقت‌تو
کذری نیست وخار وکلرا از بوستان
احدیت تو خبری نه

مثنوی

ای حضرت عزت تو والا
ازکفت مکوی لا والا
ای کون ومکان زپای تا فرق
در بحر محیط وحدتت غرق

نثر

صدف میان تهی را این پر دلی ازکجا
خاست که اجزای مرا متفرق کرداند

طلبده طشره دوشمشلر و دربدر اولمشلر انلره
کندو سینه کده محل‌ویر اندن‌مقدم‌که‌دریانك‌طلغه‌سی
انلری قپار سن‌انلری‌بول

بیت

اولولق استر ایسه‌ك دوشکونلرك
آیاغی سرجزدن اول طوت الین

نثر

آغزیکی آچ تا که بو بر قاچ طمله عیسی
نفسی ایچروکه داخل اولسون سکوت اوتور
بو برقاچ موسی قدملر سنی درآغوش اتسونلر

بیت

کیم اولورسه ایوبی ایوکورر اهل جهان
ایو بی هم کوتو بی ایو کورندر قهرمان

نثر

دریا نه زمان اکلدی که آنك اجزاسنی
صدفه عقد ایتدیلر برقریشقلق انك
طبعنه دوشدی طاتلی وقتی اکا آجی اولدی
صدفك قهرندن یوزکوپك آغزینه کلدی
کدرندن کوکلی طالغه‌لنمق طوتدی
برساعت کندو اوزرینه جوشدی ودیدی
ای او ذات که جزء وکلك سنك دریای‌حقیقتکه
یولی یوق ودکنك کلك سنك احدیت
بوستانکدن برخبری یوق

نظم

ای ذات اقدس سن سن او حضرت
که عجز اولور ادراککه قدرت
کون ومکانی ایتمش احاطه
بحر محیط دریای وحدت

نثر

ایچی خالی صدفه بو بهادرلق نیره‌دن کلدی
که بنم جزءلریمی آلیرسون دیوان قضادن

از دیوان قضا قاضی ارادت چنین
خطاب کرد که ای دریا تو بغور این حکایت
نرسی واز قعر این معنی خبر نیابی
﴿ لا یعرفهم غیری ﴾ تو سر خود کیر
و نحن ایشان بگذارکه از هر یك قطره
در این چند روز چندین در شب افروز
ظاهر خواهد شد ایشان همه سرمایهٔ
مخزن شاهان وپیرایهٔ کوش وکردن ماهان
خواهند بود دریا بحکم این وعده آرام یافت
وجوش او فرونشست قطره‌ها در رحم
صدف چون جنین درصدف‌رحم قرار یافتند
چون یك چند بدنیسان بگذشت حال
بر ایشان پریشان کشت اکرچه شب وروز
در قعر دریا بودند اما چون صدف
حجاب بود دریا را نمی‌دیدند بد انقدرکه
نمی دیدند کرهی برخود بستند
﴿کل حزب بما لدیهم فرحون ﴾ اخرالامر
هر قطره را درمیان صدف جنبشی پدید آمد
هر یکی خود را برکراند افکندند بعد زان
حال خود را بهر شکلی که توانستند
ودر هر سلکی که دانستند نظام دادند
﴿ قد علم کل اناس مشربهم ﴾

بیت

خلقی زغمت دربدر وکوی بکوی
مقصود تویی ازین همه کفت مکوی

نثر

پس بروفق ارادت آن همه قطره ها که شنیدی
درباازار حکمت بحکم طبیعت هریکی رنکی
برآوردند خودرادر هرصورتکه بنمودند
بعض از ارباب نفوس کشتند وبعض
ازاصحاب انفاس القصهٔ تااین همه
حجابهای ظلمانی ظاهر نشد ازباطن

قاضیٔ ارادت اویله خطاب ایتدی که
ای دریا بو حکایه‌نك اصلنه ایرمزسن
وبو معنی‌نك کنهندن خبردار اولمزسن
نحن غیری انلری بیله‌جك یوقدر سن باشکی قایر
وانلرك سوزینی فارغ اول که هر بر قطره بو
برقاچ کون ظرفنده برچوق کیجه‌یی نورلندرر
اینجو اظهار ایده‌جکدر بونلرهب پادشاهلرك
خزینه‌لرینك سرمایه‌سی ومحبوب ومحبوبه‌لر
قولاق وبوغازلرینك پیرایه‌سی وزینتی اوله‌جق
دریا بو وعد حکمنجه سکونت بولدی
وانك جوشی کیتدی راقد اولدی قطره‌لر
صدف رحمنده صدف رحمده جنین وار قرار
بولدیلر چونکه برقاچ زمان بویله کچدی
حال‌اوزرلرینه‌پریشان‌اولدی‌هر نه‌قدر کیجه‌وکوندز دریا
قعرنده‌ایدیلر اماصدف حجاب ایدی دریایی کورمدیلر
وکورمدکلری قدر کندواوزرلرینه عقده‌اوردیلر
هرجماعت نزدنده بولنان ایله فرحلنر آخرالامر
هرقطریه صدفك درونده برحرکت‌عارض‌اولدی
هربری کندولرنی کناره براقدیلر اندنصکره
کندو حاللرینه قادر اولدقلری مرتبه و بیلدکلری
شیرازه‌ده نظام ویردیلر
تحقیق هر بر اناس انلرك مشربنی بیلدی

بیت

خلق عشقك ایله چکمه‌ده‌در درد ومحن
هرسویلنیلان سوز ایله مقصودسن‌سن

نثر

صکره آنك اراده‌سنه موافق جمله ایشتدیکن
خلقتلر بازار حکمتده طبیعت حکمنجه
هربری بررنك چیقردیلر کندولرنی‌هر برصورتده
کوستردیلر بعضلری ارباب نفوس وبعضلری
اصحاب انفاسدن اولدیلر خلاصهٔ کلام تابو
جمیع ظلمانی پرده‌لری ظاهر اولمدی باطندن

حکایت من وتو سر برنزد واختلاف این
وآن بدید نیامد

﴿ فصل یازدهم دراختلافات حالات ﴾

بیشتر خلق سردرهوا کرده اند که مارا
هوای درسرست افسار ابلیس پر تلبیس را
کمان برده اند که افسراست باش تا
این شب بروز رسد خفتکانرا هنکام
سحر آید

نظم

باش تاناکه برافتد این نقاب
بکسلد ته خیمه را ازهم طناب
این رواق شش جهت باپنج در
باجهار ارکان اوکردد خراب

حکایت

وقتی بطرفی رفتم درمیان راه کاسهٔ سری
دیدم چون کیسهٔ مفلسان تهی کشته
وچون کاس مفسدان سرنکون افتاده
باخود کفتم چه بودی که سرکذشت او
مرا معلوم شدی تاسرنبشت اورا مطالعه
کردمی درنقش کاسه نکاه کردم ناکاه
حرف چند دیدم بخط عبری نبشته که
ای چشم عبرت بین بدان وا کاه باش که
من کاسهٔ سری بودم مرشخص بهزار هوس
مدتی برسرخود نهاده بود واز آرزوی که داشت
بهر محفلی ومجلسی که میرسیدی ازبسیاری
حرص می کفتی که کاسه را بجانهم
بسیار چون مکس درکاسهٔ هرکس فرد میرفت
هیچ یکی دست درکاسهٔ اونمی کرد
وروزی درین بادیه می کذشت راه زنی
چند بدو رسیدند اورادست درکاسه کرفتند

بن وسن حکایه‌لری اوج ویرمدی واونك بونك
اختلافی ظهوره کلدی

﴿اون برنجی فصل مباینت احوال بیانده‌در﴾

خلقك چوغی باشلرینی هوایه قالدرمشلرکه
بزم باشمزده بر هوا وار دیو ابلیس علیه‌اللعنه
یولارنی ظن ایتمشلرکه تاجدر صبر ایت
بوکیجه صباحه ایرشسون نائل اولنلر
سحر زمانی کلسون

نظم

صبر قیل تارفع اولنسون بوحجاب
قوپه طقوز خیمه‌دن بردن طناب
شش جهت هم بش قپوسیله بوکوشك
چار ارکانی ایله اولور خراب

حکایت

بروقت برطرفه کتمش ایدم یول اوزرنده
برباش کاسه‌سی کوردم مفلسلرك کیسه‌سی کبی
بوش ومفسدلرك کاسه‌سی کبی یوزی اوزره
قپانمش کندومه دیدم نوله ایدی آنك سرکذشتی
بکا معلوم اوله ایدی که آنك باشنده‌کی یازوبی
اوقیه ایدم کاسه‌نك نقشنه دقت ایتدم ناکاه
برقاچ حرف کوردم‌که خط عبری ایله یازلمش که
ای عبرت کورن کوز بیل‌وآکاه اول‌که بن برباشن
کاسه‌سی ایدمکه بر آدم بنی بیك هوس ایله
برمدت باشی اوزره طاشیدی وآرزوسندن
هرمحفل وهرمجلسه واردقده کمال حرصندن
دیور ایدی‌که کاسه‌یی نیره‌یه قویم
چوق زمان سکك کبی‌هرکسك کاسه‌سنه قوناردی
هیچ کیمسه آنك کاسه‌سنه ال اورمدی وبرکون
بو چولده کچیور ایدی برقاچ حرامی اکا
ایرشدیلر انك الینی کاسه اوزرنده طوتدیلر

کفتند بارها کفته بودی که کاسه بجانبم
اینجا بته آنچه درکیسه داری بده

مثنوی

اکرمردی ببین درکاسهٔ خویش
وزین دهرسیه کاسه براندیش
شکم دیکست کاسه سرفرو بین
چنین دربند دیك وکاسه منشین
بهرلقمه ترا همکاسهٔ هست
ایانادیده پیش خویش کن دست

نثر

میان دوعدم وجود ترا بداشته اند
از یکطرف کرفته واز طرف دکر کذاشته اند
حکایت دی وپریر معلوم کردهٔ
(کان‌الله ولم‌یکن معه شيءٌ) قصهٔ
فرداشنیدهٔ (کل شيءٌ هالك الا وجهه)
حال امروز برخواندهٔ (کل یوم هو
فی‌شان) ای‌خط موهوم اکر بیش وپس دوی
(لله الامر من قبل ومن بعد) اکر
بالا ونشیب روی (وهوالله فی
السموات وفی‌الارض) اکرچب وراست
نکه کنی (الا انه بکل شی محیط)
اکر برون ودرون نکری (هوالظاهر
والباطن) اکر سر وپا طلب کنی
(هوالاوّل والاخر)

رباعی

ای بی خبر از هردوجهان هیچ نهٔ
بنیاد ببادست ازان هیچ نهٔ
ممکن بکمان حدّوجودست عدم
نیکو بنکرکه درمیان هیچ نهٔ

حکایت

یکی بودست از ارباب تحقیق کهبانیك
بد سخن نکفتی همیشه درخدا بها کشتی

دیدیلر اکثری دیر ایدککه کاسه‌ی نیره براقه‌یم
بورایه قوی وکیسه‌ده نه وار ایسه ویر

مثنوی

اکر ارسن باشیکك قیدینی کور
بو دهر پر بلادن ایت تفکر
قرن چوملك وکاسه باشدر بیل
بولر قیدنده قالمقده نه حاصل
سنك هر لقمه‌ده چناقطاشك وار
عجایب کورمدکسه ایلرو وار

نثر

یوق ایله وارك اراسنده سنك وجودیکی
طوتمشلر برطرفدن طوتوب دیکر طرفدن
براقمشلردر دونك حکایه‌سنی اولکی کوندن
معلوم ایتدك الله وار آنکه برشی یوق فردا
قصه‌سنی ایشتدك هربرشی فانیدر الّا وجه‌الله
بوکونك حالنی اوقیدك هرکون الله ایچون
اجرای احکام واردر ای خط موهوم اکر
ایلرو وکیری قوشارسن ابتدا وانتهای امور جناب
حقندر اکر یوقاری وآشاغی کیدرسن
سماوات وارضده تصرف‌انکدر اکر صول وصاغ
نظر ایدرسین آکاه اول هراشیایی محیط اولدر
اکر خارجه وداخله نظر ایدرسن ظاهر
وباطن اودر اکر باش وآیاق استرسن
اوّل وآخر اودر

رباعی

ای ایکی جهاندن خبری یوق یوق سن
یل اوستنه یاپه تمی یوق یوق سن
ممکنه کمان وارلغه آخر یوقلق
دقتله نظر قیل اراده هیچ یوقسن

حکایت

ارباب حقیقتدن برذات وارایدی‌که ایو
وفناکلام سویلمیوب دائما خرابه‌لرده کزردی

بزرکه کفت بدو رسیدم وکفتم بحق معبودت
خاموش بودت تراسبب چیست کفت

بیت

لب بسته حدیث عشق کویم
کویای جهانم وخموشم

نثر

ای برادر کون ومکان درجنب حقیقت
وهمیست ازوهم چه کویم واز آنچه
حقیقتست خودچه توانم کفت

مثنوی

درین اندیشه سرکردان چو کویم
چوکویم چون نمیدانم چه کویم
ازان ساعت که برکف دارم این جارم
تحیّر بینم از اغاز وانجام
زبان من چو محرم نیست بالب
فرماندم میان قلب وقالب
زدل آ که نیم از تن چه پرسی
دراوکم کشته ام ازمن چه پرسی
زهی حیرت که چشم راه بین راست
نمیکردد بکفتن آن واین راست

نثر

عام سر برکرد همه پوست دید
خاص نظر کرد دوست با پوست دید
عاشق ازهر دوکذر کرد همه دوست دید
انکه پوست دید مرتبه حیوانی یافت
انکه دوست باپوست دید بدرجه انسانی رسید
انکه همه دوست دید ربّانی کشت
﴿ ولکل درجات مما عملوا ﴾
﴿ وان لیس للانسان الا ما سعی ﴾
﴿قل کل یعمل علی شاکلته﴾ آنکه همه پوست دید
هیچ نکفت و آنچه همه دوست دید هیچ

بیوکلردن بری اوذاته ملاقی اولدم ودیدمکه
معبودکك حقی ایچون سبب سکوتك نه در سویله دیدی

بیت

طوداق بسته عشق سوزنی سویلرم
جهانده بنم ناطق امّا خموش

نثر

ای برادر کون ومکان حقیقتك یاننده
وهم در اوندن دها نه سویلیه یم و آندنکه
حقیقتدن نه سویلمکه قدرتم اوله بیلور

مثنوی

بوافکار ایله حیرت اولدی یوکم
نه سویلیم که بیلمم سویله دیکم
اوساعتدن که نوش ایتدم بوجامی
تحیّر آلدی دستمدن لجامی
دیلم طوداغمه اولمدی محرم
یورلدی جان وجسمم قایلدی غم
کوکل حالنی بیلمم صورمه تندن
بنی غیب ایلین او صورمه بندن
یولی کورن کوزی قپادی حیرت
او بو دیمکله صحّت ایتمز عودت

نثر

عوام باش قالدردیلر هب قشری کوردیلر
خواص نظر ایتدیلر دوست ایله قشری کوردیلر
عاشق ایکیسنی دخی براقدی جمله دوستی کوردی
پوست کورن مرتبهٔ حیوانیتده قالدی
دوستی پوست ایله کورن انسانلق درجه سنه ایردی
ساده دوستی کوروب غیر کورمین ربّانی اولدی
هرکسك عملنه کوره درجه لری واردر
وانسان سعی وغیرت ایتدیکی حالده موفق اولور
وسویله هر بری شاکله سی ایجابنجه عمل ایدر
اوکه قشر کوردی هیچ برشی سویله مدی واوکه

نتوانیست کفت . آنکه دوست با پوست دید
کفت کوی ازوی پدید آمد دور چه کوید
که بهره ندارد نزدیك چه کونه کوید که
زهره ندارد اکرچه «صم بکم» صفت دوران است
﴿ من عرف الله کل لسانه ﴾ درشان نزدیکان
متوسط در کفتکویست زیرا که هنوز در
جستجویست اختلاف این راه از تفاوت
نظر برخواست تفاوت نظر از منظور حاصل
آمد بعضی مؤثر دیدند وبعضی اثر
بعضی بعیان رسیدند بعضی به خبر
همچنین قومی در خود یافتند وقومی در غیر
﴿ سنریهم آیاتنا فی الافاق وفی انفسهم
حتی تتبین لهم الحق ﴾

مثنوی

یکی خورشید بیند دیکری نور
قیاس هر یکی باشد زهم دور
بقدر جهد خود هر یك نظر یافت
که کرکس استخوان طوطی شکریافت

نثر

متوسطرا چون نظر بغایت رسید کفت
ما رأیت شیئاً الا ورایت الله فیه
(باعتبار ان الخالق للفروع والاصول
لا باعتبار الاتحاد و الحلول) منتهی چون
از انجا بکذرد اصلا پوست نه بیند چنانچه
شیخ شبلی فرمود (التصوف شرك لانه
صیانت القلب عن الغیر ولاغیر فیها)
نهایتش اینست که شنیدی بدایتش
آنکه مجنون ابن عامر کفت

شعر

نحن روحان حللنا بدناً
انا لیلیٰ ولیلي و انا

جمله دوستی کوردی بر سوزه قدرتیاب اولمدی
دوستی پوستی ایله کورنلر بوقدر قیل قاله
باعث اولدی بعید نه دیسونکه بهره سی یوق
قریب نه کونه سویلرکه زهره سی یوق کرچك «صم بکم»
بعیدلر صفتیدر اللهی بیله نك لسانی کلیلدر
یقینلر حقنده در متوسط کفت کوده در زیرا که
الآن ارامقده در بو یولك مباینتی نظرك
تفاوتندن وتفاوت نظر دخی منظوردن
حصوله کلور کیمی مؤثری کوردیلر کیمی اثری
کیمی عیانه ایرشدیلر وکیمی خبره ینه بویله
برجماعت کندولرنده بولدیلر وبرطائفه
غیریده آیاتمزی افاق وانفسده انلره قریبا
ارائه ایدرز حتی انلر ایچون حق بیان اولور

مثنوی

بریسی کوردی کونش بریسی نور
قریب اولانه برینه برینه دور
که هرکس کندو مقدارنجه بیلدی
شکر طوطی کمیك اق بابا بولدی

نثر

متوسطك نظری نهایته ایرشدی
برشيء کورمدم الا اوشيءده اللهی کوردم دیدی
او اعتبار ایله که فرعلرك واصللرك خالقیدر
اتحاد وحلول اعتباریله دکل منتهی بو
مقامی کچدکده اصلا پوست کورمز اویله که
شیخ شبلی بیوردی تصوف شرکدر زیرا قلبی غیریدن
محافظه دیمکدر حال بوکه غیر یوق نهایتی
بودرکه مسموعك اولدی بدایتی دخی
مجنون ابن عامر بو بیت ایله خبر ویروب دیدی

شعر

بز ایکی روحز بردر بزه تن
لیلی بنده و لیلیده یم بن

ترجمه

من کیم لیلی ولیلی کیست من
مادور وحیم آمده دریکبدن

نظم

من که یم تا نسبتم باشد بدوست
اومن من اونباشم جمله اوست
او ومن افسانهٔ آب کلست
کر تو از مغز آکهی بکذر زپوست

نثر

خود را درمیان چه بینی ای بی خبر
چو اوست جمله « ماتقدم وما تأخر »
آنجاکه تویی کفتند من صحت نجا
آنجاکه اوست کونید نه تو مانی ونه‌جا
چندین هزار نعره‌که می آید صداست
اکر بکوش حقیقت شنوی یك نداست

رباعی

بی من چو بلی کفتهٔ تو روز نخست
آنجاکه تویی کر احدیت من وتست
در مرکز معنی من وتو ناید راست
در عالم وحدت این و آن نیست درست

رباعی

از تو است حجاب تو یقین است
شرط همه رهروان همین است
می بین مکوی مذهب این ست
میباش مباش مشرب اینست

نثر

هرچه دانی مبین وهرچه بینی مدان
این ره نتوان رفت بدین وبدان
میان جان وجانان هیچ فاصله نیست
مقصود حاصل است وترا حوصله نیست

ترجمه

بن کیم لیلی ولیلی کیم بن
ایکی روحز بز بزه بردربدن

نظم

بن کیم‌که دوسته اوله نسبتم
بن اویم او بن دیه‌مم هپ اودر
او وبن افسانه‌سیدر عنصرك
کر حقیقتدن بیلورسن سوز بودر

نثر

کندوکی اراده نه کوریورسن ای بی خبر
چونکه اودر جمله اوّل وآخر اومحلده
که سن‌سن دیدیلر سکوت ایدن سلامت بولدی
او محلده‌که اودر دیرلر نه سن قالورسن
ونه‌ده محل بوقدر بیك نعره‌که کلور صدادر
اکر حقیقت قولاغی ایله ایشیدرسن برندادر

رباعی

بن یوغ ایکن سویله‌دك روز الستده سن بلی
وار ایکن سن بن وسن دیمك نجه لایق اوله
مرکز معنی کلمز بن وسن لفظی درست
عالم وحدتده اولمز بو واو دیمك روا

رباعی

سن سن ینه سکا پرده‌سندن
هر اهل سلوکه شرط بوفندن
کور سویلرمه بودر اشته مذهب
اولور ایله اولمز اهل مشرب

نثر

هرنه بیلورسن کورمه وهرنه کوررسن بیلمه
بویولی آنك ایله بونك ایله کتمك ممکن دکلدر
جان ایله جانان اراسنده هیچ فاصله یوقدر
مقصود حاصلدر سنك حوصله‌ك یوقدر

حکایت

یکی از بزرکی سوأل کردکه میان ابوبکر
وعلی فرق جیست کفت میان ایشان
بجز فضولی تو فرق نیست

فرد

تو ازخود برکران ماندی وکرنه
میان جان وجانان خود میان نیست

حکایت

مرد برا چشم بدرد آمده بود
هرساعت دست عادت بعیادت اومیبرد
وکرد اوبرمی آمد میکفت ای چشم
درد ترامی چینم چشم درجواب اوکفت
اکرچه مرا خود این جراحت بود
اما تا تو نیامده بودی‌چه راحت بود

مثنوی

طبیب این دردرا ازمن چو بشنود
مرا از صحبتت پرهیز فرفود
تو ای مکسین‌که زنیسان خوار کشتی
زدست خویشتن بیمار کشتی
ایاك حدیث‌النفس مبتدی صاحب
خلوتست منتهی صاحب عزلت
خلوت آنست‌که ازخلق کوشه کیری
عزلت آنکه خودرا از میای برکیری

مثنوی

چو سیر آمد انجا دل ازماومن
ترازو رسد کرنکویی سخن
برون افکن از زیر با سنك خویش
درین پله خودرا ترکم سنج بیش

نثر

سهیل ابن عبدالله تستری میکوید رحمةالله علیه
« اسوء المعاصي حديث‌النفس» بیچاره

حکایت

بری بیوکلردن برینه سؤال ایتدی‌که ابوبکر
ایله علی بیننده فرق نه‌در دیو دیدی اره‌لرنده
سنك فضوللغندنغیری فرق یوقدر دیدی

فرد

براقدك کندیکی کندك کناره
والّا فرقی یوق جانان وجانك

حکایت

برآدمك کوزی اغریور ایدی
هرساعت الی ایله کوزنی قارشدرمق
والیله چپاغنی طوپلردی دیدی ای کوزم
سنك دردیکی طوپله‌یورم کوز اکا جوابده
دیدی کرجکسن بنم اضرابم وار ایدی
امّا سن کلمش ایکن راحتم وار ایدی

مثنوی

طبیب بوددی ایشتدکده بندن
دیدی‌کیم کچملوسن سن سندن
سن ای مسکین اولوب کندوکه بسته
ایدرسن کندوکی زور ایله خسته
انجق نفسك وقایه‌سنده اول مبتدی
صاحب خلوت‌در منتهی صاحب عزلت
خلوت اودرکه خلقدن کیرو طوراسن
عزلت اودرکه کندوکی ارادن قالدیره‌سن

مثنوی

کوکل بن بز کلامندن طوق اولدی
کلوب وارلیق محویت یوق اولدی
براق وارلغی یوقلق یولنه کیت
بومیزان ایله سن کندوکی وزن ایت

نثر

سهیل ابن عبدالله تستری رحمه‌الله علیه‌بیوریورلر
معصیتلرك ان فناسی حدیث نفسدر

طوطی اکر باخود سخن نکفتی چندین
در زندان قفس نخفتی تا بلبل بخویش
همدم نشد در قفس براو محکم نشد

بیچاره طوطی اکر کندوسی ایله سوز
سویلمیه ایدی بوقدر زندان قفسنده
یاتمزدی تا بلبل کندینه همدم اولمدقجه قفس
قپوسی اوزرینه محکم اولمدی

مثنوی

چون هستی تست با تو درپوست
هی‌هی نه ترا حکایت اوست
تادستهٔ کل زخارنکریخت
درکردن دلبران نیاویخت
آینه چو زنك خویش بکذاشت
از روی بتان نقاب برداشت

مثنوی

سنك سنلك یانده ایکن نه لایق
اوله آنی طلب قولك موافق
کل الندن براقمدقجه خاری
کوره بیلدیمی کردان نکاری
آتوب آینه روینه‌دن غباری
بلاحائل چکر سینه‌یه یاری

نثر

مهتر عالم علیه‌الصلاة والتحیهٔ را
پرسیدندکه فرزند آدم‌را چه بهتر بودی
کفت آن‌که نبودی تاهمه آن دم بودی

نثر

سید عالم علیه‌الصلاة والسلام افندیمزه
سؤال ایتدیلرکه آدم اوغلنه بهترنه‌ایدی
بیوردیلرکه او ایدی‌که اولمیه ایدی
تاکه جملهٔ اودم اوله ایدی

مثنوی

طلب آفتست وارادت وبال
وجودت حجابست وجدان محال
تمنای قرب وخیال حضور
غروریست نفسانی ای‌دور دور
چو این رشته دریك دکرتافته است
هر انکس‌که کم کردد اویافته است

مثنوی

طلب آفت ارادت هم وبالدر
وجودك پرده‌در وجدان محالدر
حضورین فکر ایدوب وصلت دیلرسن
غرور نفس‌درکه آرزولرسین
بوبر ایلك اوجی غایت طولاشمش
آنی آنجامی طولشدیران آچمش

نثر

عجب حالیست‌که هیچ چیز بسایه
نزدیکتر از نور نیست وهیچ چیز
از نور چو سایه دورنیست

نثر

عجب برحالدرکه هیچ برشی کولکیه نوردن
زیاده قریب دکلدر وهیچ برشی دخی
نوردن سایه کبی دور دکلدر

رباعی

درد دلم از شمار دفتر بکذشت
وین قصه بهر محفل ومنبر بکذشت

رباعی

درد غم دل حد وبیاندن آشدی
هرمجلس محفلده بوسوز طولشدی

این واقعه درجهان شنیده است کسی
من تشنهٔ آب وابم از سر بکذشت

نثر

روزی درباغ نشسته بودم
تاکه سایهٔ با درخت درسخن آمد
کفت مد تیست مدید وعهدیست بعید
که دست در دامن تو زده ام
وخود را در پای تو افکنده بدان
امید در پس وپیش تو میروم
که آفتابرا باتو نظری هست وسر
چشمهٔ او برتو روشن است چه شودکه
از روزکار تیرهٔ من سخنی درپیش اوعرضه
داری تا هم چو آنکه توبی حجاب بیش آفتاب
ایستادهٔ من نیز بکوشهٔ بنشینم ودر او
بنکرم درخت کفت ای سایهٔ بی وان
عمریست که من بریك پا ایستاده خدمت
میکنم ونیز از امروز باز که سربر کرده ام
پهلو بزمین ننهاده ام ترا شب وروز
خفته می بینم

نظم

ای بی سرو پا بهرزه مخروش
داری سر درد اکر نه خاموش
کربار همی نهد تو میکش
ور زهر همی دهد تو مینوش
هرچند نمیبرد تو می رو
باآنکه نمی کشد تو میکوش

نثر

ممکن نیست کی آفتابرا بی واسطه من توانی
دید مکر درحجاب اصل فرعیکه درحقیقت
وجود مراداده اند زیراکه اکر نور او
بی واسطهٔ من برتو تابد اصلا وقطعا

بووقعه‌یی دنیاده ایشتمش واری
بن صویه صوصادم صو باشمدن آشدی

نثر

برکون باغده اوتورمش ایدم
تاکه برکولکه اغاج ایله مکالمه‌یه
کلدی دیدی برمدت مدیده وبرعهد
بعیده وارکه الیمی سنك اتککه اورمشم
وکندومی سنك اياغكه دوشه‌مشدرم
او امید ایله که سنك آردنده واوکنده
کیدیورم افتابك سکا نظری واردر
وانك سرچشمه‌سی سنك اوزریکه روشندر نه‌اوله
بنم بخت سیاهمدن برکلام انك حضورنده
عرض ایده‌سن تا شویله‌که سن بلاحجاب
افتاب اوکنده قیام ایتمشسن بن دخی برکوشه‌یه
اوتورایم اکا نظر ایده‌یم اغاج دیدای‌سایه بی‌روان
برعمردرکه بن برایاق اوزره قائماً خدمت
ایدیورم وینه اوکوندنکه باش چیقرمشم‌در
باشمی یره قویمدم سنی کیجه وکوندز یاتمقده
کوریورم

نظم.

ای باشی اياغی یوق الی بوش
دردہ هوسن یوق ایسه خاموش
یوك یوکله‌در ایسه چك اوحالده
کر زهر ویررسه دخی قیل نوش
او سنی کوترمز ایسه سن کیت
او چکمیور ایسه سن ینه قوش

نثر

ممکن دکلدرکه بنم وساطتمك غیریده
کوره‌سن مکر حجاب اصلی ایچنده برفرعکه
بنم وجودمه ویرمشلردر زیراکه انك نوری
بنم وساطتمك غیری سنك‌اوزریکه طوغری

ترا از هستی اثر نماند بعد از آنکه
نیست کشتی حاصل چیست

قطعه

چه کنی وصل دلبری که ترا
دیدن اوهلاك جان آمد
چه زنی حلقه بردری کانجا
تا تو باشی نمی توان آمد
چه نشان پرسی از زهی که نخست
از وجود تو بی‌نشان آمد

نثر

ای سایهٔ بی‌مایه از پرده این خیال برون آی
این محالرا بدرون خود مجال مده
ازمن سخن راست بشنه خودرا درچب وراست
میفکن که درکارخانهٔ حقیقت
وجود تو مجازیست از هرطرف کشتن
تو بازی نام هستی برتو بواسطهٔ من است
سبب من بودم که ازکتم عدم بصحرای وجود
آمدی نخست مرا ازخود بشناس
آنکاه آفتابرا نیز ازمن ببین تا هم چنانکه
خودرا ازمن بیابی آفتاب را نیز ازمن بدانی

رباعی

ای سایه تو مرد صحبت نورنهٔ
روماتم خود کیرکه زبن سورنهٔ
اندیشهٔ وصل آفتابت نرسد
میساز بدین قدرکه ازو دورنهٔ

﴿ فصل دو از دهم دربیان دل ﴾

دلرا قلب ازان خوانندکه کردانست
کرداننده این حرفی کردانندهٔ اورا طلب کن
زیراکه تاتو نظر برکشتن دل‌داری
دل برکشتن داری

اصلا وقطعا سنده وارلق اثری قالمز بعد ازان
نه زمان یوق اولدك ایسه حاصلدر

قطعه

استه‌مه بردلبرك وصالك كه كوردكده سكا
دردك آرتوب هیچ بروجهیله درمان اولمیه
ایلمه شول برمحلده دق بابی تاكه سن
كندو وارلغنده ایكن فتحه امكان اولمیه
نه نشان صوررسین اول بر یولدنكه اولا
سن سنی محو ایتمدكجه كیتمك آسان اولمیه

نثر

ای سایهٔ بی‌وایه بوخیال پرده‌سندن چیق
بومحاله كندو درونكده جولانه محل ویرمه
بندن طوغری سوزی دیكله كندوكی صوله‌وصاغه
براقه‌كه حقیقت كارخانه‌سنده سنك
وجودك برمجازدر هرطرفدن سنك
رجوعك بر اویون وارلق اسمی سكا
بنم واسطه‌م ایله‌در سبب بن ایدم‌كه
كتم عدمدن صحرای وجود باشنه‌كلدك
اول بنی بیل صكره افتابی بنه بندن كور تا
اویله‌كه كندوكی بندن بولیورسن افتابیده بندن بیله‌سن

رباعی

ای كولكه‌كه سن بهرور نور دكلسن
كیت ماتمن ایت داعیهٔ سوردكلسن
خورشید وصالنه خیالك یتمز
شكر ایت اوقدر نعمته‌كه دور دكلسن

﴿ اون ایكنجی فصل كوكلك بیاننده‌در ﴾

قلبه قلب آنك ایچون دیدیلركه دونیجیدر
اكر سوزی اكلادك ایسه انی دوندیریجی‌یی ایسته
زیراكه سن دونیجی قلبه مالكسن
میلكی رجعته طوتیورسن

مثنوی

دل برای دوست دارد مرد راه
تا توانی دوست بهردل مخواه
نافه بهر مشك میخواهی رواست
مشك را از بهر نافه کس نخواست

نثر

جوانمردا صاحبدلرا همیشه خون جکر قوتست
زیرا که آتش‌قیمت کننده یاقوت است
دل خلق اهن است ودل عاشق زرعین
آن‌درمیان دست‌وپا این بین‌الاصبعین
پهلوی راست بنشین تا بدل برسی
از پهلوی چپ نیابی از که پرسی
دل مدینه است پر از لطایف لا
بل کعبه ایست عشق در اوطائف
دلی که از هر دوعالم بریست
نه آن کشت پارهٔ صنو بریست

نظم

دلی که دلدل میدان کبریا باشد
نه‌در طریق ریا مرکب هوا باشد
دلی که در نظرش هیچ خس نیابد راه
حدیث نیك وبدش نقش بوریا باشد

نثر

دل پادشاهیست جوارح رعیّت او
اما چون خبردارد از معیّت او
ای بیخبر تو باا ونهٔ اوباتست
جهد کن تا بخود برسی این
معنی را از خود پرسی

مثنوی

چه یابی تازخود در پیچتابی
نیابی تامگر خودرا بیابی

مثنوی

کوکلی استر یار ایچون یول آدمی
یار آرار کوکلی ایچون ناسك کمی
نافهٔ بی مشك ایچون استرسن روا
نافه ایچون مشك آراسن نابجا

نثر

ای آدم دائما اهل دله خون جکر قوتدر
زیرا که بها ایدیجی آتش یاقوتدر
خالقك قلبی تیموردر عاشقك قلبی
زرعین‌در او ال وایاق اراسنده وبوایکی
برمق اراسنده‌در صاغ طرفکه اوتور تاکه
قلبه ایرشه‌سن صول طرفده بوله‌مزسن‌صوردیغکی
کوکل لطائف ایله طولی برمدینه‌در دکل
بلکه کعبه‌درکه عشق آنی طواف ایدر
برکوکل‌که هرایکی عالمدن بریدر دکل
او ات پارچه‌سی قوزالق شکلنده‌در

نظم

میدان اولورسه بردل جولان کبریایه
هوا یولنده مرکب اولورمی اوریایه
بردل‌که بولمش یول نظاره‌سنه کیمسه
ایو فنا حدیثك قور زیر بوریایه

نثر

کوکل برپادشاهدر اعضا وجوارح انك رعیّه‌سی
اوشرط ایله‌که معیّتدن خبردار اولوریسه
ای‌خبرسز سن آنکله دکل‌سن اوسنکله‌در
جهد ایت تاکه کندوکه واصل اوله‌سن
بومعنی‌یی کندکدن سؤال ایده‌سن

مثنوی

بوفکر بوتلاشدن نه‌آلورسن
بوله‌مزسن مکرکندین بولورسن

یکانه شو زخود کانجادویی نیست
طلسمیرا بهمترن جادویی نیست

نثر

حقیقت دلرا دردل حقیقت نهاده اند
نقطه علم را علم آن نکته نداده اند
چون مهر بردرم منشین که قلب شوی
وقتی سره کردی که صاحب قلب شوی
عجب حالیست سیم ناسره را قلب خوانند
دلرا بدین درستی نیز قلب می کویند
نمی دانم چه حکمت است باری یکیرا
بدست میکردانند ویکی را بانکشت
هردورا بهر حالی هست می‌شکنند
اما شکستی هر یك موجب رد وقبولست
این حکایت نه لایق هر بوالفضولست

مثنوی

یکی در چار سو کشته بهردست
یکی هر دوجهان نادیده دردست
یکی سودازده درکوی بازار
یك از سود وزبان خود بازار

نثر

اکر دلرا بیابی باین‌وآنش ندهی
ای بیخبر تو مصر جامعی نه دهی
هرکه در جوهر شناسی خامست
یاقوت راکان بردکه سنك رخامست
سخن صاحب دلیستکه ﴿ لی قلب
ان عصیته عصیت الله ﴾

بیت

کر تو داری دم شناسایی
مشك با حنظل از چه میسایی

براول کندکدن انده ایکیلك یوق
بوبرطلسم بوز نیچون نجیلك یوق

نثر

حقیقت قلبی قلبك حقیقتده قومشلردر
علمك نقطه‌سنه علمك نکته‌سنی ورمدیلر
مهر کبی پاره اوزرینه اونورمه قلب اولورسن
بروقت رایج بولورسنکه قلب صاحبی اوله‌سن
عجب حالدر کچمز اقچه‌یه قلب دیورلر
قلبه دخی بوقدر درستلك ایله قلب دیورلر
بیلمیورم نه حکمتدر جناب حق برینی یدیله
دوندرر وبرنی بارمق ایله هرایکیسنیده بهر
حال قیرارلر اما هربرینك قرلمسی موجب
رد وقبولدر بوحکایه هربرفضوله
لایق واحری دکلدر

مثنوی

بری چارشوده دور ایلر هرالده
برین ایکی جهان کورممش الده
بری سودا زده بازار کوده
بری رنجیده‌در زیان وسوده

نثر

اکر قلبی بولور ایسه‌ك اکا بوکا ویرمه
ای خبرسز سن برشهرسن قریه دکلسین
هرکیمکه جوهر شناسلقده ناتمامدر
یاقوتی ظن ایدرکه سنك رخامدر
صاحب دللردن برینك کلامیدر بیورمش
بنم برقلبم واردرکه اکر اکا عاصی اولسه‌م
اللهه عاصی اولورم

بیت

اکر سن معرفت میلن طوتارسن
نیچون حنظل ایله مشکی قتارسن

نثر

نشنیدهٔ که کفته اند (الوقت سیف قاطع)
این تیغ با تو درمیان نهند اما میان
نماند مرد صاحبدل با آدمیان نماند
تا تو در وقت مینکری از او زادهٔ وقت
اکر در تو نکرد آزادهٔ مبتدی زاده
وقتاست ووقت زادهٔ منتهی تا نه پنداری
این سخنی است میان تهی

مثنوی

ز پرده مرا کرد اشارت سروش
بلندی کرفت این حکایت خموش
هر ان مرغ کانجا پرو بال زد
در « لی مع الله » درین حال زد

نثر

اکر موحدی انبا ز میار یعنی هرچه نفی
کردهٔ ان با ز میار

﴿ فصل سیزدهم در تصفیهٔ دل ﴾

جوانمردا صورت هستی خلقرا با تو شرکتست
همه شرکت از اینجا سر بر میزند کم ایشان
کیر اما ایشانرا کم مکیر (قل الله ثم ذرهم)
یعنی ایشانرا درهم مزن عشق را
خاصیتی است بیخ هستی بر آرد
درخت نیستی را در بر آرد وکمال
عاشقی ازین روی موافق بودنست
نه منافق نمودن

مثنوی

شرط ره عشق بی نیازی است
اما نه برای سرفرازی است
با خلق جهان مزاج عاشق
چون شیر وشکر بود موافق

نثر

ایشتمدیکمی که دیمشلردر وقت سیف قاطع کیدر
بوقلجی سنك ایله آرایه قورلر اما آره
قالمز صاحب دل سائر آدملره بکزه‌مز تا که
سن وقته نظر ایدیورسن آندن طوغمشسن
زمان اکر سکا بقارایسه‌ازاده‌سن
مبتدی وقتك اوغلی‌در وقت منتهی‌نك
اوغلی بوسوزی ظن ایلمه‌که میان تهی‌در

مثنوی

ملك پرده‌دن ایتدی بکا اشارت
دیدی صوص که زیرا اوزاندی حکایت
اوعاشق که بونده بوحال اوزره طوردی
در «لی مع الله» قپوسنی اوردی

نثر

اکر موحد ایسه شریك کتورمه یعنی هرنفی
ایتدیککی کیرو کتورمه

﴿ اون اوچنجی فصل قلبی تصفیه بیانده‌در ﴾

ای آدم خلقك وارلغنه صورتا
سنکله شرکت واردر جمله شرکت بوراده اوج
ویرر انلرك یکلرینی طوت اما انلری
حقیر کورمه اللّهدی صکره براق یعنی
انلری مکدر ایلمه عشقك خاصیتی واردر
وارلغك کوکنی قازار یوقلق اغاجنی میوه‌دار
ایدر وکمال عاشق بویوزدن موافق اولمقدر
منافق کورنمك دکل

مثنوی

عشق اهلنه شرطدر بی‌نیازلق
اما که اولیه سرفرازلق
خلق جهانله مشوار عاشق
شیروشکروش اولور موافق

مانندهٔ خاك باد بیوست
نزد همه و ز همه تهی دست

نثر

موافقرا مقامی دهند اما مقام محمود
منافقرا درکی کشایند اما درك اسفل
موافق یکدلست منافق دو روی
این کلیست نشانده آن خاریست خود روی
اکر چه خود را بصورت بیراستی
اما بدین معنی نرسی بی راستی

قطعه

چوحلقه یکی کوشه کیر ازمیان
کرت چون کمر ازمیان برکشند
دورویی مکن درجهان هم چوتیغ
اکربایدت کزمیان برکشند

نثر

هرکه امجال است که بااین‌قوم مجالست کند
کوهرچه مجالست ازسر بنه زیرا که
هیچ فضولی‌را این فضیلت ندهند
هرکه خام است این آتش آبش نه پزد
هرکراز کام است بوی این کل‌بوی نرسد

رباعی

پردلی بایدکه بارغم کشد
دردفی این دردرا هردم کشد
زال زررا ازپر سیمرغ پرس
رخش باید تاتن رستم کشد

نثر

آنکه سروریش ازسروریشن است
ورایش همه آرایش خود اکر
کوید عاشقم عاشقست امانمایش خود

طپراغه چاتمش روزکار مثالی
هرشی یانده هم دستی خالی

نثر

موافقه مقام ویررلر اما مقام محموددر
منافقه دخی فتح باب اولور اما درك اسفل
موافق برسوزلی منافق ایکی یوزلی
بودیکلمش برکل‌در اوکندو بتن بردکن
اکرچه کندوکی صورتده تزیین ایتمش‌سن
والا بومعنی اولمدقجه طوغری دکلسن

قطعه

حلقه‌کبی برکوشه طوتمالیسن اورطه‌دن
کمرکبی اکرسنی بیلدن چیقرسه‌لر
ایکی‌طرفلی اولمه جهانده قماکبی
لازم اولوب اکرسنی بیلدن چکرسه‌لر

نثر

هرکیمك قدرتی واردر بوجماعتله صحبت ایدر
سویله محال اولان شیئی باشدن براقسن زیراکه
هیچ‌برفضوله بوفضیلتی ویرمزلر
هرکیم چیکدر بوآتش آنك صونی پشرمز
هرکیمك زکامی واردر بوکل‌رایحه‌سی اکا ایرشمز

رباعی

قهرمان لازم چکه بارغمی
برنفسده ایچه هرآن بودمی
زال زاری صورپرسیمرغدن
رخش لازم چکه قهررستی

نثر

اول‌کمسه‌نك‌که عظمتی باش وصقالدندر
وافکاری دخی جمله‌تزیینات ذات اکر
دیرایسه‌که عاشقم عاشقدر اما کندی
وجدانی وکورینشی اوزره

رباعی

پروانه كرازخويش رهايى بودش
باشمع هزار آشنايى بودش
درچار سوی عشق سروزرنخرند
قلب سره بايدكه روايى بودش

نثر

صراف عشق نمی خرد جبهٔ ودستار
اكرمردی ازاين نقد جبهٔ بدستار
عزيز من نه هركه مالك دنيابودمالك دنيا
بود نه هركه سری يافت سری شد
ونه هركه معروف بود معروف كشت
عاقلا حسين رابشناس بايزيد مباش
هردورا بدان بدان بايزيد باش
مرتبهٔ سهيلی بدشواری توان يافت
عزيز مصر بعدازخواری توان كشت
سيد الطائفه جنيد قدس سره پرسيدند
بچه يافتی آنچه يافتی كفت ﴿ بقطع المألوفات
وترك المستحسنات المحبوبات ﴾

نظم

برك ره عشق بی نوايی است
پيوستن اوزخود جدايی است
بيكانه كی تواز دوعالم
حقا كی نشان آشنا نيست
ازقصه آب وخاك بكذر
كان جمله حكايت هوا نيست
ازكشتن آتش طبيعت
درخلوت عشق روشنا نيست
درعشق حديث عقل كم كوی
لكين عيدنه بهر روستا نيست

نثر

بسخن خاق درشورمشوكه ترانكفته اند
بسعی ديكران منشين كه برأی تو نرفته اند

رباعی

پروانه‌يی كر كندويه قويسه‌لر ايدی
بيك‌كره دخی شمعه اوزون صالار ايدی
چارشوی عشقده سروزر آلمزلر
قلب سليم كرك دی‌كه السه‌لر ايدی

نثر

صراف عشق جبهٔ ودستار آلميور اكرار
ايسه‌ك بونقددن برحبه اله كتير
نم عزيزم دكل‌كه هرآلتون مالك مالك‌دينار
كبی اوله‌هر بر سری، سری سقطی، كبی اولمز
وهر معروف دخی، معروف كرخی، كبی دكلدر
ای‌عاقل، حسينی، بيل يزيد ايله اولمه‌هر
ايكيسنی‌بيل انكله، بايزيد بسطامی، وقت اول،
سهيل تستری ، مقامنی كوج ايله بولمق
ممكن حقيرلكدنصكره ، عزيز مصر ، اولمغه
قابلسن، سيد الطائفه جنيد بغدادی‌يه قدس‌سره ،
سؤال ايتديلركه نه ايله مظهر اولدك بوكراماته
بيوردی‌مألوفاتدن منقطع‌ومحسنات محبوباتی تركايله

نظم

زادراه عشق آرارسن بينو اولمقده‌در
دوسته وصلت ايسه كندكدن جدا اولمقده‌در
ايكی‌عالمدن سنك سنك بيكانه اولديغك سكا
برعلامتدركه حقه آشنا اولمقده‌در
صووطپراقدن سكا عائدا اولان احوالی كچ
كيم آنك جمله‌سنه باعث‌هوا اولمقده‌در
سوندرسن كرطبيعت آتشين ظلمت كيدوب
خلوت عشق آنك ايله روشنا اولمقده‌در
عشق بابنده صقين عقلك كلامك سويلمه
كويلی حقنده دكل بيرام هبا اولمقده‌در

نثر

خلقك سوزيله حدّت ايتمه‌كه سكا ديمشلردر
غيريلرك سعيله‌اوتورمه‌كه‌سنك ايچون كتمشلردر

اکر آتشی داری بنمای وکرنه بادی می پیمای
دامن درپای وپای دردامن کش
اکر مردی خطی درما ومن کش
این زهد خشکت کجا بود نمازی
زیرا که تو تردامن ازنم آزی

فرد

چیست درجیبت بر آور آستینی برفشان
تا کی از تردامنی سردر کریبان داشتن

نثر

سر درکریبان کشیدن کسی را درخورست که
ازهر کفت کوی کریبانش بی خبرست
هرکرا نظر برجیب و آستین است
ازوی دامن درکش که راست این است
اکر سر این کله داری تراترك سربیاید
اکر عاشقی پس بهر جار ومیار یعنی
پیش هرخس خودرا چون جاروب میار
هردل که دربند بادوما داست هم
چوخس درمیان کرد بادست

رباعی

ای سبك سرکه ازکران جانی
آب خود بردی وتمیدانی
یك زمان دردو چشم شوخ نکر
کوششی کن مکرکه بتوانی

نثر

ازین دریا اکر دری برآری مردی
وکرنه هم چوتامردان بزای مردی

فرد

سرکشته چه میروی توچون آب بجوی
این بحر پر از آب حیاتست بجوی

اکر برآتشك وارایسه کوستر والا روز کاراولج
اتککی آیاغکه وایاغکی اتککی چك
اکر ادم ایسه‌ك بن وبز اوزره خط چك
بوقوری زهدی نیرده برنماز اولور
زیرا که اتکك اصلنمش طمع رطوبتندن

فرد

ندر اوجیبده‌کینی چیقر النده‌کنی آت
نجه‌یه‌دك قحبه‌لکله کندین اخفا ایلمك

نثر

باشنی یقاسنه چکمك برکمسه‌یه لایقدرکه
هردیدی قودیدن بی‌خبر اولور
هرکیمك نظری جیبده وقولده اولور
آندن اتککی چك‌که طوغری بودر
اکر بوتاجه هوسك وارایسه سکا باشی ترك
لازم باشیکی کوملکك یقاسنه چکر سن طوغری
کلمز اکر عاشق ایسه‌ك هرطرفه‌متوجه‌اوله‌چاروب
کبی اوککه کانی طوپارلمه هرکوکل‌که اولدی‌اولمدی
قیدیله مقیددر قاصرغه‌اچنده قلان‌چوب کیدر

رباعی

ای فکر سز بوتنبلکده سنك
شرفك کیتدیکنی بیلمزسین
برزمان ایکی چشم شوخته باق
سعی ایله که کیرو قالمزسن

نثر

بودریادن برانجو چیقرر ایسه‌ك آدمسن
یوق‌ایسه نامردلر کبی زاریلکده اولدك

فرد

باشی دونمش نه‌کیدیورسن ایرمق صویی کبی
بودریا آب حیات ایله ملیاندر ایسته

حکایت

وقتی بزمین هندرسیدم مرغی دیدم که
برکرانهٔ آبی نشسته بزرك اندام بلند همت
پاکیزه صورت خوب سیرت پیوسته
برلب دریا نشستی هرکه که طبع او
طمع طعمه کردی بانکی ازوی بوجود
آمدی درحال یك ماهی سراز آب برون
اوردی نزدیك اوشدی بحکم عادت
ماهیرا بکار بردی ای خود پرست
اوباش آخر کم ازمرغی مباش

فرد

تونیز از سر درد آهی برآر
زدریای معنی کهر دربرآر

نثر

جوانمردا صاحب درد آنستکه قبله این
درکه دانست هرکه پیش وپس دودهم چو
موشك ایست نه‌در این سخن یك سرموشکست

حکایت

پیری مرید خودرا نصیحت می‌کرد
وکفت ای پسر چند ازین کن مکن
(کن لله ولاتکن) در دل مدار اندیشه کونین
نه شنیدهٔ که (لاتتخذوا الهین اثنین)
این همه سرکردان دویدن بسبب دو
دیدنست چون مرد به یکانکی رسید
از بیکانکی وار هید

حکایت

مذکریرا پرسیدند چه کویی درحق مردی
که کوید امام شافعی چشم چپ منست
امام ابوحنیفه چشم راست کفت
چشم چپش کور باد تا هر دورا راست

حکایت

بروقت بلاد هنده ایرشدم برقوش کوردم
بر صو کنارنده اوتورمش بیوك بدنلو عالی
همت پاکیزه طینت خوب صورت وسیرت
متصل صوکنارنده اوتورر هرنه‌زمان که
طعامه اشتهاسی اوله ایدی برحیقرر برسس
وجوده کلور ایدی درحال بر بالق صودن
باشنی چیقارر آنك قربنه کلور ایدی اوبالغی
کوزلجه یرایدی ای‌کندویه طاپجی سفیه
آخر برقوشدندخی دون اولمه

فرد

درد الندن سن دخی برآه‌چك
چیقار دریای معنی‌دن کهرلر

نثر

ای‌سخی‌ذات‌صاحب‌درداودرکه‌بودردك‌اوقبله‌سیدر
هرکیم ایلرو وکیری شتاب ایدر فاره‌جك کیدر
دکلکه بو سوزده قیل قدر شك وشبهه اوله

حکایت

برپیر کندو مریدنه نصیحت ایدیور ایدی
دیدی ای اوغلم بوقدر ایت ایتمه‌دن
الله‌ایچون‌ایله‌غیرایچون‌ایلمه‌قلبده‌دنیاو آخرت‌فکرینی
طوتمه ایشتمدکمی که ایکی اله اتخاذ ایتمیکز
بویله سرکردان قوشمق ایکی کورمکدندر
نه زمان انسان موحدلکه ایرشدی بیکانه‌لکدن
خلاص اولدی

حکایت

برحاضر جواب واعظه صوردیلرکه نه‌درسن‌او
آدم حقنده‌که امام شافعی صول کوزمدر
امام ابوحنیفه صاغ کوزمدر دیور دیدی
صول کوزی کور اولسونده هرایکسنیده

بیند هرکه چپ راست رفت هرکز راست
نرفت هرکه پس وپیش کفت
بسیار وکم بیش کفت

نظم

کر تو بصفت یکانه کردی
کی در پی دام ودانه کردی
بینی دو طرف بچشم هستی
مادامکه در میانه کردی
در بحر محیط غوطه خوار
تا چند برین کرانه کردی
چون تیر براستی برون شو
تاکی چو هدف نشانه کردی

نثر

تا تو درمیان نیامدی کرانه پیدا نشد
تا تو دعوی نکردی مسئله مختلف نکشت
چون مخالفت حق تعالی میکنی
باری موافقت نفس اماره عادت مکن
الف از بسم‌الله میدزدی واو درعمر
زیادت مکن

بیت

کیرم که تو یاد دوستان مینکنی
باری دل دشمنان چنین شاد مکن

نثر

با این و آن پسند مکن که در عشق ناپسند است
نا بینا است اوکه از خورشید بکرمی‌خرسند است
﴿ ان الله یحبّ معالی الامور ﴾
تخت سلیمانرا مده بخانهٔ مور دست
در هرچه میزنی پایدار نیست
کارا خسته میکنی غم خار نیست
حاصل ازین همه چیست نیك یا بد
آنچه مقصود است از اینهاکه یا بد

طوغری کورسون هرکیم چپ راست کیتدی
اصلا طوغری کیتمدی وکیمکه ایلرو
وکیری‌سویلدی چوق زیاده واکسك سویله‌دی

نظم

صفتده اوله ایدك یکانه
چکمزدی سنی بودامه دانه
وارلقده ایکی طرف کوررسن
مادام که پیرك دوشه‌میانه
کیر بحر محیطه بهره‌یاب اول
طولشمه کناری بی بهانه
اوق کبی یولکده مستقیم اول
اولمه غضب اوقنه نشانه

نثر

تا سن اورته‌یه کیرمدکجه کنار ظاهر اولمدی
سن دعوا ایتمدکجه مسئله خلاف اولمدی
چون که حق تعالی‌یه مخالفت ایدیورسن
باری نفس اماره‌یه متابعتی عادت ایتمه
الفی بسم‌اللهدن سرقت ایدیورسن واوعمرده
زیاده ایلمه

بیت

دیه‌لم دوستلریکك نامنی یاد ایتمزسن
باری دشمنلریکك کوکانی‌ده شاد ایتمه

نثر

وآنی بونی قبول ایتمه‌که عشقده مقبول دکلدر
کور اودرکه اقتابدن حرارت ایله قانعدر
جناب حق امورك شرفلیلرینه محبت ایدر
سلیمان تختنی قرنجه یواسنه دکشمه
هر نه‌یه ال اوررسن بقاسی یوقدر
کلی خسته ایدیورسن دکنه غم یوقدر
بو جمله‌دن محصول نه‌در ایو یا فنا
اوشی‌که بونلردن مطلوبدر کیم بولور

شعر

« ولو دواك كل طبيب انيس »
« بغير كلام ليلى ما شفاكا »
يعقوبرا عليه‌الصلاة والتحيه اكرچه
يازده پسر بود اما بى جمال يوسف
كجا بصر بود اين بيخبران كه طاعت
از اميد وبيم آرند بدليلى مينمايد كه
همه بيمارند نشنيدهٔ كه خطوتين وقد
وصلت اكر وصلت آرزوست بدو
قدم پيش آى يعنى كرهيكه برخود بستهٔ
بكشاى اى تر دامن در نى خشك نكركه
چون درون خودرا از هرچه داشت
تهى كرد باآدمى همدم شد اى سنك دل
اوباش از شيشه‌كم مباش چون باطن
خودرا صاف كرد بارى محرم شد
دنيا را چون كله بر سرنهادهٔ ميكوبيكه
ترك آن كفته ام ياخود كفتار ميكشد
كويدكه من خفته ام

شعر

فسوف ترى اذا تجلّى الغبار
افرس تحتك ام حمار

ترجمه

ببينى چو روشن شود اين غبار
كه برلاشهٔ يا براسب سوار

﴿ فصل چهار دهم در ديباجهٔ عشق ﴾

عشق مزاج آتش دارد كرم وخشكست
هميشه دلرا كرم دارد طبعرا خشك
كند ونيز آتش باآتش نسبت كنندكه
هم چنانكه آتش سوزندهٔ برون است

شعر

سكا ايلرسه دوا جمله طبيب مشفق
ليلينك صحبتنك غيريده يوق سكا شفا
يعقوب صلوات‌الله على نبينا وعليهك كرچك
اون ايكى اوغلى وار ايدى اما يوسفك
جمالى اولمدقجه نه وقت كوزى كورر ايدى بو
خبرسزلركه طاعتى اميد وخوف ايچون ايدرلر
دليل ايله كورليورلركه جمله خسته‌لردر
ايشتمدكمى ايكى آديم ايله واصل اولدم ديديلرا كروصال
آرزوايدرسن ايكى آديم ايلروكل يعنى برعقده كه كندو
اوزريكه بغلمش‌سن آچ اى روسپى قورى قيشه‌باق كه
چونكه درونينى اولان شيلردن تطهير ايتدى
بردم ايله همدم اولدى اى مرحمتسز
شيشه‌دن آشاغى اولمه ايچنى صاف ايلدى
طولغنلغه محرم اولدى دنيايى كله كبى
باشكك اوزرينه قويمش‌سن ديورسنكى ترك
ايتدم كندك ايله لاقيردى ايدرسن درسن كه
بن اويقو اويويورم

شعر

كوررسه يقينده كيدرسه غبار
كه آلتنده‌كى آتميدر يا حمار

ترجمه

كوررسك نه دم سيريله بو دومان
كه بنديكك آت لاشه ايمش همان

﴿ اوندردنجى فصل عشقك ديباجه‌سى ﴾
﴿ بيانده‌در ﴾

عشق آتش طبيعتليدر يعنى حار ويابس
دائما كوكلى حرارتلى طوتر طبعى قورى
وينه اوجهتدن آنى آتشه نسبت ايدرلركه
اويله‌كه آتش برشيئك خارجنى يقار

عشق سوزندهٔ درونست انجا آهن‌را
برسنك زند آتش از اوبرون آمد
مرخشك وتری‌كه يافت جمله بسوخت
آنجا آتش فقر بنفس رسيد ازميان
هردو دود سواد الوجهين پيدا شد
آتش عشق شعله زد بحكم آنكه دل سوختهٔ
درينه بود در او اويخت هرنيك وبدی
كه ديد از ميان برداشت

رباعی

بكرفت مراعشق نكاری خوش خوش
كفتا چومن آمدم توپا بيرون كش
القصه چنان سوخت مرا درغم او
كاتش همه هيزم شد وهيزم آتش

نثر

معرفترا عقل آلت است عشق همه حالت
ان بتدريج خشت بر سراب می‌زند
اين بتجريد آب برسرخشت ميريزد
عقل رنكيست بی‌بوی عشق بويی است
بی رنك عقل سنكی است بی نمك
عشق نمكی است بی سنك عقل مرغيست
در هوا عشق هوانيست درمرغ
مرغ در هوا نظار كيست وهوادر
مرغ آواركی

مثنوی

چو عشق آمد هلا ای عقل بكريز
نه مرد آتشی ای پنبه پرهيز
وزان شد باد تند ای پشهٔ هشدار
عقابی مير سد ای صعوه زينهار

نثر

عزيز من عشق سخن كفتن ديكرست
وسخن عشق كفتن ديكرست هركه درعشق

عشق دخی درونی يقار بو محلده تيموری
طاشه اوردیلر آتش آندن خارجه كلدی
هرقوری وياشی‌كه بولدی ياقدی
اوراده آتش فقر نفسه ايرشدی ايكسنك
اراسندن يوز قره‌لغی توتونی پيدا اولدی
آتش عشق شعله اوردی اوسببدنكه كوكل
قديمدن يانمش ايدی اكا آصلدی ايو
وفنا هرنه‌كه كوردی ايسه ارادن قالدردی

رباعی

كوكلی ماوی ماوی ايدنجه عشق يار
ديدی بن كلدمسه سن قيلمه قرار
حاصلی ياقدی بنی غم شويله‌كم
آتش اولدی اودن ، اودن اولدی نار

نثر

عقل معرفته آلتدر عشق تماماً حالتدر
او تدريج ايله كرپجی صويه اوريور
بوتجريد ايله صوبی كرپج اوزرينه دوكيور
عقل بررنكدر قوقيسی يوق عشق بر
قوقيدر رنكی يوق عقل طاشدر طوزی
يوق عشق برطوزدرطاشی يوق عقل
برقوشدر هواده عشق برهوادر
قوشده مرغك هواده نظاره‌سی واردر
وهوانك مرغده آواره‌لكی

مثنوی

كلنجه عشق عقل سن قيل فراری
اولورمی آتش ايله پنبه كاری
اسر سوری سكك سرت يل كوزك آچ
طوشنجيل كلدی قوبرق صاليان قاچ

نثر

بنم عزيزم عشق بربشقه سوز ديمكدر
وعشقك سوزی دخی دكر برسويله‌مكدر

سخن داشت بر منبر آمد آنکه سخن عشق
داشت ازما ومن بر آمد انکه بکفت
هیچ ندانست آنکه دانست هیچ نکفت
سخن عشقرا هم چوشکر میدان درزبان
سخن کوی دردهان سخن‌دان

نظم

حرف عشق ازسر زبان دوراست
شرح این آیت ازبیان دوراست
مدعی‌کی رسد بدعوی عشق
طالب نام ازین نشان دوراست
اي بحرص وهوا کمر بسته
این حکایت ازین میان دوراست

نثر

جوانمرد ﴿ یحبون ان یحمدو بما لم یفعلوا ﴾
اشارت بسخن کوی است ﴿ اولئك لهم
جزاء الضعف ﴾ اشارت بسخن دانست
هرکه ازعشق چیزی کفت صاحب این
مسند نیست زیرا که حدیث عشق مسند نیست
اکر عاشقی بروآتیش فهم کن بروائیش
وهم مکن این اصولرا ارباب وصول
دانند ازباب وفصول مجوی
این مسئله از منطق طیور است
جوابش ازفضولی مکوی
این نکته‌ایست ورای قیاس ورأی
بکذار قیل وقال محفل ارای

نظم

ای عشق ندانم ازکجایی
بیکانه نما وآشنایی
ای از نظر تو عقل کل‌را
برهم زده جمله کد خدایی

هرکمك عشقك سوزی وار ایدی منبر
اوزره کلدی اوکه عشق سوزنه مالك
ایدی بزدن وسیزدن چیقدی اوکه دیدی
بیلمدی واوکه بیلمدی هیچ دیمدی سخن
عشق شکر کبی بیل لسانده سوز برطوبدر
سوز بیلنلرك اغزنده

نظم

عشقك کلامی نطق ولساندن بعیددر
بو آیت ایسه شرح وبیاندن بعیددر
دعوای عشق مدعی امر محالدر
مفتون نام وشان بونشاندن بعیدد
ای حرص وهوایله کمر بند اولان میان
الحق بوحکایت بوبیاندن بعیددر

نثر

ای افندی محبت ایدرلر اشلمدکلری شی ایله
ثنا اولنمغه سوز سویلیجی یه اشارت انلرکه
جزا کندولرینه ایکی قات اوله‌جق سوز
بیلنلره اشارتدر هرکیم عشقدن برشی دیدی
بومسند صاحبی دکلدر زیرا حدیث عشق
مسند دکلدر اکر عاشقسن کیت آنیله فهم ایت
روایت ایله وهم ایتمه بواصولی ارباب
وصول بیلورلر بابدن فصلدن آرامه
بومسئله منطق طیوردندر جواب ا کا
فضولیدن سویلمه بوبرمستور نکته‌در
قیاس ورأینك وراسنده‌در
مجلس آرا اولان قیل وقالی فارغ اول

نظم

ای عشق بیلمم که‌نه بلاسن
بیانجی کورینور آشناسن
سن برنظر ایله عقل کلی
تاراج ایدیجی برکدخداسن

ازره كذرت هزار فرسنك
بازارچهٔ منی ومابی

نثر

غافلا میل طبیعی را عشق كفتن از
حیوانی است خوشهٔ كند مراشجر خلد
خواندن ازشیطانی است عشق یكی
دریای بی‌پایان است آخرچه
پنداریكه آخر هرچار پایان است
آینه عشقرا زنكاری نیست
از آتش بامرد وزن كاری نیست

بیت

عشقست كلید این طلسمی كه تراست
تابازرهی زر سم واسمی كه تراست

نثر

قبلهٔ عشقرا ازان جهت جهتی معین نیست
آویزش اودر شجرهٔ مباركیست
نه آن شرقی است نه‌غربی نه‌عجمی است نه عربی

رباعی

ای ترك سمنبروبت سیمین تن
وصف تو بدین زبان نیارم كفتن
چو سایه همی روم من اندرپی تو
خواهی بخطا كریز خواهی بختن

نثر

روزی مجنون در استقامت جنون
باقامت چونون وقتیكه عشق لیلی
كریبان جانش كرفته بود در دامن دشتی
میكذشت صیادیرا دیدكه آهویی را
دست وپای بسته ودر زمین افكنده
بود دربند آن شده‌كه سرش بركیرد
مجنون چون آن سیه چشمرا دران حالت

سندن بعید كن هزار فرسك
ازقالدی بتون وارم آلاسن

نثر

ای غافل میل طبیعی یه عشق دیمك حیواناقدندر
بغدای سنبله‌سنه شجرهٔ‌خلد اوقیمق شیطاناقدندر
عشقك كندوسی حدوپایانی یوق
نامتناهی بردریای عظیم‌در آخر
سن ظن ایدیورمیسن كه هرچاربانك آخریدر
عشق آینه‌سنك پاسی اولمز آنك ایچون
اركك ودیشی ایله انك ایشی یوقدر

بیت

سندن بركنز نهان وار عشق اكا مفتاحدر
ظلمت اسم ورسمدن قورتارر مصباحدر

نثر

عشق قبله‌سنه اوجهتدن برمعین طرف یوقكه
آنك تعلیق اولندیغی برشجرهٔ مباركدر
اونه‌شرقیدر نه‌غربیدر نه‌عجمی‌درنه‌عربیدر

رباعی

دل بسته اولوب سن كبی پرسیم تنه
تشبیه ایدرم قدیكی سر وچمنه
بن سایه كبی قوشارم آرقكده سنك
سن استر ایسه‌ك كیت خطا وختنه

نثر

بركون مجنون استقامت جنونده
نون كبی قامت ایله بروقیدكه لیلینك
عشقی انك جانتك یقاسنی طوتمش‌ایدی
برطاغ اتكنده كزیوردی براوحجابی كوردیكه بر
جیلانی النی و آیاغنی محكم باغلیوب یره اورمش
ایدی آنك ایله مشغول ایدی باشنی كسه
مجنون چونكه اوجیلانك سیاه كوزلرنی

بدید عالم برچشم اوسیاه کشت از
غایت سفید دلی فریاد برآورد کفت

شعر

« خف‌الله لاتقتله فانه شبیه بلیلی »
« وقد ارغدت منه فرایصی »

نثر

چون نور دیدهٔ خودرا درآهو دید
یعنی نشان لیلی را از او بیافت
کفت از مردی بناشدکه این پای بسته‌را
بدست صیّاد میکذارم معلومی داشت
بدوداد ومنّت برجان خود نهاد
وآن زبان بسته‌را ازبند بکشاد
عجب حالستکه آهورا می‌کشند
آه او میکشد شرط محبت این است
« احبّ من حبکم من کان بشبه‌کم »
« حتی لقد کدت اهوی الشمس والقمر »

مثنوی

ازان مجنون شدم در هربهاری
که کل چون روی لیلی کردکاری
ازانم بندهٔ آن سروآزاد
که بالای بلند شرا نشان داد
﴿ ان‌الله جمیل یحبّ‌الجمال ﴾
بعضی کفته اند اوخود ودود ست
ودوست اوهم اوست اکر قبلهٔ
عاشقرا انحرافی پذیرد درین حال
ازین حرف تواند بود

رباعی

پیوسته مراباد درآتش دارد
کو زلف ترا ازچه مشوش‌دارد

کوردی عالم آنك کوزنه قره اولدی کحال
مرحمتندن بر فریاد ایتدی دیدی

شعر

بن آنك چشمنده کوردم لیلیدن آثارمی
قورق خدادن چك الین اولدرمه شبه یارمی

نثر

چونکه کندو کوزی نوری شبهنی غزالده کوردی
یعنی لیلی‌نك نشانه‌سنی آندن بولدی
دیدی مردلك دکلدرکه بواياغی بغلوبی
آوجی النده براغه‌یم اولانجه نقودینی ویردی
وجانه منّت بیلدی اودیلی بغلوبی
صیاد بندندن خلاص وآزاد ایلدی
عجب برحالدرکه آهوبی اولدریورلر
آهی اوچکیور محبتك شرطی بودر
سورم سکا محبتّله سکا بکزینی
اویله‌که آی وکونش اولدی بنم محبوبم

مثنوی

آنکچون اوزلرم فصل بهاری
که کللر آکدررلر روی یاری
آنك چون سروه چشمم اولدی مائل
که اولدی قدنی فکره سائل
الله عظیم‌الشان کوزلدر وکوزه‌لی سور
بعضیلر دیمشلر او حقیقت ودوددر
کندویه هم اومودّت ایدر اکر عاشقك قبله‌سی
انحراف پذیر اولمق احتمالی اوله‌ایدی
اوحالده بوحرفدن اولمق ممکن ایدی

رباعی

روزکاردن متصل آتشلره یانمقده‌یم
کیم سنك زلفك نیچون هرلحظه بویله طاغیدر

هرلحظه شوم کرد سرخاك درت
چون زلف توباخاك سرخوش دارد

نثر

طائفهٔ را در بدایت عشق حالیستکه
دوست دوست را دشمنی دارند
آن از غایت تنك چشمی وتنك دلیست

رباعی

درچشم توخوابرا چو آهنکی هست
باخواب همیشه درسرم جنکی هست
زین روی که در رخت چرا بیند
وز آینهٔ تو دردلم زنکی هست

نثر

مهتر عالم علیه الصلاة والسلام
چون بنهایت این کاررسید وکفت
(اللهم ارزقنی حبك وحب من یحبك)
ونیز فرمود (نحب یحبك الناس)
(وتعادی بعداوتك من خالفك من خلقك)

بیت

خاری که بر او تافته باغ منست
آن کل که نیافت بوی تو داغ من است

نثر

هرکه بعین عشق نرسید آب زندکانی نیافت
وهرکه بر قاف عشق ننشست سیمرغ
وحدترا ندانست عشق ماه نونیست
که کهنه شود آفتابی است در پس هرکه نشود

شعر

(اری الایام تبلی کل شیٔ)
(و اشواقی الی لیلی کما هی)

دائما قاپك اوکنده خاکپای اولمقدهیم
کیم سنك زلفکه سرداش اولدرك طپراغیدر

نثر

برجماعته عشق ابتداسنده برحال واردرکه
دوستك دوستنی دشمن طوتارلر
اوحال کوز وکوکل طارلغنك وفرتندندر

رباعی

سنك چشمنه قصد ایتدکده اویقو
دیرم اویقویه که اولمز روا بو
بو یوزدندرکه نیچون کوره وجهك
سنك مرأت رشك اولدی بکا خو

نثر

سید عالم صلی الله تعالی علیه وسلم
نه زمان بو ایشك نهایتنه ایرشدی بیوردی
یارب بنی مرزوق ایت سنك وسنی سوەنك
محبتندن وینه بیوردی سنك محبتك سببیله ناسه
محبت وسنك عداوتك سببیله عداوت ایدرم
اول کمسەلرەکه سنك خلقندندر ومخالفت ایدرلر

بیت

اول دکن کلدر بکا کاولدی تجلك مظهری
بو یکی آلمدیغم کلدر بکا عین دکن

نثر

هرکم عشقك منبعنه ایرشمدی آب حیات
بولمدی وهرکمکه قاف عشق اوزره اوتورمدی
سیمرغ وحدتی بیلمدی عشق ماه نو دکلدر
که کهنه اوله برکونشدرکه هرطاغ وراسنده اولمز

شعر

کوریلور جمله اشیا کرچه کوندز
بنم شوقم همان لیلی و لیلی

نثر

عشق جوهریست بی مثل صفت او
بمثل راست نیاید با وجود آفتاب زهره
چه زهره دارد که خود را بنماید
اما کسی که تشنه‌گی برو چیره شده باشد
وچشم او را خیره کرده اکر سرآب را
شراب پندارد عیبش مکن

رباعی

هر شب که من آرزوی روی تو برم
از مهر تو برخیزم وبر مه نکرم
مه در چه حسابست ولکن چه کنم
می بینم وهم چنان غلط می شمرم

نثر

نسبت حقیقت بمجاز همان مقدارست که
یك مشتری در آسمان و یکی در بازارست
هرکجا مهره دردست بندند سوار نباشد
اکر کودکی پای در نی نهد سوار نباشد

رباعی

ان لعل کرانبها زکان دکراست
وان در یکانه را نشان دکرست
اندیشه این آن خیال من تست
افسانهٔ عشقرا زبان دکراست

نثر

عاشقانرا در زیر زبان سخنی است که
لب محرم نیست تنك دلانرا در سینه
نفسی است که دم همدم نیست
میان عاشق ومعشوق کفتکوییست که
جز بکوشهٔ چشم نتوان دانست میان
جان وجانان جستجو یی است که جز
بسر ابرو نتوان نمود

نثر

عشق برجوهردرکه مثلی یوق آنك صفتی
تمثیله تطبیق اولنمز آفتاب موجود ایکن
زهره‌نك نه جسارتی اولورکه کندوبی کوستره
اما برکمسه‌که صوسزلق اکا مشتد اولمش اوله
وآنك کوزنی قماشدردی اکرکه سرابی
شراب ظن ایدر ایسه آنی عیب ایلمه

رباعی

هرکیجه‌ده‌که شوق رخسارك اولور کارم
بن سکا محبتله قالقار آیه باقارم
ای هیچ حسابده یوق اماکه نه ایدم بن
کوریرم آنی اویله غلط صپار افکارم

نثر

حقیقتك مجازه نسبتی او رتبه‌درکه
برمشتری آسمانده وبرمشتری بازارده‌در
هر نرده بونجق قوله بغلرلرایسه بله‌زك اولمز
اکر برچوجق اپاغنی‌قامش اوزرینه آتسه‌سواراولمز

رباعی

لعل کرانبهانك بر بشقه کانی واردر
اول شاه دانه درك دیکر نشانی واردر
شونی بونی تفکر سنك بنم خیالم
عشقك حکایه‌سنك غیری لسانی واردر

نثر

عاشقلرك لسانی التنده برسوزلری واردر
که طودق محرم دکلدر روحی صیقلنلرك
سینه‌سنده برنفس واردرکه نفس اکا رفیق‌اولمز
عاشق ومعشوقلر ارالرنده رمزلر واردرکه
کوز اوجینك غیریله انی بیلمك ممکن دکلدر
جان ایله جانان اراسنده بر ارایوب صورمق
واردرکه قاش اوجنك غیریله کوسترمك‌اولمز

شعر

﴿ تكلم منا فى الوجوه عيوننا ﴾
﴿ فنحن سكوت كان الهوى يتكلم ﴾

نثر

اين طائفه را روشى است كه راز خود پوشيده دارند بلكه خود را از خود پوشيده دارند
نمى دانم يار اى كفتن ندارند آرى
درى ازدست پا افكند قيمتش شكنند
نقدى كه باغيار رسد بى‌عيان كردد

﴿سخن مجنون است﴾ شعر

﴿تخبرالعيون بمااردنا﴾
﴿وفى القلبين ثم هوادفين﴾

رباعى

هركه كه من يار بهم باز رسيديم
از بيم بد انديش لب خويش كزيديم
بى‌واسطهٔ كوش وزبان از طرف چشم
بسيار سخن بودكه كفتيم وشنيديم

﴿ فصل پانزدهم درحقايق عشق ﴾

زهى عشق كه هركه چون تير راست نشد
درشست اونيامد هركه چون غبار
بى‌خود پوشيده نداشت كمان اونكشيد
مبارزان همه برقلب سپاه زنند عشق
صفدر يست برسپاه قلب مى‌زند
عياران همه درطاب خزينه روند عشق
دلاوريست درخزينه طلب ميرود

قطعه

عشقست كه ميكند بنيرنك
نقشى كه نكرد هيچ دست آن
مانندهٔ عندليب دارد

شعر

بزده تكلم روبرو اولدقده كوزيمز
بز ساكت ايكن انلر ايدر بحث محبت

نثر

بوجماعتك برحالى وار سرلرينى مكتوم طوترلر بلكه كندولرينى كندولرندن ستر ايدرلر
بيلميورم كه سويلميه قدرتلرى مى يوق
برانجو كه الدن اياغه دوشر قيمتى قيرار
برنقدكه اغياره كيدر عيارسز اولور

﴿مجنونك كلاميدر﴾ شعر

مراد ايتديكمز بزبيلديرز كوزلريمزله
نعم قلبلريمزده اول محبتدنكه مدفوندر

رباعى

نه زمان يار ايله بز بربريمزى بولورز
خوف اغيار ايله برمقلريمز ايصررز
قولاغه ديله نه‌حاجت كه كوز اوجى ايله بز
برى بريمزه هربرسوزمز طويررز

﴿ اون بشنجى فصل عشقك حقيقتلرى ﴾
﴿ بيانده‌در ﴾

نه كوزلدر عشق هركم اوق كبى طوغرى اولمدقجه
آنك شستنه كلمدى هركيم توز كبى كندو
ازنى كزلمدى عشقك كمانى چكمدى
قهرمانلر جملهٔ عسكرك قلبنى اوررلر
عشق برصف يرتجيدر كه قلوب عسكرينى اورر
عيارلر هب خزينه طلبنه كيدرلر عشق
برپهلواندركه طلب خزينه‌سنه كيدر

قطعه

عشق برسحاردر ايجاد ايدر
برنقش كه ياپمز آنى هيچ ال
بلبله بكزركه وصف كلده او

در هرنفسی هزار دستان
عشق کوهر یست ازکان (کان الله
ولم یکن معه شئ) دور ازما ومن
(ومن الماء کل شئ حی) ای برادر غمزهٔ
معشوقرا باغمزدکان عشق کریشمه ایست
کرشمهٔ ازآن براهل عالم متجلی شود
حقاکه همه‌را روان از تن روان بدر آید

رباعی

شرطیست بتانراکه چو در ناز آیند
از روی کریشمه شیوه ها نمایند
کاه غمزهٔ زنند وکاه زلف آرایند
اینها همه چیست تاکه دلی بربایند

نثر

شك نیست‌که زلف لیلی را شکنی است‌که
جزدل مجنون تاب آن ندارد
برعذار عزرا خطی است‌که
جزجان وامق عذر آن نخواهد
در لب شیرین نمکیست‌که سینهٔ
فرهاد خستهٔ اوست درجعد آیاز
حلقه ایست دل محمود بستهٔ اوست

مثنوی

توچه دانی‌که عشق بازی جیست
در ره عشق سرفرازی کیست
هرکه درعشق دیده باز شود
صعوهٔ باشد اوکه باز شود
هرکجا عشق سر برافرازد
پیر صد ساله راجوان سازد

نثر

عشقرا باحسن تعلق ازلی وابدی
از آتش نسبتی نیست بانیك وبدی

ایلر اجرا برنفسده بیك غزل
عشق برچوهردرکه الله وار ایدی
وآنکه برشی یوق ایدی معدنندندر بندنوزدن
بعیددر وهرشیئك حیاتی صودندر
ای قرداش معشوقك غمزه‌سنك عشق
غمزه‌لری ایله ناز وکرشمه‌سی واردر اکر
اندن برشمهٔ اهل عالمه متجلی اوله حقاکه‌جمله‌نك
روحلری تنلرندن چیقر

رباعی

شرطدر محبوبلره هنکام استغناده‌که
شیوه‌لرله عاشقك آرامنی سلب ایده‌لر
کاه غمزه اوینادب کاهی زلف تزیین ایدوب
بونلرکه انلرك مقصودی دل جلب ایده‌لر

نثر

شبهه یوق‌که لیلینك زلفنده اولان برشکنه
مجنونك کوکلنك غیری تحمل ایدجك یوق
وعذرانك عذارنده اولان خطهٔ وامقك
جانك غیری عذر ایراد ایدجك یوق
شیرینك لبنده برطوز واردرکه فرهادك
سینه‌سی آنك خسته‌سیدر آیاز زلفنده بر
حاقه واردرکه محمودك کوکلی انك بسته‌سیدر

مثنوی

نه بیلورسن سن عشقباز نه در
عشق طریقنده سرافراز نه‌در
هرکیم عاشقدر حقایق بین اولور
سرچه قوشی ایسه‌ده شاهین اولور
کنج عشقه مالك اولورسه اکر
یوز یاشنده پیر پرتمکین اولور

نثر

عشقك حسنله مناسبتی ازلی وابدیدر .
اندن ایچون ایولك وفنالغه نسبتی یوقدر

هرکه درعشق نیك وبد کفت نیك بد کفت
آنکه درطلب خوب وزشت رفت قوی
زشت رفت

حکایت

یکی از خلفا مکر از دور لیلی را بدید
بازد یکان خود بکفت لیلی این است
لیلی بشنید وکفت یاامیرالمؤمنین لیلی
منم اما تو مجنون نهٔ

قطعه

مدعی ئی کفت بالیلی بطعن
روکه چنین چابك موزون نهٔ
لیلی ازین حرف بخندید وکفت
با تو چه کویم که تومجنون نهٔ

نثر

زیرا که باد حشمت وغبار خشمت نمی
کذاردکه بچشمت درآیم نظاره حسن
مرادیدهٔ مجنون باید تابیندکه
درهمه عالم با ابروی هم چو
دوابروی خود طاقم واز لطافت
آفت عهد ومیثاقم

نظم

قصه شمع از دل پروانه پرس
حال کل از بلبل دیوانه پرس
زاهدا ترا از نماز روزه کوی
عاشقانرا از در میخانه پرس
عندلیب مست داند قدر کل
جند را در کوشهٔ ویرانه پرس
عشق طالب حسنست حسن ملاحت است
نه‌صباحت عزیز من صباحت نقشی است
بر روی دیوار ملاحت شیوهٔ ایست

هرکیم عشق یولنده ایو وفنا سویلدی
زیاده فنا سویلدی اوکه کوزل وچرکین
طلبنده کیتدی چوق فنا کیتدی

حکایت

خلفادن بری اوزاقدن لیلی‌یی کوردی
یاننده بولنانلره لیلی بومیدر دیدی
ایشتدی دیدی یا امیرالمؤمنین لیلی
بنم اما سن مجنون دکلسن

قطعه

برکشی لیلی‌یه طعن ایدوب دیدی
یوری کیم موزون دکلسن سن دخی
لیلی بوسوزدن کولوب اکا دیدی
نه دیه‌م مجنون دکلسین سن دخی

نثر

زیرا که احتشام روزکاری وغضب غباری
براقیورکه سنك کوزیکه کیره‌یم
بنم حسنمك نظاره‌سنه مجنون کوزی کرك
تا کوره‌سن بتون عالمده شرف جهتنجه ایکی
ابرولرم کبی طاقم ولطافتده آفت
عهد ومیثاقم

نظم

شمعك احوالنی پروانه‌یه صور
کلی هم بلبل دیوانه‌یه صور
زاهد اولانلره صور صوم صلاة
اهل عشق اولانی میخانه‌یه صور
بلبل نالان بیلور قدر کلی
بایقوشی وار کنج ویرانه‌یه صور
عشق حسنی طالبدر حسن ملاحتدر
صباحت دکلدر عزیزم صباحت برنقشدر
دیوارك یوزنده ملاحت برشیوه‌در

ازعين كار ندانستهٔ كه شور از نمك خيزد
شيريني كرمي انكيزد

رباعي

فريادكه تير عشق پنهانم كشت
دشوار غمي كه سخت آسانم
ني وعدهٔ وصل ويم هجرانم كشت
چيزيست در آن چشم سيه آنم كشت

نثر

مهتر عالمرا عليه افضل الصلاة والتحيه
سؤال كردندكه يارسول الله جمال جهان اراى
توخوبتر ياچهرهٔ دلكشاى وعارض زيباى
يوسف عليه السلام ان طوطئ شكر خاى
(ان افصح العرب والعجم) چنين فرمودكه
(انا املح واخي يوسف اصبح) صباحترا
ملاحت بايد اما ملاحت از صباحت مستغنى است

نظم

كوشمهٔ تو جهانرا قيامت است آخر
چه جاى خال وخط وزلف وقامت است آخر
ببين در آينه يك شيوهٔ كه چشم توداست
مراچه حاجت چندين ملامتست آخر
عجب كه پيچ وخم زلف توبديد دلم
هنوز در طلب استقامتست آخر
بدين صفت كه بهم بر زني خم ابرو
چه جاى توبه وزهد وسلامتست آخر

نثر

(ان الله جميل يحب الجمال)
شنيدهٔ اما ندانستهٔ كه چيست عزيزا
مقصود از جميل ديدن جمال خويش است
هر آينه كه در او روى بهتر نمايد هر آينه
قيمتش بيشست حقا كه ازين همه

شيئك ماده اصليه سنده بيلمزمي سنكه لذت
طوزدن كلور طاتلى حرارت حاصل ايدر

رباعي

ايواه بني عشق اوقى نهان اولدردى
نه كوج غم ايمش بويله اسان اولدردى
اميد وبيم اولمدى موتمه سبب
بران ايدى آنجق بنى آن اولدردى

نثر

فخر عالم عليه افضل الصلاة والتحيه افنديمزه
سؤال ايتديلركه يارسول الله سنك جهان
نورلنديريجى جمالك مى كوزلدر يايوسف عليه السلام
حضرتلرينك چهرهٔ دلكشاسى او شكر چينه يجى
بن عربك وعجمك افصحيم بيوران ديديكه
بن زياده ملاحتلى يم قرداشم يوسف صباحتلى
صباحته ملاحت لازم اما ملاحت صباحتدن مستغنيدر

نظم

جلوه‌كك مثلى جهان ايچره قيامت يوقدر
حاجت فتنهٔ خال خط قامت يوقدر
كوزيكك يابديغى برفتنه‌يى آينه‌ده كور
بنى بومرتبه لوم ايتمكه حاجت يوقدر
نه عجب بوكلم زلفيكى كورنجه كوكلم
ديدى ايواه بكا شيمدنكرو راحت يوقدر
بوصفتدنكه اوررسن اوج اوجه قاشلريكى
توبه وزهده محل جاى سلامت يوقدر

نثر

تحقيق جناب حق كوزلدر وكوزلى سور
ايشتمش سن اما نه اولديغنى بيلمزسن اى عزيز
جميل دن مقصود كندو جمالنى كورمكدر
هر مر آت كه انده يوز اعلا كوريلور البته
انك قيمتى زياده اولور حقا كه بوجمله دن

مغز وپوست اشارت بدوست اما چون
عکس بر آینه تافته است نظارکی بحکم
قابلیت تقابل اثر ان در یافته از این
جاست که در هرذره بحکم تابش نور
حسن وتعلق عشق سلسله شوقرا درحرکت
می آرد تا همه خلق مشغول او شده اند
وحواله باین وان کرده پس هرکجا آن
نظر بیشتر هر آینه تعلق عشق بیشتر تا بحدی
که صورت از میان محو شود همان تعلق
باصل خود باز میکردد از این جا کفته اند
(المجاز قنطرة الحقیقه) اکر معلوم کنی که تا
هرکجا نظر حسن کمتر تعلق عشق کمتر
غلبهٔ مجاز بر حقیقت از انجامی نکر

مثنوی

تو از خود زیر باری من چه کویم
ببین در نفس خود از تن چه کویم
ترا هم عقل تو اول عقیلست
عجایب حالتی این را چه حیله است

نثر

(یحبهم ویحبونه) چیست نظر بانفس
اشارتیست نی نی میان حسن وعشق عبارتیست
از میان ان دو ها اندوه ها بامن وتو
همراهست وجانرا بدان آرامکاه

حکایت

صبح را پرسیدند که هرروز خندیدن ترا
سبب چیست کفت از خروش خروس میخندم
زیرا که نسیمرا با من نفسی‌است چو آنم
فریاد آید او چرا فریاد آید خروس
این حکایت بشنید کفت من نیز در این
کفت کویم نمیدانم که چه کویم

که مغز وپوست اشارت اکادر اما نه زمان
عکس مرآت اوزره ظاهر اولدقده نظرك حکمی
قابلیته کوره اولور مقابله ایدن قابلیتی حکمنجه
اثرینی بولمشدر بومحلدن هرذره‌جه تحملته کوره
حسنك نوری تعلق ایدر عشق سلسلهٔ شوقی تحریك
ایدر تا که بتون خلق آنکله مشغول اولمشلردر
واکا بوکا حواله ایتمسی اویله ایسه هرنیرده
اونظر زیاده چوقدر البته عشقك تعلقی زیاده‌در
تا برمرتبه که صورت ارادن محو اولور همان
تعلق اصلنه رجوع ایدر بومحلدن دیمشلر
مجاز حقیقتك کپریسیدر اکر معلومك
اولورسه که هرنره‌ده نظر از اولور ایسه تعلق
عشق از اولور عشق مجازك حقیقت اوزره
غلبه‌سی اندن نشأت ایدر

مثنوی

نه سویله‌یم سنك کندك سکا بار
صقین وارلق ایله فخر ایتمه زینهار
سکا ینه سنك عقلك اولور سد
عجایب حیله‌لر وار بونده بی‌حد

نثر

(یحبهم ویحبونه) نه‌در نظر انفسه اشارتدر
یوق یوق حسن ایله عشق اراسنده برعباره‌در
او ایکی ها اراسنده غملر بنم و سنکله رفیقدر
وجان انسانه انکله ارامکاهدر

حکایت

صباحه صوردیلر که هرکون سنك کولمکه
سبب نه‌در دیدی خروسك خروشنه کولیورم
زیرا که نسیمك بنمله نفسی واردر نسیم بنم
فریادمه ایرشدکده اونه ایچون فریاد ایدیور
خروس بوحکایه‌یی ایشتدی دیدی بن‌دخی
بوقیل وقالده‌یم بیلمیورم که نه سویلیه‌یم

فرد

عجب می آیدم ای غیرت حور
نك با تو من بیچاره در شور

نثر

نالهٔ عاشق از اثر حزن است حقیقت
حزن از میان تعلق عشق ونظر حسن
در وجود می آید تا علایقی که لایق
نیست از راه بر دارد و پیوند عشق
با عاشق زیادت کردد بوالعجب پیوندی
که بهیچ نوع راست نمی افتد این از سبب
آنست که ان نسبت اصلی نیست
بلکه وصلی است

رباعی

عشق آتش تیز آمد ودل چون مومست
ناساختن هردو بهم معلومست
پرسی که غم عشق چه دارد باتو
باسوخسته نسبت نمك معلوم است

حکایت

وقتی قصد حمام کردم صورتی دیدم
باقامت تمام بردرحمام نقش کرده
باخود کفتم هیئاتی بدین زیبایی
وشخصی بدین رعنایی را یقین استکه
برای مصلحتی بنکاشته اند هرآینه
برمهمیٔ بکذاشته اند این حکایت را از
هرنوعی کره می‌بستم‌که صورت زبان حال
بکشاد کفت ای غافل اکرچه خوب شکلی
دارم اما درکار خود مشکلی دارم

رباعی

هرچندکه رنك وبوی زیباست مرا
چون لاله‌رخ وچو سروبالاست مرا

فرد

تعجب ایتدم ای رشك آور حور
نمك سنده من بیچاره مهجور

نثر

عاشقك ناله‌سی حزن نشانه‌لرندندر کرچك
حزن عشقك تعلقی ایله حسنه نظر اراسنده
وجوده کلور تا که لایق اولمیان علایقی
یولدن ازاله ورفع ایده وعشقك قیدینی
عاشقه محکم ایده برعجب پا بنددرکه بردرلو
طوغری تصادف ایتمز بو او سببه مبنی‌درکه او
نسبت نسبت اصلی دکلدر بلکه وصلیدر

رباعی

عشق یاقیجی برآتش ودل برمومدر
آتش ایله مومده‌که خلاف مجزومدر
صورمه بکا عشقك غمنك یاپدیغنی
یاره ایله طوز کیفیتی معلومدر

حکایت

بروقت حمامه کیتدم ایدی برصورت‌کوردم
قامت تام ایله حمام قپوسنه نقش اولنمش
کندومه دیدم بوکوزللکده بررسمك وبوکبی
بررعنا شخصك یقین واردرکه بومحلده
برمصلحته مبنی نقش ایتمشلردر البته
برمهم ایچون براغلمشدر بو حکایه‌یه هرنوعدن
عقده ایدیور ایدم صورت حال
لسانتی آچدی دیدی ای غافل کرچك کوزل
شکلم وار اما کندی ایشمده برمشکلم وار

رباعی

هرنه دکلو رنك وبویم وار بنم
لاله رخم سرو بویم وار بنم

معلوم نشدكه بردرخانهٔ خلق
نقاش من از بهرچه آراست مرا

نثر

بردحمام برهنه شده امهمه خلق از
برمن كذرند روز شب من قائم مقام منم
سيم وزر ديكران ميبرند مدتى شدكه
روى بديوار آورده ام وحيران مانده
هيچ درنمى يابم كه آميختن اين رنك چيست
وانكيختن اين نقش چراست

مثنوى

نبايدكه ناكاه خاكم كنند
وزين روى ديوار پاكم كنند
نه‌ازبودنم هيچ سودى مرا
نه‌اندر حقيقت وجودى مرا
شب وروز درمحنت اندوهم
زهركونه خودرا دلى ميدهم
ندانم كيم من دراين رهكذر
نه‌ازامدن نه‌زرفتن خبر
اكر نيستم چيست اين رنك بو
وكرهستم آخر چه جيزم بكو
درين خاكدان باد پيموده ام
همه عمر جز نقش ننموده ام

نثر

محققان كفته‌اندكه (النهايةهى الرجوع الى البدايه)
ازانجا معلوم ميشودكه هيچ معلوم نمى شود

حكايت

يكى ازمشايخ طريقت قدس سره مدتى
درحيرت بماند چون بخود باز آمد
ازو سوال كردندكه بچه رفتى وچه ديدى
وبچه باز آمدى كفت بسكر رفتم آفت سكر
ديدم نوميدى يافتم بعجز باز آمدم

بيلمدم كه خلقك اوى اوكنه
نقش اولنمقده نه‌رويم وار بنم

نثر

حمام قپوسى اوكنده عريان اولمشم جمله خلق
بنم يانمدن كلور كچر بن كيجه وكندوز مقاممده
قائم التون وكومشى غيريلر الور برزمان
اولدى‌كه يوزيمى ديواره چويرمش حيران
قالدم هيچ اكله‌ميورمكه بورنك قارشمسى
وبونقشك قوپارلمسى نه‌سببه مبنى‌در

مثنوى

كركمزكه ناكه بنى ييقه‌لر
بوديوار يوزندن بوزوب دوكه‌لر
نه اولمقلغمده بنم سود اولور
حقيقت بنم چون نه‌موجود اولور
غم ومحنت ايچنده ليل ونهار
بكا كندومى سوق اولمشدى كار
عجب بن كمم يابونه رهكذر
بكا كلمدن كيتمدن يوق خبر
اكر يوق ايسه‌م بونه‌در بوى رنك
وكر وار ايسه‌م بنه بيلمك كرك
بوعالمده بيلمم نه‌استرمشم
بولندقجه كندومى كوسترمشم

نثر

محققلر ديمشلردركه برشيئك نهايتى بدايتنه رجوع
ايله‌مكدر بوندن معلوم اوليوركه هيچ معلوم اولمز

حكايت

مشايخ طريقتدن برى قدس الله سره بر مدت
حيرتده قالدى نه‌زمان كندويه كلدى ايسه
اندن صورديلركه نه كيتدك ونه كوردك ونه‌ايله
عودت ايلدك بيورديلركه سكره كتدم آفت سكر
كوردم واميد سزلك بولدم وعجز ايله عودت ايتدم

رباعی

ای مشت گل این چه شور غوغاست ترا
وی مایهٔ اندوه این چه سود است تر
ای سایه‌که همسایهٔ خورشید شدی
ای ذرهٔ بگوکه ازکجا خاست ترا

﴿ فصل شانزدهم در حیرت سالك ﴾

عزیز من عشق همه حیرتست و حیرانی
اکر خواهی که بعالم حی رانی دم
آشنایی زدن نشان دیوانه کیست

بیت

خورشید ندید چشم خفاش
پیش از من وتست این سخن فاش

نثر

ای مدعی یك مشت خاك وبادی ترا
نسبت همین بسست یا عبادی آن
نسبت تو میکنی بخود رایی حقاکه
مشرکی از آنکه خود رایی

حکایت

وقتی مرا اتفاق سفر افتاد
از مخالفت روزکار ناسازکار روی
بعزیت نهادم بسیار نشیب وفراز دویدم
تا روزی بدهی قرارسیدم ویرانهٔ چند
دیدم چون دل غریبان درهم وشکسته
دیوار آن چون محنت خانهٔ عاشقان
برهم نشسته دمی بطلب همدمی از چپ
راست شتافتم کرد آن دیار دیاری نیافتم
برهرطرفکه نکه‌کردم جز باد جنبنده نخاست
وبغیر از آب رونده نیامد ساعتی
بکذشت جغدی از صحرا ودشت دراین

رباعی

ای برآوج خاك بوغوغا نه‌در
مایهٔ غم سکا بوسودا نه‌در
شمسیله‌در کولکه سنك وارلغین
سویله ذره جنبشه معنا نه‌در

﴿ اون‌التنجی فصل سالکك حیرتی بیانده‌در ﴾

عزیزم عشق جملهٔ حیرت وحیرانلقدر
اکر استرسن که عالم حیاته واصل اوله‌سین
آشنالقدن دم اورمق دیوانه‌لك علامتیدر

بیت

کورمز کونشی یاراسه کوزی
دیرلر اوته‌دنبرو بو سوزی

نثر

ای مدعی برآوج طپراق و روزکارسن
سکا نسبت بوکفایت ایدرکه ای قوللرم دیدی
اونسبت‌که کندوکه ایدیورسن برفکردر
حقاکه مشرکسن اکر کندو رأیکله اولورسن

حکایت

بروقت بکا سفره کتمك واقع اولدی
روزکارنامساعدك مخالفتندن غربته متوجه
اولدم چوق اینش ویوقش قوشدم
نهایت برکون برقریه‌یه ایرشدم برقاچ خرابه
کوردم غریبلرك کوکلی کبی خراب
ودیوارلری عاشقلرك محنت خانه‌لری کبی
ویران برمدت بر رفیق طلبنده صاغه
وصوله اراندم دیار اطرافنده دیار
بوله‌مدم نه‌طرفه باقدمسه روزکاردن غیری حرکت
وصودن غیری کلوب کیدنده یوق برساعت
کچدی بر بیقوش اودن بوویرانه‌ده پیدااولدی

ویرانه پیدا کشت وبر بر دیوار نشست
وبحکم عادت بانکی زد نزد او شدم
وکفتم ای عنقای قاف عزلت وای
همای هوای وحدت ای سیمرغ آشیان
تجرید وی هزار دستان بوستان تفرید
پیش از شنیدن اوازهٔ تو بکوش من
رسیده بود بار ها در زیر این بار
بودمکه در صحبت تو چه کون بار یابم

رباعی

در پیش رهم اکرچه مست آمدهٔ
المنة لله که بدست آمدهٔ
صد شب بسحر برده ام اندر طلبت
ای ماهیك امروز بشست آمدهٔ

نثر

از قضا جغد با من بسخن آمد
کفت ای بوالهوس تو در عمارت من در
خرابی از صحبت من چه بهره یابی

رباعی

نیست بنیاد زمانه پایدار
رو سرخود کیر دست از من بدار
خویشرا رنجه مدار از نیك وبد
چون ندارد این اساس او مدار

نثر

پس نخواست که آوازی کند برخاست
تا پروازی کندو آن از نخوت منش نبود
بلکه پروای منش نبود کفتم بحق
آنکه باطلرا در حضرت اوراه نیست
یکساعت توقف کن که تایکدودم باتو
درآرم وراز باتو کویم

مثنوی

چیست حالت درین رباط خراب

وبر دیوار اوزرینه اوتوردی عادتنجه
اوتر ایدی اوکنه صوقلدم ودیدم ای
عزلت قافنك عنقاسی وهوای وحدتك
هماسی ای تجرید یوه‌سنك سیمرغی وای تفرید
بستانك بلبلی سنك سسكی ایشتمزدن مقدم
بنم قولاغمه ایرشمش ایدی چوق کره بو
یوکك التنده ایدم که سنك حضوریکه
نه کونه رخصت بولورم دیو

رباعی

مست اولدیغك ایچون بو یولی آچدك سن
اللهه شکرلرکه اله کچدك سن
یوز کیجه طلبده سنی صبح ایتدم ایدی
ای مرغ هما بر دوزاغه دوشدك سن

نثر

قضارا بیقوش بنم ایله نطقه کلدی
دیدی ای سودالی سن‌معمورده‌سن بن‌خرابده
بنم رفاقتمدن نه فائده بولورسین

رباعی

دکلدر بنای زمان استوار
یقامی براق کندو ایشکه وار
ایودن فنادن نه‌در حظ وغم
که او بی‌اساسدر و بو بی‌مدار

نثر

صکره استمدی‌که دها سسلنه قالقدی
تا پرواز ایده اوحال تکبر طبیعدن دکل ایدی
بلکه بندن پرواسی یوق ایدی دیدم
آنك حقی ایچونکه باطلك آنك درکاهنه یولی‌یوق
برساعت ارام ایت برایکی نفس سنکله قونیشالم
وسکا اسرار سریلیه‌یم

مثنوی

نه‌در حالك بوویران خان‌ایچنده

هرچه پرسم مرا بکوی جواب
آکهم کن زراز پنهانش
داستانی بکو زدستانش
که رسیدت آرمیده نهٔی
چند کردی اکر رمیده نهٔ

نثر

جفذ از دل کرم آهی سرد کشید وکفت

مثنوی

مراهم بامن آمد کفت کویی
نیارم کفت باکس هیچ رویی
زبهر کنج در ویرانه کردم
ازین سودا چنین دیوانه کردم
چو خورشیدم نمی تابد زر وزن
سر دیوار ازانم کشت مکسن
ازین خانه‌که بی بامست بی‌در
چرا چندین بدیوار آیدم سر

نثر

کفتم اغاز این نیت وابتدای این منیت
ازکجا خاست کفت وقتی بیمار بودم
زحمت بسیار بمن رسید چون اندکی
صحت بمن روی داد بحکم اختلاف
مزاج واختلال طبع علت مال خولیا
در متخیلهٔ من ظاهرشد وسودای کنج
درباطن من متمکن کشت مدتی دیك
هوس بر آتش حرص نهاده بودم ازخام
طمعی این سودا همی پختم

بیت

ازهرکه نشان کنج دریافته‌می
خودرا زهوس چومار می تافتمی

جواب‌ویر صوردیغم شیلره سنده
نی اکاه قیل اسرار وحاله
دی بردستان مطابق بوسواله
نه ایرشدی سکا کم یوق قرارك
نه‌در خوفك یوق ایسه کرفرارك

نثر

بیقوش حرارتلی دروننده بربارد اه چکدی‌دیدی

مثنوی

بنمده وار بنم حالمجه قالم
دیه‌مم کمسه‌یه بردرلو حالم
دفینه وار دیو ویرانه دوشدم
بوسودا ایله چوق یاندم طوتشدم
کونش کرمز بنم چوق بحرمدن
دیوار باشی آنك چوق اولدی مسکنی
بوخانه‌دن‌که یوق قاپوسی طامی
نیچون دیواره اورایم قفامی

نثر

دیدم بونیته شروع وبومقصوده ابتدا
نه‌دن اقتضا ایتدی دیدی بروقت خسته
ایدم بکا چوق زحمت ایرشدی چونکه
برمقدار صحت بکا یوز ویردی مزاجك
اختلافی وطبیعتك انحرافی اقتضاسی
مال خولیا علتی خیالخانهٔ فکرمکده ظاهر
ودفینه‌سوداسی باطنمده جایکر اولدی برزمان
آرزو چوملکنی طمع آتشی اوزره قویمشدم
خام طمعدن ایچون بوسودای پشر یوردم

بیت

کیمده کورسم‌که کنج نشانه‌سی وار
صاریلور ایدم اکا مار کبی

نثر

بعد از رنج بسیار کنجنامهٔ یافتم دارو
نوشته دیدم که آنچه تومی جویی در
ویرانه باشد هر که طالب عمارتست ویرا
نباشد بدان امید عمریست که ترك عمارت
کرفته ام وطواف این خرابه راحج وعمرهٔ
خود دانسته ام هر هفته در ویرانه
وطن میسازم ویا کنج نهفته عشق میبازم

بیت

ازغم کنج روانم ساکن کنج خرا
هم چو مستی کز خرابی نبودش آرام وخراب

نثر

« لاخط لی منه الا لذة الامل »

بیت

بران امید خودرا زنده کردم
که‌خواهم دید روزی روی یارم

نثر

کفتم همیشه یاخود زمزمه میکنی بیان کن
که چه میکویی ترانمیدانم که ازین ترانه
چه‌مقصودست کفت استغنای کنج درباطنم
کذر می‌کند ونهایت فقر خود مشاهده میکنم
ازهیچ نوع خودرا جنسیت آن نمیدانم که
اورا بامن کذری افتد بامرا از اوخبری
باشد مکر از راه این خرابها از غایت
عجز برسردیواری که می‌رسم می‌کویم

نظم

ای آنکه درلطافت صد هم چو آفتابی
برذرهٔ خود اکنون وقتست کر بتابی
نتوانمت که آرم مهمان خود ولکن
ای کنج اکر درآبی دارم بسی خرابی

نثر

چوق زحمتدنصکره برکنج نامه بولدم آنده
یازلمش ایدی کوردم که ارادیغن شی
ویرانه‌ده اولور کیمکه عمارته طالبدر آنك
حقنه دکل اوامید ایله برعمردرکه عمارت
ترکنی ایتمشم وبوخرابه‌یی طوافی کندیمه حج
وعمره بیلورم هرهفته ویرانه‌ده وطن
طوتارم وکزلو خزینه ایله عاشقلق ایدرم

بیت

بکه‌در ویرانه‌یی کنج روان دردی بکا
مست لایعقل کبی کارام وخواب اولمز ا کا

نثر

بکا خط یوقدر اندن وارسه امل لذتیدر

بیت

اوامید ایله دنیاده یشارم
که یوز کوستره برکون بکا یارم

نثر

دیدم دائما کندو کندوکه زمزمه ایدرسن سویله
که نه‌سویلیورسن بیلمم سنك بوترانه‌دن
مقصودك نه‌در دیدی خزینه‌نك استغناسی
درونمدن کچیور ونهایت فقریمی‌ده کوریورم
هیچ بروجهله کندومه آنك جنسیتی بیلمیورم که
اونك بکا اوغرامه‌سی اوله یاخود بنم آندن
خبرم والا بوخرابلرك یولندن کمال عجزیله
باشمی اوردیغم دیوار اوزرنده سویلیورم

نظم

ای یوز درجه نوری کنشدن افزون
بوذره‌کی قیل تاب رخکله ممنون
قادر دکلم دعوته ای کنج مطلوب
ویرانه ایسه ایشته بوقلب محزون

نثر

کفتم هیچ پیداست که آن کنج پنهان ازکجا
روی نماید باآن دربسته که درپسته آنی
چه کونه کشاید کفت آری صرفی یافته ام
اما بیان نمیکنند نامی شنیده ام امانشان نمی دهند

شعر

﴿ حدیثا سمعناه فی مامضی ﴾
﴿ یسمی الوصال ولم یرزق ﴾

نثر

بااین همه یقین دانم که آن کنج ازکنج
این ویرانه بیرون نیست زیرا که درکوشهٔ
این خرابه ماری می بینم که صفت اودرشمار نیاید

مثنوی

نمارست بل اژدهای شکرف
تنش بی سروپا چو دریای ژرف
اکر یك دم خویش درهم کشد
همه بیش وکم را بیکدم کشد
بهر ره که خواهد کشایددری
زهر سو که خواهد بر آرد سری

نثر

شك نیست که این جنین بر شکنج ماری که
خفته است هرآینه دربرش کنجی نهفته است

مثنوی

جنین رفت از ازل تقدیر این کار
که کل باخار باشد کنج بامار
عسل بانیش زنبورست پیوست
شکر را نیز غوغای مکس هست

نثر

حکایت من بشاکرد رسن تاب ماندکه
استاد خودرا کفت ای استادمن این چه

نظم

دیدم هیچ ظاهر میدر که اوکیزلو دفینه نره ده
یوز کوستره جکدریاخود اوکلیدلی قپوکه کوکا کی اکا
بغلمش سن نه زمان فتح اولور دیدی اوت برحرف
بولمشم امابیان اتمیور براسم ایشتدم امانشان ویرمیور

شعر

اشیدرز اوته دنبرو بری برسوز
دیورلر اسمنه وصلت کورن یوق

نثر

بوجمله ایله بیله یقیناً بیلیورم که اودفینه بوویرانه نك
کوشه سندن خارج دکلدر زیرا که بوویرانه نك
بوجاغنده بر ییلان کوریورم که انك وصفی بیانه کلمز

مثنوی

دکل ییلان بیوك براژدهادر
تنی باشسز آیاقسز بربلادر
اکر بردم چکر ایسه او اژدر
هلاك ایلر بتون مخلوق یکسر
آجار هرنردن اولسه باب اوقلاش
دله دیکی محلدن چیقرر باش

نثر

شبهه یوق بویله برمار پرشکنج که یاتمشدر
البته انك تحتنده بر دفینه وار

مثنوی

ازلدن بویله تقدیر اولدی درکار
کل ایله خار اولور هم کنج ایله مار
بال ایله بیله اولور نیش زنبور
سنکله شکرك غوغاسی مشهور

نثر

بنم حکایه م موی تاب شاکردینه بکزیورکه
اوستادینه دیدی ای خواجه بکا نه هنر تعلیم

هنرست که آموخته هرچند کار خود پیشتر
میبرد پشترمی روم

بیت

هرچندکه من پخته ترم درغم او
درکارمن سوخته‌دل خام ترست
این بکفت ازمن درکذشت حکایه او افسانه کشت

مثنوی

تراجغد یست در ویرانه پیوست
برآمد برامید کنج بنشست
مکن ویرانهٔ خود را تو آباد
مشو رنجه‌که برباد ست بنیاد
اکرچه کنج را پنهان نهادند
نشانش جمله در ویرانه دادند
خرد مندا درین کوی مجازی
همان بهترکه در ویرانه سازی
ترا صبری بباید درهمه رنج
مکر برخیزد آن مار از سرکنج

حکایت

روزی دودی درهوا میرفت مرغی
بد وپرسیدکه ای مسافر سیاه پوش
نیک‌کرم میروی عزم کجاداری کفت
آری یك دودم باخشك وتر قناعت کرده
بودم لقمان صفت بی لقمه درکلبهٔ احزان
خود بسرمی بردم ناکاه تندبادی
درآمد خودرا تحت برمن زد چنانچه
آتش درنهاد من افتاد پایم از جابشد
اینك از دست اوسرد دجهان نهادم

نظم

دلی راکه عشقش کریبان کرفت
ملامت مکن کر بیابان کرفت

ایتدك‌که هرنه‌قدر ایشمی ایلرو کوترسەم
کندم دها زیاده کیرو کیدرم

بیت

غمی ایچنده بن آنك نقدر پشمش ایسەم
چکرم یانمش ایسەده ینه کوکلم چیکدر
بونی دیدی‌بندن‌کچدی آنك حکایه‌سی‌افسانه‌اولدی

مثنوی

سنك بایقوش ویرانکده دایم
کاوب کنج امیدیله اولدی قائم
صقین ویرانه‌کی سن ایتمه آباد
یورلمه‌که ییل اوزره‌در بو بنیاد
اوت کنزی یبر آلتنه قومشلر
خرابه‌زاردر جایی دیمشلر
ای عاقل سن بوبنیاد فنایی
همان تخریبه سعی ایت بول رضایی
سکا صبر ایتمك اولی‌درکه برآن
دفینه‌دن براغوب کیده ییلان

حکایت

برکون برتوتون هوایه طوغری کیدیوردی
برقوش اکا دیدی‌که قره کیمش مسافر
زیاده سرعتلی کیدیورسن نیره‌یه عزم ایدرسن
دیدی اوت بروقت چورچوب آراسنده
برایکی نفس قوری یاش ایله قناعت ایتمش
ایدم لقمان‌کبی لقمه‌سز کندی‌حجرمده‌وقت‌کچردم
ناکاه برقصرغه کلدی وبکا محکم چاتدی‌که
درونمه آتش براقدی آیاغم یرندن کیتدی
ایشته آنك الندن دنیادن محبتی براقدم

نظم

اودل‌که مبتلای عشق اولدی
دوشرسه چوللره ایتمه ملامت

ازان برمن این کار دشوار کشت
که عشقش همه رنجم آسان کرفت

نثر

مرغ کفت ای دود ازین سرکردانی چه سود
هیچ میدانی مقصد کجاست وچیست.
دود کفت ای غافل درین هوا که میروم
نه آن میدانم نه این میدانم اما آن قدرکه
هرچه هست بباد می‌باید داد کفت انکه
توچه باشی کفت
« من‌لاشی‌عبد مملوك لایقدر علی شئ »

مثنوی

ما هیچ کسان وهیچ کاریم
وزهیچ کمیم اکر شماریم
چون هیچ نه یم بس برین هیچ
این واقعه چیست پیچ درپیچ

حکایت

آتشی درنی افتاده بود می‌سوخت
نی کفت ای آتش چه کرده امکه مرا میسوزی
آتش کفت دعوتی بی معنی کردهٔ
نی‌کفت چه کونه کفت میکوئی‌که من‌نیم
هم چنان دربند خود ماندهٔ شب وروز
بابرك خود میسازی ﴿ لم تقولون مالاتفعلون ﴾

﴿ فصل هفت دهم دربیان معرفت ﴾

﴿ نفس ﴾

درویشی حسین منصور را قدس سره کفت
مرا وصیتی کن کفت «علیك بنفسك
ان لم تشغلها شغلتك » یعنی برتوباد
بنفس توکه اکر تو با او بیکار نکنی
اوترا بیك زخم بیکار کند اکر تو بر او
شبیخون نبری اوخو ترا بیداد کند

آنکچون بکا بو ایش مشکل اولدی
که دردتن عشق ایله بولدم سلامت

نثر

قوش دیدی ای توتون بوسرکردانلقدن نه فایده
هیچ بیلورمسن مقصد نره‌ده ومطلوب نه‌در
توتون دیدی ای غافل بوهواده‌که کیدیورم
نه آنی بیلورم نه بونی اما بوقدر بیلورم‌که
هرنه وار ایسه روزکاره ویرمك کرکدر
دیدی سن اوزمان نه‌اولورسن دیدی برشی اولم
مملوك اولان عبد برشیٔه مقتدر اولمز هیچ

مثنوی

بز کندمز هیچ وایشمز هیچ
هیچ‌دن دخی نقصان‌سه‌ده صای هیچ
چون هیچ یوق ایسم بوهیچ اوزره
نه در بو واقعه پیچ برپیچ

حکایت

برآتش قمش ایچنه دوشدی یاقیور ایدی
قامش دیدی ای آتش بنی نیچون یقرسن
آتش دیدی معنی‌سز بردعواده بولندیغکچون
قامش دیدی نه کبی دیدی دیورسن که یوغم
اویله‌جه کندو قیدکده قالمش‌سن کیجه کوندز
کندی ورقك ایله متفق نیچون یاپمدقلرینی سویلرلر

﴿ اون یدنجی فصل نفسك معرفتی ﴾

﴿ بیانده‌در ﴾

بردرویش حسین منصور قدس سره حضرتلرینه
دیدی بکا بروصیت ایت دیدی سکا واجب اولان
نفسك ایله اوغراش اکر مشغول ایتمزسن اوسنی
اشغال ایدر یعنی سن اکا غوغا ومخالفت
ایتمز ایسه‌ك اوسنی برپاره ایله مجروح ایدر
اکر سن انی کیجه‌لرده عبادتله کندوکه‌رام‌ایتمزسن

پیش از آنکه ازپایت درآرد کاری
بدست او بده تا غباری برویست
نیاورده است باری برپشت اوند

مثنوی

ترا بانفس کافر کیش کاریست
بدام آرش که این تحفه شکاریست
پدر کز من روانش باد خشنود
مرا از راه لطف این پند فرمود
که محکوم سکی بودن در این راه
به از حکمی که راند نفس بدخواه
کرت مارسیه در آستین است
به از نفسیکه باتو هم نشین است
درین معنی بسی کوشش نمودم
درست است آنچه کفتند آز مودم

حکایت

«ابو تراب نخشبی» را قدس الله سره شبی
درخواب دیدم پرسیدم که توبه چیست
کفت شکستن کفتم بیان این چه کونه باشد
کفت شکستن کردن هوای نفس
عزیز من در اصل وفرع نقد او ذردیده است
باتفاق همه خلاف او پسندیده
نفس دغل هم چو بغلی است پرموی
اکر برکنی درد کند اکر بکذاری بوی
آنچه ازماء منی شد جسم آنیست
آنچه ازما ومنی کفت نفس آنست
نفس دشمنی است دوست روی
بیکانه است بظاهر آشنا خوی

رباعی

نفست بسك خانه همی ماند راست
جزبانك میان تهی ازوهیچ نخاست
روبه صفت است خواب خرکوش دهد
آشوب پلنك دارد واوكرك وغاست

اوسکا ظلم ایدر اندن مقدمکه سنی عاجز ایتمك استر
برایش الینه ویر برتوز یوزیکه کتورمکسزسن
آنك اوزرینه تکلیف بارنی یوکله

مثنوی

سکا نفس خبیثله ایش واردر
دوشر دامه آنی طرفه طرفه شکاردر
پدرکه روحی بندن اوله خشنود
دیدی بر پند هنوز ذهنمده موجود
اولور ایسه‌ك اکر برکلبه محکوم
ایودر حکمن اجرادن نفس شوم
اکر قوینیکه کیرسه برسیه مار
قولایدر نفسه اولمقدن کرفتار
بومعنی‌ده ره تحقیقه کیتدم
درستدر سویلنان تجربه ایتدم

حکایت

«ابوتراب نخشبی»یی رحمة‌الله تعالی علیه برکیجه
رؤیاده کوردم سؤال ایتدم توبه نه‌در
دیدم قیرمقدر دیدی بونی ایضاح ایله
دیدی نفسك هواسنك بوینی قیرمقدر
عزیزم اصلده وفرعده انك نقدی مال مسروقدر
جمله‌نك اتفاقیله آنك خلافی مقبولدر
نفس بد بر تویی چوق قولتق کیبدر
اکر قوپاررایسه‌ك آجر واکر براغر ایسه‌ك قوقار
اول شی‌که منی دنیلان صودن اولدی جسمدر
اوکه بز وبن لکدن دم اوردی نفس اودر
نفس بردشمندرکه دوست صورتنده کورینور
بریبانجی‌که آشنا طبیعتلی‌در

رباعی

نفسك سنك اوکلنه بکزر هر آن
ساده اکا اورمکدن اولور حظ همان
تلکی کبی حیله ایله اغفال ایلر
قپلان کبی یرتر ویرمه اوقورده امان

نثر

رونده تا بنور افعال نرسد ظلمت نفسرا
نه بیند زیرا که اصل اورا بافرع ازین جا وصل
کرده اند سرشت اورا از نود نه صفت
منفصلست سر رشتهٔ اوبهزار یك نام متصل
کله ایست که بست نه حرف علت است
ومسئله است هفتاد دوملت رخصت اوست

قطعه

چه معجونست نفس آدمی زاد
کز وهم درد وهم درمان توان یافت
همش پیدا وهم پنهان توان دید
همش دشوار وهم آسان توان یافت
ازو همه زهر قاتل میتوان ساخت
درو هم چشمهٔ حیوان توان یافت

نثر

اوست که درعین توحید دوبی اثبات کرده
با چندین حرکت دعوئی ثبات کرده
حقیقت او چون اثر افعال وصفات بود
معرفت او دلیل انوار ذات کشت مزاج
او چون از قهر ولطف مخالف نمود
ونقصان حالش سبب کمال شد
نفس را همواره ناهمواری در سراست
جز بهمت بلند پست نکردد هرکه
از این بت پرستی نرست حق پرست نکردد

بیت

اکر عهدی کند نا پایدارست
مثال کربهٔ کان روزه دارست

بیت

چو کربه دهانرا فراموش کرد
همه زهد وتقوی فراموش کرد

نثر

سالك تا که نور افعاله ایرشمیه نفسك ظلمتنی
کورمز زیرا انك اصلنی بومحلده فرع ایله وصل
ایتمشلردر آنك خلقتی طقسان طقوز صفتدن
منفصلدر آنك مبدئی بیك بر اسمه متصلدر
برکلمه‌درکه یکرمی طقوز حرف علتدر وبرمسئله‌در
یتمش ایکی ملت آنك رخصتیدر

قطعه

نه معجون وار بونفس آدمیده
که آندن درد وهم درمان بولورلر
هم آنی آشکار وسر کوررلر
هم آنی زور وهم آسان بولورلر
هم آندن زهر قاتل یاپمه ممکن
هم آنده چشمهٔ حیوان بولورلر

نثر

اودرکه عین برلکده ایکیلك اثبات ایتمش
بوقدر حرکت ایله ثبات دعواسی ایتمش
آنك حقیقتی چونکه اثر افعال وصفت ایدی
آنك معرفتی انوار ذاتك دلیلی اولدی
آنك مزاجی چونکه قهردن ولطفدن مخالف
کوروندی ونقصان حالی سبب کمال اولدی
نفسك دائما اویغونسزلق باشنده‌در
عالی همتك غیری ایله سرنکون اولمز
بو بت پرستلکدن قورتلمیان حق پرست اولماز

بیت

اکر عهد ایتسه‌ده اولمز وفاسی
کدینك طوتدیغی اوروجه بکزر

بیت

کدی فاره‌یی طوتمق قصدین ایتدی
نه‌در زهد ونه‌در تقوی اونتدی

نثر

هرکه در بوتهٔ توبه نفس خود را نکداخت
مهرشکستکیش درست نیست وهرکه
در قمار خانهٔ فقر جانرا نباخت اکر دعوی
کمزنی کند تمام نیست بزرکیرا پرسیدند
که فقر چیست کفت «الفقر هوالفقد»
یعنی کمال آن کمزدن وکم شدن است
دیکریرا همین سؤال کردند کفت «عفت
الدیار محلها ومقامها» این‌همه اشارت
بفنای اوصاف است خنك آنکه او را
نه درد ونه صافست همت درویش دربند
اهتمام نیست تا توکلی خود را نکذاری
توکل توهم تمام نیست غافل شب وروز
دربند روزیست خاکش بر سرکه بدین
روزیست

حکایت

شحنهٔ ممالك ملك ودود سلیمان ابن داود
علیهما السلام روزی برکره باد نشسته بود
کرد کرهٔ خاك می‌کشت بلبلی را دید که
در سایهٔ شاخ وبرك نوایی میزد
باصحاب خود کفت هیچ میدانید که چه
میکوید کفتند الله ورسوله اعلم کفت
آری دم تجرید می جنباند ودم تفرید
میزند میکوید« اذا اکلت نصف ثمرة
فعلی الدنیا والعقبی

قطعه

دلا زین حرص مردم خوار بکریز
که خود را نزد مردم خوار یابی
سنان صبر در چشم طمع زن
کزین دو نان دشوار یابی

نثر

هرکیمکه توبه بوته‌سنده کندوبی اریتمدی
آنك قیرقلغینك مهری صغلم دکلدر وکیمکه
قومارخانهٔ فقرده جانی غیب ایتمدی اکر
محویت دعواسنده اولورسه درست دکلدر
اکابردن برینه سؤال ایتدیلرکه فقر نه‌در دیدی
غیب ایتمك یعنی کمالی محویت ویوق اولمقدر
بشقه‌سنه ینه بوسؤالی ایتدیلر دیدی
خانه‌لرك عفتی فقره محل اولمقده‌در
بوجمله اشارت اوصافك فنا اولمقلغنده‌در
فرح اودرکه آنك نه دردی ونه صافی اوله
درویشك همتی‌همت آلمق قیدنده اولمق دکلدر
کندوکی کلی براقمدقجه توکلك دخی تمام دکلدر
غافل‌کیجه‌کوندز رزق قیدنده‌اولورطبرق‌باشنه‌اوکه
بویله کونده‌در

حکایت

مالك الملك اولانه جناب ودودك
شحنه‌سی سلیمان ابن داود برکون روزکاره
سوارنده خاك اطرافنی کشت وکذار ایدرکن
بر بلبلی بربوداق اوزره نغمه‌ساز کوردی
اصحابنه بیوردیکه بیلورمسکز نه سویلیور
دیدیلر الله ورسولی اعلم‌در بیوردی
اود تجرید قویروغنی تحریك وتفرید لافنی
اوریور دیور برثمرك نصفنی اکل ایدرسم
دنیا وآخرتده بمدر

قطعه

کوکل بو خام طمعدن ایله پرهیز
که ناس ایچنده کندین خور بولورسن
صبر سونکیسنی صوق حرص کوزینه
که الچقلردن اکمك زور بولورسن

نثر

رزق بی زرق تو در اول مقسوم است
طالب آن مشوکه تکلف شومست
اگر چه ترا ز روزی چاره نیست
یقین میدان که روزیرا زتو چاره نسیت

قطعه

غم روزی چه میخوری شب وروز
که سك وگربه‌را همین کارست
کم خورد زان عزیز کشت همای
زاغ بسیار خوار ازان خوارست

نثر

کم خوار شوی اگر توکم خوار شوی
پر خوار شوی اگر تو پر خوار شوی
درخت خواب وخور خواری بردهد
از حقیقت عزت وقناعت کی خبر دهد
هرکه خرسند یرا بماند خرسند یرا بماند

بیت

تاحریصی هرگز ازخواری نیابی توامان
زانکه دیدم حرص وخاری رابمعنی توامان

نثر

درکنج خانهٔ فقر وقناعت کنج بی کران است
جوی ارزان اگر بجانی بیابی مکو بی کرانه است
درازیٔ امل نشان کوته‌نظریست بسیاری
طمع دلیل کم هنریست بازراتابا خود چشم
بازست صیدرا بتکلف ازو باز میکشند
چون چشم او ازخود فرودوخت
طعمه را بی تکلف دردهانش نهند
اگر عقل باخویشتن داری هیچ چیز
نیست به از خویشتن داری

نثر

رزق سنك مکرك اولمقسز تقسیم اولنمشدر
اوکا طالب اول تکلف شومدر
فی‌الحقیقه سکا رزقدن قورتلش یوق ایسه‌ده
یقین بیلکه سکاده زرقدن قورتلمق امکانی یوق

قطعه

یمه غم کیجه کندز رزق اوجندن
که کلب ایله کدینکدر بوعادت
عزیز اولدی هما آز یدیکندن
بوغازندن چکر قارغه حقارت

نثر

محقر اولمزسن اگر قلت اکل معتادك‌ایسه
چوق حقارت کوررسن‌اگرکثرت اکله‌مبتلاایسه‌ك
ییوب یاتمق براغاجدر میوه‌سی حقارت‌در
عزت وقناعتك حقیقتدن نیرده خبر ویر
هرکیم قناعتی فارغ اولدی خرسندی‌یه مشابهدر

بیت

حرصك اولدقجه حقارتدن بوله‌مزسن امان
حرص ایله کوردم حقارت بوایکی‌سی توامان

نثر

فقر وقناعت خانه‌سی کوشه‌سنده نهایتسزجه خزینه
واردر اگر اندن برارپه قدرنی برجان مقابلنده
برلورسن دیمه‌که بهالودر اوزون امل
کوته‌نظر نشانه‌سیدر چوق طمع هنرسزلکدندر
شاهنك کوزی اچیق اولورسه صیدی‌اندن آلورلر
کوزنی‌اوچونکه کندودن‌قپادی لقمه‌یی‌تکلیف‌سز
اغزینه قورلر اگر عقلك کندوکله ایسه
هیچ کندوکی حسن محافظه‌دن اعلا
برشی یوقدر

قطعه

نام زر چون صامت است از بهران
عزتش باشد بهر محفل تمام
کر همه در آب و آتش می رود
سنك خود باخود همی دارد مدام
کوه پر شکوهرا چون این قاعده ازنیادست
صفت قطب داده اند اکرچه یکی از اوتادست
سنك برشکم نهاده است همه کنجها در بر او
کمر بمیان بسته است وتیغ برسر او

مثنوی

دلا چون کوه باش ازبرد باری
اکر خواهی که لعل ازکان برآری
درین کارش قدم چون استوارست
ازان با اهل معنی یارغارست

نثر

اما خودرا در صفت دیو ودد یابی
دشوار ازین معنی مدد یابی

﴿ فصل هژدهم در مخاطبت نفس ﴾

ای نفس این همه خطاب باتست
زیراکه همه خطا از تست ای حیران
محروم کام وای حزون بدلکام یك
نفس بی ارام شو پس بیا رام شو
اکر نه‌در بند علایق بدین دربندچه لایق
اکرچه کرهوس میتی بهرچه وابستهٔ این تنی

قطعه

ای نفس کران رو سبك سر
بسیار کمی وسخط سستی
حال تو بحیله بس بلند است
بد بینم ازان که نیك پستی

قطعه

آلتون اولدیغی ایچون سس‌سز مال
عزتی وار ناسك عندنده تمام
صو و آتش ایچنه کیرسه بنه
قیمتك کندو ایله طوته مدام
مهابتلو طاغك چونکه بواوتورش اولیشنده‌در
قطب صفتی ویرمشلردر واقع اوتاددن بریدر
طاش قرنه بغلمشدر جمله خزینه‌لر آنك اوزرنده
کمری بلی اوزرینه بغلمشدر وقلیچ باشی اوزرنده

مثنوی

کوکل طاغ کبی یوکلن باری هرآن
دیلرسن چیقره‌سن لعلی کاندن
طاغك بوایشده محکمدر آیاغی
انکچون بکلر اهل معنی طاغی

نثر

اما کندوکی برتجی مخلوق صفتنده بولورسن
سن کوجله بومعنی‌دن مدد بولورسن

﴿ اون سکزنجی فصل نفسه مخاطبت ﴾
﴿ بیانده‌در ﴾

ای نفس بوقدر خطاب سکادر زیرا
که جمله حطاسندن نشئات ایتمکده‌در
ای شاشقین مرادن محروم وای سرت باش
برمقدار آرام ایزنده اول صکره کل طاعت
ایت اکر علایق قیدنده دکل‌ایسه‌ك بوقیویه بغلنمغه
لایق‌دکلسن اکرهوسك‌وارایسه‌نیچون‌تن‌پرست‌سن

قطعه

ای نفس سنکه اماره دیدیلر
چوق الچقسن زیاده کوشکسن
کیدر ایشك ایلرو حیله ایله
فناالقده نظیرك یوق تکسن

با انکه قوی ضعیف کشتی
در راه کزی تو راست جستی
بیداری تو جنان خرابست
هشیاریٔ تو بد تر ز مستی
این جزء بکل رسد اکر تو
کوتاه کنی دراز دستی

نثر

ای نفس ازان کمی که درکار خود کمی
این قدر دانسته امکه مجبوری اما تا
تو هستی نه کویمت معذوری ای مغرور
اکر پندار ترك داری بکذار این
همه خشك وترکه داری

مثنوی

بمستی نظر را بهر جامدار
دمی دل باغاز و انجام دار
ببین کز کجایی وچون آمدی
که فردای تو بکذرد هم چودی

نثر

این جمله را که بینی بعضی خار وبعضی
وردند تا نپنداری که بهر خواب‌خور آوردند
حقا که باطل نیامد این بالا وفرد
هیهات ﴿ وذلك ظن الذين كفرو ﴾

مثنوی

همه نقش این کنبد پر نکار
کواهند برصنع پروردکار
اکر کوهرند وکرچه خسیست
برون درون شان حکایت بسیست
توکر کفت ایشان ندانی خموش
که کفتند لیکن نداری تو کوش

نه‌قدر ضعیف کورلسه‌ك اوقدر
ره عصیانده قوی‌سن پکسن
اویانقلق سکا خوابدن بد در
مستمی هشیارمیسن نه زوزکسن
بو جزء کله ارشدیکی زمان
ضروری ایشدن ال چکه‌جکسن

نثر

ای نفس اندن نقصانسن که کندوکه
طالمش‌سن بوقدر بیلدمکه مجبورلغن وار
اما سن سن اولدقجه دیممکه معذورلغن وار
ای ظنه مغرور اکر ظنی ترك ایدر ایسه‌ك
ترك ایت مالك اولدیغن بوقدر قوری ویاشی

مثنوی

مستلر کبی کتمه حدیکی بیل
مبدأ ومعاده بر نظر قیل
کور نیرده ایدك و نیجه کلدك
غفلتله زمانکی یتوردك

نثر

بو کوردکلرك که بعضی دیکن وبعضی کلدر
تا ظن ایتمیه‌سن که بیوب ویاتمق ایچون کتوردیلر
حقا که باطل کلدی بو یوجه وفرد اولان ذات
بعید اولدی بودخی کفر اوزره اولنلرك ظنی‌در

مثنوی

بتون نقشی بو چرخ زر نکارك
دلیل وصنعیدر پروردکارك
اکر جوهر وکر خس هرمظاهر
حکایات ایتمه‌ده باطن وظاهر
دیدکلرنی بیلمزسن سسن کس
نه سویله‌دکلرین آکلر ایسه‌ك بس

نثر

دنيا هم چو بحريست وقالب كشتى
درخود سفرى كن كه كجاها كشتى
پيش هرمعبرى چه كذارى تو خواب
چون بمعبرى برسى خود بيابى جواب

بيت

باش تا از روى كار اين پرده بردارد همى
اكهى يابى زهركس آنچه بردارد همى

نثر

ترا فرستاده اند تا ابدى باشى نيكو نباشد
كه در بدى باشى ترا كفتند ميان قلب
وقالب سره باش نه كه ميخنه وميسره
باش تن جاى سكونت نيست معمورش
مدار دل در خور اين مجلس نيست
مخمورش مكن

نظم

اى از پى نام كشته بى ننك
از عالم بى نشان بينديش
بشكن قفس وجودت آخر
اى بلبل از آشيان بينديش
اى ذرهٔ كه از قضاى قدسى
آنجا چه كنى توهان بينديش
بيرون چه ازين چهار ديوار
يك لحظه زلامكان بينديش

نثر

اى سكان ازخوى توبرده كرو
چون فرشته آمدى چون ديو مرو
اين نمايشا كه بينى هم چونقش ديوار تو
از مرتبهٔ ملكيت بعالم ديو آرند
خورده فروشانى در اين بازارند
حقا كه هريك ازراه حق باز آرند

نثر

دنيا بر دريا كيدر انسانك قالبى كمى
كندكدن برسفر ايله كه نيره لرى كزدك
هرمعبر اوكنده نه سويليورسن رويالريكى
نه وقت برمعبره ايرشرسن كندك بولورسن جواب

بيت

صبر ايت ايشك ايچ يوزندن پرده اولسون برطرف
هركسك احوالنه اكاه اولورسين اول زمان

نثر

سنى كوندرديلر آنكچونكه دواملى اوله سن
ايو اولمزكه فنالقده اوله سن سكا ديديلر
قلب ايله قالب اراسنده يرارلى اول
ديمديلركه كاه ميخنه كاه ميسره حركت ايت
تن ساكن اوله جق يير دكلدر معمور ايلمه
كوكل بومجلسه شايان دكلدر مخمور ايلمه

نظم

اى نام ونشانه بسته بد نام
اوعالم بى نشانى فكر ايت
قير بوقفس وجودى صكره
اى بلبل اوآشيانى فكر ايت
اى ذره سن آقتابه يوز طوت
بورده نه يپارسين انى فكر ايت
چيق طشره بودرت ديوار ايچندن
برلحظه ده لامكانى فكر ايت

نثر

اى كسه كلبلر طبيعتدن رهين لنمش
فرشته كبى كلدك شيطان كبى كيتمه
بونمايشلرى كوررسن ديوار نقشى كبى در
ملكيت مرتبه سندن شيطنت عالمنه كترلر
بوبازارده برطاقيم خرده فروش واردر
حقا كه هربرى آدمى حق يولدن چويرر

مثنوی

ایا نفس ناقص کمالی ببر
بکوشش ازین ملك مالی ببر
چنین بت پرستی مکن زا بلهی
بتانرا شکستی خلیل اللهی
بت وبت تراش اندرسن ره توبی
اکر پیش چشم خود آری دوبی
درین ششدر این پنج نه‌رابیاز
از ایشان تومعبود باطل مساز

نثر

ای نفس اینهمه‌که برساحل کدا وخسروند
باش تابدریا رسند هم چوخس روند
اکر کی قبادست ونوشین روانست
هر آن کو پس آمد چوپیشین روانست
جهان چیست کهنه رباط دوده در
شب روز آمد شد کاربان است

نثر

آنجاکه روزعمرا زوالت رستم زالی کم از
زالست ای فرشته صفت چون دیو در خیال
مباش ای‌سکندر رفعت باسك درجوال مشو

مثنوی

کر چو جمشید کردی وبهمن
تانه کویی‌که ازهمه به من
کر نشینی بملك ضحاکی
دم آخر نه ذرهٔ خاکی
کس مقیم اندرین نکشت
چند روزی زنج زد وبکذشت

نثر

ای نفس این رنج درعالم همه کرانیست
تابدانی که شکر هر مکس رانیست

مثنوی

ایا نفس ناقص طلب قیل کمال
چالش ملك باقیده بول برمأل
حماقتدن اوله صقین بت پرست
خلیل‌الله اولدی اولان بت شکست
باینده طپنده سن اولدك ینه
کلورسه ایکی‌لك کوزك اوکنه
بوطاوله‌ده بویش طقوزی یوتل
براق باطله طاپمغی حق بول

نثر

ای نفس بوجمله‌که ساحل اوزره فقیر
واغنیا ورادرصبرایت دریایه‌وارلدقده‌چوب کبی‌لردر
اکرسه کیقباد اولسون وکر نوشین روان اولسون
بودنیایه کلنلره دی اخرایه روان اولسون
نه‌در دنیا ایکی قپولی خاندر
کیجه کوندز عمر کارباندر

نثر

اومحلده‌که عمر کوننه زوال‌واردر زال اوغلی‌رستم
قوجه‌قاریدن دوندر ای‌ملك‌صفتلی‌شیطنت فکرنده
اوله کوپك ایله جواله کیرمه

مثنوی

اولور ایسه‌کده جمشید وبهمن
دیمه هرکسه‌دن اعلایم بن
ضبط ایدرسه‌کده ملك ضحاکی
ینه منزل ایده‌جکسن خاکی
کیمسه بوردده قالمدی کوجدی
برایکی کون چکه چالدی کچدی

نثر

ای‌نفس بوزحمت عالمده هرکمسیه دکلدر
اویله بیلکه شکر هرسکك ایچون دکلدر

ای کدا کمانی که بردی بمیری برسی
اما چون از سود بمیری برسی
از خود مردن ترا اجلی نماید بی وقت
نه نه آنجا وقتی بیابی بی اجل

بیت

یکسر بنه وهزار سرکیر
یکجان بده وهزار بستان
ای نفس اندیشه کن که چرا امدی آخر
نه حیوانی که از بهر چرا امدی بسیار صفت
درنهاد تو سرشته اند اما بعضی دیو بعضی
فرشته اند

مثنوی

فرشته امیدت دهد دیو بیم
زهر دو چه حاصل ترا ای سلیم
شود کارت آسان چو انسان شوی
چرا هردم آخر دکرسان شوی

نثر

ای نفس از خوف ورجا درآفتی افتی
چون هر دورا ازراه برفتی برفتی
عاشقانرا نظر برخوف ورجا نیست
این حکایت لایق هرجانیست ترا
با ایندم نقد خود سودا ییست تا چند
کوییکه امروز را فردا ییست نقد خود بنسیه
کذاشتهٔ حقا که زیانرا سود پنداشتهٔ

شعر

« بای حکم زمان صرت متخذاً »
« رمت القلاید لا من ظلم اهلها »

نثر

باخود کم نشین که فتنه بسیار خیزد
ای خاك ریزه چه پرسی که ازتو چها خیزد

ای فقیر کمان ایدیورسن که میرلکه ایریشه جکسن
اما نه زمان کندکدن اولورایسه‌ك ایرشرسن
کندوکدن اولمك سكا براجل کوسترر وقتسز
دکل دکل اومحلده بروقت بولورسن اجل‌سز

بیت

بر سر فدا ایت یرینه بیك آل
برجان ویروب بیك جان بول بهرحال
ای نفس ملاحظه ایت نه ایچون کلمش‌سن آخر
حیوان دکلسن که اوتلمق ایچون کلمش‌سن
چوق صفت سنك نهادنده یوغرلمشدر اما
بعضلری شیطان بعضلری فرشته‌لردر

مثنوی

ملك امید ویرر شیطان ویرر بیم
ایکیسندده یوق نفعك افندم
ایشك آسان اولور انسان اولورسن
نیچون هردمده دیکرسان اولورسن

نثر

ای نفس خوف ورجادن آفته دوشدك
نه زمان ایکیسنی دخی یولدن صیردك ایسه کتدك
عاشقلرك نظری خوف ورجا اوزرینه دکلدر
بو حکایه هرمحلده سویلنمکه سزا دکلدر سنك
بودم ایچنده کندو نقدك برسودادر نیجه بر
سویله‌یورسنکه بوکونك یارنی واردر نقدیکی
ویره‌سیه براقدك حقا که زیانی کار ظن ایتمش‌سن

شعر

زمانك قنقی حکمی ایله اتخاذ ایتدك
اهلنك ظلمی یوق ایکن قلائدی آتدك

نثر

کندین ایله اوتورمه که چوق فتنه‌لر حاصل اولور
ای توکلمش تراب نه صورارسن سندن نه‌لر

بهر آنت کفتند ﴿ لا أمارة بالسوء ﴾ که بسیار
میدوی بهر سو مشکل ترا مطمئنه یافت
مکر انکس که ترا مطیهٔ ساخت

نظم

چه بلایی که بیتو چندین
خوردم از تو خبر نمی یابم
بی تو خواهم که یابم از تو نشان
چه کنم این قدر نمی یابم
از تو در یافتم همه بدونیك
توچه چیزی که در نمی یابم

نثر

ای نفس انسان باش جزدر بهی مشو
یاخود به یکبار چون بهیمه شو
آدم صفی صفوترا از انسانی یافت
تا نپنداری که از تن آسانی یافت
ذلت آدم قیاس مکیر ازمانشنیدهٔ
﴿ فنسی ولم نجد له عزماً ﴾
ترا نسبت بخاك ابوالبشر آمد ازان
رویت همه در خیر وشر آمد اکر جان
آدم با تو خویشستی کی تراپروای
کم وبیش ستی

مثنوی

ز آدم آن دمت کرهست حاصل
بدین دریا روی هم چون حواصل
ازان کار تو آمد پیچ در پیچ
که از مرغان قفس دیدی دکر هیچ

نثر

اکر هر جنبنده بنده بودی یا هرخزنده
زنده کشتی هرکجا یك مور مارستی صد بار
درین شمارستی نسبت این راه بعراق
وخراسان نیست همدم عیسی شدن ای خراسان نیست

دوکیلور اندن ایچون سکا دیدیلر البت سیئه ایله
امر ایدرکه هرطرفه چوق قوشارسن مشکلدر
سنی مطمئنه بولمق مکر سنی مطیه ایده‌لر

نظم

نه بلاسن که بونجه غم یر ایکن
ینه سندن خبر بوله‌میورم
استرم سنسز بولم سندن نشان
نه ایدم بوقدر بوله‌میورم
ایو وکوتي بولدم سندن
سن نه شيءسن مکر بوله‌میورم

نثر

ای نفس انسان اول ایلکك غیریده اوله
یاخود بردفعه‌دن حیوان اول حضرت
ادم صفی صفوتی انسانلقده بولدی
ظن ایلمه‌که وجود راحتده بولدی
آدم ذلتی بزدن قیاس ایتمه اشتمدکمی
اونتدی وبز انده عزم بولمدق
سکا نسبت طپراق ابوالبشر کلدی
اویوزدن سکا جمله خیر وشر کلدی
اکر آدمك جانی سنك ایله قرابت اوله ایدی
زیاده واکسك پرواسی اولمزدی

مثنوی

سکا آدمدن اول دم اولسه حاصل
ایدردك کندوکی دریایه واصل
آنك چون کارك اولدی آه‌وحیفا
قفس کوردك قوشی کورمدك اصلا

نثر

اکر هرحرکت ایدن بنده اوله ایدی یاخود
هرسورینن دیری هرنیرده قرنجه ویلان وار
یوز کره بوحسابده اولوردی بویولك نسبتی‌عراق
وخراسان‌دکلدر همدم‌عیسی‌اولمق ای خر آسان‌دکلدر

﴿ فصل نوزدهم در مقالات ﴾

كون ومكان هم چو كانيست تا خلق در او
جانى بكنند طوطيرا براى شكر خوردن درقفس
نكنند چشمى كه بعبرت نكرد معتبرست صوفى
خود مراد ازمغ بد ترست سربى اعتبار
لايق تبر است حقيقت اعتبار ﴿اللهم
ارنا حقايق الاشياء كما هى﴾ است تا مار را
نه پندارى كه ماهى است

مثنوى

بعبرت هر آن ديده كو ننكريست
بسى برخود او را بيايد كريست
چو صاحب نظر كشتى اى هوشمند
برستى ز انديشهٔ چون وچند
زهر ذرهٔ كان بچشم آيدت
در كنج اسرار بكشايدت

فرد

« ففى كل شئ له آية »
« تدل على انه واحد »

نثر

اكر خواهى كه از معنى اين آيه خبر يابى
نخست سورهٔ صور ترا درست بخوان
تا هيچ مكسرا حلوا نخورانى برخوان

نظم

هركرا بينا بود چشم خرد
پرده بردارد زروى روزكار
تلخ وشيرين نيايد بر دوام
رنج وراحترا نه بيند برقرار
از همه چون باد باشد بى طمع
باهمه چون آب كردد ساز كار
هم چو آتش از همه همت بلند
باهمه چون خاك باشد خاكسار

﴿ اون طقوزنجى فصل مقالات بياننده در ﴾

كون ومكان برمعدن كيدر تاكه خلق
آندن برجان قازسونلر طوطى بى شكر يمك
ايچون قفسه قويمزلر بركوزكه عبرت ايله بقر معتبردر
صوفى كه كندو آرزوسنده اولور كافردن بدتردر
اعتبارسز باش تبره لايقدر حقيقت اعتبار
دى يارب بزه حقايق اشيايى اولديغى كبى كوستر تاكه
مارى ماهى ظن ايتميه سكز

مثنوى

او كوزلركه عبرتله ايتمز نظر
همان اغليوب دائم اتسون كدر
نظر صاحبى اولدك اى هوشمند
اولورسن خلاص غم چون چند
هر او ذره كه كوز اوكندن كچر
سكا كنج اسرار بابن آچار

فرد

نه كه وار ايسه واردر انده نشان
بيلنور آنكله كه بردر خدا

نثر

اكر استرسنكه بو آيتك معناسندن خبر بوله سن
صورت سوره سنى طوغرى اوقى تاكه
هيچ سنكلره سفره اوزرنده حلوا يدرمه

نظم

هركيمك كورر ايسه عقلى كوزى
پرده يى وقتك يوزندن قالدرر
آجى وطاتلو بى بولماز بردوام
رنج وراحت بى اهميت قالور
جمله دن روزكار كبى سيلكر الين
هركس ايله صو كبى هموار اولور
جمله دن عالى همم آتش كبى
خاك وش منقاد وكم مقدار اولور

نثر

هر که بتقلید نکرد نیند راست این
اشارت چشم حقیقت بین راست

بیت

ترا نقش جهان دارد مشوش
چو کل درچشم داری خارمیکش

نثر

از این انعام عام کالانعام را چه خبر
بر اسرار ابرار اشرار را چه نظر یك
سخن از طبع من همه رهروانرازادست
زیرا که باجهار طبع همزادست برفرق
مدعی خاك بیزد از چشم معنوی آب ریزد
در کوش سام بادیست سموم آمیز
در دل خاص آتشیست باد انکیز

نظم

سخنهای چو آب آورد هربار
مکر باران شد این طبع کهربار
چنین دانم که باران بهارست
که یکجا کل دهد جای دکر خار
مفرح شددلی راچون زمرد
ولکن دیده برکنداز سرمار
بنزد نیك وبد چون کشت روشن
یکی می خواندش نور ویکی نار

نثر

این حکایت آوردنی نیست آمد نیست
این آیت بدوی نیست مدنیست
قدر این عید روستایی نداند
خفاش بروشنایی چه ماند آدمی را
این سخن خوشتر ازنباست خار وکل
بنزد حیوان نبانست

نثر

هرکیم تقلید ایله نظر ایدر طوغری کورمز
بو اشارت حقیقت کوریجی کوزه‌در

بیت

سنی نقش جهان قیلدی پریشان
سور ایسه‌ك کلی خارینه قتلان

نثر

بوانعامدن حیوان کبی اعوامك نه خبری اولور
ابرارك اسرارینه اشرارك نه نظری اولور
برسوز بنم طبعمدن جمله اهل سلوکه زاد در
زیرا که درت طبیعت ایله برلکده طوغمشدر
مدعینك باشنه طپراق دوکر ومعنوی کوزندن
صو دوکر عامك قلاغنده روزکار درسموم
قریشق خاصك کوکلنده برآتشدرروزکارقوپاریجی

نظم

کتوردی آب حیوان کبی اشعار
مکر یغموردر طبع کهربار
بیلورسه‌م اول بهار یغموریدرکه
بتیرر برطرف کل برطرف خار
ویرر طبعه فرح مانند زمرد
ولیکن کورسه آنی کور اولور مار
ایو ایله فنا کوردیلر آنی
بری سویله‌دی نور بری دیدی نار

نثر

بوحکایت کتورملك دکلدر کلمکدر
بوبدوی علامتی دکلدر مدنیدر
بو بیرامك قدرنی کویلی بیلمز
یراسه قوشی کویه کوندز قالمز
ادم ایسه بوسوز شکردن مقبولدر
خارکل وحیوان عندنده اوتدر

رباعی

« بولهب » را محرم «طه» که کرد
«لولو» اندر کیسهٔ «لالا» که کرد
حیف باشد این سخن درکوش عام
توتیا درچشم نابینا که کرد

نثر

عام اکرچه بصورت ادمیست واما
بمعنی چه لایق همد میست اکرچه
درخت وکاو هردو شاه بر آرند تاتو
دربارشان نکر تاچه بار آرند اکرچه
دهقان وکشتی بان هر دوبیل کشند
تو درکارشان نکر تا آخرچه برکشند

رباعی

هرکه بی‌بهره شد زدانش وهوش
کوش کن این حدیث هرزه هرزه مکوش
ریش وسبلت اکر بکا رستی
هیچ کس نیست بهتر از بزوموش

نثر

این معنی رابحجت وبرهان نیابی خودرا
از خود برهان تاپابی مبتدیرا ازاین
حال خبر نباشد منتهی رابرین نظر نباشد
اهل ظاهر اکرچه صاحب صدورند
از قلب این سخن دور دورند

قطعه

حرف معنی کرانبها کهریست
چون بنادان رسی مکوی خموش
قیمت لعل جوهری داند
چه نهی دردکان خرده فروش

نثر

یحیی معاذ رازی‌که یکی از محرمان این

رباعی

بولهب کیم قنده سر مصطفی
کیسهٔ چنکی اولورمی درهٔ جا
طویمسون عامی یازقدر بوسوزی
کیم قودی کورك کوزینه توتیا

نثر

عوام کرچك صورتده انسانلردر والا
حقیقتده صحبته لایق دکللردر
واقع اغاجك دالی واوکوزك بوینزی وار
سن انلرك ثمره‌سنه نظر ایت نه‌حاصل اولور
کرچك رنجبر وکمیجی ایکسی دخی بیل چکرلر
سن انلرك ایشنه نظر ایت نه چیقررلر

رباعی

لازم انسانه علم وعرفاندر
هیچ صورت آدم ایلرمی بدی
یراسه ایدی بیق صقال ایشه
کچیدن فاره‌دن اعلا یوق ایدی

نثر

بومعنی‌یه حجت وبرهان بولمزسن کندنی
کندندن قورتر تاکه بوله‌سن مبتدی‌یه بو
حالدن خبر اولمز منتهی یه بونك اوزرینه
نظر اولمز اهل ظاهر کرچك صاحب صدرلردر
بوسوزین قلبندن بعید وابعدلردر

قطعه

در شهوار کلام معنی‌دار
سن سن اول دیمه آنی نادانه
کوهرك قدرنی نقاد آکلر
قویمه خرده صاتلان دکان

نثر

یحیی معاذ رازی‌که بوسره محرملردن بری

راز بود روزی بر سر منبر بر آمد
تا وعظ کوید خلق بسیار جمع آمد
نظر کرد همه نظارکی یافت کفت مرا
فرمودند بایك کسی سخن کوی انکس
اینجا حاضر نیست این بکفت واز منبر فرود آمد

قطعه

چو این دم سر بر آورد از وجودت
لب ودندان شاید محرمی را
زصورت جز خیالی نیست حاصل
تودر معنی نکر هر آدمی
چو همسایه شدی با درد عشقش
مجو از سایهٔ خود هم دمی را

حکایت

سمنون مجنون که در هرعلم ذوفنون بود
روزی مکر جماعتی در مسجد وعظ میفرمود
در هر پرده قولی میکفت ودر هرنغمه
دری می سفت تفرقه از غفلت آن جمع
بدل جمع او رسید هیچ کس را ازیشان مستمع
نیافت روی بقندیلهای مسجد کرد
کفت با شما می کویم آتش نفس او
در قندیلها در کرفت همه برهمه زدند
از درستی سخن آن بزرك خرد وبزرك
خودرا بشکستند

قطعه

آنانکه نه باغم تو شادند
در عالم معرفت جمادند
ز آن مرده دلند هم چو حیوان
کز مادر طبع خود نزادند
هر کس که بصورت آدمی شد
خاصیت آدمش نه دادند
این سر نه زهر سری توان یافت
تا نور یقین کجا نهادند

ایدی برکون منبر اوزرینه چیقدی
وعظ ایتمك ایچون چوق جماعت جمع
اولدی بقدی جمله‌سنی منتظر بولدی دیدی
بکا دیدیلرکه برآدمه سوز سویله او آدم
بورده حاضر دکلدر بونی دیدی ومنبردن ایندی

قطعه

وجودکده بودم اولدیسه ظاهر
طوداغ ودیشکی ایلمه محرم
خیالك غیری یوق صورتده حاصل
نظر ایله‌که معناً آدم آدم
آلشدك ایسه درد عشق ایله
آرامه کولکه‌کی کندوکه محرم

حکایت

سمنون مجنون که هرعلمده ذوفنون ایدی
برکون مکر برجماعته مسجدده وعظ ایدردی
هر پرده‌دن برکلام سویلیور وهر
نغمه‌ده بر انجو دلیور ایدی او جماعتك
غفلتدن تفرقه‌لری اکا معلوم اولدی هیچ
مستمع بولمدی یوزینی مسجدك قندیللرینه دوندروب
سیزه سویلیورم دیدی آتش نفسی قندیللره ایرشوب
طوتشدردی جمله بربرینه اوریلوب اوذاتك
نطقنك درستلکندن بیوك وکوچك جمله‌سی
کندولری قیرلدیلر

قطعه

سنك دردکله محزون اولمینلر
جماد در عالم معنی‌ده آنلر
او مرده دللره انسان دینلمز
اولردن دون دکلدر حیوانلر
هر آدم صورتنده کوریلنلر
اوله‌می خاصیتله آدم آنلر
بو بر سردرکه بو هرسرده یوقدر
یقین کلمزسه کیتمز بوکانلر

نثر

« سهیل ابن عبدالله تستری » بعد از نماز
جمعه بر در مسجد ایستاده بود خلق انبوه
دیدکه از مسجد بدر میشدند کفت
(اهل لااله‌الاالله کثیر والمخلصون منهم قلیل)

رباعی

آن دم که از او نور صفا آید کو
یك دلکه ازو بوی وفا آید کو
در راه هوا بنده صفت بسیارند
آن بنده که در راه خدا آید کو

نثر

درجهان مردمان بسیارند تا مردی در
میان که توان یافت هزار مرغ پیش دیده
میشود تا از سیمرغ که نشان داد
جهان پر از صدیقست اما مقصود
یك صدیقست

شعر

« واذا صفا لك من زمانك واحد »
« فهو المراد فابن ذاك الواحد »

نثر

عزیزمن اکر صاف برفت آنرا چه درمانست
درد ماند این همه درد ما ازان است
دیو برتخت سلیمان دیدن مشکل
خرنجای آدمی بستن دشوار شوخ چشمانرا
هرکس شیوخ عظام خوانند حقاکه
از مشایخ بغیر از عظام نام نماند

شعر

« لله در احباب بات بهم »
« أیدی‌النوی ففراقهم خالل »
«عاهدتهم(۷)لااعتقدت غیرهم» (۷)لااتخذت
« بدلاً وانی منهما البدل » « نسخه»

نثر

سهیل ابن‌عبدالله رحمةالله علیه نماز جمعه‌دنصکره
مسجد قپوسی یاننده قائم ایدی غلبه‌لك خلق
کوردیکی مسجد قپوسندن چیقیورلر . دیدی
اهل توحید کثیر ولکن اخلاصی اولنلر ازدر

رباعی

برنفس کاندن کلور نور صفا او قنده‌در
برکوکل کاندن کلور بوی وفا او قنده‌در
چوق هوایه تابع اولوب نفسه قوللق ایلین
وارمی برقول کاوله مطلوبی خدا اوقنده‌در

نثر

دنیاده آدملر چوقلردر اما آره‌لرنده
بر آدم بولمغه کیمك قدرتی واردر
بیك قوش کوز اوکنده اولیور اما سیمرغك
نشانی ویرن یوق جهان صدیق ایله طولو اما
مقصود برصدیقدر

شعر

زماننده بردر دیدیلر اکا
او بر نیرده‌در سن‌خبر ویر بکا

نثر

عزیزم اکر صاف کیتدی ایسه اکا نه‌چاره وار
بوصه قالدی بزم بودرتلریمز هپ آندندر
شیطانی تخت سلیمانده کورمك مشکلدر
مرکبی انسان یرینه بغلامق متعسردر
جرار نابکارلره هرکس مشایخ عظام دیبور
کرچك مشایخدن عظامدن بشقه نام قلمدی

شعر

فقر وفاقه‌ده رفیقم ایدی برمرد خدا
روحی شاد اولسون فراقی ویردی‌شغلمه خلل
عهد ایتمشدم که تبدیل ایتمه‌یم اولیارمی
تا نم عهدمده الآن نیرده انلردن بدل

بيت

ای کل که بروی او مثل میزنمت
آخر بکدام کونه نسبت کنمت

نثر

خلق را همان نسبت است با اهل دل که
مردار سنك را بازرطلا صحبت بدانرا
هما ن مشابهت است با اوکه زهرکیارا بانوش دارو

بيت

در خیالم چون در آید طرهٔ هات
قصهٔ مشکم نماید تره هات
﴿ وما یستوی الاعمی والبصیر ﴾
عام را با خاص قیاس مکیر

بيت

پیش رخ او لاله وکلدسته مبند
حاشا که چو او باشند خاشاکی چند

نثر

چندین هزار مرغ که در پروازند
تا ندانی که محرم این رازند
در صورت همه را مرغ بینی رواست
اما زاغ را نعره بلبل را نواست

نظم

یکی بوی مردار اندر دماغ
یکی بی‌قرار از تمنای باغ
یکی را بدل جمله حرص وهوا
یکی را چکر پر همه سوز وداغ
بدین نسبت اند ای پسر عام وخاص
یکی صوت بلبل یکی بانك زاغ

نثر

جوانمردا مرغان این هوا را برسه قسم میدان
هرقسمی را مشغول رسمی می نکر

بيت

وجه دلداری سنکله ایدر ایسه‌م تمثیل
سویله ای کل که نه درلو اوله نسبت ممکن

نثر

خالقك اهل دل ایله مناسبتی اویله‌درکه
مرده سنك ایله یالدز آلتونی نسبتی کبی
فناله مقارنت ایسه زهر ایله باد زهر کبی

بيت

خیال خالی اولدقجه کوکلده
اولورمی مشك وعنبر لافی دلده
مساوی دکلدر کورن ایله کورمین
عوام ناسی خواصه قیاس ایلمه

بيت

رخی نزدنده آنك لاله وکل دسته‌لرین
قومه‌که لافی اولورمی اوکبی رسته‌لرین

نثر

بوقدر بیك قوشلرکه پرواز ایتمکده‌در
صقین بیامیه‌سن‌که بوسره محرملردر
صورتده جمله‌سنی قوش کورسه‌ك جائزدر
الا قرغه‌یه نعره‌سی وار بلبلك نواسی

نظم

دماغنده برینك بوی لاشه
برینك بوی کل المش دماغی
بری حرص وهوایه ویردی کوکلی
برینك لاله‌وش ایچنده داغی
بو نسبتده اولور عامی وعارف
بری بلبل سور او بیری زاغی

نثر

ای افندی بوهوانك قوشلرینی اوچ قسم بیل
هر قسمی دخی بر رسمك مشغولیدر کور

وهر رسمی را اسمی تصور کن
قسم اول که درین خشك وترند
از ابنای جنس خود بیش ترند
روز وشب طالب مردارند
جز بانك میان تهی ندارند
قسم دوم را از بی برکی نواییست
در باطن هر یك هوایی
یکیرا در سر از خود پرستی خارخاری
یکیرا در پای از شاخ باشکسته‌کی خاری
قسم سوم از هزار یکی واز بسیار اندکی
بعضی‌را آینه در پیش روی بعضی باخود
سخنکوی بعضی بیکار وبعضی بی کار

مثنوی

ایشان غم پا وسر ندارند
اندیشهٔ بال وپر ندارند
ایشان بی هرصدا نه رفتند
ازاد زدام و دانه رفتند
از راه قدس درین کذرکاه
« تاقین یقین شان هو الله »

نثر

این طائفه طوطیان شکر خوارند
اما در نظر هرکور وکرخوارند
نفس نفیس ایشانکه زمین حکمت است
از اثر رحمت مقابل آفتاب آمده
﴿ واشرقت الارض بنور ربها ﴾
عبارت از آنست روح مجروح ایشانرا که
آسمان عزتست دست قدرت درپیچ تاب
آورده ﴿ والسموات مطویات بیمینه ﴾
اشارت بدین کرده آدم میان مکهٔ وطائف
بودکه این طائفهٔ کرد حرم طائف بودند
از رکن ومقام هنوز اثر نبودکه
حجرالاسود راید بیضا نمودند

وهر رسمه بر اسم تصور ایت
برنجی قسم که بوقوری ویاش قیدنده‌لر
ابنای جنسندن انلر زیاده‌لردر
کیجه وکوندز طالب دنیالردر
ایچی خالی صیت عالی یعنی بوشلردر
ایکنجی نوعی اهل ترك وتجرید دعواسنده‌لردر
هر برینك درونده بر آرزو واردر
برینك باشنده کندوبی بکنمکدن غصه وار
برینك اباغنه قیرقلغی دالندن دکن باتمش
اوچنجی قسم بیکدن بری وچوقدن آزی
بعضینك مرأت اوکنده بعضی کندو نفسنی
محوه اوغراشیور بعضاً عداوت وکاه مدارا

مثنوی

انلر ایچون یوق نظام احوال
اندیشه‌لری دکل پرو بال
کوشلرینه کیرمز هر ترانه
قید ایتمز آنلری دام ودانه
تقدیس یولندن آنلر آکاه
تاقین و یقینلری هم الله

نثر

بوجماعت شکر ییجی طوطی‌لردر
اما هرصاغر وکورلرك نظرنده محقرلردر
آنلرك نفس نفیسلری‌که حکمت زمینیدر
رحمت اثرندن آفتابه مقابل کلمشدر
ع درخشان ایلدی نوریله زمینی ربی
آنلردن عبارتدر آنلرك مجروح اولان روحلری
سمای عزتدن قدرت الی طولشدرمش‌در
کوکلر دخی صاغ طرفلرنده طی اولنمشدر
اشارتی بونلره اولمشدر ادم مکه وطائف
اراسنده ایدی بوجماعت حرم شریف اطرافنده
طواف ایدرلردی رکن ومقامدن اثر یوق ایکن
حجرالاسوده ید بیضا کوستردیلر

شعر

« شربنا على وجه الحبيب مدامة »
« سكرنا بها قبل ان يخلق الكرم »

﴿ فصل بیستم در جد واجتهاد ﴾

سلطان ممالك شرع واسلام مهتر عالم
علیه الصلاة والسلام اصحاب محکم رای
واحباب محکمه آرای خود راچنین فرمودکه
سیر وسبق المفردون یعنی کران مخبید
یارانی پیش رفتند سبکباران را کفتند
ای کرانقدر « ابیت عند ربی » ای سبکروح
« ولاینام قلبی » ای کاشف اسرار قدم
مفردام پیش قدم کیانند فرمود آنانکه
در محیط غرقه اند فارغ از زنبیل وخرقه اند
پروانه چندکه از تاب شمع پر نورند
نی نی که سوخته چند مستهلك مذکورند
بندکان ازاد مسافران بی زادند

نظم

رهروانی که بی خر وبارند
کشتهٔ تیغ عشق صد بارند
بی قرارند هم چو ابر بهار
لیك برخار وکل همی بارند
برنخورده زدست بی برکی
زانکه از اصل وفرع بربارند
همه در صحن بارکاه قبول
حاجب خاص وشحنه بارند

نثر

این حکایت رادر مغز جان سرشته اند
بر روی کاغدکم نبشته اند چندین
هزار نقطه نبوت که دراین مرکزاند
باهرکه زبان بکشایند لب می کزند

شعر

مواجههٔ یارده ایچدك شرابی بز
مست اولدی اولزمانکه یرادلمشدی تاك

﴿ یکرمنجی فصل جد واجتهادك بیاننده در ﴾

ممالك شرع واسلامك سلطانی عالمك اعظمی
علیه الصلاة والسلام افندمزه محکم رأی اولان
اصحاب ومحکمه ارا اولان احبابنه بویله بیوردی
یوریکز مظهر فردانیت اولنلر ایلرو کتدیلر
آغر طورانمیکز رفیقلرکه سبقت ایتدیلر یوکی
حفیف اولنلردر ربمك نزدنده ایدم برهان شانی
ای روحی حفیف بنم قلبم اویومز کاشف اسرار
قدم مفرداندن پیش قدم کیملردر بیوردیلر انلرکه
بحر محیطه غرق اولوب زنبیل وخرقه دن کچدیلر
برقاچ پروانه در انلرکه شمعك ذکریله پرنورلر
یوق یوق برقاچ یانمشلردرکه مذکورك مستهلکی
آزاد بنده لردر وبی زاد وتوشه مسافرلردر

نظم

ماسوی ترکن ایدن عارفلر
تیغ عشق ایله اولور یوز کره
دور ایررلر بهار بلوطی کبی
کل وخاره یترلر بهره
فقر الندن یمشلر میوه
باکه میوه ویرر آنلر دهره
حق حضورنده جمله سی مقبول
حاجب خاص کمی شحنه شهره

نثر

بوحکایتی جانك خلاصه سندن یوغرمشلردر
کاغد یوزینه یازمدیلر بوقدر بیك
نبوت نقطه لری که بو مرکز ایچنده لردر
کیمه که شق شفه ایده لر طوداق اصررلر

ختم رسالترا فرمودند ﴿ فبهدیهم اقتدیت ﴾
یعنی امانت بدست نامحرمان مده
برقامت عام نباید این قباراست
این خلعت خاص مرمعتکفان قباراست
طائفهٔ راکه این غم کریبان کرفته است
دامن در سرایشان کش
﴿ واخفض جناحك لمن اتبّعك من‌المؤمنین ﴾
قومی‌را این هوس ازپای در آورده است
دست‌کیر ایشان شو ﴿ واصبر نفسك
مع‌الذین یدعون ربهم ﴾ باقی همه‌را
بشکمست « وکلو » باایشان‌چه کنی
درهم « یأکلو »

رباعی

نی هرکه حدیث وصل وهجران داند
درخلوت عیش راز پنهان داند
این درد دل از بوذر بودرداپرس
قدر سخنت « بلال » و« سلمان » داند

نثر

ابولهب طالب این حکایت نیست
ابوجهل پرجهل اهل این ولایت نیست
سخن از فاسقان مکوی ﴿ اولئك
هم‌الکفرة الفجرة ﴾ نفس باعاشقان زن
﴿ اذ یبایعونك تحت‌الشجرة ولاتطع من
اغفلنا قلبه عن ذکرنا ﴾ چیست
یعنی ازصحبت مرده دلان باش دور
زیراکه ﴿ وماانت بمسمع من‌فی‌القبور ﴾

بیت

تردامن خشك لب سخن نپذیرد
باسوخته دمزن‌که در او به‌کیرد

نثر

مرده‌دلراچون کوشش ندیدند ازان چشم

ختم رسالت افندیمزه دیدیلر آنلرك مظهر
هدایت اولنلرینه اقتدا ایت امانتی نامحرمه ویرمه
عوام ناسك قدینه بوخلعت طوغری کلمز
بوخلعت خاص‌قبا مسجدینك معتکفلرینه خاصدر
برجماعتك که بوغم یقاسنی طوتدی
اتککی آنلرك باشنه جك یعنی محافظه ایله
ایتدیر قنادیکی سکا تابع اولان مؤمنین اوزرینه
برجماعتی بوهوس ایاقدن براقمشدر
آنلره دستکیر اول صبرایت نفسکه اول
کمسه‌لرله برابرکه ربلرینه دعا ایدرلر غیری
جمله بطن وبوغاز قیودیله مقیدلردر آنلری
براق آنلری یسونلر

رباعی

حدیث وصل جانانی مکر اول جان بیلور
خلوتی عیش دکی سرینی پنهان بیلور
صورملی درد دلی بوذرو بودردایه
سخنك قدرینده « بلال » ایله «سلمان» بیلور

نثر

ابولهب بوحکایه‌یه طالب دکل
پرجهل اولان ابوجهل بوولایته اهل دکل
سوزی فاسقلردن سویلمه آنلردر
کفرةالفجره نطقی عاشقان سویله سکا
تحت شجرده بیعت ایلدکلری زمانده ومطیع‌اولمه
بز قلبنی ذکرمزدن اغفال ایلدیکمز کیمسه‌لره‌نه‌در
یعنی قلبی اولمش اولان کیمسه‌لرك صحبتندن‌دوراول
زیراکه سن اولمدك ایشیدیجی قبورده اولانی

بیت

فاسق کاوله تشنه سوزدن آلمز
سوزی اربابنه سویله که طوتسون

نثر

قلبی‌میت اولنه چونکه سعی کورمدیلر کوز وقلاق

وكوش ندا دندنى‌نى چشم داشت اماندید
کوش داشت اما نشنید (صم وبکم)
فرموده است ازراه وعید آنچه چشم
داشت لیکن ندید لیکن بدید آنچه چشم نداشت
این نور همه را دریافت اما خلل مردم
نادیده‌را بودکه براو نتافت
این‌سخن ازموی باریکترست وازشمشیر
برأن ترچون ایشان موی درچشم داشتند
بچشمشان درنیامد (لیذلقونك بابصارهم)
هیچ میدانی چه‌بود مشركان بی‌غیرت
بغیرت کرد سر آن سرور بر آمد
ازحیرت چشم شان درسر رفت
حالی بسر در آمدند اینقوم را که چشم
دراونکریست کفتند (تدور اعینهم)
انجماعت‌را چشم درو نکریست کفتند
(تری اعینهم) عاقلان همه شهر درپادشاه
خود می‌نکرد آنکه پادشاه اورانکرد قوم
دیکرند چندین هزار سنك افتا برا می‌بیند
این سهلست آن سنکرا که افتاب بیند
لعل است هیهات شورشی که درمستی راحست
چه‌داند کسی که درمستراحست انچه کوش
عاشقان سنجد درکوش این آن نکنجد
آنچه این دهال بسته‌را خلق میدرد
درزبان خلق نمی کذرد آسوده‌را
ازحال فرسوده چه خبر آلوده رابا
پالوده چه نیست

مثنوی

چون تو نداری هوس مرغزار
بی نبری کزچه طبعه مرغزار
آنکه چنان نعره زند صبح شام
بوی‌کلی میر سدش درمشام

ویرمدیلر یوق یوق کوزی وار اما کورمدی
قولاغی وار ایدی اما اشتمدی صاغر
ودلسز بیورمشدر وعید طریقندن اوکه کوزی
وار ایدی لکن کورمدی کوزی یوقایدی لکن
کوردی بونوری جمله اکلدی اما ضرر کورمین
آدمه ایدی‌که انك اوزرینه درخشان اولمدی
بوسوز قیلدن زیاده انجه وقلیجدن کسکون
رکدر چونکه آنلرك کوزلرنده قیل وار ایدی
آنلرك کوزلرینه کیرمدی (لیزلقونك بابسارهم)
هیچ بیلورمسن نه‌ایدی غیرتسز مشرکلر
کاربان ایله اوسرورك یانی باشنه کلدیلر
حیرتدن کوزلری تپه‌لرینه کیتدی برحال
باشه کلدیلر بوقومکه کوزلری اکا بقر ایدی
دیدیلر (تدور اعینهم) اوطائفه‌که
کوز آنلره اغلمدی دیدیلر (تری اعینهم)
ای‌عاقل جمله‌شهر خلقی پادشاهه بقارلر
اوکه پادشاه اکا نظر ایدر قوم دکردر
بوقدر بیك طاش افتابی کوررلر
بوسهلدر اوطاشی‌که آفتاب کورر
لعل دربعید اولدی برشورشکه شرابك
مستلکده درمستراحده اولان نه‌بیلور
اوشی عاشقلرك قلاغی طویر آنك بونك
قلاغنه صیغمز اوکی بوبغنی دهانك
بوغازنی یرتر خاقك دیلنه کچمز آسوده‌یه
فرسوده‌نك حالندن نه‌خبر اولور آلوده
پالوده‌یه بکزرمی

مثنوی

کر سکا یوقسه هوس مرغزار
ایزله‌مزسن‌که نه ایدر مرغزار
طورمیوب فریاد ایدر شام وسحر
کل قوقوسی ایله‌مش اکا اثر

نثر

در اوّل کتاب کفته شده است که اورا
نظر نیست باتو ترا نفسی است بااو
استعداد آن نظر سبکباریست بی
استعداد رفتن موجب سنکساریست
هرچه ترا نفس کوید کران کنی هر آینه بار
برخود کران کنی دروغ از دشمن محز
که اخرت بماند جهد در آن کن که بار خرت نماند
تن مرکب روح آمد نو بهرکویش مدار
بارت چولاشه است پشت لاشهٔ خودرا
رویش مدار

مثنوی

کرانبار اخرترا سر بره کن
چنین غافل مشوباری نکه کن
رسن بکسست بار افتاد وخرجت
برین بار وخرت آخرجه خرجت

حکایت

روزی نشسته بودم ذرهٔ را دیدم بروی
آفتاب می تافت و او در پرتو آن نور
خود را همی یافت کفتم ای عاشق که
معشوقرا مقابلی آخر بچه استعداد این
مرتبه را قابلی ای سوخته که باتو درساختند
از کجا خاستهٔ که ترا خواسته اند

رباعی

آخر بچه اشنایی ای باد بکوی
کستاخ در آن زلف روی موی بموی
من در طلبش در بدر وکوی بکوی
تو در بر اولب بلب روی بروی

نثر

ذرهٔ کفت این مقام آنکسرا سزاست که
اول قدمش ترك اجزاست

نثر

کتاب اولنده دینلمش ایدی که آنك
بر نظری واردر سکا وسنك بر نفسك وار
اکا او نظرك استعدادی خفیف البار
اولمقدر واستعدادسز کیتمك سنکسارلغه سببدر
هر نه شی که نفس سکا سویلرا کر آنی ایدرایسه‌ك البته
یوکی کندك اوزرینه آغر ایدرسن کذبی
دشمندن احتراز ایت که آخر سکا قالمز اکا
غیرت ایتکه مرکبك یوکی سکا قالمسن بدن روحك
مرکیدرانی برتحقیرایچون طوتمه یوکون لاشه درانك
ایچون مجروح القلب اولمه

مثنوی

یوکی آغر کشی یولی که طوغریلت
براق بو غفلتی بر کره فکر ایت
قوپوب ایپ یوك دوشوب صحرادی مرکب
یوکی مرکبی ترك ایتمك کرك هب

حکایت

بر کون اوتورمش ایدم بر ذره‌یی کوردم
اوزرینه کنش طوغدی او دخی او نورك ضیاسیله
کندونی بولدی دیدم ای عاشق که معشوقه
مقابلسن آخرته استعداد ایله بو مرتبه‌یه
قابلسن ای یانمش که سنك ایله متفق اولدیلر
نیردن قالقمش سن که سنی استه‌مشلردر

رباعی

نه یوزدن آشناسن سویله ای باد
که بی پروا ایدرسك زلفی برباد
بن آنك هجری ایله بویله غمناك
سن آنك وصلی ایله دائما شاد

نثر

ذره دیدی بو مقام اول کمسیه سزا درکه
ابتدا که قدمی جزؤلری ترك ایتمکده اوله

ندا نستهٔ که بی دفع اعتبار کس یارنه نبید
بی دفع غبار باد نیاید

مثنوی

ای آنکه از این دراز دستی
خود را تو چو باز پای بستی
یکبار کر این کره شود باز
بر خیز که باز رستی ای باز
ای باز یکانه کر کریزی
زین بند چراغی کریزی
غولیست که کرد سر کند پر
ای کرد سرت جهان تو می پر

نثر

هر که بند کبر وریا نبرید درعالم کبریا
نبرید بزرکی که سر شد از سر بزرکی نشد
قومی که سر ترك داشتند اول قدم
ترك سر داشتند مردیکه سر حلقه کشت
اول هم چو حلقه بی سر کشت ارباب تجوید را
در این باب هزار سخن بیش است همه را
سرسخن این بود که سخن سرنکویند
زیرا که هرچه در باطن است آنجا سر میکشد

مثنوی

اکر سرکشی درمیان نیستی
شمارا ومارا زیان نیستی
کسانی که بار خردمی کشند
سراندر کریبان خود درمی کشند

نثر

خود بینی وخود نمایی ترا دو بنداست
این یك سخن من ترا به از هزار پنداست
هر که از این بند خلاص یافت
حقا که حقیقت اخلاص یافت

بیلمزمیسن که اغیاری دفع ایتمدکجه یاری کمسه کوره من
غبار دفع اولنمدقجه محصول کلمز

مثنوی

ای حدینی بلمز الی اوزون کندك
شاهین کبی آیاغکه اوردك بندین
بر کره اکر بو دوکم اولورسه کشاد
قالق یولیکه کیت یعنی که اولدك آزاد
ای شاهین وحدت بو خصوصده چاره
بو بند ایچنده قالمه زور ایت رفتاره
بر غولکه باشی اوستنه تویلر طاقمش
سن کبی چوغین یولك اوروب آلداتمش

نثر

هر کمکه کبر وریانك حبلنی قطع ایتمدی
عالم کبریایه پرواز ایتمدی بر بیوکك باشی کیتدی
بیوکلك باشندن کتمدی ترك سوداسنده اولنلر
ایلك آدمده باشی فدا ایتدیلر بر آدم که سرحلقه اولدی
اول حلقه کبی باشسز اولدی ارباب تجریدك
بوبابده بیکدن زیاده سوزلری واردر جمله سنك
سوزینك باشی بوایدی که کیزلو سوز سویلمیه لر
زیرا باطنده نه وارایسه بونده اوج ویرر

مثنوی

اکر وارلقسه مطلب یوق اولورسین
سنده بزده دیمکده نه بولورسین
کیمك کلش ایسه عقلی باشنه
چکر خرقه سنی کندو باشنه

نثر

کندوکی کوروب کندوکی کوسترمك سکا ایکی
قیددر بوبر سوزم سکا بیك نصیحتدن اعلادر
هر کیم بوقیددن خلاص بولدی کرچك
اخلاصك حقیقتنه واصل اولدی

مثنوی

چون نفس تو از هوا بر آمد
این هردو صفت دوشهپر آمد
برخیز وببر تو هر دوبالش
وانکه نبشین بچار بالش

نثر

خود بینی وخود نمایی نشان احولیست
این علت ندارد هرکه ولی است
اوصافی که حجاب اهل معرفت انت
میدانکه هریك نتیجهٔ این دو صفتند

نظم

ریا وکبر توزرقست وافسوس
چرا از خود بتی سازی بساس
بین خودرا وکم کن خود نمایی
که باشی هم بدام خویش محبوس
زخود بینی کشد بیچاره طوطی
همان کز خود نمایی دید طاوس
مکن کرد نکشی از شومیٔ کبر
اسیر آمد بدست کیو کاوس
زخود بینی چنان شد کار جمشد
که درشه نامه کوید شاعر طوس

نثر

﴿ فلینظر الانسان مِن خلق ﴾ چیست یعنی
هرکرا از سروبن یادست داندکه
این اساس بی بنیادست خواهی که
سربرکشی بکزر از سرکشی خواهی که
سرورش نمایی آستین روزی فشانیکه
دامن در کشی

مثنوی

سرسرکشان پر زخاکست وباد
ترا این لطیفه زمن یاد باد

مثنوی

نه‌دم نفس وهوا اولورسه دمساز
ایکی قنادلی اولوب ایده پرواز
کرك شهپرلرك قالقوب قوپارمق
بونی یاپدکسه اوتور کیفکه بق

نثر

کندونی کورمك وکندونی کوسترمك احول نشانه‌سیدر
بوعلت هرکیمده یوق ایسه ولیدر برصفتلرکه
اوصفتلر اهل معرفته پرده‌در بیلملی
که هربری بوایکی صفتك نتیجه‌سیدر

نظم

سنی کبر وریا برباد قیلدی
نیچون کندوکی بت ایتدك اسالوس
کوروب کندوکی یاپمه خود نمالق
کهاولورسن کندو طوزاغکده محبوس
چکر کبر ایتدیکندن طوطی محنت
شئامت کوردی کندین کوردی طاوس
تکبر ایتمه کبرك شوملغندن
اسیر اولدی کیك النده کاوس
نه یاپدیغنی جمشیده کبرلك
یازرشه نامه‌سنده شاعر طوس

نثر

انسان نظر ایتسون نه‌دن خلق اولندی
نه‌در هرکیمك ابتدادن انتهایه خاطرنده‌در
بیلدرکه بوبنیادك تملی یوقدر استرمی‌سنکه
فائق‌الاقران اوله‌سن کبری ترك ایت
ودیلرسن‌سن که عظمت کوستره‌سن رزق آشنی
اوزریکه صاچه‌لر اتککی طوبله

مثنوی

هوایه اویه‌نك طپراق باشنه
بونطقی نسخه‌وش طاقسون باشینه

شکسته دلان تندر ستند بس
زبند خود این قوم رستند بس
مثال سعادت هم انکس برد
که تحفه بر این در نیاز اورد

نثر

نیازمند خسته ایست که قرب ملهم مرهم اوست
شکسته‌دل کشته نیست مقام عندیت دیت
اوست باد از کردنکشی جز کرد ندید
آب ازفرتنی بجایی رسید خاك چون
تواضع داشت آدم شد آتش چون خود نمایی
کرد شیطان کشت ملعونی که تا ابد مردودست
رویش سیاه ازاثر آن دودست

مثنوی

فرعون « انا ربکم » ازان کفت
کزباد بروت خود برآشفت
نمرود که سر بر آسمان برد
بنکر که زینش بشه چون هرد
ای خر زغرور سر بپرهیز
هست این سرتو بتر زپالیز

نثر

ناز معشوقرا چز نیاز عاشق برنتابد
پروانه تابلند پرداورا شمع نتابد
مرداین‌ره نه‌خود ببند ونه‌خود نماید
هرکه تردامن است ازوی خود نم آید
این صفتها لنکریست وقالب کشتی
بارش اکر کران کنی خودرا کشتی
﴿ یوم یسحبون فی‌النار علی وجوههم ﴾
صفت کرانبار نست یعنی هرکه امروز این بار
هافروکشند فردای قیامتش هرآینه
براوکشند رفتن این راه بقوت زاد
وراحله نیست جز ترك خویش
ادمی‌را حیله‌نیست

تن اساندر دلی محزون اولنلر
وکندو قیدلرندن قورتیلانلر
بولور آنجق او کمسه‌لر سعادت
که بودرده نیاز آنلره عادت

نثر

محتاج برخسته‌درکه قرب ملهم آنك مرهمیدر
قلبی قیرلمش برعالی قدردرکه عندیت مقامی
آنك دیه‌تیدر روزکار سرکشلکدن توزدن بشقه
کورمدی‌صوتواضعدن هرمحله ایرشدی تراب
تواضعدن ادم اولدی آتش سرکشلك ایتدی
شیطان اولدی تاابد ملعون قالدی مردود در
ویوزینك قره‌لغی الان اودودك اثریدر

مثنوی

بن‌سیزك ربکزم دیدی انکچون فرعون
که کندو بیغنك روزکارینه شاشدی
باشنی کوکلره دیکمش ایدی نمرود بی‌باك
نظر ایت سیوری‌سنك آنی نیجه ایتدی هلاك
سرفرو ایلیه کور اولمه سرافراز ای خر
کبروعجب ایله طولی باش قباقدن بدتر

نثر

معشوقك نازنی عاشك نیازینك غیری قالدرمز
پروانه یوکسکدن اوچدقجه شمعه آنی یقمز
بویولك آدمی نه کندوبی کورر نه‌ده کوسترر
هرکیمك عفتی زائل اولسه رطوبتی کوریلور
بوصفتلر کمی لنکریدر قالب دخی کمیدر یوککی
آغر ایدرایسه‌ك کندوکی هلاك ایدرسن
بوکون نار ایچنده یوزلری اوزره اوزرلر
انلرك یعنی یوکلری آغر اولنلرك صفتلریدر
هرکیم بوکون بو یوکلری براغرلر یارین قیامتده
البته انك اوزرینه قویه‌جقلردر بویوله
کیتمك آزق وکربان قوتیله دکلدر آدم
اوغلنه کندوبی ترکدن بشقه برحیله یوقدر

فصل بیست یکم درصحبت ومتابعت

جواهر ارواحرا چون از کان کن به بوته
کن مکن درآوردند آتش عشق برایشان تافت
کداز ش پنهان درنهاد هر یك پدید آمد
بقدر استعدادی که دراصل فطرت بایشان
همدم بود ازهر جوهری خلاصهٔ حاصل
آمد (الناس معادن کمعادن الذهب والفضه)
تاتو ازکدام معدنی بازر بانقره یامس
یا آهنی (کل مولود یولد علی قطرة) تا
ازان دریاچه دارد قطره

مثنوی

الوده اکر در این ره آئی
ازبوته کجا بود رهائی
بکداز زدرون بوتهٔ خویش
یعنی بنه ازخود این کم وبیش
زالایش خود چوباز رسنی
معلوم توکردد آنچه هستی
ازبوته ترا ازان ربابند
تاقیمت تو بتو نمایند

نثر

آنچه دربوته بماند ناپاکست اکر کفت
(هؤلائی فی النار) اوراچه باکست
آتش دوزخ برآن کس افروخت که
آتش عشق اورا تسوخت نه شنیدهٔ که
(النار ترحم من فی قلبه نار)

بیت

چودر آتش عشق شد منزلم
دل دوزخ آتش کرفت از دلم

یکرمی برنجی فصل صحبت ومتابعت بیانندهدر

جواهر ارواحی کن معدنندن کن مکن
بوتهسنه کتوردکاری زمان عشق آتشی آنلر
اوزرینه یارلدی کیزلو اریمك هر برینك
طبیعتنده ظاهر اولدی استعدادنه کوره که
اصل خاقتده کندولریله رفیق ایدی هرجوهردن
برخلاصه حاصل اولدی ناس معدنلردر آلتون
کمش معدنلری کبی تاکه سن قنغی معدندنسن
التون یاخود کمش یابقر یاخود تیمورمی سن
هرکمسه برفطرت اوزره تولدایدر اودریادن نه قطرهسن

مثنوی

اکر بویوله ملوث کلورسن
نه ممکنکه عذابدن قورتیلوسن
اریت کندوکی بوتهٔ بلاده
براق هرنه که وار اکسك زیاده
نه دمکه وارلغکدن قورتیلورسن
بیلورسن کندوکی همده بولورسن
سکا بوابتلالر بیل نه ایچون
سکا مقدارکی بیلدرمك ایچون

نثر

اوکه بوته ایچنده قالوریاك دکلدر اکر
دیدی ایسه که اشته بونلر نار ایچندهدر نه قورقو
جهنم آتشی اول برکمسه اوزرینه یارلادی که
آنی آتش عشق یاقمدی ایشیتمدکمی که
ع آتش ایدر مرحمت قلبنده آتش اولنه

بیت

اودم که عشق اودی منزلم اولدی
جهنم آتشی کوکلدن آلدی

نثر

عاشقان امین آسمان وزمین اند
﴿ والامین آمن ﴾ دوزخ جز این قومرا
نکوید که ﴿ جزیامومن فان نورك اطفا لهبی ﴾
ایمن ازدوزخ جز این قوم نیند
دیکران میان نهی هم چو نیند
عاشق بی چاره تا ابد سوخته است
زیرا که آتش اواز ازل افروخته است

شعر

« ففی الفؤاد المحب نار الهوی »
« آخر نار الجحیم ابردها »

نثر

آتش دوزخ بیکانه سوزد آتش عشق یکانه را
از ان آتش بوی دود آید از این بوی عود
ان آتشیستکه ﴿ تجزی فیهاکل کفور ﴾
این آتشیست که ﴿ انس من جانب الطور ﴾
این آتشرا خاصیتی است خاکرا زرمیکند
اما بشرط آنکه نخست همه زر را خاك کند
از این کان اکر زری طلب داری نخست
زر کریرا طلب کن که دم اورا آتشی باشد
چه این همه نادرسیتها که در زر قلب وقلب
زر پدید آمده است از بی قوتی آندم
است اکر معلوم کنی

بیت

ای خواجه چوزر پاك نداری نخرند
دز دیده مزن مهر که دستت ببرند

نثر

هرکه خواهد مس را زر کند کوکرد سرخ
طلب باید کرد آنکه خاکرا زر کند کوکرد
زرد وسرخ مکرد وسیم نا سره در هیچ

نثر

عاشقلر سموات وارضك امینلریدر
وامین دخی اماندهدر جهنم بو قومدن غیریه
دیمز که کچ یامؤمن زیراسنك نورك نارمی سوندردی
جهنمدن ایمن بو قومدن غیری یوقدر
غیریلرك قمشی کبی ایچی بوش وخالیدر
بیچاره عاشق ابدالاباد یانمقدهدر
زیرا که انك آتشی ازلده شعله دار اولمشدر

شعر

محب کوکلندهکی عشق آتشینك
الك ادناسی جهنم آتشیدر

نثر

جهنم آتشی یبانجیی یقر عشق آتشی آشنا اولنی
او آتشدن توتون وبو آتشدن عود رایحهسیکلور
او بر آتشدرکه انده هر برکفر ایدیجی جزالنور
بو بر آتشدر طور جانبندن موانست ایتدی
بو آتشك بر فضیلتی وار طبراغیالتون ایدر
اما اوشرطلهکه اول جمله التونیطبراق ایدر
بو ایشدن اکر التون طلب ایدرسن اول بر
قیومجی آرهکه نفسی آتشلی اوله کوریكنفسی اولمیه
زیرا بوجمله بوزقلقلر قلب التونده والتونك
قلبنده ظهوره کلمشدر او دمك عدم قوتندندر
اکر بیلهیم دیرایسهك

بیت

التونك اکر صاف دکلسه کچمز
تقلید مهر یاپمه کسرلر الیکی

نثر

هرکم استر باقری التون ایده قزل کوکرت
طلب ایتمك کرکدر صکره طبراغی آلتون ایده
سویله صاری قزل اطرافنده دولشمه وقلبکومش

خریطه نکنجد باش تا صراف نقد ترا
بسنجد نقد چیست «مافی‌الضمیر» است صراف
کیست ﴿ یوم تبلی السرائر ﴾ بنکرکه چه آب
کردهٔ در سبو ﴿ حاسبوا انفسکم قبل ان تحاسبوا ﴾

فرد

چون توبه نکردی از کناهی
باری کم آزان که میکن آهی

نثر

مبتدیرا هیچ به از صحبت پیر نیست
طالب تحقیق را جز این تدبیر نیست
از خود هرکه رفتاری برکیرد کرفتاریست
انکه بکفتاد خلق مغرور شود کفتاریست
روی بمردی کن تا خود روی نباشی
آخر نقره کردی به که خود روی باشی

مثنوی

زمن جان پدر این پند بپذیر
برو فتراك صاحب دولتی کیر
که‌قطره تاصدفرا در نیابد
نکردد کوهر وروشن نتابد
نه سنك از تربیت لعل است ویاقوت
جنان کاطلس شود از تربیت توت
اکر تأثیر صحبت نیست ای دون
نیامد هیچ مرغ از بیضه بیرون
اکر خواهی شوی معشوق محمود
ایاز خاص راسك بایدت بود

نثر

مقتدا کسی است که از ولایت بهره‌دارد
نه آنکه خودرا در ولایت شهره‌دارد
هرکه از خاك وآب دست ندارد اقتدا
بدومکن که آبدست ندارد نه آن آب

کومش هیچ بر خریطه‌یه صیغمز صبر ایت
صراف سنك نقدیکی وزن ایتسون نقد
نه در قلوب ایچنده اوله صراف نه در یوم قیامت
باق وجود دستی‌سنه نه‌صو قویدك حساب اولنمزدن
مقدم حساب ایدیکز

فرد

توبه ایتمدك ایسه ذنبه بر آه ایت باری
قولی عفو ایتدیکی واردر بر آهدن باری

نثر

مبتدی‌یه پیر صحبتندن اعلا بر شی یوقدر
طالب حقیقته بوندن بشقه تدبیر یوقدر
کندو راینه زاهب اولان کرفتار ومغلوبدر
اوکه خلقك سوزینه مغرور اولور صرتلاندر
یوزی انسانلره متوجه اول‌که خود روا اولمیه‌سن
نهایت نقره اوله‌جقسن تبخ قلمقدن ایودر

مثنوی

بنم اوغلم بوپندی دیکله بندن
کیدوب طوت اهل فضلك ترکیسندن
اوقطره‌که صدف جوفینی بولماز
آغر قیمتلو پارلاق انجو اولمز
اولور تربیه ایله تاش یاقوت
هم اویله صبر ایله اطلس اولور توت
اکر صحبتده اولمسیدی تأثیر
یمورطه‌دن قوش اولورمیدی ای پیر
دیلرسن کاوله‌سن مقبول محمود
ایاز خاص رضاسن ایله مقصود

نثر

مقتدا برکمسه‌درکه ولایتدن بهره‌سی اوله
اودکل‌درکه کندونك ممالکده شهره‌سی اوله
هرکمکه طپرقدن وصودن ال چکدی
اکا اقتدا ایله زیرا ابدستی یوقدر

وخاك كه دركتاب طهارتست آن آب
وخاكى كه هستيت ازان عبارتست محراب
عشقرا امام بازارى نيست آنكه
درعقب نيك بد كذارى نيست

مثنوى

نماز خلق بتسبيح وسجودست
نماز عاشقان ترك وجودست
قيام وقعده وتكبير ونيت
همه محوست درعين معيت
كم وبيشى كه در دنيا ودين است
صلا در ده صلاة قامت اين است

نثر

قبلهٔ صورت بيت‌الحرامت قبله معنى
بيت‌المعمور عشقرا قبله ايست از اين دوجهت
دور عاشقان صادق مجاور اين حرمند
نه هر طائفهٔ بهر طواف محرمند اصحاب صفه
دراين صفت چون بنيان مرصوصند
زيرا كه در ازل بطهارت ابدى مخصوصند

مثنوى

بكويم اگرمى توانى شنود
كه تحقيق (اوفى بعهدى) چه بود
كه يعنى شما عهد را مشكنيد
بس آنگه درين بزم رامش كنيد
كه اول بلى كفتى اى پر بلا
همان يادكن درخلا وملا
تويك عهد خود كر بجاى آورى
سرنه فلك زير پا آورى

نثر

درشريعت بيك آبدست پنج وقت نماز توان
كذارد اما در طريقت بده غسل يك وقت

اوطپراق‌صو دكلكه كتاب طهارتده‌در اوبرصو
وتراب كه سنك وارلغين آندن عبارتدر
عشق محرابنه عاميدن امام اولمز اوكه
ايولك وفنالق وراسنده كشت كذارى اولمز

مثنوى

نماز خلق تسبيح وسجود در
نماز عارفان ترك وجود در
قيام وقعده وتكبير ونيت
محودر هب بودر عين معيت
از وچوق دين ودنياجه نكه‌وار
صلاى تركين ايت بسدر سكاكار

نثر

صورتك قبله‌سى بيت‌الحرامدر معنى‌نك قبله‌سى
بيت‌المعمور عشقك برقبله‌سى وار بوايكى جهتدن
ابعد ودوردر صادق اولان عاشقلر بوحرمك
مجاورى‌در دكل هرطائفه كه طواف ايچون محرم
اوله اصحاب صفه بوصفتده بنيان مرصوصلردر
زيرا كه ازلده طهارت ابدى‌يه مخصوصلردر

مثنوى

سويليه‌يم دكله‌مك استرسن اكر
«اوفى بعهديدن» آلوسن خبر
بيورركه سز عهديكز قيرمايك
همان ذوقيكزه باقك طورميك
ازلده بلى ديدك اولدك روان
چيقرمه آنى خاطركدن بر آن
اكر سن برعهده ايدرسن وفا
ايدرسن طقوز چرخى نعلين بها

نثر

شريعتده برابدست ايله بش وقتك اداسى ممكن
اما طريقتده اون غسل ايله بروقتى ايفا ممكن دكل

نماز نتوان کذارد شرط آن جامه پاکست
وشرط این جان پاك آنجا دست برسینه نهند
اینجا پای بر سر طهارت ظاهر چیست
شستن اندام طهارت باطن چیست
کسستن این دام (صلوا صلوة مودع)
حدیث صاحبشرعست یعنی تو اصلرا باش
چه جای فرعست شریعت متابعت باوست
طریقت مبایعت با اوهرکه پای در راه دین
باید که دست بدو دهد هر بی‌سرو پارا
این دست ندهد

قطعه

شریعترا در تحقیق میدان
چو حلقه بستهٔ این درهمی باش
اکر خشنودیٔ محمود خواهی
ایا زخاص را چاکر همی باش

نثر

اکر ترا پرسندکه میان شریعت وطریقت چه
فرقست بکوی شریعت موی‌است وطریقت فرق
عزیز من میان مرد وزن فرقیست درموی
اما درین معنی مویی است درموی
آن فرقرا رهمه کس بشانه داند این فرقرا
جز درویشان ندانند

مثنوی

ایا در خواب وغفلت خفته برخیز
ازین غولان مردم خوار بکریز
که دلرا کفت کوی دیو مردم
بود چون زهرمار نیش کژدم
منه چشم خرد در هرخس آخر
رسول‌الله ترا رهبر بس آخر
حدیث نفس وتن زرقست وتذویر
زجان ودل رکاب مصطفی کیر

آنك شرطی ثوبی پاك اولمق بونك شرطی جان پاك
بونك شرطی جان پاك اولمق آنده الی سینه
اوزره قورلر بونده اياغنی باش اوزره
ظاهر طهارتی نه‌در بدنی ييقه‌مق باطن طهارتی
نه‌در بوطوزاغی قوپرمقدر نمازی وداع ایدیجیلر
نمازی قیلك صاحبشرعك کلامیدر یعنی سن
اصل ایچون اول فرعك نه يیری واردر شریعت
اکا متابعت طریقت آنکله‌مبايعتدر هرکم آیاغنی
دین یولنه قویدی کرکدرکه اول اکاویره‌هرباشسز
آياقسز هرپریشان حاله بوسعادت ال ویرمز

قطعه

حقیقت قپوسی اولدی شریعت
واروب حلقه کبی اولبابه بغلن
مرادك ایسه محمودك رضاسی
اياز خاصه قیل جانکی قربان

نثر

اکر صوررلرسه‌که‌شریعت‌ایله طریقت آراسنده‌فرق
نه‌در سویله شریعت قیلدر طریقت فرق سر
عزيزم ارکك ایله قادین آراسنده فرق قیلده‌در
اما بومعنیده قیل اندر قیل فرق واردر
اوفرقی هب کمسه‌لر طرق ایله بیلورلر
بوفرقی درویشلر بیلورلر

مثنوی

نه غفلتدر بو ای عاقل کوزك آچ
بوآدم اکل ایدن غولاندن قاچ
که قلبه کفت کوبی مرد شیطان
اولور ييلان وعقرب‌وش سم افشان
قومه عقلك کوزینه شخص دیکر
رسول‌الله بسدر سکا رهبر
تنك نفسك سوزی هب مکر وحیله
براق انلری اول پیغمبر ایله

محمد آنکه محمودست شرعش
شده مغز وحقیقت اصل وفرعش

نثر

آنجماعت که سر بر خط حقیقت دارند
نخست خط شریعت برسر نهاده اند
هر که چون نقطه براین حرف نیست
همه را انکشت برحرف اوست هرکه چون
حروف در این کلمه جمع نیست همه را
سخن در حرف اوست

نظم

خط اورا هرکه در کردن نیست ازاد نیست
خطه کز خطبهٔ او سرکشد آباد نیست
نامهٔ تحقیق را بی مهر او عنوان نشد
خانهٔ توحید را بی مهر او بنیاد نیست

﴿ فصل بیست‌دوم در ترك صحبت خلق ﴾

طالبی که سخن عشقرا قابل است صحبت
اهل دنیا ش زهر قاتلست مرد
این بخاق اویخته به که با خاق آمیخته
محرم این حرف درآتش افروخته به‌که
باین وآتش بفروخته پیری پسر خود را
از آیین « این باب تاقین » می کرد پسر
کفت « ای بابا اول » این باب چیست پدر
کفت «جان بابا» ﴿ دع الخلق جانباً ﴾ هرچه
غیر اوست تکیه مکن بر آن چو شکر میخوری
مکسرا بران

نظم

نزدیك خود آی و ز همه دور
این است نشان سعی مشکور

محمد درکه محمود اولدی شرعی
اولور مغز حقیقت اصل وفرعی

نثر

اول جماعت که باشلرینی حقیقت خطی اوزره
طوترلر اول شریعت خطنی باشلری اوزره
قویمشلردر هرکیمکه نقطه کبی بوحرف اوزرنده دکلدر
هرکسك پرمغی آنك سوزی اوزره‌در
هرکیم حروف کبی بوکلمه‌ده جمع اولمزسه جمله‌نك
سوزی آنك حرفنده‌در

نظم

اولمیان فرمانه منقاد ابد ازاد دکل
خطه‌سندن سر چکن اقلیم ابد آباد دکل
نامهٔ تحقیقده مهری اولمسه عنوان یوق
خانهٔ توحیدده مهری اولمسه بنیاد دکل

﴿ یکرمی ایکنجی فصل خلقك صحبتی ﴾
﴿ ترکی بیانده‌در ﴾

برطالب که عشق سوزینه قابلدر اهل دنیانك
صحبتی اکا زهر قاتلدر بو یولك آدمی
بوغازندن خلق ایچنده آصلدیغی خلق ایله اختلاطدن ایودر
بوسوزك محرمی آتش ایچنده یاندیغی اعلادر
اونك بونوك ایله آنی صاتارلر بر پیر
اوغلنه بو قپونك عادتندن تلقین ایدیوردی
دیدی ای پدر بوقپونك اولی نه‌در پدری
دیدی جانم اوغلم خلقی برطرفه آت هرنه
که آنك غیریدر اکا اعتماد ایتمه شکر یر
ایسه‌ك سنکی دفع ایت

نظم

اوزاق اول ماسوی‌دن کندیکه کل
بودر سکا نشان سعی مشکوره

آ كاه نشد زمردن نفس
آنكس كه نرفت زنده در كور
میلی كه كنی بخلق میلیست
كان چشم دل ترا كند كور
بكريز زخلق كه اندر این دشت
از كرك بدين صفت رمد كور

نثر

پسندیده خلق كجا از این كان است
از همه دور باش نیك آن است
آنچه خلق ازو دور بیند تو آن نهٔ
زیرا كه در اصل شكری نه آن نهٔ
عامرا چشمیست كه هرخسی دراو عزیزست
صراف داند كه نقره به از ارزیزست
غافلا بیخ هستی ببرتا نهالت را پربار
كنند خلقرا از پیش بردار تا
نهادت را بردار كنند

بیت

هر قبولی كه مرد این راهست
از در جاهلان بی‌خردست
كر بینی بدیدهٔ تحقیق
بخدا كان قبول بیخ رد است

نثر

عشق مرغیست ملامت خلق بالش
از اینجا بدان ادبار واقبالش
آن هردو حال از آن برتو بكذرد
تا زیادت وكم را زیادت ببرد تابه‌خود
نرسی دل از این هردو فارغ نیست
هركه منی خود ندید بالغ نیست
نارسیدهٔ كه خواب پریشان بیند واجب
نیست كه خود را از ایشان بیند
غافلا چون مرد نهٔ خود را چه رسوا كنی
تا چند از خر مردمان جرس وا كنی

خبردار اولمدی موت نفسدن
او كمسه كه دیری كیتمدی كوره
كوزیكه میل كیدر خلقه میلك
كوزی اولان دلیل استرمی نوره
قرار ایلر ایسه‌ك خلق صحبتندن
اولورسین دائما حاضر حضوره

نثر

خلقك بكندیكی نیرده بومعدندن اولور
جمله‌دن بعید اول اعلاسی اودر
خلقك سنی بعیددن كوردیكی كبی دكلسن
زیرا كه اصلده شكرسن او قمشدن دكلسن
عوامك بركوزی وار هردنی آنده عزیز
صراف بیلوركه كمش قلایدن قیمتلودر
ای غافل وارلغك كوكنی كس تاورلغین فدانی
میوه ویره خلقی اوكندن قالدر تاكه
طبیعتكده بار آور ومثمر اوله

بیت

بو یولك آدمینه هر رغبت
كه عقلسز جهلادن اوله اول
كر حقیقت نظریله كوره‌سن
بالله رده سببدر او قبول

نثر

عشق برقوشدر خلقك ملامتی اكا قناد در
بومحلدن بیل ادبار واقبالنی او ایكی
حالك هر بری اندن سنك اوزركدن كچر
تاكه آز وچوغی سنك خاطركدن كوتورسن
تاكه كندوكه ایرشمیه‌سن بوایكی صفتسنی فارغ اولمز
هركم كندو منی‌سنی كورمدی بالغ دكلدر
یتشمدك بری كه پریشان رویا كورر ایسه
واجب دكلدركه كندویی آنلردن كورسن
ای غافل ار دكل ایسه‌ك كندوكی رسوا ایلمه
نیجه برآدملرك حیوانلرینك جانلرینی كشاد ایدرسن

مثنوى

در ره عشق باش مردانه
ور نه چون مرغ مى شمر دانه
چند باشد عطا ومنع كسان
بكذر از كفتكوى منعكسان

نثر

مرد اين ره را چو عشق آويزد ردو قبول
از ميان برخيزد ﴿ تخلقوا باخلاق الله ﴾
چيست بى نشانى بيخ خار بركن اكر
كل بنشانى

نظم

چو بر عكس ميكردد اينجا عبارت
ببين كزكجا كردمت اين اشارت
درستى در اين ره شكست تو آمد
كه اول خرابيست وانكه عمارت

نثر

دنيا پرستان ازين حرف غلطند
هم چون خراز آن درخاك مى غلطند
﴿ من كان فى هذه اعمى فهو فى الاخرة اعمى ﴾
درشان كيست كه ندانست اين معما

مثنوى

كور وكر آن بودكه در دنيا
نه شنيدونه ديد اين معنى
صفت اوست دركلام الله
﴿ ان شر الدواب عندالله ﴾

نثر

نظر خلق درظلمت نوراست جوش
آن طوفان نه از اين تنور است
عاشقرا همه كس ديوانه خواند خودرا هشيار
خركوش همه را هفته داند خودرا بيدار

مثنوى

عشق يولنده طور آدمجه‌سنه
قوش دكلسن كاوله دامك دانه
نجه بر منع وعطاده اوله‌سين
خلقدن كچ كه خالق بوله‌سين

نثر

بو يولك آدمينه نه زمان عشق طاقيلير ايسه
رد وقبول آره‌دن رفع اولور الله اخلاقى
ايله اخلاقلنكز نه‌در بى‌نشان اولمقدر دكنك
كوكنى قاز اكر كل ديكر ايسه‌ك

نظم

بويرده چو عكسنه دوندى عبارت
نظر سكا نيردن اولدى اشارت
بويولده سنك صحتك دردك اولدى
كه اول خرابلق وصكره عمارت

نثر

دنيايه طپانلر بوسوزدن ياكلقده‌لردر
مركب كبى انكچون طپراغه يوارلنمقده‌لردر
كيم كه بوراده اعمى اولدى اودر آخرتده‌ده
اعمى كيمك شانده‌دركه بومعمايى بيلمدى

مثنوى

كور صاغر اوكه كزدى دنيايى
كوروب ايشتمدى بومعنايى
صفتى ديدى كلام الله
اودر خالقك اشرى عندالله

نثر

خلقك نظرى نورك ظلمتنده‌در
اوطوفانك غليانى بوتنوردن دكلدر
عاشقه هركس ديوانه‌درلر كندولرينه عاقل
طوشان كندويى اويانق وهركسى اويقوده كورر

مثنوی

توخودرا مبین کرتوانی شنید
که در هردوعالم تراکس ندید
اکر هیچ واقف نهٔ زین نفس
آزان برتری کست نماید بکس
نکه‌دار خودرا توازچشم خویش
که اندامت ازناخن تست ریش

نثر

عاشقرا مکوکه از رد خلق نقصان است
قبولی‌که از قبل ایشان شد نقض آنست
هرکه او محسود اقران نشد حقاکه
مرد صاحب قران نشد اکر چراغ تست
افروختهٔ لطف اومترس ازان که
﴿ یریدون لیطفؤا ﴾

بیت

رد خلقت راحت آمد صحبت ایشان الم
روی کاغد راچه حاصل جز سیاهی از قلم

نثر

عاشقرا رویشی است هیچ آفریده کردش نبیند
مکر درکردش احوال تا ازکدام خمش برآرند
یابکدام طرف خمش دهند آنجا بهر
صفتکه موصوف شد هر آینه درهر
آینه عکس ان بقدر نسبت ان نسبت تابد
ازان قدر تابش نیز توان دانستکه
حقیقت اوکی اوکی توان دانست

مثنوی

عاشق ازخود نیز پنهان میرود
زانکه پایش برسرجان میرود
کر بررنك خویش بیرون تاختی
بنده‌را ازحق کسی نشناختی

مثنوی

سنی سن کورمه دیکلرسن کلامی
بوبر سوزدر بونی آکله‌مز عامی
اکر واقف دکل ایسه‌ك بوحاله
قولاق طوت جان ودلدن بومقاله
سنی سن کندی کوزکدن صقین وار
که جسمك طرنغکدندر زخمدار

نثر

دیمه که خلقك ردندن عاشقه زیان وار
برقبول آنلر طرفندن اولور نقصان اودر
هرکیمکه اواقرانك محسودی اولمدی کرچك
صاحبقران آدم اولمدی اکر سنك چراغك در
اونك لطفنك پارلتمسیله خوف ایتمه
آندن که ، استرلرکه سوندیره‌لر ،

بیت

ردی خلقك سکا دولتدر قبولی درد وغم
کاغده آنجق کتورر یوز قره‌لغی قلم

نثر

عاشقك برکیدیشی واردرکه هیچ برافریده
آنك توزنی کورمز مکر احوالك تغیرنده‌که
قنغی کوپدن چیقررلر یاقنغی طرف کوپدن ویررلر
اورده نه‌صفتله که موصوف ایدی البته‌هر مرآت
انك عکسی مقدارنجه طوغری اوضیادن بیلمك
ممکن اولورکه انی حقیقتی نه‌زمان
بیلمك ممکن‌اولور

مثنوی

عاشقك سیری نهاندر کندینه
نام وجانی نردباندر کندینه
کوسترسن کندی رنکندن اثر
بیلمدك حق ایله خلقی آل خبر

بيت

《اولیایی تحت قبابی لایعرفهم غیری》
در این باب کفته اند اکر دریابی

مثنوی

ترا چون ازتو بستانند رستی
یقین میدان که آنکه تن درستی
قبول ردت انجا میخراشد
که مرغت پای بنددام باشد
تراکو نیک وبد یکرنك بودی
کجا پروای نام وتنك بودی

نثر

بزرکان کفته اند شهرت آفت است
وخمولت راحت اما چنین دانم که هردو آفتند
آن قوم را پایبند این دو صفت اند
زیرا که در شهرت دیدن خلق آفت است
ودرخمولت دیدن خود مخافت است
دیدن نیک وبد سهل است اما دیدن
خود نتیجه جهلت برسیده پرسیدند که
این قدم ازچه یافتی کفت آنچه من
یافتم از خلوت انجمن یافتم

مثنوی

کرت وایهٔ این قدم درسراست
هم این یك حکایت ترا رهبراست
هنوزت کرفتار دارد شکی
کرت نیست بازار وخانه یکی

حکایت

شنیدم که دیوانهٔ برشیر نشسته بود
ماریرا دردست کرفته درمیان بازار آمد
کوشه نشینی بود درد این قدح نوشیده
واز چشم خلق پوشیده اکرکه در هردو

بيت

قبه‌لریمك التنده ولیلرم واردر آنلری بنم
غیریلر بیلمزلر ، بوبابده دینلمشدر اکر آکلرسن

مثنوی

سنی سندن الورلر قورتلورسن
یقین بیل اولزمان صحت بولورسن
قبول ورد له بونده زهن شاشدی
که عقل ایاغی طوزاغه طولشدی
سکا کرنیك وبدیکسان اوله ایدی
نیجه پروای نام وشان اوله ایدی

نثر

بیوکلر دیمشلردر شهرت آفتدر وکمنامق
راحت اما بویله بیلورم که ایکیسده آفتلردر
اوجاعتکه بوایکی صفتله مقیدلردر
زیرا که شهرتده خلق کورمسی آفتدر
وکندوبی منذوی وکمنام کورمکده دخی خوف
واردر ایو وفنایی کورمك قولایدر اما
کندوبی کورمك نتیجهٔ جهلدر واصلیندن برذاته
سؤال ایتدیلرکه بوقدمی نه ایله بولدك دیدی
بنم بولدیغم انجمندن خلوت ایتدم بولدم

مثنوی

سنکده مطلبك ایسه بوحالت
بو برقصه سکا ایلر دلالت
سنك حالا ایچکده شبهه واردر
دیه‌مزسن که خان وخانه بردر

حکایت

ایشتدم که بردیوانه برارسلان اوزرینه بنمش
بریلانی دخی النده طوتمش بازار اورطه‌سنه
کیردی برعزلتکزین وار ایدی که بوقدحك
بوصه‌سنی ایچمشلردن وخلقك نظرندن مستور

کون مکانی نداشت اما در بازار دکانی داشت
چون دیوانه بدو رسید کفت ای نارسیده
برسکی نشستن لاف بی باکان است کرمی
بدست کرفتن خلاف باکان است اکر از
خود رستهٔ بخود نرستهٔ ساعتی چون ترازو
سنك خودرا باخود دار درمیان
دو پله چون عمود راست باش

مثنوی

کردیو مسخر تو کردد
زین هردوچه حاصل توکردر
بنشین پس کار خویش بنکر
دخل کم وخرج بیش بنکر
کرشهرت شهرت آرز وکرد
کردی نکنی توکرد خود کرد

﴿ فصل بست وسیم درصبر وتسلیم ﴾

عاشقرا دردیست مادر زاد
ونسبتی است از بدر مادر آزار

بیت

نه‌دروصل شاوی نه‌درغم قرار
نه‌دست صبوری نه‌پای فرار

شعر

« فی القرب والبعد مالی منهم فرح »
« فالوجد ان نزلوا والشوق انذهبوا »

نثر

بر این بساط انبساط شرط نیست صاحب
نظر را بغیر از نظاره چاره‌نی یکبرا کفتند
چه کونه میباشی کفت چنانکه می دارد
وکفتند چه کونه میدارد کفت چنانکه می
خواهد کفتند چه کونه میخواهد کفت چنانکه
سزاست ﴿ لایسئل عما یفعل وهم یسئلون ﴾

کرچك ایکی عالمده برمحلی یوق ایدی امابازارده بردکانی
وارایدی نه‌زمان دیوانه اکا ایرشدی دیدی
ای ناقص کلب اوزرینه بنمك خوفی اولمینلرك
لافی برقوردی الده طوتمق پاکلرك ضدی
اکر کندکده قورتلمش ایسه‌کده کندوکه ایرشمه‌مسن
سن برساعت ترازو کبی وزنکی بول ایکی کفه
ارسنده عمود کبی طوغری اول

مثنوی

سکا کر رام ایسه حیهٔ وارسلان
نه‌فائده اولورکلبدن بیلاندن
اوتور کندو ایشك ارقه‌سنه کیت
مصارف چوق ایراد آز آنی وزن ایت
اکر شهرت ایسه مطلوب شهره
قوپاردیغن توز اولور سکا بهره

﴿ یکرمی اوچنجی فصل صبر وتسلیم بیانده‌در ﴾

عاشقك بردردی وار انادن بیله طوغمش
وبرنسبتی واردر اب وامدن آزاد

بیت

نه وصلتده شادلق نه‌غمده قرار
نه صبره تحمل نه‌پای فرار

شعر

یقین اوزاق اولردن بهره بزه فرحدر
کلورسه ذوقمز وار کیدرسه شوقمز وار

نثر

بوانبساط سریری اوزره شرط دکلدر صاحب
نظرك نظاره‌دن بشقه چاره‌سی یوقدر
برینه دیدیلر نه‌درلو اولورسن دیدی طوتدیغی
کبی دیدیلر نه‌درلو طوتر دیدی استه‌دیکی کبی
دیدیلر نه‌درلو استر دیدی لایق ومناسبی کبی
آنك ایشلدیکندن سؤال اولنمز و آنلر مسئوللردر

بيت

از کار تو چون قلم بيا سود
کر رنجه شوی نداردت سود

نثر

اين بنا را خلل از نا استواريست عقل
از اين حكايت متواريست « پير بسطامى را
قدس الله سره » كفتند چه ميبايدت بخواه
كفت ميخواهم كه مرا خواست نباشد
يعنى با خود نسبت خواست نباشد
رضا نظر رحمن است تصرف اثر حرمان
آن نشان حرمت است واين دليل خذلان

مثنوى

کار تو بی تو ساخت يارت
بكذار زمام اختيارت
ای رهزن تو شده هواهات
عشق وطلب مراد هيهات

نثر

کرم پيله را كفتند ای کرم کرم رو وكريم خو
مدتيست كه ازبرك خوردن درون خود را
صاف كردهٔ اما از سر برخواری کار بكذاف
كردهٔ زيرا كه هرچند كه ميكوشى همه برخود
پوشى اكرچه صاف تنى اما كرد خود ميتنى
كفت آری قصهٔ من شاخ درشاخ است
ورهكذر من خار در خار اين همه
از آنست هستی من مرا دشمن است
ودر اين صورت كه كفتم عيب ازمن است

نظم

هلا ای مرغ زيرك پر ببند از
كه اينجا مشكلست آهنك پرواز
درين وادی نه ره پيدا نه منزل

بيت

قلم ديكلندى چونكه بتدى كارى
الم چكسه‌ك دخى يوق هيچ كارى

نثر

بوبنانك محذورى محكم اولمديغندندر عقل
بوحكايتدن حجاب ايچنده كيزلودر ، پير بسطامى
قدس سره ، حضرتلرينه‌ديديلر نه‌لازم ايسه سكا استه
بيورديلركه استرم‌كه بنم استمكلكم اولميه
يعنى كندومه منسوب آرزو اولميه رضاء
رحمن نظريدر تصرف محروملق اثريدر او
محروم اولمق نشانيدر بومخذول اولمق اثرى

مثنوى

ايشكى سن سز اكال ايتدى يارك
براق اكا زمام اختيارك
سنك سدرهكذر آرزولر
نه‌ممكن عشق ايله برلشه‌خولر

نثر

ايپك بوجكنه ديديلر ای كريم‌الطبع كرم‌روقورت
برمدتدركه يپرق يمكدن درونكى تصفيه ايتدك
صاف ايتمش‌سن اما كثرت اكلدن ايشكى كذاف
ايتمش‌سن زيرا كه نه‌قدر چالشورسن بتون كندو
اوزريكه كيرسن كرچك صافى تن‌سن كندو
اطرافكى اوريورسن ديدى اوت بنم قصهم
داللى بوداقليدر بنم يولم اوغراغى دكن ايچنده
بوهب آندندركه بنم وارلغم دشمنك مراديدر
بوصورتده‌كه سويله‌دم عيب بندندر

نظم

صقين اوله‌م ديمه ای عقل سرباز
كه‌مشكلدر بويرده قوشه پرواز
بووادیده نه‌يول بللو نه‌منزل

ازین پرده نه بانك آمد نه آواز
کسی واقف نمی کردد بدین حرف
یکی محرم نمی باشد بر این راز

نثر

« شیخ ابوالسعید قدس‌الله سره » فرموده‌است
مرد باید که سالهاره رود هیچ برهیچ
مدعی بی‌خبر ازین سخن نماید پیچ درپیچ
یعنی همه دردش دهند داروئی قصهٔ عشق
دردیست پیدائی درمانش هرکه طالب
این دردنیست بیرون درمانش دراین
اندیشه بودم که قلم این درسخن آمد کفت
ای بوالفضول زاهر باب درین فصول سخن
راندی وقصهٔ رهروانرا برخواندی ساعتی
درمن نکر تاهرچه پرسم مراجواب کوی
آیین رسم مجاز کفتهٔ درآینهٔ تحقیق من بینی
زیراکه لباس فقر جز بنام من چست نیست
و سرنامهٔ عشق جز بنام من درست نی
کفتم هان ای قلم این دعوی را برهانی باید
ای خامهٔ خام خاموش می باش هر
خام و پخته که داری بپاش

مثنوی

بکوی ای سحر پرداز سبك‌روح
بکو ای غمکسار جان مجروح
بکو ای عشقبازانرا سخن ساز
میان عاشق معشوق هم راز
هلا ای پیك خوش رفتار پر کوی
چه‌داری زین شد وآمد درین کوی
میان بسته بفرق سر دو یدی
زبان بکشای تا حاصل چه دیدی

نثر

قلم در وقت زبان حال بکشاد وکفت

بو پرده‌دن نه‌سس کلور نه آواز
بوسوزه اولمدی واقف کیمسه
بولنمز محرمی بو برعجب راز

نثر

الشیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره ، بیوردی‌که
آدم لازمکه یالکز جه‌یول کتسون عدم جهتی اوزره
خبرسز اولان مدعی‌یه بو سوز قارشق کورینور
یعنی هب درد ویررلر اکا علاج یوق
عشق قصه‌سی بردرددر آشکار اکا درمان یوق
هرکیم بودرده طالب دکلدر انی قپو خارجنده
براق بواندیشه‌ده ایدم قلم بنم ایله سوزه
کلدی دیدی ای طاشقین هربابدن بوفصللرده سوز
وسالکلرك قصه‌لرینی اوقیدك برساعت بکا
باق تا نه‌شیٔکه صورر ایسه‌م بکا جواب سویله
مجاز رسمنك عادتی دیمش سن بنم آینهٔ تحقیقمده
کوررسن زیراکه لباس فقر بنم قامتمدن غیریه
شایان دکلدر وعشق نامه سنك اولی بنم اسممك
غیریله درست اولمز دیدم اکاه اول ای قلم
بودعوایه برهان لازم ای‌خام‌خامه ساکت اول
هرچیك وپشمش نیه مالك ایسه‌ك آنی نثار ایت

مثنوی

دی ای ماء حیاتك جویباری
دی ای قلب حزینك غمکساری
دی ای عاشقلرك نطقنه عارف
ومعشوق ایله اسرارینه واقف
خبر ویر بکا ای شیرین کفتار
واروب سیر ایتدیکن پرده نه‌لر وار
بیلك بغلو تپه‌ك اوزره یوردك
بکا تقریر ایله که نه کوردك

نثر

قلم اوحالده لسان حال ایله قاله کلدی

از روز ازل که سر ازخاك بر کرده ام
همت بلند مرا از ان پستی بر آورد
هر باد مخالف که از چپ وراست میرسید
مرا حرکتی میداد امامن مهیج روی کردن
تهادم پیش از آنکه این کفتکوی نبود
من خود راست میرفتم وبریك قدم
ایستاده زار نزار کمر خدمت بسته بودم
اکرچه از ریاضت خشك تریشدم
واز کرم وسرد زمانه سرخ وزرد میکشتم
اما هرکز ازبار وبرك کرانیم نبود واز
پا وسر نکرانیم نیفزود منتظر امری عمری
بسرمی بردم مترصد کاری روزکاری میکذار نیدم

مثنوی

تنم درمیان دوبرکی که داشت
زخود برنخورده جهان میکذاشت
غم صبح واندیشهٔ شام نی
برون ازیکی قطره آشام نی
نه پای فرو برده‌در هیچ کوی
نه دستی بر آورده برهیچ روی
نه‌در سایه ام هیچ خسرا مکان
نه از میوه ام هیچ کسرادکان

نثر

تا وقت آن شدکه بدروند آنچه کشتم
یعنی‌که خام بودم پخته کشتم کفتند
ای بی نوا سرترا می‌بریم ترك برك
خودکن‌که ترامیبریم بعد ازان بنداز
بندم جدا کردند پیوند کره مرابکره از
من بریدند امروز ازهمه آزادم وبنده‌وار
سر برخط فرمان نهادم واز هرکجا
میبرند میروم چون حقیقت کارخود
شناخته ام بربساط امر از سرتا قدم
ساخته امفقیرم‌که سوادالوجه مطلق

دیدی روز ازلدن‌که باشمی طپراقدن چیقاردم
عالی همت بنی‌اوسفلی محلدن حصوله کتوردی
هرمخالف روزکارکه صولدن صاغه کلوردی
وبنی تحریك ایدردی اما بن بروجهله بوینمی
براقدم اندن مقدمکه بوقیل قال یوق ایدی
بن کندم طوغری کیدرایدم وبراياق اوزره
قیام ایدرایدم ضعیف بی‌تام خدمت کمربنی
قوشانمشدم کرچك ریاضتدن یاش وقوری اولمشدم
زمانه‌نك حرارت وبرودتندن قزیل وصاری
اولمشدم‌اما اصلابیرغمدن بکا یوك اولمزدی
وباشدن اياقدن بکا نظردن غیری برشی آرتمدی
برعمری‌افنا ایتدم ایشه منتظر امرار زمان ایدردم

مثنوی

تنم بیراغمك اولدی نهانی
یمیشم یمیوب قویدم جهانی
صباح اخشام غمینه دوشدیکم یوق
همان برطمله بشقه ایچدیکم یوق
نه برمحله آیاغمی آتدم
نه بریوزدن برندن ال طوتدم
نم سایه‌مده چورچوپه مکان یوق
نم میوم صاتلدیغی دکان یوق

نثر

تااول وقت اولدی‌که بکا اکدیکمی بیچدیره‌جکلر
یعنی خام ایدم پشدم دیدیلر ای
بی نوا باشکی کسیورز کندو بیراغکی
ترك ایت سنی کوتریورز صکره بند بند
بندمدن جدا ایتدیلر دوکملریمی کرهاً آیردیلر
شمدی هرشیدن آزادم وعبدکبی باشمی
خط فرمان اقتضاسنه قویدم ونیره کتوررلر
کیدرم چونکه کندو ایشمك حقیقتنی
طانیدم بساط امر اوزرنده باشدن آیاغه
موافقت ایتدم فقیرم یوز قرالغی مطلق بنده‌در

مراست عاشقم که قواعد اصل وفرغ ازمن جداست
کفتم ای بسیار کو ودر زبان وی باد
پیمای تهی میان این همه دعوی که تو
کردی معنی کو کفت ای غافل اکرچه
تهی میانم اما سختم میان تهی نیست
« فانظر الی ماقال ولاتنظر الی من قال »
این حکایت رسیده باشد بهرکه رسیده باشد
بلکه درخود دیده باشد هرکرا دیده باشد
من خود براین نی خشك ترجمانم
آنچه خاستند من تیرجمانم در هرتعبیه
باتو انبازم تعلیم از ایشانست
اکرچه من می بازم

نظم

اکر چشم داری دمی کوش باش
ببین تاچه کویند خاموش باش
چویاد ایدت کوترا همدمست
حدیث همه کو فراموش باش
نه آن همدمست اوکه بااودمی
توان زوبیندیش باهوش باش

نثر

شك نیست این همه‌می نمایم امّاروز شب باد پیمایم

بیت

مارا زقضا جزاین نمایند
پیمانه توی باده بتو پیمایند

نثر

کفتم ای قلم مبارك قدم آخرالامر
ازاین همه کفتکوی وتك پوی ترچه حاصل است
کفت حاصلم پرسی هم چنین بسرمی
دوانند تاسرم نماند بعد ازان دست
ازمن بدارند

عاشقم اصلك وفرعك قواعدی بندن آیرلدی
دیدم ای چوق سویلیجی ایکی دللو وای
روزکار اولچیجی ایچی بوش ، بوقدر
دعوا که سن ایدرسن معنی‌سی نرده دیدی
ای غافل کرچك خالی‌الذهنم اما سوزم خالی
دکلدر باق سویله‌نیلان سوزه بقمه سویلیه‌نه
بوحکایه واصل اولمشدر هرکیمکه واصلیندن اوله
بلکه کندوده کورمشدر هرکیمده کوز واردر
بن حقیقت بوزیاده قوری قمش نیه بکزرم
اما نه شیٔ استدیلر بن ترجمانم هرتعبیه‌ده
سنك ایله مشترکم تعلیم انلردندر
فی‌الحقیقه حرکت بنده ایسه‌ده

نظم

بصیرت وار ایسه بردم قولاق طوت
نه سویلدکلرین کورده سکوت ایت
سنکله اولدیغن اکله‌دك ایسه
آنك بونك دیدی قودیسن اونت
دکل اول بررفیق کانکله بردم
اوله ممکن تعقل عقلکی طوت

نثر

شبهه یوق بونلری تمام کوستریورم اما کیجه
وکندز روزکار اولچیورم

بیت

بکا کوسترمدی تقدیر بوقدردن غیری
که قدح سن سنك ایله ایچرلر باده

نثر

دیدم ای مبارك قدم قلم نهایت الامر
بوقدر قیل‌قال وقاچوب قوشمقدن سکانه حاصلدر
دیدی حاصلمی نه سوال ایدیورسین
اوکی باشم اوزرینه قوشدیریورلر که باشم قالمیور
اندن صکره بندن ال چکرلر

نظم

سرنوشت رهروانش بی‌سریست
تانه پنداری که این‌ره سرسریست
هرسقطرادرصف مردان کجا
گرچه معروفی کند جایش سریست
محرم این سر نه‌هرخیره سریست
هیچ افساری نه‌بهر افسریست

نثر

عزیزمن نه‌هرسرلایق این سوداست ونه هردست ید بیضاست ای معلول صفرایی کمان مبرکه این صف آرایی بشکر گفتن دهن شیرین نه گردد خسروی باید که همدم شیرین گردد پیش تر خلق باطل‌را خریدا رند حقا که این هنر همه ازخری دارند طالب حال تاخاك وآب بیند مردنیست صاحبدرد تادرد وصاف خواهد فرد نیست

نظم

تادرتك پوی گرم سردی
هیهات کجا رسی بمردی
دانم خبری نداری امروز
فرداشنوی که دی چه کردی
حقا که غبار این ره‌ازنیست
سبحان‌الله چه‌تیره کردی
هشدارکه این بساط شاهست
گر راست روی گرو ببردی
گر غرة شوی بزرق وطامات
ازمات خبرکه مات کردی
درنطع پیادهٔ نه راندی
بگذرکه نه‌مرد این نبردی

نظم

سالکانی یولنه ویرر سری
صنما ای غافل بوراهی سرسری
هرسقطه چون یوق صف مردانده جا
گرچه معروف اولسه اولسه‌ده سری
اولمدی بوسره واقف خیره سر
طاق یولار بیلمدی قد افسری

نثر

عزیزم هرباش بوسودایه لایق دکلدر وهرال ید بیضا دکلدر ای‌صفرا علتی غالب کمسه ظن ایلمکه بوصفی تزیین ایدرسن شکر دیمکله اغز طاتلی اولمز برخسرو لازم‌که شیرینه ایش وهمدم اوله ناسك اکثریسی باطله طالبلردر گرچك بوهنره جمله‌سی حیوانقلرندن مالکدر حالی طالب اولان‌طپراغی وصویی کوردکجه آدم‌دکلدر صاحبدرد درد صاف آرادقجه فرد دکلدر

نظم

همان قوشمقده سن سیجاق صاوقده
بوکیدشله نه ممکن وصله ایردك
بیلورم برخبر یوق سکا بوکون
که یارین ایشیده‌جکسن نه قیلدك
قوپاران بویولك توزنی سن‌سن
شاشارم سکا نه بوله‌نه کلدك
تعقل ایله که بوجای شاهدر
اگر طوغری گیدرسن امنی بولدك
اگر مغرور ایسه‌ك طامات زرقه
سکا بندن خبرکه مات اولدك
نه میدانه یورتدك برپیاده
براق دعوایی سویلتمه یوتولدك

نثر

شرط رهرو نگران رفتن است ای کامل
نه‌کران خفتن رسم عاشق خودرا کشتن است
ای غافل نه خود رأی کشتن

نظم

هرکرا با درد عشق آرام نیست
توسن نفسش در این ره رام نیست
کام ناکام ای سلیم ازخود ببر
جز بتسلیمت مجال کام نیست
هرچه کویی تا هنوز اندر خودی
آن همه جز بانك تا هنکام نیست

نثر

عزیز من هرکه خود را نکرد بد رود
از این کشت چه عجب هیچ نه درود

بیت

درین راه اکر یك قدم بد روی
عجب باشد ازکشت خود بد روی

نثر

تا نکردد نشان هستیت کم چه دانی‌که
چیست ﴿ وهو معکم ﴾ هستی خود بچشم نیستی
توان دید چون طاقت نیستی نداری نتوان دید

نظم

کسانیکه اینجا کذر یافتند
همه بخود از خود خبر یافتند
چو کردند زیر زبر هرچه بود
پس آنکه یکی حرف دریافتند
کله بفکن وترك آنرا مبین
کانجانه پاو نه سر یافتند

نثر

یولجی‌نك شرطی کوزه‌درك کیتمکدر ای کامل
اغر اویقو دکلدر عاشقك رسمی کندوی اولدرمکدر
ای غافل کندو افکاریله دولشمق دکل

نظم

درد عشقله کیمده آرام اولمیه
نفس اماره اکا رام اولمیه
خواه ناخواه ای کوزم وارلغی آت
کیمکه تسلیم اولدی ناکام اولمیه
هرنه سویلرسن بووارلق ایله سن
جمله‌سی نقصاندر تام اولمیه

نثر

عزیزم هرکیم کندوی کورر فنا ایدر
بو اکین‌دن خاطرلمه‌که برشی بچه‌جکدر

بیت

بویولده اکر برآدم کج کیدرسن
شاشلمزکه اکدیککی کر بچرسن

نثر

تا وارلغکك نشانی غیب اولمدقجه نه بیلورسن که
نه‌در وهو معکمك معناسی کندی وارلغکی یوقلق
کورمك ممکن یوقلغه قدرتك یوق ایسه غیر ممکن

نظم

اولرکه بویولده کذر بولدیلر
قویوب وارلغی اوزلرین بیلدیلر
نه که وار ایسه جمله‌سن محو ایدوب
نهایت او حرفدن خبر بولدیلر
کچوب تاجدن ترکیده فارغ اول
که آنده نه آیاق نه سر بولدیلر

نثر

سمنون مجنونرا کفتند « من این تجیٔ » کفت
« فمن این الی این وانی کما ترانی
احب بلا قلب واسعی بلا صبر »
عاشق بی‌چاره از این سبب مخمور است
اکر عربدهٔ مستانه کند معذور هرکرا
شراب تلخ دهی ابروترش کند
هرکه قدح کران کشد دلش سبکی آرد

حکایت منظومه

بدر یوزه همی شد یاوه کردی
مکر قرص خمیرش داد مردی
چو برك کل نهادش برکف دست
برای خوردنش یك کوشه بنشست
بدندان قرص را چون مغز بشکافت
بغایت لقمهٔ خودرا درشت یافت
بد شواری ازان یکپاره برکند
دکر را در ته زنبیل افکند
بکفت ای کرده عیشم تلخ برکوی
چرا کشتی چو بخت من ترشی روی
چو قرصش خام دل دیدار سر درد
جواب پخته در حلقش فرو کرد
که ای غافل زدام دانهٔ غیب
درین معنی مکن چندین مراعیب
اکر باشم درشت معذور میدار
که خوردم از زمانه مشت بسیار

﴿ فصل بیست جهارم درکشف معانی ﴾

در اول طلب که بدایت سلوك بود
خواستم که خودرا درسلك مجردان در آرم
از علایق وعوایق میبریدم از صحبت

نثر

سمنون مجنونه دیدیلر نیردن کلورسن دیدی
نیردن نیرده نیره‌یه نیرده بن کوردیککم
محبت ایدرم قلب سز وسعی ایدرم صبرسز
بیچاره عاشق بوسببدن مخموردر
اکر سرخوشلر کبی غوغا ایدرسه معذوردر
هرکیمه آجی شراب ویرر ایسه‌ك یوزنی اکشیدر
هرکیم بیوك قدحله‌ایچر ایسه کوکلنه خفت کلور

حکایت منظومه

دیلنمکله کزردی بر آواره
اکا ویردی بری برنان پاره
آنی کل کبی آوجی اوزره قویدی
یمك ایچون برآره‌یه اوتوردی
دیش ایله اتمکك اوجینی بولدی
اصردقده آنی پك سرت بولدی
زور ایله برپارچه قیردی آلدی
قله‌نك زنبیلك ایچنه صالدی
دیدی ای درلکم ایدن پرزلی
نیچون بختم کبی سن اکشی یوزلی
کوروب نان چیك اوفول ناصوابی
طیادی آغزینه پشکین جوابی
که بیلمزسن فریب دام غیبی
بومعنیده بکا عطف ایتمه عیبی
اکر پك سرت ایسه‌م طوت بنی معذور
زمان یومریقی ایتدی طعمی شور

﴿ یکرمی دردنجی فصل کشف معانی ﴾
﴿ بیانده‌در ﴾

اول طلبده که سلوکك مبدائی ایدی
استدمکه کندومی مجردلر صره‌سنه ادخال ایده‌یم
علاقه‌لردن وعوق ایدیجی شیلردن کسلدم

خلایق میر میدم که ساکن زاویه‌گاه
مسافر بادیه سرکردانتر از ابن آوی
نه مسکن پیدا نه مأوی

مثنوی

شده رو زیم هر روز از تغاری
وتاقم هرشبی در کنج غاری
کهی چون کرك درویرانه خفته
کهی چون آهوان صحرا کرفته
زروبه بازی خود روزکاری
دو ایندم جهان در هردیاری
نبوداز غایت غفلت مراهوش
ندانستم‌که هست آن خواب خرکوش

نثر

مدتی درین سرکردانی چنانکه دانی بسر بردم
اکرچه دولت صحبت پیر مرا هم چو بخت جوان
مدد میکرد اما چون آفتاب جهانتاب از برج
عادت باوج سعادت نقل فرموده بود
درهیچ محفل واقعهٔ من حل نمی شد باخود
کفتم درین صفت کشتن تخم غفلت کشتن است
دعوی چنین سفرکردن نشان بریدن رك کردن
است اکر خواهی از ان او باشی باید که
سر بزا نو باشی ترا کفته اند قدم بردنیا
وآخرت نه نه‌کفته اند بار هردو را برخرت نه

نظم

نکهدار درعشق انصافرا
نه این درد را بین نه آن صافرا
هرآنکس‌که اوصاف کردد بدل
بدل بایدش کرد اوصاف را

نثر

پس کار خویش نیشن تا این مشکل از پیش تو
برخیزد هرکه چون بادکردان است

خلایقك صحبتندن اورکدم بعضا ساکن
زاویه وکاه مسافر بادیه «ابن آوی»دن زیاده
باشی دونمش نه مسکن وار نه‌ده مأوی

مثنوی

نصیبم اولدی هرکون برطغاردن
وار ایسه بکا مسکن کنج غاردن
کهی قورد کبی ویرانه‌ده یاتدم
کهی جیلان کبی صحرای طوتدم
زمانك تلکی کبی حیله کاری
طولشدردی بکا هر بر دیاری
کال غفلتمدن قالمیوب هوش
بیله‌مدم نه در بوخواب خرکوش

نثر

بومدت بوسرکردانلقده بیلدیکك کبی باشه کتدم
اکرچه پیرك صحبتی دولتی بکا بخت جوان
کبی مدد ایتدی اما آفتاب جهان تاب کبی
برج عادتدن اوج سعادته نقل بیورممشدی
هیچ برمحفلده بنم واقعه‌م حل اولنمیوردی
کندیمه دیدم بوصفتده طولشمق غفلت تخمنی
اکمه‌در بوکبی سفر ایتمك دعواسی بوغازك
طمرینی کسمکدر استرسن آنك اوله‌سن لازمکه‌باشی
دیز اوستنه قویه‌سن سکا دیدیلر آیغکی دنیا وآخرت
اوزرینه قوی دیمدیلرکه ایکسنکده یوکنی یوکلن

نظم

عشقده حفظ ایده کور انصافی
نه بو تیره‌یی کور نه اوصافی
کیمکه قلبی اولورسه صاف انك
قلملیدر کوکلده اوصافی

نثر

کندو ایشکك ارقه‌سنده اوتور تاکه بومشکل
سنك اوکندن دفع اولسون هرکم توز کبی

همیشه خاك بيز ميدانست ميان بربند
بركوشهٔ ميباش ازهمه جهان كوشى مباش
نشنيدهٔ (من اثرالعزلة حصل العزة)
بنية ظاهر را همه فراموش كن عاقبت الامر
باميد مشاهده قدم دركوى مجاهده نهادم
وبدائرهٔ تفكر سر دركريبان تحير كشيدم

بيت

حاصل زجهان مرا جز اين درد نبود
انديشهٔ پوشش وغم خورد نبود

نثر

چنان مستغرق اين كار كشتم كه ياددى
ودوشم ازدل برفت وپيوند اين وآن
برسرودوشم نماند بحكم آنكه «الغريق
يتعلق بكل حشيش» هرخاك وسنك كه
درپيش پايم نهادند پس دست مى‌افكندم
هرچوب نى‌كه دردستم مى آمد بااوهم
نفس ميشدم بعد از كوشش بسيار اندكى
كوش دلم كشاده كشت تاسخن هريكرا
شنيدم واصطلاحات ايشان معلوم كردم

قطعه

هرچه درپيشم آمد ازكم وبيش
شددل روشنم سخن دانش
محرم‌راز جمله شداز آن‌كه
خواند روح‌الامين سليمانش

نثر

كفتم مكر اين پريشانى فراهم آيد ويا
اين ناتوانى‌را مرهمى بود باهر
جنبنده وآرميده‌كه رسيدم حكايت «بخت
رميده» ميكردم ازانجام واغاز نشيب
فراز اين راه سؤال ميكردم نخست بنفطه

طولشمقده‌در دائما ميدانه طبرق الهيجيدر
بيلكى بغله بركوشه‌يه چكل دنياده سنك برشيك
اولمه‌سن اشتمدكمى كيم عزلتى اثر ايتدى عزتى
قزاندى بنيهٔ ظاهرى اونت عمارت نيتيله
نهايت مشاهده قدمنى كوى مجاهده‌ده
قويدم وفكر دائره‌سنده باشمى‌حيرت يقاسنه چكدم

بيت

يوغيدى بكا غيرى درد جهانده
ييوب كيمك ايدى فكرم هرآنده

نثر

اويله‌جه بوايشه طالمش ايدم‌كه دونكه
كون ودون كيجه فكرينى اونتدم وآنك
بونك ايلشكى اوززمده قالمدى ، صويه
غرق اولان هراوته صاريلور ، حكمنجه هرطپراق
وطاش كه آياغم اوكنه قويديلر الم ارقه‌سنه براقدم
هرقامش دالى كه اليمه كچدى آنك ايله هم
دم اولدم چوق چالشدقدن صكره آزبجق
كوكلم قولاغى اجلدى تاهر برينك سوزنى
ايشتدم وآنلرك اصطلاحاتى معلوم اولدى

قطعه

آز وچوقدن هرنه‌شى كوردم ايسه
نورى قلبمده نمايان اولدى
محرم زار نهان اولدى كوكل
ملك معينده سليمان اولدى

نثر

ديدم نه‌اوله بوپريشانلغه برجميت اولسه يا
خود بوقدرتسزلغه برمرهم اولسه هرحركت
ايدن وساكن اولنلركه ايرشدم «بخت رميده»نك
حكايتى ايدردم ابتدا وانتهادن وانيش
ويوقشدن بو يولى سؤال ايدردم اول

خاك رسیدم دفتری دیدم بسیار کاراز
اودرحساب شهری یافتم اندکی مایه
ازاو معمور دیکر خراب

مثنوی

اکرچه غم دلش افسرده می‌داشت
ولیکن پای خود افشرده می‌داشت
نهاده بارهم چون کوه برپشت
نمی کشت ازمقام خود یك انکشت

نثر

کفتم ای ارض باطول وعرض ای زمن
کشته زمین نام ای زنده دل ومرده اندام
ای اصل صلصال وای مایهٔ فخارای
مزرعهٔ همه کل وخار

مثنوی

ای ازتو اساس این دروبام
ای زنده ومرده‌را تو آرام
بنیاد شش وچهار کشتی
نه‌دائره‌را مدار کشتی
ان نقطه تویی که چرخ پرکار
کرد سرتو شود چو پرکار
دانم حرم بزرك واری
ازکعبهٔ جان خبر چه‌داری
ای‌خاك اکر آکهی ازین کوی
بااین دل پر غبار برکوی
سرکشته چو ذره کششتم چند
شایدکه کشاید ازتو این بند

نثر

خارخار من درخاك اثرکرد بخاری از
دل کرم اوبر آمد زلزله درنهاد او
افتاد کفت ای نو باوهٔ باغ کن فیکون
من حرقی ام مبنی برسکون ازحال رفعی

کرهٔ خاکه ایرشدم بر دفتر کوردم چوق ایش وار
انده حسابدن برشهر بولدم از بر یری
آنك معمور دیکر محلی خراب

مثنوی

بلی غم کوکلنی طولدرمش ایدی
ولی مردانه قارشو طورمش ایدی
قونلمش اوستنه طاغلر کبی یوك
ینه یوقدی ثباتنده براکسك

نثر

دیدم ای اینلو واوزونلی یر ای فوت
اولمش زمین آدلو ای کوکلی دیری
اندامی اولو ای اصلی قوری طپراق
وبوکل ودکنك جمله‌سنك مزرعی

مثنوی

سن که بودر وطاقه تمل سن
هم‌زنده ومرده‌یه محل‌سن
چار عنصر شش جهانه بنیاد
طقوز فلك اولدی سکا منقاد
اونقطه سن‌سن‌که چرخ دوار
دونر باشکه مانند پرکار
بیلدم که شرف سن هرمکاندن
ویر بکا خبر کعبهٔ جاندن
واقف‌سن ای خاك اسرار کاره
عرض ایت بوآلودهٔ غباره
تاکی دونه باشم ذره مانند
جائزکه سندن آچیله بوبند

نثر

غصهٔ وکدرم طپراغه اثر ایتدی آنك
قزغین دروندن بر بخار چیقدی زلزله آنك‌نهادنه
دوشدی دیدی ای کن فیکون باغنك طرفنده‌سی
بن برحرفم سکون اوزره مبنی‌یم

درمحل کسری افتاده ام ودرمقام نصبی
فتحی ندیده چون نقطه دایما درمیانه ام
اما از این حرف چون نقطه برکرانه ام

مثنوی

چو آکه نکشتم من از راز او
نه انجام بینم نه آغاز او
بدامش یکی مرغ پرکنده ام
بصد خواری انجا سرافکنده ام

نثر

اکرچه بصورت کشت زارم اما بمعنی کشته زارم
ناخوشی درمزاج من نه ازسردی خشکی است
از سردی روزکار بکو خوش کیست

شعر

« تاملناالزمان فما وجدنا »
« الی طیب‌الحیواة به سبیلاً »

مثنوی

ندیدم بکام از تو یکروزکار
سیه باد روی تو ای روزکار
چه کردم‌که آبم چنان بردهٔ
که کرد از نهادم برآوردهٔ

نثر

دیدم که این خشك مغز را جواب نغز نبود
این سودازده سرمایهٔ نداشت

فرد

دل از آسمان کرد با او خطاب
بنودش بجز ریسمان یك جواب

نثر

از سر او درکذشتم بپای کوهی رسیدم
باخود کفتم چون اومیکویدکه از اوتادم

رفع حالنده کسر محلنده واقع اولمشم
ونصب مقامنده برفتح کورممشم
نقطه کبی دائم اورتاده‌یم اما بوسوزدن
نقطه کبی کناردەیم

مثنوی

اولەمدم آ که آنك رازنه
نه انجامنه نه ده آغازنه
کومەسنده قنادی یوق برقوشم
خجالت باشم اوکیمه قویمشم

نثر

کرچك صورتده اکین محلیم اما معنی‌ده قبرستان
بنم مزاجمك فنالغی برودت ویبوستدن دکلدر
زمانەنك باردلکندن سویله کیم ممنوندر

شعر

دوشندك وقتی بولمدق ایچنده
کوزل یشامق ایچون هیچ بریول

مثنوی

ایرشمدم مقصدمجه زمانه
سنك یوزك قره اولسون زمانه
نه یاپدم سکا ایلرسن حقارت
که توزم چیقدی افلاکه نهایت

نثر

کوردم بو بینی قورنیك جوابی صواب دکلدر
بوسودازده برسرمایه‌یه مالك دکلدر

فرد

کوکل اکا صواردی آسماندن
ویرردی اوجوابی ریسماندن

نثر

آنك باشندن کچدم برطاغك آیاغنه ایرشدم
کندیمه دیدم چونکه اوتاد دنم دییور

بپرسم ازاوتا دم از کجای زند
نزدیك اوشدم ابدال صفتی دیدم
ازمیان خلق برکناری رفته دیوانه
شکلی درشت روی دل سنك سر برهنه
دامن پر ازسنك

مثنوی

نه‌اوراغم پاونه یاد سر
نه‌اندوه خشك ونه‌سودای تر
درخت از تن او برسته چوموی
توکویی که یکسان شده‌پشت وروی
بسی جانور باوی آمیخته
همه درکمرکاهش آویخته

نثر

آوازی برکشیدم ساعتی هم چو آواز دراو
پیچیدم جنان درحیرت خود راسخ بود که
مراناسخ نداد بعد ازتفکر بسیار این
چند بیت کفت

نظم

قصهٔ مشکلم چه می‌پرسی
کان‌غم شد دلم چه‌میپرسی
لعل بند وچوخون شود جکرم
بیش ازین حاصلم چه میپرسی
طالب کوهری بدریا شو
من که برساحلم چه‌می‌پرسی

نثر

چون چشم از او بر داشتم بچشمهٔ آب رسیدم
روندهٔ دیدم ازرق پوش ازصحبت
هرناجنس درخروش صاحب سکری که
از کف‌دهان رویش نمی نمود ازصفای
سینه روی دروی مینمود فریادی بر آورده
وسرفرو افکنده ازحالتیکه داشت

سؤال ایده‌یم آندنکه نیره‌دن دم اوریور
آنك قربنه واردم برآبدال صفتلی کوردم
خلقك اورتاسندن برکناره کتمش دیوانه
شکللو قتی یوزلی کوکلی طار باشی آچیق
اتکی طاش ایله طولی

مثنوی

نه آنده آیاق قیدی وار نه‌ده باش
نه قوریده غصه نه سودای یاش
تننده اغاجلر بتر صانکه موی
اوکی آردی یکسان برسنك روی
بنجه جانور آنده ایتمش مکان
کیمی باشی اوزره کیمی برمیان

نثر

برصدا ایتدم برساعت صداکبی آنی طولشدم
اویله‌جه کندو حیرتنده ثابت وراسخ ایدیکی
بکا جواب ویرمدی برچوق تفکردن
صکره بو بیتلری سویله‌دی

نظم

قصهٔ مشکلی بندن صورمه
معدن غم دیلی بندن صورمه
لعل بغلر جکرم خون اولسه
حاصلم بو قلانندن صورمه
طالب ایسه‌ك درّه کیر دریایه
آنی ساحلده اولندن صورمه

نثر

نه‌زمان کوزیمی آندن‌قالدردم برچشمیه ایرشدم
بر یولجی کوردم مائی لباسلی هرناجنسك
صحبتندن خروش ایدر بر سرخوشکه آغزینك
کوپوکندن یوزی کورلمیور ودرونك صافلغی
انچنده یوز کوستریور برفریاد ایتدی
وباشنی اوکنه براقدی برحالتکه کندوده وارایدی

برخود چرخی میزد وبتعجیل تمام
میرفت ومیکفت

مثنوی

منم سرکشتهٔ بی سود وسودا
برهنه پاوسر درکوه وصحرا
کهی نالان دویده برسر کوی
کهی حیران فتاده درتك وپوی
کهی پهلوبسنك بارداده
کهی رو دربیابانی نهاده
کهی لب خشك ازناچار ناکام
کهی خر درخلاب ازجور ایام
کهی چرخم باین وآن سپارد
زمانی روز کارم تیره دارد
کهی دل دربی اندوه خون شد
کهی ازچشم من دریا برون شد
زماهی تابمه درینه حاصل
چنین روشندل آنکه پای در کل

نثر

چون اورادیدم صوفی‌وار ازهر چه‌داشتم
مجرد شدم وبشرط ارادت پیش اودو یدم
کفتم ای‌جوانمرد جهان کرد ای‌مسیح‌دم
خضر قدم باکه آشیفتهٔ آشفته میروی
چه‌شنیدهٔ که چنین کرم میدوی

مثنوی

ای جلوه‌کر عروس طبع
پیراستهٔ تو اصل وفرع
چندین که نهان و آشکارند
از فیض تو روی شسته دارند
نشو همهٔ نما هم از تو
نام تو زما است ماهم از او
ای ره رو چابك سبکروح
چون تشنهٔ تست جان مجروح

کندو اوزرینه برچرخه اوردی تعجیل تمام ایله
کیدیور وسویلیور ایدی

مثنوی

بوحیران طولشیرم بی‌سروپا
باش آچیق یالین آیاق طاغ صحرا
قوشارم کاه نالان کوی یاره
کهی شاشقن دوشه‌رم برکناره
کهی طاش یصلنورم طاغلرده
کزرم اووالرده باغلرده
کهی قورر طوداغم تشنه بی‌کام
دوشیرر مرکبم چاموره ایام
فلك که که شوکا بوکا صمارلر
باشیمی دوندریر یوزم شمرلر
کوکل که غصه ایله قان اولوبدر
نم اشکم کهی باران اولوبدر
باالقدن آیه هرشبی وار بنده
دلم صافلنی پایم قویدی بنده

نثر

چونکه آنی کوردم صوفی کبی نه‌م وار ایسه
ترك ایتدم مجرد اولدم ومحبتله آنك اوکنه
قوشدم دیدم‌ای‌جهان دورایدیجی مرد. ای عسی
خضر قدملی کیمه کوکل ویرمش‌سن حیران
کیدیورسن نه ایشتدك که قوشیورسن

مثنوی

ای جلوده عروس طبع
سنکله مزین اصل وفرعم
هرنه‌که اوله بطون وظاهر
فیضکله اولورلر پاك وطاهر
نشو ونمالر هرجزده سندن
اسمك دخی ما وبزده سندن
ای سالك راه وی خفیف روح
چونکه سکا تشنه جان مجروح

يك لحظه دواى درد من باش
در باديهٔ پاى مزد من باش
از قصهٔ خويشم آكهى‌ده
باخود نفسيم هم رهى‌ده
زين ره كه نه بينمش سروپاى
من هيچ نديده ام تو بنماى

نثر

چون آب حكايت من شنيد روان
بجواب من زبانكشاد كفت اى پسر
مدتى شدكه بسرمى دوم وبآرزوئ بحرمحيط
اواره ميروم كاه از حيرت روى برخاك
ميمالم وكاه از حسرت سنك وريك ميخورم

رباعى

كس نيست درين كفت مكو محرم من
شد نالهٔ من هم نفس وهمدم من
بى كريه چونيست ديدهٔ پرنم من
يا سربنهم يابسر آيد غم من

نثر

بااين همه‌جستجو وتكپوى بيم آنست كه
بمقصد نارسيده روى مقصود نديده
دور زمانم بر زمين فروبرد

مثنوى

مبين رفتار كرمم اى جوانمرد
كه‌هست از كردش كردون دلم سرد
همى ترسم‌كه ازتأثير افلاك
كريبانم بكيرد دامن خاك
بدريا نارسيده غرق كردم
دراين ره‌بر نيابد هيچ كردم
كردم آرام بودى دردل سنك
نيارستى دويد اين چند فرسنك

برلحظه‌ده دردیمه دوا اول
چولده بوفقيره ره نما اول
سن كندو غميكى بكا سويله
كندوكه بنى هم راز ايله
بو يولده‌كه يوق مبدأ وغايت
بن كورممشم سن ايت دلالت

نثر

چونكه صو بنم حكايتمى ايشتدى‌كيدبجى حالنده
بنم جوابمه شق شفه ايتدى ديدى اى اوغلم
برمدتدر باشم اوزره قوشيورم بحر محيط
آرزوسيله كيديورم بعضاً حيرتدن يوز ترابده
سوريورم وكاه شاشقن اولوب طاش وقوم ييورم

رباعى

يوق كمسه بن فقيره بوكفت كوده محرم
ناله و آهم اولدى آنجق بمله هم دم
اغله‌مينجه اولمز چونكه بوچشم پرنم
ياباشى ترك ايده‌يم يا ييقلوب كيده غم

نثر

بوقدرآرار طرار سعى ايدرم خوفم اودركه
مقصوده ايرمكسزين ومطلوبى كورمكسزين
زمانك دورى بنى ييرك التنه ايندير

مثنوى

بنم كورمه تلاشم اى جوانمرد
كه دورندن زمانك دلده چوق درد
اودر خوفم كه تأثير ايده افلاك
يقه‌ليوب يوطه بنى سيه خاك
يتشمزدن دكيزه غرق اولورم
بويولده صنمه توزه بوغلورم
اكر ارامم اولسه طاش ايچنده
قوشارميدم بوطپراق طاش‌ايچنده

نثر

قدم چند موافقت اوبشتافتم موافق حال
خود جوابی نیافتم دیدمکه همتش بلند نبود
همیشه میل بسوی پستی داشت ونیز ازغایت
سبك سیری چنان بودکه هرکه براومیرسید
زودش بکوزه میکرد کاه آمدن سنك
فریاد میزد وکاه ازرفتن بادروی
ترش میکرد از اونیز دست شستم نا کاه
آنجا درختستانی بنظرم آمد رختی که
داشتم آنجا کشیدم بدان امیدکه سایه اقبال
شان بمن افتد مکر ازبار ادبار خود خلاص یابم

بیت

بی برك نوا دلم برآمد چب وراست
چون شاخ امید بی برآمدچه دواست

نثر

القصه سبز پوشانی دیدم روحانی صفت
درصفت طاعت بریکقدم ایستاده
هریك چون شجرهٔ طیبه از نشوونما
﴿اصلها ثابت وفرعها فی السماء﴾

مثنوی ا

قومی دیدم بصورت آزاد
ازآتش خویش کشته برباد
باروزه وبا نماز باخواب
افطار همه زقطرهٔ آب
از خواب بروهمی فتارند
پهلو بزمین نمی نهادند
بودند باصل وفرع درویش
لیکن نکران بسایهٔ خویش
چون تیر زاب کل بجسته
لیکن همه شاخ نا شکسته
پیران وجوان صفت سر روی

نثر

برقاچ آدم موافقت ایدوب معیتنده کتدم
کندو حاله موافق برجوابنی اشیتمدم
کوردم عالی همت دکل میلی دائما الچقلق طرفنه
کمال مرتبه کسکین کیدیشی اویله ایدی هرکیم اکا
ایرشسه چابوق آنی دستی ایچنه قورایدی کاه طاشه
کلسندن فریاد ایدردی کاه روزکار اسمکدن
یوزنی اکشیدر اندن دخی الیمی ییقادم ناکاه
اومحلده براغاچلق کوردم رختمی اورایه طاشیدم
او امید ایلهکه انلرك سایه اقبالی بنم
اوزریمه کلسون کندومك ادباری یوکمدن قورتیلهیم

بیت

آچ ومحتاج کتدی دل صاغ وصوله
بولمدی نخل امیدی یار دار

نثر

حاصلی برطاقم سبز بوشلر کوردم روحانیلر کبی
طاعت صفنده برایاق اوزره قیام ایتمشلر
هربری شجرهٔ طیبه کبی نشوونماده‌لردر
کوکلری ثابت ودالللری سما طرفنه کیتمش

مثنوی

ایرشدم آنده برقومه‌که ازاد
اوزی آتشلرندن جمله برباد
صلاة صوم وار یوق آنلره خواب
همان افطار ایدرلر بولسه‌لر آب
اویقو آنلره غالب اولمش اما
قومامشلر بیره یانلرین اصلا
اصول وهم فروع درویش‌درلر
ولکن کولکه‌لرنی کوررلر
قومشلر اوق کبی آب ایله خاکی
ولیکن طال وبداقلری باقی
قوجه‌لر کنج قیافتده باش یوز

نكذاشته بی خضاب يكموی
هم جيب هم آستين پراز مشك
ليكن همه پوست بر بدن خشك

نثر

روش اين طائفه روشنتر ازديكران ميخود
خودرا درحلقهٔ ايشان افكندم يكی را
سجاده برسر آب انداخته بود بنياد او
قوی تر می‌غود نزديك اوشدم واز
درماندكی غلطيدم كفتم ای پير بزركوار
ای يكانهٔ روزكار

بيت

نزديك تو جون زراه دور آمده ام
دانم نكنی عاركه عور آمده ام

نثر

ای جوانجت تازه روی وی درشت اندام
نرم‌خو مراخبركن‌كه درين باغ كدام
كلت شكفته است‌كه چنين بيخ فرو بردهٔ
ودرين منزل كدام شاخت در بر آمده
است‌كه چنين جای محكم كردهٔ چه‌قاعده
است‌كه بنياد باب رسانيدهٔ چه‌مرتبه است‌كه
سربر آسمان در آوردهٔ

مثنوی

غريبانرا درين‌ده حرمتی هست
زپا افتاده ام مكذارم ازدست
زمانی سايه بركار من‌افكن
اكردر راه من‌خاريست بركن

نثر

درخت ازدرشت پوستی بمغز اينحكايت نرسيد
واز پوست بيرون نيامد چون دل نداشت
بجدل كفت شروع من‌همه درمسائل فروعست

براقمامشلر برقيل بوياسز
جيب قيونلری مشك ايله طولمش
وليكن قابلری قوری‌يه قالمش

نثر

بو جماعتك كيديشی غيريلردن واضح كورينوردی
كندومی آنلرك حلقه‌سنه براقدم برينی كوردم
سجاده سنی صواوزره براقمش ايدی آنك
بنيه‌سی پك محكم ايدی يانه‌كيتدم وعاجز
آنك اياقلری آلتنه يوارلندم ديدم ای
پيرعظيم‌الشان ای فريد دهر

بيت

اوزاق يولدن سنك يانكه كلدم
صيقلمزسن بيلورم بی نوادن

نثر

ای طالعی‌كنج ويوزی‌تازه وای اندامی‌قتی
وطبعی ملايم بكا خبرويركه بوباغده قنقی
كلك آچيلدی‌كه بويله اطرافه كوك صالدك
وبومنزلده قنقی دالك ميوه كتوردی‌كه
بويله‌جه محليكی محكم ايتمش‌سن وبونه قاعده
دركه‌تملی صويه‌قدر ايندرمش‌سن وبونه‌رتبه
دركه باشكی آسمانه قالدرمش‌سن

مثنوی

غريبك هركس اوزره حقی واردر
آياغم سرجدی طوت الیمی قالدر
برازده سايه‌كی‌قيل بكامسكن
ديكن وارايسه يولمده قوپرسن

نثر

اغاج‌قالين قابلی اولديغندن بوحكايه‌نك مألنی
آكله‌مدی وقابندن چيقمدی چونكه‌جسارتی
يوق‌ايدی جدله ديدی بنم‌شروعم بتون مسائلده

ازمعنی اصول روایتی ندیده ام ونیز
ازآن خودرا بفروع باز بسته ام که اکر
باصل اورجوع میکنم خسته میشوم

بیت

زهیزم کشی چون مرا راحت است
به‌ازدزکری کاندرا ومحنت است

نثر

مرا طریقه ایست بهیچ کوی قدم نمیزنم اره
برسرم مینهند دم نمیزنم تونیز اکر سرما
داری سرما وکرما اختیار کن وهم دراین
مقام آرام کیر

بیت

سرکشته مروکه راه بی‌پایان‌است
حب وطن از شرائط ایمان است

نثر

چون تربیت ازقوت سماوی داشت دیدم
همه هوای خود تمامی داشت کفتم ای پیر
پرعقیله قیل وقال بکذار واین شیوهٔ
بزرق‌را وصلهٔ حال خود میندار

مثنوی

حدیث شاخ وبرك ازپیش بردار
خیالش دان همه درسایه بکذار
حریفان چون نظر برمیوه دارند
بمجلس شاه برکت کی کذارند
زصورت نقل کن ورسایه بکریز
چو مهمان تو ام نقلی فروریز

نثر

درخت کفت این مسئله مختلف است
تمهید قاعده‌را حجتی بیاور واین قضیه
منعکس است اثبات علترا دلیلی بنمای

فروعدر اصول معنالرندن برروایت کورمدم
وینه اندن کندیمی فروعات بغلمشم که اکر
انك اصلنه رجوع ایدرایسه‌م خسته اولیورم

بیت

اودن طاشیمق ایله درراحتم
اکر ذرکر اولسه‌م اولور محنتم

نثر

بنم برمسلکم واردر یرمدن قپردامام
باشمك اوزرینه آره‌قویسه‌لر سیس چیقرمام
سنده بزه محبتك وارایسه کرم وسردی قبول
ایت بومقامده آرام ایله

بیت

سرسام یوریمه یوله نهایت یوقدر
حب وطن ایمان بوکاقائل چوقدر

نثر

چونکه تربیه‌سی جملهٔ آسمانی ایدی کوردم
دیدم ای بابستهٔ اختیارقیل وقالی فارغ اول
وبوشیوهٔ ریایی کندو حالکك وصله‌سی ظن ایلمه

مثنوی

نهال ومیوه لفظن قالدر اوکدن
بتون ظل وخیال ایمش کج آندن
اولرکیم میوه‌که کوز دیکمش آنجق
براغرلرمی سکا دال ویپراق
فرار ایت سایه‌دن قوی صورتی هم
سنك مهمانك اولدم ایله مکرم

نثر

اغاج دیدی بومسئله اختلافلیدر تمهید
قاعده‌یه برحجت بیان ایت وبوقضیه ایسه
منعکسدر علت اثباتنه بردلیل کوستر

چون حوالت این نوع باختلاف حالات
است در حرفت من بیان حرفت ازمحالات
دیدم که در بدایه مانده بود سبق
هدایه نخوانده مطالعهٔ جامع الصغیر را
عمل نافع خود نشناخته واصل مبسوطرا
ذخیرهٔ خود ساخته چون سیلی بدونرسیده
بودکه از جایش برکند وسیلیٔ نخورده
بودکه از خودش خبرکند دل از
شاخ او برشکستم ویاهیچ کدام نه پیوستم
زیرا که همه تردامن وخود روی برآمده
بودند وازخشك مغزی باد در سرداشتند

نظم

در سایه خود ز سرفرازی
رفته همه درخیال بازی
زآلایش آب کل نبوده
سجادهٔ جمله یك نمازی
غافل زمعالم حقیقت
آسوده بعالم مجازی

نثر

بعدازان بهیچ سرو سرم فرو نیامد
از هیچ شمشاد شاد نکشتم وامید
از بید وچنار برکرفتم آسیب برسیب
وانار نزدم باخود کفتم

بیت

بر برکه نه منزل قرارست
وین آب وهوا نه سازکارست

نثر

بعد از کوشش بسیار مرکب‌را سبکبارکردم
تا بیکباره قدم برهوا نهادم
تند بادی دیدم که می آمد کرد برانکیخته
بحکم آن که هرخسی درصحبت او بار

زیرا بوکیلرك حوالاتی اختلافات حالاتده
در بنم صنعتمده بکا برحرف بیانی محالاتدندر
کوردمکه بدایتده قالمش هدایه‌دن درس
اوقومامش جامع الصغیرك مطالعه‌سنی کندویه
عمل نافع اولدیغنی طانیمه‌مش واصل مبسوطی
کندویه ذخیره یاپمش چونکه برسیل اکا
ایرشمه‌مش ایدیکه یرندن قوپارسن وبر سیله
دخی ییمه‌مش ایدی‌که کندودن خبری اولسون
مرغ دلی آنك شاخندن آیردم وهیچ برینه
قوندرمدم زیرا جملهٔ تردامن ایدیلر وکندولر
بتمشلر وقوری بین‌لکدن باشلرنده ییل وارایدی

نظم

سایه‌لرنده اولوب سرافراز
اولمشدی هربری برخیال باز
آلایش آب وکله دائم
اولوب نمازه سجاده انداز
بوبی حقایقدن بی‌خبرلر
صحن مجازده قائم وسرباز

نثر

آندنصکره هیچ برسروه سرفرو ایتمدم
هیچ برچمشیردن مسرور اولمدم وامیدیمی
سکوددن و چناردن قالدردم
والمایه ناره آزار ویرمدم کندیمه دیدم

بیت

اوچ ایتمه صقین قراره رغبت
بوآب هواده یوق لطافت

نثر

برچوق چالشدقدنصکره آتی اویناتدم
تا بردفعه‌ده قدمی هوا اوزرینه قویدم
برقاصرغه کوردمکه کلیور ایدی توز
قوپرمش انك ایچونکه هر چورچوب

یافته نخواستم سرخود با او درمیان
نهم باز کفتم از چنین صرصری سرسری
نتوان کذشت

مثنوی

که چندین پردها از بهر سازیست
خدارا در دل هربنده رازیست
ازان روید کل وخار اندرین باغ
که هم طاوس درکارست وهم زاغ
اکر بینی بدو نیکی مزن دم
که هم ابلیس میباید هم آدم

نثر

بشرط عنانکیری دست درفتراك او زدم کفتم

مثنوی

جان نعل بهای تست مشتاب
نعلم چو در آتش است در یاب
عیسی نفسا دمی بیا رام
برکشته مباش هم چو ایام
بسیار دویدهٔ دراین کوی
آخرچه شنیدهٔ فرو کوی
این بادیه را کجاست منزل
زین رفتن و آمد چه حاصل

نثر

باد کفت ای جوانمرد جهان کرد
ازاین خاکسار پر کرد برکرد نشنیدهٔ
کهسخن بادآورده راآبی نباشد کفتم
آخر مدتی پیش تخت سلیمان بودهٔ
در خدمت اونشیب وفراز دویدهٔ
یعقوب راعلیه السلام بوی یوسف علیه السلام تو آوردهٔ
زره داودی آب از رهکذر تویافت
ای مهلك ثمود عادچه دانشئه از مبدأ
ومعاد بادرا این حکایت یاد آمد

آنك حضورینه رخصت بولمش استمدم کندو
سریمی آنك ایله میدانه قویمق ینه دیدم بوکبی
سرسری صرصردن کچمك غیر ممکندر

مثنوی

بودکلو پردهلر هب ساز ایچوندر
قولك کوکلی خدایه راز ایچوندر
کل ودیکن بتر برباغ ایچنده
که هم طاوس کزر هم زاغ ایچنده
سکوت ایت حسنی قبحی کوردیکك دم
که هم شیطان لازمدر هم آدم

نثر

دزکنی طوتمق شرطیله الیمی ترکیسنه اوردم دیدم

مثنوی

جان نعل بها کدر اتمه تعجیل
نعلم آتش ایچره اولدیغن بیل
ای عیسی نفسلی برنفس طور
ایام کبی سرتلك اتمه ای طور
برچوق قوشیورسن بونده بویله
وارایسه ایشتدیککی سویله
بوچولده نه یرده منزلك وار
آمد شد ایله نه حاصلك وار

نثر

روزکار دیدی ای عالمی سیاحت ایتمش مرد
بن خاکسار پرغباردن اعراض ایت
اشتمدکمی بیلك کتوردیکی سوزك اعتباری
اولمز دیدم آخر بوندن اول سلیمان علیه السلام تختی
اوکنده اولمشسن وانك خدمتنده اشاغی یوقاری
قوشمشسن یعقوبه یوسفك رایحهسنی سن کتورمشسن
زره داودیی صوسنك ممرندن بولدی
ای ثمود وعادی هلاك ایدن مبدأ ومعاددن
نهبیلورسین بوحکایه روزکارك خاطرینهکلدی

حکایت منظومه

شنیدم درزمین گنجشککی هست
که گردد گرد هر ویرانه پیوست
نه او دردانه آویزد نه دردام
نه بامرغان دیگر دارد آرام
چو بیند رخنهٔ در کنج دیوار
همی کاود شبی روزی بمنقاد
مگر مرغی درین حالت ورادید
وزان سودای فاسد باز پرسید
بگفت آری شنیدم من که بیوست
سلیمان خاتمی میداشت دردست
مگر خاصیتی بود آن نگین را
که بگرفت او همه روی زمین را
دلم چون آرزوی مملکت کرد
کنون میجویم آن خاتم بصد درد
توان آن مرغی ومن چون کهنه بنیاد
سرخود گیرو میدار این سخن یاد
چو ازمن در گذشت او گفتم ای دل
ترا زین باد پیمودن چه حاصل

نثر

بعد ازان درهوا نظر کردم صد
هزاران نوع مرغ دیدم از هرجنس
جمع آمده یکی را از ایشان از آشیان
خبر نی همه در نظر جز بال وپرنی

مثنوی

دل بطبع هوا بداده همه
پنجهٔ حرص برکشاده همه
هریك از بهر دانه دردامی
برسر استخوانش آرامی
درهوا وهوس پریده بلند
در مغاك طمع فتاده نژند

حکایت منظومه

دیدی برچه‌جك وار ایدی یرده
گزردی دائما ویرانه‌لرده
نه دانه خاطرنده ایدی نه دام
دگر قوشلرده طوتمزدی آرام
گوررسه برچقور دیوار ایچنده
قازردی روزشب بورنی اوجنده
مگر برقوش آنی اویله گوردی
اکا مطلب نه ایدوکنی صوردی
دیدی بلی اشیدردمکه هر آن
که برخاتمه مالکدی سلیمان
اویوزك خاصه‌سی ایدی که شانی
یوجه اولدی طوتوب ملك جهانی
دیلر گوکلم که اولسون دهره سلطان
آرام آنی بیك دردیله الان
سن اوقوش سن بنم او اسکی دیوار
باشیکی قاپروب بوسوزی طوت وار
چوبندن گچدی اوسویله‌دم ای دل
سکا بوروزکار اولچمکدن نه حاصل

نثر

آندن صکره هوایه نظر ایتدم یوز بیك
درلو قوش گوردم هرجنسدن جمع
اولوب گلمش آنلردن برینك کندو لانه‌سندن
خبری یوق وقول قناددن غیره نظری یوق

مثنوی

گوکلی طبع وهوایه ورمشلر
پنجهٔ حرصی آچوب طورمشلر
هربری دانه‌یه قورمش بردام
گمگك اوجنده ایدرلر آرام
یوجه هوالر ایله اوچمشلر
ینه غم چوقورینه دوشمشلر

نثر

نفرت تفرقه از ایشان در نظرم پدید آمد
پای برسرهمه نهادم وروان شدم چون
قدم چند رفتم گرم روی دیدم سوخته
یافتم آتش نام دل پرتاب وتن آشفته
روزکارش فلك اثیر کفته چو اثر او
بمن رسید از تف سینهٔ او دودی از سرم بر آمد
کفتم ای پیر با فرهنك جوان آهنك
وای مریخ رنك زحل نیرنك

نظم

ای رهبر شبراوان ایام
صبح از رخ تو دمیده هر شام
از روی تو تازه کار هر شمع
وز لطف تو پخته کار هر خام
هر خشك وتری کرانه کیرد
انجا که تو درمیان نهی کام
مخمور منم مرا خبر کن
آخرچه چشیدهٔ ازین جام

نثر

چون دمم بآتش رسید درحال رنکش
بر افروخت وزبان دراز کردو کفت کیستی که
تن مجروحرا میخراشی بر جراحت سوخته
نمك پاشی انکشت بر حرف من منه
وخود را بر انکشت من مزن

رباعی

حال من خاکسار مبین ومپرس
می‌سوزم از انتظار مبین ومپرس
سودا زدهٔ چو من نیامد بجهان
اینك من وروزکار می‌بین ومپرس

نثر

آنلردن‌نفرت تفرقه‌سی طبیعتمده ظهور ایتدی
ایاغمی جمله‌سنك باشنه قویدم یوریدم
چونکه برقاچ آدم کتدم برسرعتله کیدن کوردم
یانمش بولدم اسمی آتش دلی پرحرارت
وبدنی‌پریشان زمان آکا فلك اثیر دیمش نه‌زمان
بکا ایرشدی آنك درونی علوندن بر دومان
بنم باشمه چیقدی دیدم ای پیر شعورلی
وجوان قصدلی وای مریخ رنکلی زحل حیله‌لی

نظم

ای سالکان لیاله رهبر
صبح اولدی رخك ایله منور
رویکله شعاعی بولدی شمعه
لطفك ایله پشدی جمله چیکار
هر قوری ویاش قور پایکه باش
نیرده‌که سن اوله‌سن شر آور
مخمور بنم بکا خبر ویرر
بو جامدن طاتدیغکی آخر

نثر

نه زمان نفسم آتشه ایرشدی اوحالده رنکی
قیزاردی ودیلی اوزانوب دیدی کمسن که
مجروحی طرملر ویانق یاره‌سنه طوز صچارسن
بنم حرفمه برمق قومه وکندیکی بنم آتشمه اورمه

رباعی

کوزك اوکنه کتور حال زارمی صورمه
یانیورم کوررسن انتظارمی صورمه
کلدی بن کبی بر غمزده بو دنیایه
ایشته بن ایشته زمان کور خسارمی صورمه

نثر

کفتم این همه دعوی سرفرازی ولاف زبان
درازی بهر چیست کفت ای پسر چه کنم

بیت

با آنکه سیه شد دلم از جور فلك
خود را بطنجه سرور و میدارم

نثر

چون از آتش هیچ دلکرمی نیافتم تیز ازوی
روی طاقتم

مثنوی

بد ونیك را آزمودم همی
همه خسته بودند بی مرهمی
کجا از ثری تا ثریا یکی
کزین درد دل بازرست اندکی
دو عالم اکر نور اکر ظلمتند
زنزدیك ودور اندرین حیرتند

نثر

ماه از آمدن شب دل سیاه آفتاب از
فروشدن روز روی زرد آسمان از
این واقعه جامه کبود صبح وشام از
این غم خون آشام دیدم که عطا
رد وناهید اساسی نداشتند بهرام
وبرجیس را برخاستی نبود

رباعی

دل دایهٔ خود نیافت در هیچ محل
نه ازمه وزهره واز مریخ وزحل
از قطب سهیل کار من سهل نگشت
وزطائر واقع نشد این واقعه حل

نثر

القصه همه را چون مارمور مجبور مأمور

نثر

دیدم بو جمله سرفرازلق دعواسی ویل
اوزونلغی لاف وکذافی نه‌در دیدی ای‌اوغل نه‌یاپایم

بیت

سیاه اوله‌لی جور فلکدن کوکلم
طبنجیه کندوم باشمی طوتیورم

نثر

چونکه آتشدن کوکلم قیزمدی ینه اوندن
یوزیمی دوندردم

مثنوی

بد ونیکی تجربه ایتدمدی چوق
اولان اهل درد در دوا اهلی یوق
ثری‌دن ثریایه‌دك هیچ بری
دکلدر بو درد دروندن بری
اکر نور اکر ظلمت ایکی جهان
قریب وبعید جمله حیرتوران

نثر

ای قمر کیجه‌نك دخولندن سیاه دل کونش
کون باتدیغی خوفندن بکزی صاری کوك
بو واقعه‌دنطولایی جامه کبود صباح واخشام بو
غمدن قان ایچیجی کوردم که عطارد و
ناهید بر اساسه مالك دکللر بهرام و
بر جیسنده بر محصوللری یوق

رباعی

دل دایه‌سنی بولمادی یوق اکا محل
نه آی ونه زهره ونه مریخ وزحل
قطب سهیل ایده‌مدی کاری تسهیل
طائر واقع ایده‌مدی وقعهٔ حل

نثر

نهایت جمله‌یی ییلان وقرنجه کبی مأمور مجبور بولدم

یافتم بسیار فرشته خود را بمن نمودند
همه را سر رشته گم گشته دیدم

بیت

انها که کلند وانکه خارست
حیران همه‌که این چه‌خار خارست

نثر

حاصل الامر ازاین بالا وپستم هیچ بر
نیستم ازبند هشیار ومست مرا هیچ نداد دست
یاخود کفتم

مثنوی

یقین میدان‌که زین چندین کم وبیش
نمی یابد یکی سررشتهٔ خویش
درخت وکوه وآب وآتش وخاك
چوتو درمحنت خویشند غمناك
زمین وآسمان وعرش وکرسی
همه جویان راهند ازچه پرسی

نثر

چون ازهمه باز آمدم خودرا بهیچ کدام نیستم
دنیا وآخرت بمن نمودند هردورا دیدم‌که بامن
بودند (فظن خیراً ولاتسئل عن‌الخیر)

مثنوی

سخن عشق چون معمایست
که نه اورا سراست ونه‌پا یی‌است
هرچه درطبع تو نیابد راست
توندانستهٔ مکوکه خطاست

نثر

این سخن بحکایت آن مرد عجمی ماندکه از
زبان عربی سخت عاری بود مکر پسری
داشت بمدرسه فرستاد تاعلم آموزد هر
دخلی‌که بودبا وخرج می‌کرد بعد ازمدتی

بر چوق فرشته‌لر کندولرینی بکا کوستردیلر
جمله‌سنك ایپی اوجنی غائب اولمش کوردم

بیت

نه‌که وار خار وکل هب قالدی حیران
که‌جمله غصهٔ در بوحال دوران

نثر

نتیجه‌سی بواشاغی ویوقاریدن برفائده بولمدم
هشیار ومست بنی بوبندن خلاص ایتمدی
کندومه سویله‌دم

مثنوی

یقین بیل آز وچوقدن هرنه‌کیم وار
بوله‌مدی نه‌در سررشتهٔ کار
اغاج طاغ صو هوا هم آتش و خاك
سنك کبی محن ایچنده غمناك
زمین هم آسمان هم عرش وکرسی
عموماً آره‌مقده‌در بودرسی

نثر

جمله‌سندن اعراض ایتدم وکندومی هیچ برینه بغله‌مدم
دنیا وآخرتی بکا عرض ایتدیلر ایکیسنیده کوردم
بمله ایدیلر « خیرظن ایت خیردن اولمه مسؤل »

مثنوی

حدیث عشق معادر بیاغی
که آنك نه‌باشی وار نه آیاغی
اکرچه طبعنه کلمزسه مقبول
جهل سنده خطایه ایتمه محمول

نثر

بوسوز اوعجمی ادمك حکایه‌سنه بکزرکه
عربی لساندن برشی بیلمدیکندن زیاده محجوب
ایدی براوغلی وار ایدی مدرسیه کوندردیکه علم
اوکرنه قزاندیغنی اکا صرف ایتدی بروقت‌صکره

مال خودرا پایمال اودید کفت ای پسر
عمری بسر بردی هیچ علم بدست آوردی
پسر دانشمند شده بود خواست تااین غم را
ازدل پدر بدر بدر ودانش خود بدو
جلوه دهد کفت ای پدر همه اسم وفعل
وحرفرا اشتقاق وصرف دانسته ام
فقهرا حجت ودلیل قرانرا تفسیر وتأویل
آموخته ام بدر کفت بیهوده مکوی
اکر زبان عربی آموختهٔ کتابی بیارتا
من باز کنم هرچه برآید فارسی انرا
بامن باز کوی پسر کفت روا باشد کتابی
بدست پدر داد چون باز کرد قضارا
دراول آن صحیفه این لفظ بودکه «لااعلم»
از پسر پرسیدکه معنی این‌جه باشد کفت
«نمی دانم» پدر بغایت جاهل بود درخشم
شد آن بیچاره‌را عقل از سر برفت
کفت ای‌پسر درحق توچندین رنج بردم
نقد ونسیه‌که داشتم همه‌را برباد دادم
یك سخن پرسیدم جواب میکوییکه نمیدانم
چوبی برداشت برسر پسر زدن کرفت
کفت زود بمن بکوی فارسیٔ «لااعلم» چیست
کفت ای پدر میکویم که نمیدانم بهیچ وجه
آن ناجنس قبول نکرد

قطعه

بچشم خرد مند اکر خسر رود
بقالش همه زیر مژکان نهد
وکردانهٔ دردهی پیش خر
بجای جوش زیر دندان نهد

نثر

کفت چندین سال‌چه کردهٔاین‌قدرسخنرا«نمیدانی»
پسر بی چاره دانستکه پدر جاهلست
بضرورت چوب خورد وبخوبی عذر میخواست
ومیکفت

کندو مالنی آنك یولنده پایمال ایتدیکنی کوردی
دیدی ای اوغلم بر عمر افنا ایتدك هیچ علمی اله
کتوردکمی جوجق عالم‌اولمش ایدی استدی بوغمی
پدری درونندن چیقارسن‌وکندو علمنی‌اکا ارائه
ایتسون دیدی ای‌پدر جمله اسم وفعل وحرفی
اشتقاق وصرف اوکرندم فقهك‌حجتنی وقرآنك
دلیل وتفسیرینی اوکرندم باباسی دیدی لاف
آتمه اکر عرب لسانی اوکرندك ایسه بر کتاب
کتور تا بن آنی آچه‌یم هرنه کلورسه آنك
فارسیسی نه‌اولدیغنی بکا خبر ویر اوغلی
دیدی علی الراس بر کتاب پدری الینه ویردی
چونکه آجدی قضارا اوصحیفه‌نك اولنده
بولفظ موجود ایدی‌که «لااعلم»
اوغلندن صوردی بونك معناسی نه‌در
اوغلی دیدی «نمیدانم»جاهل پدر طارلدی اویله‌که
بیچاره‌نك عقلی باشندن کتدی دیدی
ای اوغل سنك حقنده بوقدر زحمت‌جکدم
پشین ویره‌سی صرف ایتدیکم قالمدی شمدی
برسوز صوردم بیلمیورم جوابی ویریورسن
بردکنك الدی باشنه اورمغه بشلدی دیدی
چابوق بکا سویله «لااعلم‌نك» فارسی‌سی نه‌در
دیدی‌ای پدر سویلیورمکه «نمی دانم» اودنی
بروجهله قبول ایتمدی

قطعه

کوزینه عاقلك برچوب طوقنسه
قویوب مژکان آلتنه ایدر فال
وکردانه قوسه‌ك پیش حماره
آنی اربه کبی دیشلر بهر حال

نثر

دیدی بوقدر زمان نه‌یایدك بوقدر سوزی
بیلمزسن اوغلی بی نوا بیلدی‌که پدری جاهلدر
ضروری دکنك‌یدی وکوزلك ایله عذراستدی
ودیوردی

نظم

چه کویم با که کویم قصهٔ خویش
که نوشم می نماید جمله رانیش
بمهر انرا که میخوارم سرو پای
علی رغم مرا کردد همه ریش
بکام خود ندارد زهرهٔ دم
لبم از بیم دندان بد اندیش
سخن زاید ز کلکم راست چون تیر
چرا من ره نمی یابم بهر کیش
بغیر از عذر وتسلیم اندرین ره
ندارد چارهٔ بی چاره درویش

فصل بیست پنجم در ارشاد وانتباه

جوانمرد آسمان وزمین دنیا راهم چنانستکه بهشت ودوزخ عقبی را دنیا در اصل چشم ندارد هم چوکژدم ازهمه سویش میزند هم چنان کژدم صورت اورا صد هزار کونه است در هر ذرهٔ نظر کنی نخست اوست اما هرکس نداند در کدام پوست بییخ او سرپر زند هرچیزی راکه بکنند ازین سبب همه بدونسبت کنند

شعر

هی الدنیا تقول بملأ فیها
حزار حزار من بطشی وفتکی
فلایعززکم طول ابتسامی
فقولی مضحك والفعل مبکی

قطعه

ترا دنیا همی کوید شب روز
که هان از صحبتم پرهیز پرهیز

نظم

نه دی‌یم کیمه اکلادم بوحالم
که هرشخصه زهر کورندی بالم
محبتله بیدیکم ادویه هب
علی رغم بکا درد اولدی مکسب
مرادمجه نه ممکن بردم اورسه‌م
نه‌ممکن که حسوده چاره بولسه‌م
طوغری طوغری نطق خامه‌مدن هب
نیچون بن بوله‌یم برخوب مطلب
همان بویولده لازم عذر تسلیم
بوله‌مز چاره‌بی درویش پیریم

یکرمی بشنجی باب ارشاد وانتباه بیاننده‌در

ای عزیز دنیانك یر وکوکی اولدیغی کبی آخرتك دخی جنت وجهنمی واردر دنیانك اصلده کوزی یوقدر عقربك کوزی اولمدیغی کبی هرطرفدن نشتر اورر قویرق طرفی کبی آنك صورتنده یوز بیك لون واردر هر ذره‌ده نظر ایدرسن اول اودر اما هرکس بیلمز قنغی پوست وقاب ایچنده‌در آنك کوکنه اوج ویرر هر برشی‌ئی که قوپررلر بوسببدن جمله‌سنی اکا نسبت ایدرلر

شعر

سکا دنیا آغز طولیسی سویلر
که بطشمدن وفتمکدن حذر ایت
اکر کولدیرر ایسه ابتسامم
سنی اغله‌دجق فعلم نظر ایت

قطعه

کیجه کوندز سکا دنیا دییورکه
صقین ای اهل غفلت هرایشم غم

مده خود را قريب ازرنك وبويم
كه هست اين خندهٔ من كريه آميز

سنی الدامسن رنكيله بويم
بنم بوكولديكم كريه ايله توأم

نثر

موافق بيت صيادی ياد آمدكه بقصد مرغان
دام نهادی يك روز چند مرغی ابكام
خود يافته بود وحق ايشان ميبريد
چشم آن سيه دل ازغايت آنكه برايشان
سرخ ميداشت بدرد آمده بود از
سردئ هوا آب كرم از ديدئ وی
ميدويد مرغانرا نظر برچشم او افتاد
كفتند زهی دل نرم وديدهٔ پرشرم كه
اين خواجه دارد از مشقت ما اشك
شفقت می بارد درميان ايشان
يك مرغ زيرك بود كفت ای بی‌خبران

نثر

بر آوجی خاطرليورم كه قوشلرايچون دائمادام ايدردی
بركون برقاچ قوش مطلوبی اوزره دامده بولدی
وانلرك بوغازلرنی كسيور ايدی اوقلب
قرانك كوزی آنلره اولان خرصندن قزارمش
آغريور وهوا بورودتندن صيجاق صو كوزندن
توكيلوردی قوشلرك نظرلری چشمنه تصادف
ايتدی ديديلر عجايب يوفقه يورك وياشلی كوز
كه بوبزم خواجه‌ده واردر بزم
مشقتمزدن كوز ياشی صاچيور آنلرك
ارالرنده برعقللی قوش وار ايدی
ديدی ای خبرسزلر

شعر

لاتنظروا الی عينه كيف يدمع
فانظروا الی يده كيف يقطع

شعر

كوزينه بقمكزكه نصل اغلر
مرادنجه ليله ياپديغن كور

ترجمه

مبين كرزاشكش دوديده ترست
تو آن دست بين كش بكام اندرست
مدار از لبش خندهٔ خوش اميد
كه دارد بقصد تو دندان سفيد

ترجمه

ايكی كوزندن آقن ياشه بقمه
او بوغاز قوپاريجی اللری كور
اميد ايتمه لبندن خوش تبسم
سنك قصديكه ديش بيلرليكور

نثر

خردمندا عزيمت جز بركريز نيست چون
می بيندكه بهارش بی برك ريزنيست
دنيا شكار تو برو بازی كن ورنه
عشق چه كارتست برو بازی كن متاع
دنيا برای تمتع حشرات است نبينی كه
عاقبتش عقوبت وخسران است جنانچه
«ابوالفتح بستی» بيتی می كفته است

نثر

ای صاحب عقل عزيمت فرارك غيری اوزره
دكلدر چونكه كوريليوركه بهاری خزانسز دكلدر
دنيا سنك آوك كيت بازلق ايت والا
عشق سنك كارك دكل اوسينكی اوينه دنيا
متاعی حشراتك تمتعی ايچوندر كورمزميسن
كه نهايتی عقوبت وخسراندر اويله كه
«ابوالفتح بستی» بر بيت ديمش

شعر

زيادة المرأ فى الدنيا نقصان
وربحه غير محض الخير خسران

مثنوى

چو سودش زيانست شاديش غم
مكو اين چرا بيش او ازچه كم
طلبكار اين دار نا پايدار
چو دزدى بود بسته درپاى دار
چو آخر كند عيش شيرين تباه
ببايد ز اول كرفت انتباه

نثر

اى حمال مال مردمان آخرت از كوشمال آخرت
ياد نيست امروز دعوىٔ ملك مال ميكنى
فردا دانى كه مالك مال كه بود اكر ميدانى
« اليه المرجع والمآب » كرد نه ازتوبه كردن متاب
هركه دون همت ودنى نيست خود بداند
كه در دنيا بود نى نيست همه حالتها كه
برتو كذرانست آن دمرا غنيمت شمار
كه در آنست

نظم

بيكبار برخويش بارى منه
دم نقد را درد نسيه مده
يكى چشم عقل اى پسر بركشا
مزن بردل خويش چندين كره

نثر

دنيا دردل دردست ودردست دوا
يعنى اينجا عطا ميشود آنجا عطا آن
هم چو بيل دركشتى واين هم چو آب درغربال
آنكه پاى دركشتى نهد زهى اقبال در
اين معنى كفته اند

شعر

آدمك دنياده زيادلكى نقصاندر
قزانجى فائده محض دكل خسراندر

مثنوى

سرورى غم دخى سودى زياندر
ديمه از چوق توجه قيلمه ياندر
طلبكارى بوملك بى قرارك
حرامى كيدر تختنده دارك
ايده جكدر صوكنده ايشيكى زار
كرك اولدن اوله سن خبردار

نثر

اى آدملرك مالنك حمالى سنك آخرت عذابى
خاطريكه كلزمى بوكون ملك ومال دعواسى
ايدرسن يارين بيلورسن مالك مالكى كيم ايدى
اكربيلورسن كه مرجع ومآب اكادرتوبه دن اعراض ايتمه
هركمسه كه همتى دون وكندى آلچق دكلدر
حقيقت بيلوركه دنياده بقا يوقدر هر
احوال اوزرندن كچر اودمى غنيمت صاى
كه انده در

نظم

تفكر ايله يوك آلتينه كيرمه
پشين ذوقى ويره سى درده ويرمه
كوزين آچ عاقلانه برنظر قيل
كوكل اوستينه غم دوكومن اورمه

نثر

دنيا كوكلده دردر والده دوا
يعنى بوراده عطا اوليور اوره ده پرده
اورده كميده بل كيدر بورده قالبورده صو
اوكمسه كه آياغنى كمى يه قويدى زهى اقبال
بونده ديمشلردر

مثنوی

تا دل ودست را تهی نکنی
با غم عشق هم رهی نکنی
کر بود در دلت ملول شوی
ور بدست آیدت فضول شوی
چون همه درد دل زتست عیان
به بود کر توکم شوی زمیان
ناخن از بهر خارش سرتست
سر ناخن بکو چه در خورتست

مثنوی

الیکی کوکلکی خالی ایدوب کل
غم عشقی ایدنسین جا مکمل
ملول اولورسین اولورسه دلکده
ازارسن اولدیغی وقتی الکده
اولنجه درد دل سندن بورادن
ایو اولور چیقرسن سن اره‌دن
اولور قیدی جهانك کندی باشی
وار ایسه طرناغك باشیکی قاشی

نثر

عاقلا دنیا روی بدین قوم آرد واما
این قوم روی بدنیا نیارد ندانستهٔ که
دشمن‌را بدست دوست دهند اما دوست را
بدست دشمن ندهند هرچه از دنیا نثار
درویشان کنند سپندی بودکه کرد سرایشان کنند
هرکه جزاین صورت بست خطا بست
زیرا که (اخدم من‌خدمتی) خطابست
اما این برفع را حسن برکمال بباید
دراین پرده جز صاحب جمال نشاید

نثر

ای عاقل دنیا یوزنی بوقومه طوتر والا
بوطائفه دنیایه میل ایتمزلر بیلمزمی سنکه
دشمنی دوستك النه ویررلر اما دوستی
دشمنك الینه ویرمزلر هرنه شی‌که دنیاده
درویشلره‌نثارایدرلر بریوزرلکدرکه‌باشلرینه‌چوررلر
هرکیم بوندن‌غیری‌صورت تصور ایتدی خطا ایتدی
زیراکه خدمت ایت بکا خدمت ایدنه خطابدر
اما پوشیده‌یه حسن کمالده اولمق کرکدر
بوپرده ایچنده صاحبجمالك‌غیری‌یه مناسبت یوقدر

رباعی

روی حبشی زچشم بد بی‌خطراست
از ترك خطا پرس‌که اواب شکرست
زان مردم چشم را سیاهست لباس
کز آفت چشم مردم اورا خطراست

رباعی

چشم بددن حبشینك روینه ارمز ضرر
صور آتی بردخی محبوب خطادن نه‌چکر
اوسببدن کوزینك ببکی کیمش قاره
آدم اوغلی کوزی دکمیه دیو ایتدی حذر

نثر

ازین طائفه قومی درمنع وعطا یکسان است
باز جماعتی از عطا ترسان اما صاحب
صدر این بزم آنست‌که ازمنع شاد
وازعطا پژمان است سخن خاقانی
از این معنی خبر میدهد

نثر

بوجماعتدن برطائفه ویروب ویرممکده مساویلردر
ینه برجماعت واردر عطادن خوف ایدرلر اما
بوبزمك صاحبصدری اوذاتدرکه ازمنع شاد
وعطادن نادم ومحزون اولور خاقانیك بو
نطقی اومعنادن خبر ویر

قطعه

ازحادثات دروصف آن صوفیان کریز
کز بود غم کشند زنابود شادمان
زیشان شنو دقیقهٔ فقر ازبرای آنکه
تصنیفرا مصنف نیکو کند بیان

نثر

بسیار کس‌را درچرخ آرد فلك ﴿ اما منهم من‌سلم ومنهم من‌هلك ﴾ عزیزمی هرکه صاحب نصاب نیست روی بهرچه آرد صواب نیست هرکرادل ازما ومنی تهی نگشت درعالم تحقیق منتهی نگشت ﴿ بی یسمع وبی یبصر ﴾ از خویشتن مردکیست کمال عاشق بغیر ازخود بریدن نیست برروی آب رفتن ودرهوا پریدن نیست براین بساط هرکرامات کنند فرزین بند اولش کرامات کنند

حکایت منظومه

شنیدم این حکایت را از استاد
که روزی شیخ دین « بوحفض حداد »
مکر باچند مردکار دیده
همی شد دربیابانی جریده
نماند اصحابرا ازتوشه نانی
نشستند اندرین وادی زمانی
نهان ازپیر میکفتند هریك
که انجامی بباید مرد بی شك
کراز قوتی ورای سنك خاراست
بدنیا خود کرا از قوت چاره‌ست
چه بودی کر درین وادیٔ خونخوار
شدی ناکه یکی صیدی پدیدار
کزوشد دیدهٔ اصحاب پرنور
که ناکه آهویی پیدا شد از دور
درآمدهم چوباد آن باد پیکر
چوخاك افتاد پیش پیر یکسر

قطعه

حادثه‌ده اول صوفیٔ صافی‌یی قیل پناه
کیم واره غم چکر یوق ایله شادمان اولور
فقرك دقیقه‌لرینی حل ایتسون اولزمان
تقریر مصنف ایله تصنیف عیان اولور

نثر

چوق کمسه‌لری چرخه کتورور فلك « اما آنلردن بعضلری سلامت بولدی وبعضلری هلاك اولدی » عزیزم هرکیم صاحبنصاب دکلدر نه‌یه توجه ایدرسه صواب دکلدر هرکمك کوکلی بنلك وبزلکدن تهی اولمدی عالم‌تحقیقده منتهی اولمدی « بمله‌ایشیدر بمله کورر » سرینه مظهر اولان کندندن‌اولور عاشقك کمالی کندودن کسلمکدن غیریده دکلدر صواوزرنده هوا اوزرنده یوریمك‌ده دکلدر بو بساط اوزرنده هرکراماتی ایدرلر فرزی بغله کمی مات ایدرلر

حکایت منظومه

حکایه ایتمش ایدی بکا استاد
که برکون شیخ دین « بوحفض حداد »
مکر برقاچ مریدی ایله سیران
ایچون صحرایه اولمشدی قدمران
آزقلری دوکندی قالدیلر آج
اوتوررلردی انده نانه محتاج
دیدیلر پیرلرندن کیزلو چوق سوز
که بونده اوله‌جکز ایشته شکسز
اکر رزق اولسه مرمر طاشی ایچنده
کرك بولمق قوری ویاش ایچنده
نه اوله ایدی بو وادیده حالا
برآو آوله‌مق ایچون اولسه پیدا
بوفکر ایله بولر ایدر ایکن آه
اوزاقدن برکیك کوردی ناکاه
کلوب روزکار کبی اوخوب منظر
حضور پیره دوشدی طوردی یکسر

دل اصحاب ازان شد خرم وخوش
تونيدارى زدند آنى بر آتش
بقصدش چون كشادند از كمين دست
سبك پير از سرسجاده برجست
زدل باحق دم نيهان بر آورد
بجست‌اهو چو تير جان بدر برد
زطبع هريك اين صرف اقتضا كرد
كه رد اين فتوح ازما چرا كر
زبان بكشاد پير از راه بينش
كه‌هست اين سرعيان درآفرينش
سرى كانجا فرود آمد بمعلوم
بماند ازعالم تحقيق محروم
مراد مابغير حق حرامست
غم او درجهان مارا تمامست

نثر

عاشقرا شرط ايست در برخواست نشست
ياهم چوماهى درسير بايد بود يا چوماهى درشست
هركه دربند دوست ازدوست بى‌بهره‌است
هان تا نخرى هرچه فروشند نهره است
كركسى بايدكه ازحقيقت بمجاز آيد
كركسى بايدكه از هوا باستخوان باز آيد

مثنوى

اكر تو بهر خويش اين دانه باشى
چه دركعبه چه دربتخانه باشى
دمى كر بكذرى از خود پرستى
آزان جمله‌كه كفتم باز رستى

﴿ فصل بيست وششم در ارشاد ﴾
﴿ اهل طريقت ﴾

عزيز من هركجا نان طلبى است باهركه
جان طلبيست برابر مكن آنرا كه راه نيك
رودبا آنكه راه نيك رود يكسان مكو

سوندى جمله اصحاب اولدى خرم
كه بولديلر درون دردينه مرهم
هلاكنه ال آچديلر كميتدن
همان شيخ صچرادى سجاده‌سندن
كوكلدن حقه كيزلو بردم ايتدى
همان قالقوب كيك اوق كبى كيتدى
بوايشدن جمله‌نك صيقلدى روحى
كه پير رد ايتدى بزدن بوفتوحى
سوزه بشلادى تحقيقاتدن پير
ديدى خلقتده ظاهر ايدى بوسر
تنزل ايتسه آدم بونده معلوم
حقيقت عالمندن قاله محروم
بزه حقدن دكر مطلب حرامدر
اوغم دنياده بزمچون تمامدر

نثر

عاشقه شرطدر بوطلبده ثبات ايتمك
قركبى ياسيرده اوله ياخود بالق كبى آغده
هركيم دوست قيدنده دوستدن بى‌بهره‌در
انى اله صقين هرنيه صاتسه‌لر قلب وكجمزدر
صاغر اوكمسه‌دركه حقيقتدن مجازه‌كلور
قوزغون كركك كه هوادن استخوانه‌كلور

مثنوى

اكر دوشدكسه نفسك چون شتابه
مساوى سكا بتخانه ايله كعبه
اكر ترك ايدر ايسه‌ك وارلغكى
بولورسك فرجه آتوب طارلغكى

﴿ يكرمى التنجى فصل اهل طريقتك ﴾
﴿ ارشادى بيانده‌در ﴾

عزيزم نرده برنان طلب وار ايسه آنى هماجان
طلب ايدن ايله برابر طوتمه آنلركه ايو يوله كيدر
اوكه ايويوله كيدر مساويدر ديمه‌ايشى ايى اولان ايله

نیکوکار را بانیکو نکار یك پله منه بازاریرا
بامرد بازاری یك پایه‌مده بازاریرا چون
از درشتی او باز آری چند صد کردد
کار او مرد بازاریرا چون باز آری
هزار چند شود انکسار او ناتوانی بعدخود
طلب کن که قرب آن است مرد عاشق هم
چوبارزکانست اما سودای اونه بازار
ودکانست بازرکانرا تك وپویست تایکیرا
بهزار می‌برد عاشقرا جستجو نیست تاهزار
رایکی آرد انرا سفر برای مهریست که‌در
دست سره بیند این را نظر درمهریست که
درقلب شکسته یابد

بیت

یکی در زیر باد خویش خروار
یکی بارو خر افکنده به یکبار

حکایت

وقتی یکی از ابنای دنیا که قلادهٔ
توانکری در سرداشت وهوای این و آن
در بربا درویشی اساس محبت نهاد
ومیکفت باتو حسابی دارم انرا شمار کن
درویش کفت هیچ در شمار نه‌یم توبامن
چه حساب داری کفت مدتی شدکه مودت
توپای بند من شده است اکنون هوس
صحبت تو در سردارم درویش جنسیت
حقیقی ندید خواست بنوعی دفع کند کفت
اکرچه هردوید سودا پزیم اما صحبت میان
من‌تو راست نیاید زیرا که توشب وروز رخت
خودرا بجار سومیکشی ومن بارخود هرساعت
بیکسو افکنم کار مانیز برعکس یکدکر اوفتاده‌است
آنچه توداری بیع میکنی و آنچه‌می‌دارم‌غیب‌میکنم

مثنوی

بروکار خود کن سرخویش خار

ایشی ترسنه اولانی برابر کورمه بازاری‌یه
عاشق زاری آدم بازاری ایله هم رتبه طوتمه
بازاری‌بی نه‌زمان درشتلکندن منع ایدرسن
یوز مثلی اولور آنك ایشی‌مرد بازاری‌ی منع‌ایدرسن
بیك اوقدر اولور آنك انکساری قادر ایسه‌ك
کندوکی بعید طوت که قرب اودر عاشق آدم
بازرکان کیبدر اما آنك سوداسی التون دکان
دکلدر بازرکانك سعی‌وغیرتی واردر بری بیك
ایده‌عاشقك ارزو وهمتی واردر بیکه برآیده
بازرکانك سوداسی‌مهره‌درکه آنك‌ایله‌وارلق‌کتوره
عاشقك نظری اومهره‌درکه شکسته قلوبده‌در
وآنده بولور

بیت

برینه خر کبی وارلغیدر بار
بری مرکب ویوکی آتدی مرد وار

حکایت

بروقت اهل دنیادن برینك زنکنلك قلاده‌سی
باشنده ایدی وآنك بونك محبتی دروننده
بردرویش ایله اساس محبتی وضع ایتدی
ودییور ایدی‌که سنکله برحسابم وار آنی‌بکاصای
درویش دیدی بن هیچ صاییده یوغم سن بنمله
نه‌حسابك وار دیدی بر مدتدرکه سنك مؤدتك
بنم آیاق باغم اولدی بوکون سنك صحبتكك
هواسی سرمده‌در درویش کرچك برجنسیت
کورمدی استدی‌که برنوعیله دفع ایتسون دیدی
کرچك ایکیمزك سوداسی براما سنك ایله بنم
صحبتم راست کلز زیرا که سن کیجه کندز راحتکی
هرطرفه طاشیورسن وبن کندو یوکمی هرساعت
براغیورم ایشمز بربریمزك ضدنه واقع اولمشدر
سن مالکی صتارسن بن مالمی غیب ایدرم

مثنوی

کیت ایشوکه کندی باشیکی قاشی

که این کل نروید زهر بیخ خال
درین بوته بسیار بکداختند
زهر آهن آینهکی ساختند
کجا هرصدف لایق کوهرست
نههر نافهٔ مشکرا در خورست
نههرمرد «کاوس» کی میشود
نههرمرغ طاوسکی میشود
زد بوی «یوسف» زهر پیرهن
کجا باز شه یافت هرپیرهزن

نثر

عشق از روز میثاق بااین طائفه همدم
وثاقست ایشان کفته اند هرکه باال پیمان نرفت
یك قدم برپیمان نرفت خفاش را
کفتند چرا بر روز بیرون نیایی کفت
در روشنائیٔ شب عادت کرده ام
ظلمت روز را تحمل کردن نمی توانم

فرد

قدم بیرون منه ای ناشنا بیش
که بیکانه نیاید ز آشنا بیش
بزرکان کفته اند درطریقت دوکامست
ازبوی کل چهسود هرکرا زکام است
راست کفته اند دوکام است کسیوا که قدمیست
بلکه یك نفس بیش نیست انرا که دمی است

مثنوی

همی کرد موری دعایی سحر
که مهمانش آید سلیمان مکر
چنین کفت یك مرغ زیرك بدو
سلیمان خود آید ولی جای کو

نثر

هیچ رونده محرم این کوی نیست
مادامیکه مرغ درقفس است سخن کوی نیست
(ان فی ذالك لمن کانله قلب)

دکل دکل بتورمك عموم خال ایشی
بو بوتهده آهن چوق اریتدیلر
هر آهند نه آینهمی ایتدیلر
اولورمی دره مستحق هرصدف
بهر نافه مخصوصمی مشکله شرف
هر ار اولهمی «کی وکاوس» کبی
هیچ اولورمی هرقوش طاوس کبی
«یوسف» بوبی ویررمی هر پیرهن
بولورمی شهك بازی هرپیر زن

نثر

عشق بوطائفه ایله روز میثاقدن همدم وثاقدر
آنلر بیوردیلرکه هرکم اوپیمان اوزره کیتمدی
برقدم بزه موافقت ایتمدی یراسه قوشنه
دیدیلر نیچون کوندز طشره چیقمز سن دیدی
کیجه آیدنلغی ایله عادتلندم کوندزك
ظلمتنه تحمل ایتمکه قادر اولهمم

فرد

صو قلمه اوکیمه ای ناموافق
اولورمی اجنبی همسره فائق
بیوکلر دیمشلردر طریقده ایکی آدم واردر
کل رایحهسندن نه بهره او آدمهکه زکامی واردر
طوغری دیمشلر ایکی آدمدر اما اوقدمهمالكاولنه
بلکه برنفسدن زیاده دکلدر صاحب دم اولنه

مثنوی

سحر بر قرنجه ایدردی دعا
که کله مسافر سلیمان اکا
اکا دیدی برمرغ صاحب خبر
که کلدی سلیمان قنی وارمی یر

نثر

هیچ برسالك بومحله واقف دکلدر
مادامکه قوش قفسدهدر سوز سویلیجی دکلدر
تحقیق بومحل ارباب قلبه مخصوصدر

نظم

صراط مستقيم اينجا توا نيافت
كه از تحقيق خود هردم نشان يافت
چومكمن شد دلشن درمسكن غيب
نه‌تمكن ديد ونه كون ومكان يافت
كسى شد محرم اين منطق الطير
كه مرغ او ازين تلقين زبان يافت

حكايات

شبى راهبر من از راه برمن بر آمد كفتم
اى آصف صفت صفهٔ صفا اى سليمان
تملكت ملك بقاهيچ پيداست كه آن
مرغ تنها نشين كى درسخن آيد كفت
وقتى كه چهار طبع تويكى كردد

مثنوى

تا طبع بود ترا حرونى
از دائره صفا برونى
سوداى درشت ونرم تا كى
خشك وترو سرد كرم تا كى
جان ازدل ودل ز نفس چون رست
طبع توبا اعتدال پيوست

حكايات

روزى بپاى درختى رسيدم غلبوازى وهمايى را
ديدم كه برشاخى نشسته بودند درميان
هردو مناظرهٔ ميرفت غليواز كفت اى‌هماى
ساعتى بامن فراهم آى كه نيك پريشان
خاطرم هماى كفت ازچه سبب كفت مدتى
شد درين انديشه مانده ام در زمين باتو
برابرم درهوايه از توميپرم اكر معنى است
هردوهم ناوله‌ايم اكر دعويست دريكقبالهٔ ايم
لكن اثر سعادت درناحيهٔ توچه كونه مبين است
وداغ نحوست ازچه جهت مرابر جبين است

نظم

صراط مستقيمى بولمه تمكن
همان كندكده كه واضح نشاندن
اكر قلب اولدى ايسه غيبه مكمن
نه تمكن كوردى نه كون ومكاندن
بوقوش ديلنه واقف اولدى اول ذات
كه قوشى آلدى تلقين بو زباندن

حكايات

بركيجه بنم راهبرم يولدن كلدى ديدم
اى صفا صفه‌سنك آصف صفتى
اى بقا ملكنك سليمانى هيچ بيلورميسن كه
اويالكز اوتوريجى قوش نه زمان نطقه كلور
ديدى بروقت كه سنك درت طبعك براولور

مثنوى

سكا تنبللك اولدقجه طبيعت
صفادن يوق سكا سكا بهره حقيقت
بنجه برسرت ويومشاغك هواسى
قورى ياش اسى صاوغك اذاسى
كوكل جان ، جان نفسدن اولسه فارغ
اولور طبعك‌ده اعتداله بالغ

حكايت

بركون برآغاج سايه‌سنده اوتورمش ايدم برچيلاق
وبرهمايى كوردم بردال اوزرينه اوتورمشلر
ارالرنده مناظره جريان ايتمكده چيلاق ديدى اى‌هماى
برساعت بنم ايله مصاحبت ايت كه زياده پريشان
خاطرم هماى ديدى نه‌سببدن ديدى برزماندر
بوتفكرده يمكه يرده سنك ايله برابرم وهواده
سندن زياده اوچارم اكر معنى ايسه ايكمز بر درلو
اكل ايدرز اكر دعوى ايسه ايكيمزك سندى بردر
لكن اثرسعادت نه‌سببه مبنى سنك ناحيه‌كده مبين‌در
ونحوست داغى نه جهتدن بنم آلنمده‌در

آنکه صاحب تخت وتاجند بسایهٔ اقبال تو
محتاجند همه درسایه اقبال تومی آویزند
واز همسایه کیٔ من بکریزند

مثنوی

قبولت هرکجا محکم کند رأی
مکس برفرق سیمرغان کند جای
خیال سایهٔ کربیند از دور
سلیمانی کند درعهد خود مور
چوبا عکست ملخ انباز کردد
زفر دولتت شهباز کردد

نثر

وترا درین معنی حکم ساخته ام تاحکم کنی
حکمت چیست هما کفت این همه توراست کفتی اما
عیبی که تراست نکفتی غلیوار کفت آن
عیب کدامست کفت همیشه این هنرداری که خودرا
کاه ماده کاه نرداری * آخر سخن حکیم ثنائی *

کفتهٔ حکیم ثنائی

یاهمیشه چون زنان شورنك وبوی پیشه کیر
یا چو مردان اندر آوکوی درمیدان فکن

نثر

جوانمردا میان مردوزن فرقست درموی
اما درمیان مردان فرقیست موی درموی
آن فرقرا هرکس بشانه دانند واین فرقرا
نشانه جز ایشان ندانند

مثنوی

درمرتبهٔ که کم زناند
مردان جهان کم از زناند
از نعرهٔ بلبلان (مازاغ)
آکاه نکشت کرکس وزاغ
صیدی که کرفت بچهٔ باز
کنجشك براونباشد انباز

آنلر که تخت وتاج صاحبلریدر آنلر سنك اقبالن
سایه‌سنه آصیلورلر ونیم قومشولغمدن
فراری اختیار ایدرلر

مثنوی

قبولن نیرده محکم ایتسه رأیی
سنك ماوی ایدر فرق همایی
اولور ظل خیالك كورسه مسرور
زماننده سلیمانلق ایدر مور
چکرکه عکسکه اولورسه انباز
اولور فرله سنك سایه‌کده شهباز

نثر

وسنی بومعناده حکم نصب ایتدم که حکم
ایده‌سن فصل دعوا ایچون حکمك نه‌در همادیدی
سویله‌دیککك جمله‌سی طوغریدر اما سنك برعیبك
واردر آنی سویله‌مدك چیلاق‌دیدی نه‌دردیدی دائما
بوهنرك وارکه کندوکی کاه ارکك کاه‌دیشی ایدرسن

حکیم ثنائی‌نك کلامی

یا قادینلر کبی دائما کندوکه ویر زینتی
یاخود ارککلر کبی کل آل طوبی میدانه چیق

نثر

ای عزیز قادینلر ایله ارککلر اره‌سنده فرق صاچده‌در
اما ارککلر اره‌سنده قیلدن قیله فرق واردر
انك فرقنی هرکس طرقله بیلورلر وبو فرقه
علامتی آنلرك غیریلری بیلمزلر

مثنوی

اول رتبه‌ده که کچیله جاندن
مردار جهان دوندر زناندن
نغمه ایدر عندلیب مازاغ
اولمز خبردار کرکس ایله زاغ
برصیدکه شاهین آتدی بچه
اول طاقه بیلورمی اکا سرچه

نثر

هر کرا از آن بلبله سرمست نیست بانعرهٔ
این بلبلان هم دست نیست نه شنیدهٔ که
هزار دستان از این داستان بی‌خبر بود
گل بیك قطره آب عقل از اودر ربود نی
نی چو گل ساقی شد سخن آب باقی شد

شعر

« واذا سکر القوم بدور کأس »
« وکان سکری من‌المدیر الحبیب »

مثنوی

شده هر قوم مست بادهٔ جام
دلم شد مست ساقی گل اندام
چه جای آب تلخست ای جوانمرد
لب شیرین ساقی بی خودم کرد
دلم ازبوی اوگشت اینچنین مست
زپا افتادم وعقلم شد ازدست

نثر

اگر راست پرسی این نعره ازبوی بهارست
ازمستان نیست وگر نه‌چرادر زمستان نیست
دریاب که اگر از این بهار افتی یقین میدانکه
بی بهار افتی ازهرکه این حکایت پرسی
گویدکه میکوش تابرسی سبحان‌الله این
چه‌تهمت چون همت ازاوست گجارسی
مبهمت متقدمان گفته اند همت‌را اثر
پست این ضعیف گویم‌که همت خود اثریست

مثنوی

همت چه کنی بلند پایست
ازدوست توان بدوست پیوست
درد تواز او دواهم ازاوست
این واسطه خارشیست درپوست

نثر

هر کیم بوقدحدن مست اولمدی بوبلبللرك
نعره‌سیله ال برلك دگلدر ایشتمدکمی که
هزار دستانك بوداستاندن خبری یوق ایدی
گل برقطره صو ایله آنك عقلنی قاپدی یوق
یوق گل ساقی اولنجه صو سوزی باقی اولدی

شعر

دور قدحله ناسك مست اولدیغی زمانده
بن دخی مست اولدم یاری گوروب انده

مثنوی

ویرر هرکسه مستلك بادهٔ جام
بنی مست ایتدی ساقیٔ گل اندام
دگل او آجی صوکه مست یوتدی
لب ساقی بنی سرخوش ایتدی
گوگل بوی الدیغی دمده اوگلدن
ایاغم سرجدی گیتدی عقلم الدن

نثر

اگرطوغربسنی‌صوررایسه‌ك‌بونعره‌بهارقوقیسندندر
مستاندن دگلدر زیرا قیشلك نیچون اولمیور
آگله که اگر بهاردن گیرو قالدك ایسه یقین بیلکه
بهارکی الەمدك هرکیمدن بوحکایه‌یی صوررسن
درکه چالش تاکه ایریشه‌سن سبحان‌الله
بونه تهمتدرکه همت آندندر نیریه‌واصل‌اولورسن
همتله متقدمین دیمشلردر همته اثر واردر
بوضعیف دیرمکه همت دینیلان بر اثردر

مثنوی

اگر عالی وگر دون اولسه همت
اونسبتده بولنور یاره وصلت
سکا درد هم دوا ندندر ای‌دل
وار ایسه واسطه امراض جلد بیل

شعر

« تداويت من ليل بليلى من الهوى »
« كما يتداوى شارب الخمر بالخمر »

قطعه

چو گشتم دردمند از عشق ليلى
دواى درد عشق از عشق كردم
چو مخمورى كه دارى خمارش
هم ازنوشيدن مى كرد هردم

نثر

وصال تو باختيار عين دوريست اين
مسئله نه از « منظومه » ونه از « قدوريست »
مجنون تابسر كوه نجد بود از بوى ليلى
صاحب وجد بود چون بهوش آمد گرد
قبيله كشت قرب ليلى براوعقيله كشت
اختيار ارادت مكريست نهانى هم چنين
لاف « اناالحق » و « سبحانى » هى هى خاكرا از كجا
اين طول وعرضى ﴿ تكادالسموات
يتفطرون منه وتنشق الارض ﴾ بنده
بجهد ولى شود اما آلهنى پيادهرا
فرزين توان كرولى شاهنى

مثنوى

هرچه بنمايد ترا اى دور بين
سايهٔ خودرا تو از آن دوربين
گرچو شوى هم چو خليل وكليم
پاى نكه دار بقدر كليم
ورشدهٔ عيسى صاحب قران
سوزن خود كيروخرخويش ران
چشم تو نورى كه در آينه يافت
غرهٔ مشوكان نهزروى توتافت

نثر

صاحبنظر را درين حال اشتباه است اكر

شعر

ليل دن ايتدم دوا ليليدن اولان دردمه
بومثلدركه خمار خمره چاره خمر اولور

قطعه

اولنجه دردمند عشق ليلى
علاج درد عشقى عشقدن ايتدم
اومخمور كبى كه ميدندى دردم
ينه دفع خمارى ميدن ايتدم

نثر

سنك وصالك كوز اختيارندن بعيدلكدر بو
مسئله نه « منظومه » ده ونهده « قدوريده » در
مجنون نجد طاغى اوزرنده اولديغى حالده ليلينك
رايحهسندن وجده كلوردى نه وقت عقلى كلسه
قبيلهنك اطرافنى طولشردى ليلىنك قربى
آنك اوزرينه عقيله ايدى اختيار ارادت كيزلو بر
حيلهدر بوكبى « اناالحق » و« سبحانى » لافلرى هى
هى طپراغه بواين بوى « از قالدى كوكلر
تفطر ايتسون بوندن ويرلر يارلسون » قول
جهد ايله ولى اولور اما آله اولمز پياده فرز
اولمق ممكندر والا شاه اولمز

مثنوى

هرنه كه كوسترسه سكا اى سعيد
سايهكى سن ايله اوشيدن بعيد
وقته خليل وكليم اولسهك اكر
اوزات اياغيكى كليمك قدر
عيسى صاحبقران اولسهك ينه
آينهكى آل داه دى اشكنه
آينهده نوركه كوردى كوزك
اولمه مغرور صنمه كه كندو يوزك

نثر

صاحبنظره بو حالده اشتباه واردر اكر

خودرا درنیابد حالش تباهست بیچاره
عاشق اگرچه اینجا مغلوبست درکوی
ملامت مصلوبست رونده اگر مغلوب شود
غالب است زیراکه اول آنچه مطاوب بود
بعد از این طالب است اینجا « میم یحبهم »
را « بانون یحبونه » بیامیزد ازهر دو
طرف « من » انگیزد این من توان گفت

شعر

« انا من اهوی ومن اهوی انا »
« لیس فی‌المرآت شیٔ غیرنا »
بچهٔ بط اگرچه باشد خرد
آب دریاش کی تواند برد

نثر

محب‌را این دعوا نرسد اگر کند هرآینه برسد
شریعت پاسبان صورت است سیاست
بی ادبانرا ضرورتست از قصهٔ محب
ومحبوب این قدر معلوم است آن مأخوذ
آمد این معصوم است نهایت اهل
تحقیق ازین اشارت مبرهن است
زیراکه ظاهر حکم باطن گیرد وبصر
مرتبهٔ بصیرت یابد

شعر

هتف الصبح بالدجاء فاسقیها
قهوة بترك الحکیم سقیها
لست تدری لرقة وصفاء
هی فی‌الکاس ام‌الکاس فیها

رباعی

چه خوش باشد سماعی درشب آهنگ
صراحی باشراب صاف هم رنگ
نهاده جان وجانان روی در روی
چو عکس آینه بی‌زحمت وزنگ

کندوسنی بولمز ایسه حالی خرابدر بیچاره
عاشق بومحلده مغلوب کوی ملامتده
مصلوب در اگر برسالك مغلوب اولورسه
دخی غالبدر زیراکه اوشیکه مطلوب اولور
آندنصکره طالبدر بوراده « یحبهم میمی »
ایله « یحبونه نونی » تلاقی ایتدی ایکی طرفدن
من حاصل اولدی دیمك ممکندر

شعر

سودیکم بن بنه بنم سودیکم
اولمدی مرآتده دیگر وجود
قازك یوروسی کوچکده اولورسه
آنی دریا صویی غرق ایده‌مزیا

نثر

محبه بودعوا ایرشمز اگر ایدر ایسه البت ایرشر
شریعت صورتك محافظی‌در وادبسزلری
تربیه ضروری الزمدر محب ومحبوبك
قصه‌لرندن بوقدر معلومدرکه اومأخوذ
در بومعصوم در نهایت اهل تحقیق
بواشارتدن برهان گتوررلر زیراکه
ظاهر باطن حکمی طوتر وبصر ایسه
مرتبهٔ بصیرتی بولور

شعر

صباح اولنجه گتوردی قهوه
عکس رخساری دوشوب فلجانده
بیلمدم رقت وصفاسندن
اوقدحده‌می یا قدح آنده

رباعی

نه رعنادر سماعیله شب آهنك
صراحی وشراب اولدقده همرنك
قومشلر جانان وجانان وجهی وجهه
کورینور عکس مرآت کبی بی‌زنك

نثر

غافلا هرچه کردی از بنده بودن گریز نیست
مالك الملك را حاجت بحاجت وزیر نیست
خواه از عیان باش خواه ازصدور
(یعلم خائنةالاعین وماتخفی الصدور)

نظم

ای بخود غره کاین کراماتست
وصف خود کرده کاین مناجاتست
سخن نفس کفته کاین حال است
غم تن خورده که این مقامات است
پیش بودن مسا زپیشه که حق
عالم السر والخفیات است

نثر

مهتر عالم وبهتر اولاد بنی آدم علیه السلام در اول
قدم کفت (انا سید ولد) آدم کفتند
بلند مکش آوی (الم یجدك یتیماً فآوی)
چون برسید برچشمهٔ این مشرب کفت
(انما انا عبد آکل واشرب)
سخن « فریدالدین عطارست قدس الله سره »
در هرپیره زن میزد پیامبر
که ای زن در دعا ها یادم آور
ببین تا خود چه کار مشکل افتاد
که خواهد آفتاب از ذره فریاد
یقین میدانکه شیران شکاری
در این ره خواستند ازمور یاری

حکایات

صاحب اینبساط شاه انبساط آن دریای
بسطامی « بایزید بسطامی قدس الله سره »
آندم که از بیل مات اجل دو اسبه روح
بدار بقا نهاده ودر فرزین بند حیرت
از مرکب علم وعمل پیاده کشته بود

نثر

ای غافل هرنه یاپسهك بنده اولمقدنغیری چاره
یوقدر مالك الملكك قبوجی ووزیره احتیاجی
یوقدر کرك اعیاندن اول کرك صدوردن
« بیلور کوزلرك خائنه‌سیله قلوبده اولنلری »

نظم

کندوکه مغرورلقمیدر کراماتك سنك
کندوکی وصف ایلمکمی‌در مناجاتك سنك
نفسکك سوزنی سویلر اهل حالم دیرسن
ساده تن قیدنی کورمکی مقاماتك سنك
کندوکی چوق کورمکی معتاد ایدنمه‌که خدا
بیلیجی‌در نه‌که وار سرخفیاتك سنك

نثر

سید عالم واشرف اولاد آدم علیه السلام
اقدمنز اول قدمده دیدی بن « ولد آدمك
سیدیم » دیدیلر یوجیه چکمه « سنی یتیم بولوبده
ایوا ایلمدیمی » بومشربك چشمه‌سنه ایرشدکده
دیدی « بنده آکل شرب عبدی‌یم »
« فریدالدین عطار » حضرتلری بیوررلر
قوجه قاریلره احمد واراردی
دعا کزده بنی آکین دیر ایدی
قیاس ایت ایشی مشکل دوشدی بنیاد
که استر ذره‌دن خورشید امداد
محقق بیل‌که آوجی ارسلانلر
بویولده یاردم استر موردن آنلر

حکایات

بوبساطك صاحب پر انبساطی وسکر معرفتك
شیرین کامی « بایزید بسطامی قدس الله روحه »
اوزمانکه اجل بیلنك ماتندن اولاغ روحی
داربقایه توجه برله فرزین حیرتله بند اولوب
علم وعمل مرکبندن پیاده اولمش ایدی

از سر تواضع ریسمانی در کردن
افکند وکاردی بدست کرفت « ان قلت
یوماً سبحان مااعظم شانی فان الیوم
مجوسی اقطع زناری اشهد ان لا اله
الاالله وحده لاشریك له واشهد ان
محمداً عبده ورسوله »

بیت

ای خواجه حدیث همنشینان اینست
از حال کدایان سرکوی مپرس

حکایات

آورده اندکه یکی از علمای امت را بعد
ازنقل او بیداری بخواب دید پرسید که
از آن همه کفتکو وجستجو چه‌حاصل آمد
کفت آری در میزان بی نیازی آن همه
عبارت واشارت بیکجوسنك وزن نداشت
و آن همه اصطلاحات نیم ذرهٔ ورنی نیافت
ماندیم مکر دو رکعت نماز پیش ازصبح

رباعی

ترسم که ازین کفت مکوبی که تراست
برخاك بریزد آب رویی که تراست
ازباد خران بترس مغرور مشو
ای دستهٔ کل برنك بویی که تراست

نثر

﴿ انالله لغنیٔ عنالعالمین ﴾ برای آن کفت
تاتواز دائرهٔ فقر ومسکنت .خود تجاوز نکنی
اکر وقتی بحکم «وللارض من کائس الکرام نصیب»
جرعهٔ برتو ریزند خودرا ازحریفان
مجلس نه‌پنداری

رباعی

زینهار مشو غرهٔ که آن روی چوماه
ازکوشهٔ بامی بنماید تاکاه

تواضع اوجندن برایب کردننه براقدی وبر
بچاق الندە طوتدی دیدی « اکر برکون بن
دیدم ایسه‌که شاشارم شانمك بیوکلنه
بوقدرجه مجوسی‌یم برکون زنارمی کسدم‌شهادت
ایدرم اله‌یوق آنجق‌شریك ونظیری یوق‌الله‌واردر
ومحمد آنك قولی ورسولی‌اولدیغنه شهادت ایدرم»

بیت

ای افندم حقله حق اولنلری بودر سوزی
صورمه احوالن سر کوینده‌کی سائللرك

حکایت

روایت ایدرلر که علمای امتدن برینی
ارتحالندن صکره اویانقلردن بری رؤیاده
کوردی صوردی که اوقدر قیل قالدن
نه‌حاصل اولدی دیدی اوت بی‌نیازلق
میزاننده اوقدر عبارات واشارت برآریه اغرلغی
قدروزن طوتمدی‌واوقدراصطلاحات نیم‌زره یرینی
طوتمدی بزقالدی وایکی رکعت صباح نمازندن اول

رباعی

قورقرم ایلدیکك دعوی علم ایله‌سنك
طپراغه قاریشه‌جق بونجه وقارکله تنك
دوکه‌جك باد خزان برکیکی ای غنجه‌سنك
اولمه مغرور سنی حفظ ایلیه‌مز پیرەنك

نثر

« تحقیق خدانك البته عالمله احتیاجی یوقدر »
آنك ایچون بیوردی تا که سن کندی فقر
ومسکنتك دائره‌سندن خارجه چیقمیه‌سك
اکر بروقت«برایچون دخی کرامك کاسندن نصیب واردر
اوزریکه برجرعه توکرلرسه کندیکی مجلسدن ظن ایتمه‌سن

رباعی

آلدنمه آ کا که کله هردم اول ماه
ایلیه سکا لطف ومروتله نکاه

ای عور وگدا بهرچه گیری سرراه
رو روکه بسی نظارکی دارد شاه

حکایت

شنیدم که یکی از مشتاقان حضرت جان میداد ومیکفت

رباعی

نه‌در بدی ونه‌در بهی می میرم
نه مبتدی ونه منتهی می میرم
برمن نکر ای هردوجهان خاك درت
کز هردو جهان دست تهی می‌میرم

نثر

مجردان عالم طریقترا هیچ الایش قوی تر از پنداری نیست وهیچ عقیله کرانتر از سبکساری نیست

بیت

عجب کاری که مارا مشکل ازماست
دل مارا همه درد دل ازماست

نثر

دانی که کوینده « اقبل ولاتخف » وقتی که عصا بیفکن از کف آدم صفی را وکلیمرا تکیه شد برعصا اورا کفتنده « الق عصاك » واینرا کفتند « فعصی »

مثنوی

مپندار این عصارا چوب بادام
که این رادانهٔ دیدند بادام
عصا بفکن که آن جز اژدهانیست
بروتکیه مکن کان ازدهانیست

نثر

ان عصاکم دست کیرد نه اینست این عصا که

ای مفلس بی‌عارنجه بر بکلرسن
کیت کیت که سنك یولکی کوزلر اولشاه

حکایت

ایشتدم که حضرت حقه مشتاق اولنلردن بری‌جان ویریوردی ودیوردی

رباعی

نه بدلك ایلیه‌یم نه‌ده خوش اولیورم
نه نطق ایلیه‌یم نه‌ده خموش اولیورم
ای ایکی جهان خالقی قیل بکا مدد
که ایکی جهاندن الی بوش اولیورم

نثر

طریقت عالمنك مجردلرینه ظن‌دن زیاده محکم برالایش یوقدر وخفیفلکدن زیاده آغر بر برانقه یوقدر

بیت

عجب حال بزه مشکل ینه بیزدن
کوکل چکدیکی محنت هب کوکلدن

نثر

بیلورمسن نه‌زمان‌درلر بوطرفه‌باق وخوف‌ایتمه‌بروقت عصای الدن براغر ایسه‌ك آدم‌صفی وکلیمك اعتمادی عصالری‌اوزره‌ایدی اکا دیدیلر« براق‌عصاکی» بوکا دیدیلر « فعصی »

مثنوی

بوعصا صانمه کاوله چوب بادام
کورن کوردی بونی بردانه‌لی دام
عصا صانمه براق که اژدهادر
طیانمه آ کا که اول نارادر

نثر

اوعصا که ال طوتر بودکلدر

پای کیرد یقین است ان عصارا هرکه
برکیرد ناموسی است این عصارا هرکه
بیفکند موسی است

بیت

تا نشنوی از دوست که (فاخلع نعلیك)
از دوست نیابی نه سلام ونه علیك

نثر

آنجا که سرحد وادی ایمن است رونده راجه
جای ما ومن است این مرتبه مر، حبیب، و، کلیم،
رانه پنداری که هرسیه کلیم راست
درین خلوت، خلیل، رفت وان دم، آدم، داشت
نوحهٔ این غم، نوح، کرد ودود این آتش
، داود، دید

مصرع

« دع الهوای لاناس یعرفون بها »

مثنوی

توای مرغ پرکنده چندین ملاف
که عنقا شناسد ره کوه قاف
سوی آسمان دیورا راه نیست
زحیوان بجز خضر آکاه نیست
بکویند حسرا مکن جای تنك
که در قعر دریا نشد جز نهنك

﴿ فصل بیست هفتم درنهایت اهل ﴾
﴿ طریقت ﴾

جوانمردا دو عالم حجاب تست وتوحجاب خود
تا باخودی هرکز نیابی بخود ای
بوالفضول اکر تر حساب خود کیری
هردو عالم حجاب خود تویی اما بی توهم نیست
حجاب خود تو یی اما بی توهم نیست
این جر احترا ازین سبب مرهم نیست

او عصا که آیاق طوتار یقیندر
اوعصایی هرکیم قالدیرر ایسه موسی دکلدر
بوعصایی کیم براغر ایسه موسی‌در

بیت

اشیتمدك ایسه دوستدن اکر « فاخلع نعلیك »
دوستدن سن بوله‌مزسن نه سلام نه علیك

نثر

اومحلده که وادی ایمنك حدود باشیدر یولجی یه
بن سن دیمکك نه یریدر بومرتبه معرفت
، محمد، و، موسی، یه مخصوصدر ظن ایتمه که هر
طالعسز ایچون اوله بو خلوته ، خلیل، کیردی
واودم ، آدم، مالك اولدی بوغمك نوحه‌سنی
، نوح، ایتدی بو آتشك دخانی ، داود، کوردی

مصرع

براق هوایی که آنکله معرفت اولمز

مثنوی

یولوق قناتلی قوش سن ایتمه لافی
بیلور عنقا طریق کوه قافی
شیاطینه سمایه راه یوقدر
حیاته حضردن آکاه یوقدر
چویه دیدیلر ایتمه بیهوده جنك
کیدر قعر دریایه آنجق نهنك

﴿ یکرمی یدنجی فصل اهل طریقتك ﴾
﴿ نهایتیدر ﴾

افندی ایکی عالم سکا پرده‌در وسن
کندوکك پرده‌سی سن کندوکله اولدقجه
اصلا کندوکه کلمزسن ای طاشقین
اکر کندو حجابکی آتار ایسه هر
ایکی جهان سکا پرده اولمز هرنقدر کندو
حجابك سن ایسه‌کده سن‌سز دخی اولمز بویاره‌یه

این سخنرا که تو منشوی پسی پشت
رداست زیرا که نه پوست بی معزست
ونه مغز بی پوست

رباعی

ماهیچ نه ثم جمله مایم
که چون مکسیم که همایم
سلطان حقیقتم ولکن
درکسوت آب کل کدایم

نثر

عزیز من صاحبحالرا همه وقت یکسان نیست
ویمودن این بادیه درهمه وقت اسان نیست
وقتی باشد که بی زاد وراحله دوند
وقتی باشد درمیان قافله روند
آن قافله سالا کاربان تحقیق
وان چابك سوار میدان توفیق علیه‌السلام
والتحیه چون قدم تجرید در بیابان تقریر
نهادی کفتی (لی مع الله وقت لایعنی فیه
ملك مقرب ولا نبی مرسل) باز جون
کمر خدمت برمیان طاعت بستی فرمودی
﴿ انما ان بشر مثلکم ﴾ در مقام خلوت
جبریل را بردرش بار نبود ودر محل دعوت
از پیره زنان بردلش بار نبوت آن جا که
جانان بود جانرا دلیل عقل همان
حکم داردکه جبرائیل

بیت

دلاله اکرچه خوب کر دار بود
در خلوت معشوقه کرانبـار بود

نثر

ترا از اصل فرعیست واز فروغ باری
در طینت خود نکه کن باری چون بار

بوسببدنطولایی مرهم یوقدر بوسوزیکه ایشدرسن
چوق پرده ارقه‌سنده‌در زیرا نه قشر مغزسز
اولور ونه‌ده مغز قشرسز

رباعی

بز یوقلمزده ینه بایز
کاهی سنکز وکاهی همایز
سلطان حقیقتز ولکن
کسوت کاوله آب کل کدایز

نثر

عزیزم حال اهلنه هروقت مساوی دکلدر
وبوچوالی اولچمك هروقت آسان دکلدر
بروقت اولورکه زادسز وراحله‌سز قوشارلر
بروقت اولورکه قافله اراسنده کیدرلر
اوحقیقت قافله‌سنك قافله سالاری
واومیدان توفیقك جندیسی علیه الصلاة
والتحیه افندمز نه‌زمان تجرید قومنی تفرید میدانته
قورایدی دیر ایدی « الله ایله بنم بروقتم واردر
که او زمانده بکا ملك مقرب ونبیٔ مرسل
تقرب ایده‌مز » ینه کمر طاعتی قوشاندیغی زمان بیورردی
« بنده سزك کبی انسانم » خلوت مقامنده جبریل
علیه السلام قپوسی اوزرینه رخصت یوق ایدی
دعوت محلنده قوجه قاریلردن کوکلنه بار یوق ایدی
اومحلده که جانان وار ایدی جانه دلیل عقل
اوحکمی طوتردی که جبرائیل

بیت

ینکه خانم کرچه که خوب کاردر
خلوت معشوقده کر انباردر

نثر

سکا اصلدن فرغ واردر وفروغدن میوه
کندو خلقتکه برکره نظر ایله نه زمان

خودرا پخته کی رسانی اکر کویند
ترابی شو توانی

مثنوی

که تحقیق تو بار آنجا رسیده است
چو شد بی خار وخس آنکه کزیده است
حجاب راهت ای بیچاره جهلست
اکر خود را بدانی کار سهلست

﴿ درین معنی حکایهٔ منظومهٔ بخاطر آمد ﴾

درختی میوهٔ خود را همی کفت
نهالم را چه کلها از تو بشکفت
تو از من پخته کارم زتو خام
تو مرطوب ومرامیلر زد اندام
تو آری بوی من کردم بهر رنك
تو داری مغز برمن میر سد سنك

حکایت

از پیر شنیدم که کفت برساحل محیط
درختیست که از بدایت فطرت نهال اوچنان
نشو ونما یافته است که از شاح وبرکش بوی .
اصل میزند ومغذ وپوستش فائده ثمر میدهد
کفتم

مثنوی

نشان ده مرا کان درخت از کجاست
مکر نام اوسدرة المنتهی است
بدین سان درختی چنین تن درست
زکشمیر کشمر نهالی نرست
بکویی که کرد انچنان دایه کیش
که طوبی هوس برد همسایه کیش

نثر

پیر کفت ای پسر آن درختیست در زمین معرفت
بولب جویبار محبت آمده درمیان

کندی میوه‌کی کاله ایرشدیرر سن اکر سکا
درلرسه‌سن سز اول قادرسن

مثنوی

حقیقت میوه‌ك ایردیسه کاله
کیدر مانع ایریشر سن وصاله
یولنده وار ایسه پرده جهلدر
اکر کندوکی بیلسن ایش سهلدر

﴿ بومعناده برحکایهٔ منظومهٔ خاطره کلدی ﴾

اغاجك بری میوه‌سنه دیردی
دالمده کللرك آچیلمش ایدی
سن ایرمش سك کاله بن هنوز خام
رطوبت سنده‌در بن خشك اندام
کیروب هررنکه بویمی ویرن سن
خلاصه‌سنده‌در طاشی یبن بن

حکایت

برپیردن ایشتدم که دیدی محیط ساحلنده
بر آغاج واردرکه ابتدای خلقتدن آنك
دالی اویله نشو ونما بولمش‌که دالندن و
یپراغندن اصل قوقوسی کلیور ومغزی وقشری
میوه‌یه فائده ویریور

مثنوی

دیدم تعریف ایت اول اغاجدن بکا
انك اسمی سدرة المنتهی
بوکبی بر اغاج بولنورمی یا
نه کبی محل اوله‌جق اکا جا
آنی سویله کیم ویردی آکا تیمار
که طوبی آنك سایه‌سندن اومار

نثر

پیر دیدی ای اوغلم او بر اغاجدر زمین
معرفتده محبت ارماغنك کنارنده بتمش

قدرت وحکمت بلندی کرفته اورا خاصیتی
است چون میوهٔ او میرسد برك وپوستش
نیز میرسد زیرا که هر فرعرا از اوقاعدهٔ
اصلی است وهر ورقی دفتر علمیست

مثنوی

یکسان شده برك ومیوه وشاخ
بشنو زمن ومباش کستاخ
فرعش چوثمر ثمر چو اصلش
محرم شده درمقام وصلش
جسمش هم روح روح اوجسم
کومغزچه پوست بکذار ازاسم
نه هردرخت که ازبار خود این بهره دارد
هرکجا میوه اورا برند اوچه زهره دارد
مکر درین معنی کفت

قطعه

انجا که دلم رفت تنم بایستی

نثر

درختی که شاخش برنیارد هم چو جانوری
دانکه شاخی برآرد حقا که درخت تودر
بار نیاید تالاشهٔ نفس تو دربار ناید
پیران طریقت که راهبرانند باتفاق جمله
برانندکه هرکرا درین حضرت باریست
هر آینه از تحمل باریست این سخن در کفتن
آسانست اما نه‌فلك ازوی هراسانست
باری که درخر نهی در این دکان نیست
این بضاعت از هیچ بحروکان نیست

مثنوی

کسانی که این بار برجان نهند
قدم بر سر لعل ومرجان نهند
نه پیل نه اسب از پی مات راست
سوی شاه بین بشنو ازما توراست

قدرت وحکمت آره‌سنده بوی آتمش آنك
برخاصه‌سی واردرکه میوه‌سی ایرشدکده
یپراغی وقبوغی دخی کماله ایرر زیرا که هرفرعه
آندن براصل‌قاعده‌سی واروهرورقی بردفترعلمدر

مثنوی

دالینك میوه‌سی یپراغی سیان
ایشت بندن بونی اول اهل عرفان
اصل فرع وفرع اصلنده داخل
بورازه محرم اولدیغی مرد واصل
بتون جسمی آنك روح روحیدر جسم
نه‌در ظاهر وباطن فعل وحرم اسم
هراغاج کندو میوه‌سندن بونصیبی بوله‌مز
هرنره‌یه آنك میوه‌سنی کتورسه‌لر آنك نه
جسارتی اولور بومعنی دینلمشدر

قطعه

کوکلك کیتدیکی یره بدنم کیتسه ایدی

نثر

براغاج که دالنده میوه حاصل اولمیه اوجانور
کبی بیلکه دال قوپارر حقا که سنك اغاجك
میوه حاصل ایتمدکچه سنك نفسك لاشه‌سی یوکه
کیرمز طریقت پیرلری راهبرلردر جمله اتفاقیله
آنك اوزرلرینه‌درکه‌هرکیمه‌بوحضوره‌رخصت‌واردر
البتده تحملدن بریوك واردر بوسوز سویله‌مکده
قولایدر اما طقوز افلاك اندن خافلردر
بریوك که مرکب اوزرینه قورسن بودکانده یوقدر
بومتاع هیچ برریادن ومعدندن دکلدر

مثنوی

بوامانانی جان اوزره طوتنلر
قدم قور لعل ومرجان اوزره آنلر
دکلدر لفظ مات اسب وپیل ایچون
شهه کوره بوتعبیر دیمه نیچون

ز ﴿ انا عرضنا ﴾ کسی که آکه است
که این بار بر جان او همره است

نثر

هر که بار خود نینداخت این بار نه برد
وهر کس که چنین بار یافت هرگز نمیرد
عامرا این سخن بخنداند حیوان صفت
این سخنرا درنیافت اس همان امانت استکه
عرش برنتافت مرد معنی از صورت بی‌نشان است
اورا بچشم جان بنکر بینش آنست صوفی
مکوی انرا که مخلوقست نشیدهٔ که اوغیر
مخلوقست مرد را هرنظر پرسود وزیانیست
ابن‌الوقت رانسبت باابنای زمان نیست

مثنوی

کسی کونیك بدرا پشت پازد
سزد اورا که که آنجا عشق بازد
سرو دستار اکر کسرا بکارست
مکس شیخ‌الشیوخ روزکارست

نثر

بعلم ظاهر این نکته حل نکردد مرد صورت
بین لایق این محل نکردد علمی که حاصلش
برجدالست بنکر که تحصلش برچه دالست
این حکایتها بازیچهٔ غلمانست آنچه مردانرا
بسوی دل کشد علم آنست علم سابقان در
سینه باشد زیرا که سبق ایشان درسی نباشد
﴿ وعلمك مالم تكن تعلم ﴾
تلقین یزدانیست هر که از نجاپی نبرد نادانیست

نظم

هرکرا علم کوی وچوکان است
نه توان کفت مرد میدان است
چه خبر باشدش زمستی می
هرکه نام شراب میدان است

کم اولدی دی عرضنادن خبردار
بویاره جانی قیلدی سزاوار

نثر

هرکیم کندو یوکنی آتمدی بویوکی کتورمدی
وهرکیم که بویله یوك بولدی هرکز اولمدی
عوام‌ناسی بوسوز کولدیرر خواص‌ناس قدرنی‌بیلور
حیوان‌صفتلر بوسوزی اکله‌مدی بواول‌امانتدرکه
عرش تحمل ایتمدی معنی آدمی صورتدن بی‌نشاندر
اکا جان کوزیله باق که بصیرت اودر صوفی
دیمه اکا که مخلوقدر ایشتمدکمی که او مخلوقدن
بشقه‌در یول آدمینك کوزی فائده وضررده دکلدر
وقت اوغلی ایله زمانه اوغوللرینك مناسبتی یوقدر

مثنوی

بدوینك نه ایدوکین فهم ایدن آدم
سزادر بونده اورسه عشقدن دم
باش ایله صاروق ایله بتسه ایشلر
سنك شیخ‌الشیوخ ایدی دیمشلر

نثر

علم ظاهر ایله بو مشکللر حل اولنماز صورت
کوریجی آدم بومحله لایق اولمز برعلم که
حاصلی جدالدر نظر ایت تحصیلی نیه دالدر
بوحکایه‌لر چوجق اویونجاغیدر اوشی که انسانی
کوکل طرفنه‌چکر علم اودر سابقلرك علمی‌صدورده
اولور زیرا که آنلرك سبقتی درس ایله دکلدر
« سکا تعلیم‌ایتدی سنك‌بیلمدیککی » الله‌عظیم‌شانك
تلقینی‌در هرکم بورایه وارمز ایسه ناداندر

نظم

کیمکه علم اکا کوی وچوکاندر
دینا ورمی که مرد میداندر
میده‌کی کیفیتی آکلرمی
کیم که نام شرابه ریاندر

نثر

سبحان‌الله فرزند آدمرا بااین مفلسی چه سودا درسراست تاجی است درسرش هرچه‌هست درسرش آنچه درسراوست ازاوبی سری خواست این نه آن اندیشه است که از او سرسری خاست

مثنوی

چه سوزست این‌که بامادر شرشت است
چه در داست اینکه مارا سرنویشت است
همه غم دردل وازدل خبرنی
سخن باجان ازجان خود اثرنی
بخود پوشیده میدار آنکه دیدی
ازین افسانه خوشترکی شنیدی
بخود میباش پس بخود قدم زن
بمیر از خود تمام آنکاه دم زن
زهی پوشیده رپیدا که مایم
زهی پنهان پرغوغا که مایم

نثر

اکر مردی دی ودوشرا فراموش‌کن دل از حکایت امروز وفردا خاموش‌کن روندهٔ این‌ره نظر بر رخنه دارد این طرفه ترکه از هیچ طرف رخ ندارد سخن آن مرد مهینه است آن صاحبدل سکینه

رباعی

چون دوست بدست است
همه‌جا جای نشست است
چون دوست پرستی تو
همه‌جایی نشست تو

نثر

شنیدمکه یکی از بزرکان کفت وقتی بعزیمت مکه بیرون آمدم چون پای دربادیه نهادم هرذیرا دیدم سر در کریبان کشیده ازخار

نثر

سبحان‌الله انسان اوغلنك بوقدر مفلسلکی ایله برابر نه‌وقت باشنده سودا اوله باشنده برتاج واردر هرنه‌که سرنده‌اوله‌اوسودا باشنده‌در اندن‌بشسزلق استدی‌بواوفکردکلدرکه اندن‌سرسریلك حاصل‌اوله

مثنوی

نه‌یاتمقدرکه واردر خلقتمده
نه‌دردتدرکه واردر قسمتمده
بتون غم دلده‌در دلدن خبر یوق
سخن جان ایله درجاندن اثر یوق
نه‌که کوردك ایسه ستر ایله سندن
ایشتمدکسه بونی دیکله بندن
کلوب کندوکه کندوکسز قدم اور
اولوب کندکدن اولوقت تام دم اور
عجایب کیزلو هم پیدالرز بز
عجب تنها وپر غوغالرز بز

نثر

اکر ار ایسه‌ك دونکی کونی و کیجه‌یی اونت کوکلی بوکونك ویارنکی‌کونك حکایه‌سندن‌ساکت قیل بویولك یولجیسی کدکلری کوزه در بوراسی زیاده عجیبدرکه هر برطرفه یوز طوتمز ، اوعلو الشان ذات عالی قدرك کلامیدر

رباعی

چونکه دوست الده اولورسه
نیرده اولسه خوش اولور
چونکه سن محبوب پرست سن
هرمحل بزم وصال

نثر

ایشتدمکه بیوکلردن بری بیوردی بروقت مکه‌یه عزیمت اوزره چیقمش ایدم نه‌زمان چوله قدمنهاده اولدم برآدم کوردم باشنی یقاسنه چکمش

خاری که داشت خودرا درخاری افکنده
نزدیك آن سرکشته آمدم حال کذشته‌را
شرح طلبیدم درویش سر بر آورد
کفت ایها الشیخ

رباعی

ازبی خبران خبر چه پرسی
وزکم شدکان اثرچه پرسی
نه‌روزمرا نه‌روز کاری
نه‌یار نه‌دل دکرچه پرسی

نثر

مرا مونسی بود اینجا خودرا نهفته است
چراغی داشتم اینجا فروخته است
وقتی غائب کردم وحالتی بیاد دادم

بیت

همی باشم چنین بی‌صبر بی‌خواب
مکر درجوی من باز آید ان آب

نثر

امید دارم که چون محرمان بیت‌الحرم
محرم آن حرم کردند شیخ‌را ازین محروم
سرکردان یاد آمد چون شیخ بمقصد رسید
مقصود آن نامراد درخاطرش کذشت
دست بردعا بر داشت تادست بروی نماید
کفت ای کرمت پای درماندکانرا پامزد
ای نظر لطفت ازدست رفتکانرا دستکیر
حاجت این درویش رواکن وجراحت
این دل ریشرا وافرست دم آن مبارك
قدم مؤثر آمد نفس آن شریف نفسرا عزیز
داشتند درحال ازدعای آن صاحبوقت
جراحت اینجروح شکست‌دل بمرهم خودپیوست
شیخ جون بوقت مراجعت آنجا رسید
درویش را دید برقرار معهود پای آن‌درخت

دوچار اولدیغی غصه‌دن کندوسنی بردکن سایه‌سنه
براقمش ایدی اوحیران ذاتك یانه واردم
احوال کذشته‌نك شرحی طلبنده بولندم درویش
باشنی قالدیروب دیدی ای شیخ

رباعی

بیخبرلردن خبر صوررسن
محو اولنلردن اثر صوررسن
نه‌بنم چون کون وارنه‌ده اوقات
یار یوق کوکل یوق نه‌لر صوررسن

نثر

بنم برانیسم وارایدی بورده کندوبی صقله‌مشدر
برشمعه‌که مالك ایدم بونده سونمشدر
اول‌وقت آنی غیب ایدم برحالت بنی برباداتیدی

بیت

اولورم بویله بی آرام بی‌خواب
نوله‌کلسه ینه بوچشمه‌یه آب

نثر

امید ایدرمکه بیت‌الحرامك محرملری
اوحرمك احرامنده اولدقلری زمان
بومحروم سرکردانی خاطره کتورسونلر
شیخ مقصده ایرشدکده آنك مقصودی خاطرینه
کلدی النی دعایه رفع‌ایتدی برفتح‌کوزلسون‌ایچون
دیدی ای یورغونلره کرمی اجرت قدم یالطفنك
نظری الدن چیقمشلرك الینی طوتیجی بو
درویشك حاجتنی روا قیل وبومحزونك
قلب یاره‌سنه برمرهم احسان ایت اومبارك
قدمك نفوس قدسیه‌سی مؤثر اولدی اوشریف
عزیز طوتدیلر اوحالده اوصاحبحالك دعاسی
برکاتیله اوقلب مجروحك یاره‌سی التیام
پذیر اولدی شیخ عودتنده اورایه واصل اولنجه
درویشی کوردی قرار معهود اوزره اواغاج

كرفته دست ازهمه عالم برداشته
چون شيخرا از دور بديد با بشاشت تمام
پيش دويد وشرط استقبال بجاى آورد
وقبله تعظيم بدامن آن قبلهٔ مقبلان
عالم زد شيخ كفت اى عجب چون دستهٔ
كل بدست آمد پايبند اين خار بودن را
سبب جيست درويش كفت اكر دامن از اين
كشم شكفت است زيرا كه كل دولتم در
صحبت اوشكفته است مدتى درسايه
اوكذر انيدم مرا در آن غم يار همدم
اوبوده اكنونكه بدين دولت سزاوارم
ازكرم نباشدكه اورا بكذارم

مثنوى

غم يارى بخوركه يار غم است
اينچنين يار در زمان كم است
يار محنت يكى بود زهزار
يار شادى نيايدم بشمار

نثر

بر اين درخت خورده ام رخت خودرا
از بر اوكجا برم برك ازو يافته ام
بار خود كجا افكنم اكرچه ميوه پرمغز
ندارد اما شيوهٔ نغز دارد چون شاخ او
سر برمن فرود آورد اكر از او سر بركشم
سركجا آرم

مثنوى

ازين بس من وسايهٔ آندرخت
كه خاكش مرابه تر از تاج وتخت
چه خوش كفت وقت سحر بلبلى
سرخاركيرم براى كلى

حكايت

از پيرى شنيدم كه وقتى جوانى بود خالد

آلتنده اوتورمش الينى جمله عالمدن چكمش
شيخى اوزاقدن كورديكى زمان اداب لازمه
ايله اوكنه قوشدى واستقبالشرطنى يرينه واوقبلهٔ
اصحاب سعادت اولان شيخك دامنى تعظيما تقبيل
ايتدى شيخ بيوردى عجب دكلمى كل دستهسى
اله كلدكده سنك بودكن پا بندك اولمقده
سبب نهدر درويش ديدى اكر اتكمى بوديكندن
چكرسم جاى تعجبدر زيرا كل دولتم انك سايهسنده
اچلمشدر برمدت آنك صحبتده امرار اوقات
ايتدم بكا اوغمده يار رفيق او ايدى شمديكه
بودولته لايق اولدم كرمه منافى وبعيد
دركه بوحالده انى فارغ اولهيم

مثنوى

بى غم اوليار ايچون كه يار غمدر
وليكن بويله يار عالمده كمدر
اولور محنت كونينك دوستى نایاب
صفا ايامى ال بيكلرجه احباب

نثر

بواغاجك ميوهسنى بن يمشم كندو متاعمى
آنك يانندن نيره كوتوروم تمتعى اندن بولدم
بوكيمى نه محله بيراغرم فى الحقيقه ميوه پرمغز
ايچ يوقدر اما شيوهسنده چوق شى واردر
نه زمان آنك دالى بنم باشم اوزرينه اينر
اكر انك اوجلرينى قرسهم باشمى نيره كوتررم

مثنوى

بكا كافى بوآغاجدن بوكولكه
دكشمم طبرغنى تخت وملكه
سحر وقتى نه خوش سويلردى بلبل
ديكنه قتله نورم كاندهدر كل

حكايت

براختياردن ايشتدمكه بروقت بركنج

نام در کوه های زمن دوار کشتی
وبا داور زمین واسمان مکر سری داشت
بعد از مدتی بشر آمدی یکزمان بر
سر چار سوی بازار ایستادی
در آمد شد خلق بعبرت نظر می کردی
بعد ازان بغیرت سر بپا وری واین کفتی

بیت

هرکسی را کار دیکر هرخری بار دکر
هردلی‌را یار دیکر خالد وسودای تو
نعره از نهاد او بر آمدی باز راه کوه کرفتی
هرچند از این اندیشه بی سنك بود اما
هیچ بی سنکی نمی نمود دوستی. درمیان
زده بود کرد کمر کوه می کشت سنکی
برشکم داشت تا در کذشت

رباعی

اونیز چنان رفت که رفتند بسی
این بادیه را بسر نبرده است کسی
دشوار حکایتی وبار یك رهی مشکل سخنی
عجب غمی وخوش هوسی

﴿ فصل بیست وهشتم ﴾

﴿ درختم کتاب ﴾

ای شب کردیده روز پیموده سال
عمرت بجهل رسیده تو از جهل خود هم چنان
نا رسیده بنکرکه سر ترا همه شیب فرا کرفت
پایت هنوز همه شیب وفراز نکرفت ای دوموی
کشته یك موی از خودت آ کهی نیست
ای کهل کاهل وقت زوالست بیکهی نیست

قطعه

بنفشه قامتا سر و بلندت
ز آسیب فلك چون نسترن شد

وار ایدی خالد نامنده زمن طاغلرنده دور
ایدردی وزمین آسمان خالقی ایله سری وار
ایدی برمدت صکره شهره کلوردی برزمان
چارسو باشنده قیام ایدوب کاوب
کیدن خالقه عبرت نظریله بقر ایدی
صکره غیرت ایله باشنی قالدیروب بوبیتی سویلدی

بیت

هرکسك برکاری وار هرخرك برباری وار
هردلك بریاری وار خالدك دردی‌ده سن
برنعره نهادندن صدور ایدر ینه طاغ یولنی
طوتاردی نقدر بواندیشه‌دن مقدارسز ایدی
اما ابداً مقدارنه خلل کتورمز ایدی دوستلغه
بیل بغلمش ایدی طاغك کمرینك اطرافنی‌طولشر
ایدی برطاش قرنی اوزره طوتاردی نچه قدر

رباعی

کیدنلر کبی ینه اوده کیتدی
بوسر منزله سویله کیم یتدی
صعب برحکایه اینجه بریول مشکل برسوز
عجب برکدر وکوزل برهوس‌در

﴿ یکرمی سکزنجی فصل کتابك ﴾

﴿ ختمی بیانده‌در ﴾

ای‌کیجه دونوب کندز طولشان عمریکك
سنه‌سی قرقه ایرشدی سن ینه بویله جهلده‌سن
نظر ایت باشکه هپ بیاض قیللر احاطه ایتمش
آیاغك حالا انیش ویوقش دیمز قوشارسن
ای قیر قوجه برقیل‌قدر کندوکدن آ کاه دکلسین
ای تنبللر تنبلی وقت زوالدر وقتی ضایع ایتمه

قطعه

بنفشه بویلی سروی کبی قدك
فلك قهریله دوندی شکل داله

سیه دل چند باشی همچو لاله
که شاخ سنبلت برك سمن شد

نثر

شیخ بایزید بسطامی قدس‌الله سره در آینه نظر کرد کفت «ظهرالشیب ولم یذهب العیب ولا ادری مافی‌الغیب»

مثنوی

کجا نقد یکروزه یا یکشبه
دریغا چو کافور کردی شبه
نه بینم مزاج ترا معتدل
که هشتت سفید سیه موی ودل

الهی توفیق سفتن این در کر انبها ارزانی داشتی قیمت انرا نیز از ارزانی نکه دار این سخنرا که صفت کلاب دارد بدهان کسی که صفت کلاب دارد ملوث مکردان انکشت هر نادیده را برین حرف که ید موسی را مانده را مده نفس هر نارسیده را از این لفظ که چون دم عیسی است آکاه مکن این نوشکفته را که در مجلس خرده بینان چون وردیست تا قیامت تازه دار ابن عروس رخ نهفته را که در زبان روشندلان در دیست بلند آواز کردان

مثنوی

این کنج روان که بس نهان بود
نو باوهٔ باغ بی نشان بود
پیرامن اونکشته ذکری
اندیشهٔ اونکرده فکری
تا که چو مدد نمود توفیق
آوردمش از جهان تحقیق

نثر

الهی نفس ناطقه را فیض فضل تو

بیاض تویلر احاطه ایتدی جسمك
ینه قلبك سیه مانند لاله

نثر

شیخ بایزید بسطامی قدس‌الله سره آینه‌یه نظر ایدردی دیدی «قوجه‌لق ظاهر اولدی حالبوکه عیب کیتمدی وغایبده اولنی بیلمیورم»

مثنوی

قنی برکونك کاری یا بر کیجه
یازق حالکه آق صقللو قوجه
کوره‌م سنك طوریکی نیکخواه
بیاضدر تویك لیك قلبك سیاه

یارب بوذیقیمت اینجویی دلمك توفیقنی احسان بیوردك آنی ینه قدر سزلکدن محافظه‌بیور بوسوزلرکه ماء ورد در هر برکلاب کبی اولق ادانیتك دهانلریله ملوث ایلمه هر کورممشك بارمغنی بوحرف اوزرینه‌که ید بیضایه بکزر یول ویرمه هر بر ناسیده‌نك نفسنه ازین لفظ که عیسی علیه السلامك دمیدر اکاه ایلمه بو هنوز آچیلمش غنچه‌یی خرده بینلر مجلسنده کللر قیامته قدر تروتازه طوت بو یکانغی زیر نقابده اولان عروس حسنایی روشن دللر اراسنده بروردر بلند اواز ایله

مثنوی

بوکنز حقایق نهانی
نو باوهٔ باغ بی نشانی
کتورممشیدی کمسه قاله
نه فکر ونه خاطر خیاله
الله کرمندن ایتدی توفیق
سویله‌دم انی بوجه تحقیق

نثر

یارب نفس ناطقه‌یه فضلکك فیضی

این فضولی داد قوت متخیله را جود
وجود تو این دلیری بخشید

بیت

وکرنه سهارکجا این محل
که خورسید ومه‌را کشد دربغل

نثر

نفس الهام تویافت که این نفس بر آورد
تلقین تو بود تاخر این خرده‌بینی کرد
طبع اکر تکلفی نمود بتکلیفش بربست
زبان اکر حرفی کفت بتحریفش نه‌پیوست

مثنوی

بیك رشته زدریای تفکر
کشیده نظمرا بانثر چون‌در
بسی مغز حقیقت یابی ای‌دوست
که پنهان کرده ام درزیر این پوست
در آن ساعت که من کردم تمامش
نهادم ﴿ نزهة‌الارواح ﴾ نامش

نثر

چنین کوید مصنف این بدایع لطایف
مؤلف این غرایب ظرایف فقیر حقیر
﴿ حسین ابن عالم ابی‌الحسن الحسینی ﴾
احسن‌الله احواله وریح الله روایحه
فی‌الدارین قدس‌الله سره که این
عرایس ابکار یعنی نفایس افکار
بیضات حدود خاطر خطیر مقصورات
خیام ضمیر این ضعیفند بعد ازان
آنچه ازمستقر فطرت بمستودع خلقت
نزول کرده واز نجاع صلب قدرت
دربطانهٔ مشیمه حکمت آمده ازمادر
طبیعت که حامله این اثقال است
اطفال بمشقت ومجاهدت وشدت

بو فضیلتی ویردی ومتخیله‌یه‌سنك وجودكك
جودی بوقهرمانلغی بخش ایتدی

بیت

نه‌ممکن سهایه اودولت ایره
که آی وکونش قولتغنه کیره

نثر

نفس سنك الهامکی بولدی‌که بونفسی کتوردی
سنك تلقینك ایدیکه عقل بوخرده‌بینلکی ایتدی
اکر طبیعت تکلف کوستردیسه ابی تکلیفله بغلدی
دل اکر بر حرف سویله‌دی‌اوحرف تحریفه‌متصل‌اولمدی

مثنوی

برابر شیمه دریایی فکردن
نظمله نثری دیزدم خوشجه دردن
بولورسن چوق حقایق لبك ای یار
بوجلد ایچنده صقلدم نه‌لروار
اوساعتکه نصیب اولدی تمام
دینلدی ﴿ نزهة‌الارواح ﴾ نامی

نثر

بویله سویلر بوبدایع ولطایفك مصنفی
وبوامثالی کورلمش ظرایف الفاظك مؤلفی
﴿ حسین ابن‌عالم ابی‌الحسن‌الحسینی ﴾ حضرتلری
جناب حق‌احوالنی‌حسن بیوروب وبزیده‌دارینده
روح قدسیه‌لریله رایحه‌مند بیورسون دنیا
وآخرتده امین بیوررلرکه بوباکده عرایس افکار
بیضات حدود خاطر مقصورات خیام
ضمیری ایدی بوضعیفك آندن صکره اوشی
که مستقر فطرتدن مستودع خلقته نزول
ایتمش ونجاع صلب قدرتدن بطانهٔ
مشیمهٔ حکمه کلش مادر طبیعتکه
بواثقالدن حامله‌در اطفال مشقت
ومجاهدت وشدت ریاضتله

ریاضت « وهناً علی وهن » متولده شده
دایهٔ کرانمایهٔ عقل سبکدستی نمود
وهریکرا درمهد جهد بسته از پستان
علم شیر عمل داده وبدست شوق‌در
قماط پیچیده مدتی درتتق غیب
این خیرات حسانرا زیر نقاب یقین
وجلباب صدق « کبیضه خدورلا یرام
خباها » ازدیده نادیده عیب وریب محجوب
داشته وبرسریره حسن جمال این
حور عین‌را بنور طاعت وصفای
معاملت صباحت وملاحت افزوده
ازکمال طراوت بنهایت لطافت چون
بغایت رسانیده اند « الی مثلها
یرنوالحکم صیانة » در « شهورسنه
احدی وعشرین وسبعه مائه » مشاطه
نشاط فکر بربساط انبساط کوش
وکردن هریکی را بزیور فصاحت
وبلاغت مقرط وموشح ساخت
ازسوار وخلخال ازتجنیس وتسجیع وترصیع
ساعد وساق ایشانرا مزین
ومجلی کردانید خط وخال الفاظ عرب
واصلاح عجمرا برعذار عارض این
عذرا عرضه داد برمنصهٔ زبان
«کامثال اللولؤ المکنون » درخلوتخانهٔ
بیان آورد پس قاضی وقت این
مخدرات حجلهٔ عصمت واین مستورات
محفه عفت را درمجلس انس بنام
خاطبان راغب وعاشقان طالب
عقدیست امیدست که در حریم حرم
قلوب صدور محترم یعنی شاهان
جهانپناه مقربان حضرت آلهند
وآیت ﴿ رجال یحبون ان یتطهروا

ریاضت « وهناً علی وهن » تولد ایدیجی اولدی
دایهٔ کرانمایهٔ عقل ال چابکلکی کوستردی
وهر برنی جهد مهدینه بغلیوب وعلم ممه‌سندن
عمل سودینی ایچردی وشوق الیله عشق
قونداغنه صاردی برمدت وراء پردهٔ غیبده
بوخیرات حسانی یقین نقابی آلتنده وصدق
پیراهننده « کبیضة خدور لایرام خبائها » عیب
کورممشلرك کوزلرندن محجوب
طوتدی وسریره حسن جمال اوزره
بوحور عین‌لری طاعت نوری وصفای
معاملته صباحت وملاحتنی افزون
بیوردی کمال طراوت ونهایت لطافتده چونکه
اتمامنه ایرشدردیلر « الی مثلها یرنوالحکم صیانة »
حکمته محافظه‌لریله وارث اولورلر
یدیبوز یکرمی بر سنه‌سنده مشاطهٔ نشاط
فکر بساط انبساط اوزرنده اولدیغی حالده
هر برینك قولاق وبیونلرینی زیور فصاحت
وبلاغت کوپه‌لریله مزین وموشح ایتدی
تجنیس وتسجیع بله‌زکلری
وخلخال‌لریله بیلکلرینی وساقلرینی مزین
ومجلی ایلدی خط وخال الفاظ عرب
واصطلاح عجمله بوعذرا کبی محبوبه‌نك عارض
وعذاری اوزره عرصه ایتردی برمنطوق
﴿ کامثال اللولؤالمکنون ﴾ خلوتخانه بیانه کتوردی
اویله اولدی ایسه قاضی وقت بو
مخدرات عجله کاه عصمتك وبومستورات
محفهٔ عفتك مجلس انسده خاطبان
راغب وعاشقان طالب نامنه عقد
ونکاح ایلدی امیددرکه حریم حرم
قلوب صدور محترمده یعنی جهان کندوا'لرینه
صیغینجی شاهلرکه حضرت خدانك مقربلریدر
وبر طاقم رجل واردر اوساخ بشریه‌دن تطهیره

رجال لاتلهيهم تجارة ولابيع عن ذكرالله ﴾
« رجال صدقوا ما عاهدوالله »
صفت حال ايشان بيان می كند
قبوليت ومحرميت يابد وازديدهٔ
ناپسنديده هرناحفاظ كه ﴿ يحرفون
الكلم عن مواضعه ويراؤن الناس ولايذكرون
الله الا قليلا ﴾ ازحال ايشان خبر می‌دهد
محفوظ ماند ، انشاالله تعالى
تمت بعنايته سبحانه

محبت ايدرلر وبرطاقم واردر آنلری تجارة وبيع
ذكر اللهدن منع ايتمزوبرنوعى عهداللهه صادقلردر
آنلرك صفتنى بيان ايديور بونلرك نظرنده
قبوليت ومحروميت بولسون وكم نظردن
وهرقدرنى بيلمز ومحافظه‌سنه اعتنا ايتمز
كلمه‌لرى موضعلرندن تحريف ايدرلر
وخلقه كوسترلر حالبوكه اللهى ذكر ايتمزلر
الا از ذكر ايدرلر آنلرك احوالندن خبر ويرر
محفظه صون آلهيده محفوظ قالسن انشاءالله تعالى
حق سبحانه وتعالى‌نك عون وعنايتله تمام اولدى

﴿ مترجم احقرك سپارش ومناجاتی ﴾

ثنا مخصوصدر اللهه دائم ... كه آنجق اودر اوبا الذات قائم
شريكی يوق شبيه وهم نظيری ... ويوق دربانی آنك هم وزيری
اكا وار احتياجی ماسوی‌نك ... منزه احتياجدن ذاتی آنك
شكر توفيق ايردی بوكدايه ... اولوب مظهر سپاش ايله ثنايه
دلی مجبور بولدم شكر وحمده ... سپاسن ايلدم اجرا اودمده
مكركه نفخةالله ايدی اودم ... ظهور ايتدی اودمده سز آدم
كتوردی خاطره عصيانمی هب ... اولوب نادم بيلوب نقصانمی هب

﴿ مناجات قاضی‌الحاجات ﴾

ديدم ای پادشهلر پادشاهی ... سعيد نام برشقیٔ پر كناهی
كه كچمشدر معاصيده زمانی ... قالوب عصيان اچنده پير فانی
تجاوز ايتدی عمری يتمش اوچی ... آنك يوز بيك تجاوز ايتدی صوچی
كيجه كندز كنه‌دن غيری كاری ... يوق آنك هب ندامت كار وياری
اونتمامشدر ايتديكی كناهی ... وسيله ايلدی مذنب پناهی
ايدوب آخر عمرنده دخالت ... كتوردی آنی اولبابده ندامت
آنك قلبينی حفظ ايت ماسوادن ... هنوز پير اولدی كچمدی هوادن
مصر ومنهمكدر عصيانه ... ينه سندن رجاسی يان يانه
بودركه دردينك درمانی سنده ... كشايش ويركه دوشمش صعب بنده
بوله نفس ايله شيطاندن خلاصی ... روا كورمه كه قاله بويله عاصی
قبول ايت توبه سن تواب سن سن ... بلی مبدأ معاد اواب سن سن
كرم ايت مصطفی عشقنه آنی ... هدايت مظهری قيل ناتوانی
ابوبكر وعمر عثمان وحيدر ... كه بونلردر ايكی عالمده رهبر
بونلرك جاهنه عفو ايت كناهم ... كه سندن غيری يوق پشت وپناهم
بيلورم جرممی حدندن افزون ... اميدمده دكلدر آندن دون
اميدم دنيه‌ده نه دكلو عصيان ... وار ايسه شبهه‌سز افزوندر آندن
صارلدم دامن آل رسوله ... دخالت ايلدم فخرالبتوله
حسن ايله حسين عشقنه يارب ... اول شايان غفران ايله اب
كه انلردر وسيله بو وجوده ... زريعه آنلر اولدی لطف وجوده
سن ايت رحمت اساتيذ عظامه ... هم اخوان هم مشايخ كرامه
كه آنلر اولديلر بيزه معلم ... هم ارشاد آنلركدر همده تفهيم

﴿ بوندن اون ایکی سنه مقدم یازدیروب حجرهٔ ﴾
﴿ سعادتك باب شامیسنه متوجه اولنلرك صاغ ﴾
﴿ طرفلرینه محض توسل ایچون تعلیق ایتدیکم ﴾
﴿ مناجاتدر ﴾

مبدهٔ ومعادم سن ایارب مجید
فضل وکرمکدن ایدرم آنی امید
درکاه حبیبکه دخالت ایتدم
که یازیله‌یم دفتریکه بنده سعید

﴿ وسیدنا حمزه رضی‌الله تعالی عنه افندیمزك ﴾
﴿ مرقد شریفنه تبرکاً تعلیق ایتدردیکم قطعه ﴾
﴿ دخی بوراده استشفاع امیدیله درج اولندی ﴾

عم پاك فخر عالم حمزه عبدالمطلب
مرقدی زوارینه مفتوحدر باب امید
هرنه دکلو پرکناه ایسه دخی مغفوردر
جبهه سای درکهی دنیا وعقباده سعید

﴿ وباب عمبریه‌نك هدمیله آکا بدل جدید ﴾
﴿ احمدیهٔ نام یاپیلان مأثره سویله‌دیکم درت ﴾
﴿ مصرعده بری تعمیه‌لی وبری تام‌تاریخلردر ﴾
﴿ غازی خان عبدالحمیدك ﴾ بنده‌سی عثمان فرید
ایکی تاریخ ایله کادی آستانه سعید
یاپدی او بو مأثری حقا بوفق آرزو
مفخر کوننه یاپلدی حمیدیه قپو
﴿ بو رباعی دخی بر وقت انبساطده سانح ﴾
﴿ خاطر اولمش ایدی ﴾
کوروندی وجه حق وجه حسن‌ده
دیدیلر کوردم آنی ایشته بنده
کلورسه خاطرینه ریب وشبهه
الوب مرآت باق اول وجهه سنده
﴿ دیکر مناجات قطعه ﴾
سن حجرهٔ معطردن آیرمه
هم روضهٔ مطهره‌دن آیرمه
یارب حیات ومماتمده بنی
مدینهٔ منوره‌دن آیرمه

مترجم فقیرك ترجمهٔ حالیدر

فقیره مسقط رأس دیوریکی‌ده
پدر عبدالرحیم مفتیٔ مشهور
بیك ایکیوز قرق بش سال هجرت
براقمش اوج یاشنده بو یتیمی
اوقیوب یازمغه شوقم فراوان
مکاتبده مقدماتی کوردم
سلیمان مفتی خالم‌دی اواستاد
اوقندی صرف ونحو منطق معانی
سخنور خواجه امرالله افندی
یکرمی‌یی تجاوز ایتدی سالم
اب وجده توقات مقر تحصیل
بولوب آنده اومفتیٔ کرامی
ابا عن جد مفتی مفتی زاده
خدا قبر شریفین ایده پرنور
اولنجه عازم کلزار جنت
براقیوب حقك لطف عمیمی
ایمش الله بیلور الان کما کان
تصادف ایتدیکم خطی اوقوردم
ایده الله جنانده روحنی شاد
لغات فقه بدیع وهم بیانی
بوعاجزه اوقتمش ایدی پندی
چیقوب غربته تحصیلدی خیالم
ایدوکندن آنی آرزو ایدوب دل
فرید عصری احمد رشدی نامی

که بوز اوغلی دیمکله ایدی معروف | کمال فضل وتقوی ایله موصوف
دوام ایدوب آنك درسینه هربار | نحودن باشلنوب فن اولدی تکرار
حاجی صالح افندی خواجه مشهور | ایده مولی قبرلرینی پرنور
كوروب فقهی اوذاتك مجلسنده | بحمدالله شرفیاب اولدی بنده
فرائضی حجابی حضرتندن | اوقودمکه آکا مخصوصدی اوفق
دینلسه حقه استادکلدر | مسلمدر آنك غیری دکلدر
بهرسنه فرایضدن اجازت | اوذات عالی قدره اولمش عادت
ایده ربم مقاملرینی جنت | ایدردی جان ایله تعلیمه همت
بتردکده عقایدله کلامی | اصولنده کورلدکده تمامی
کوکل حکمت فنونك اولدی طالب | دیدیلر وار قره‌حصار صاحب
اورانك مفتیسی برذات عالی | فنون هیأت وحکمتله مالی
حاجی واحد افندی نام مشهور | ایده حق مضجع ومثواسنی نور
وارلدی مجلسنه اوفحولك | ایدنجه استماع درس اصولك
آنی بر بحر بی‌پایان بولدم | ومطلوبمی عرض ایتدم دویردم
بزی نهی ایتمیوب وعد ایتدی اول آن | که مطلب نه ایسه حق ایدر آسان
بولندم آنده دخی بش سنه | کیجه کوندز قوشاردم خدمتینه
اوقندی انده هیأت ایله حکمت | وجزئیاتده دوشدکجه فرصت
تمام اولدی جلال همده قضمیر | ومرآت مکمل همدخی میر
کلستانی تمام کوردم وبستان | وحافظ مثنویدن‌ده کماکان
ایکیوز یتمش ایکی سال هجرت | بوادنایه نصیب اولدی اجازت
دخی برخیلی فاضل مجلسنده | بولنوب استفاده ایتدی بنده
دعام بودر اساتیذ کرامه | وهمدرس ومشایخ عظامه
ایده حق جمله‌سی روحنه رحمت | اوله مضجع ومأوالری جنت
کلوب یتمش درتده آستانه | اولوب دلداده برمثنوی خوانه
جوار حضرت خالد ده دل سیر | حسام‌الدین افندی نام بر پیر
اوقیدر ایدی مثنوی او سلطان | دوام ایتدی اودرسه‌ده ثنا خوان
کلوب بوبنده‌یه انده جسارت | ایدوب مثنوی اوقتمغه نیت
اولوب طالب بسیار ومحل طار | دیدیلر بایزید جامعی هموار
اولورسه مجلسمز جمله آسان | کلور بونده اولور خیر فراوان
چیقلدی جامعی مذکوره آنده | صلاة ظهر عقیبی اول مکانده
اوقورکن کتاب مستطابی | خدا ایتدی بزیچون فتح بابی
بریسی کلدی برشقه النده | دیدی دعاکزه محتاج بوبنده

معارف ناظری دولتلو پاشا
سیزی استر بیورك بی تحاشا
الوب شقه‌یی درسی تکمیل ایتدم
همان طوغریجه قوناغنه کیتدم
کورنجه احقری چوق ایتدی تلطیف
دیدی موجب حظ اولدی بوتشریف
مشرف اولدم استماع درسله
فقیرکده دخی وار بهره فرسله
کتوردی آنده دیوان شمشدن
بش آلتی بیت مغلق صوردی آندن
متعدد بیوت مثویدن
صعبتر یرلرنی صوردی بندن
ظهور ایتدی جلال‌الدین کمالی
بدر مانندی کوستردی هلالی
ایدوب تحسین ویریلان هرجوابی
دیدی طوتمق کرك راه صوابی
که وار دارالمعارف یعنی سلطان
مجیدك والده مکتبی الآن
اولوب منحل بوکا چوقسه‌ده طالب
بولنور امتحان ایله مطالب
بن اون افندی امتحانه کیردی
ولکن قوقلامامشلر بووردی
بولنمادی بوشغله براهل ذات
اولر نیرده وسزلر نیرده هیهات
خلاصه بزی تعیین قیلدی
اوخدمت ایله خیلی بولندی
مکر اوذاتك اسمی سامی پاشا
وزیران‌ده نظیری یوقدی حاشا
خدا شاد ایلسون روح وروانن
ویروب فردوس اعلاده مقامن
جلوس حضرت عبدالعزیز خان
بیزه اولدی دکر کون براحسان
سلحشوران خاصه‌یه معلم
فقیری ایتدیلر باعز وتکریم
اوراده‌ده ایدوب برخیلی آرام
اولندی امتحانلر آلدیلر کام
اولوب مستوجب حظی اوشاهك
بزه عطف ایلیوب لطف نکاهی
اوکوندن بوفقیری باارادە
ایدوب تعیین درس شاه‌زاده
شرف تدریسی ایله خانه‌دانك
سلاطین وهم شهزادکانك
ایدوب تعلیم وتدریس اون سکز سال
معارف خدمتی هم درانحال
بشکطاش رشدیه‌سنده ایدرم
دخی منشاء کتابه کیدردم
اولوب عازم حج طقسان یدی‌ده
که فرض اولمشدی اودمده « سعیده »
بحمدالله ایدوب اول فرضی ایفا
مدینهٔ منوره‌یه رخسا
اولنجه دیله‌مز جان چیقمق آندن
بونیتله بولوب بودرده درمان
کلوب استانبوله صاتدم نه‌که وار
آلوب اهل وعیالی آخرکار
ایدوب بلدهٔ طیبه‌یه هجرت
آچلدی عاجزه باب سعادت
اواثناده کشاد رشدیه‌هم
تصادف ایتدی اولدیغی مصمم
معلم اول ایتدیلر فقیری
بونکله بیل « سعید » همت پیری
ینه برنذر مولی نادر انحال
که یعنی سابقی وشق اون سکز سال
حریم محترمده روضه‌ده‌هم
کلستان حافظ اوقیدوب مقدم

ومثنوئ شریفی بتردم
اوقیدوب چند تکراره یتوردم

ومکتب خدمتینی حسن ایفا
ایدردم لطف حقله صکره حیفا

قوایه عارض اولدی ضعف نه‌حاجت
بیان خدمته قالمدی طاقت

تقاعدلکم استدعایه مجبور
اولنجه کوردیلر حالمی معذور

بیك اوچیوز اون بش ایدی سال هجرت
تقاعدلکمه اولدی مشیّت

یکرمی سنه اقدم بوکتابی
ایدوب ترجمه وطبعه شتابی

ایرشمش ایدی ترجمه ختامه
یازلمش ایدی اول وقت اشبو نامه

بویولده بر اثر ایدی یازمشدم اول
کلستانه ماستانی مکمل

ولی نظمی ونثری ایدی یکسان
کلوردی خاطره بوفکر هر آن

دخی مقبول اولور ایدی نوله ایدی
نظم نظماً نثر نثراً اوله ایدی

بویوزدن دوشدی تأخیره سبب وار
مکر وقتینی کوزه‌در ایمش کار

کسیلنجه معارفدن علایق
کچیرلدی اله بو وقت لایق

بلطف‌الله ایدوب تغییر اسلوب
یازلدی ترجمه بروفق مطلوب

یمیناً برستون عینیله نزهه
شمالا سایه‌وش ترجمه مزهه

توافق ایتدیروب سطرنی سطره
کم وبیش اولمدی ولوکه قطره

مصنف حضرتنکدر کمالی
فقیرك خدمتم ترکی مالی

قصور واقعم اهل کماله
همان تصحیح ایچون اولمش احاله

کدانك هیچ یوق شعر وشعورم
آنکچون معترف اولدم قصورم

بکا مقصود بونکله انتسابدر
خطا کارم‌سه‌ده قولم صوابدر

مطالعه‌سن آرزو ایدن اخوان
کوره‌جك قطره‌نك ایچنده عمّان

مدینهٔ منوره‌ده یازدم
یازرکن حق بیلور بن یانه یازدم

کنهکارم امیدم بردعادر
نیاز ایلر ایسه‌م الحق بجادر

بیك اوچیوز اون التیده رجبده
که لیلهٔ رغائب‌دی اوشب‌ده

تمام اولدی کتاب الحمدلله
میسر ایده طبع ونشرین‌الله

وصلی‌الله علی سیدنا محمد واله وصحبه اجمعین
والحمدلله رب‌العالمین
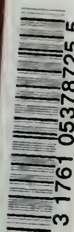
فهرست